Raftul Denisei

Ludmila Ulițkaia

Fetițele
Rude sărmane

povestiri

HUMANITAS fiction

„Fetițele e o încercare de a arunca o privire în lumea misterioasă a copilăriei, care se închide cu zgomot în urma noastră odată cu maturitatea", spune Ludmila Ulițkaia despre volumul său. La fel ca oamenii de la începuturile umanității, copiii sunt cruzi și inocenți deopotrivă. O arată cu prisosință în aceste povestiri rivalitatea dintre două surori gemene, care se încheie tragic; competiția dintre eleve pentru ocuparea pozițiilor fruntașe, al cărei derizoriu li se dezvăluie abia când întâlnesc adevărata suferință; sau explorarea cu accente comice a erotismului, în varianta sa infantilă, plină de întrebări fără răspuns și de „certitudini" fără drept de apel.

„În Rusia, femeile sunt socotite partea cea mai bună, mai nobilă a societății, și asta am încercat să arăt în cărțile mele", spune Ludmila Ulițkaia într-un interviu. Într-adevăr, aproape toate eroinele sale sunt femei, surprinse în cele mai diferite momente ale existenței. În ***Rude sărmane*** însă, poate mai mult ca în alte volume, femeile își trăiesc viața intens și parcă desprinse de tot ce se petrece în jurul lor. Dar, chiar dacă întâmplările mărunte le absorb întreaga ființă, ele sunt în stare să iubească în chip sublim, dar și ridicol, să creadă în ceea ce e mai înalt, dar și în ceea ce se dovedește derizoriu, să-și suporte cu stoicism, dar și cu umor sărăcia și bolile.

Pe copertă: „matrioșki" pictate de Yana Elkassova

LUDMILA ULIȚKAIA

Fetițele
•
Rude sărmane

Traducere din rusă de
GABRIELA RUSSO

HUMANITAS
fiction

Redactor: Luana Schidu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Elena Dornescu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Ludmila Ulitskaya
Devociki (*Girls*)
© 2002 by Ludmila Ulitskaya
Bednîie rodstvenniki (*Poor Relatives*)
© 2002 by Ludmila Ulitskaya
Published by arrangement with ELKOST Intl. Literary Agency
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2013,
pentru prezenta versiune românească

ISBN 978-973-689-604-0
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României.

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Fetițele

Darul nefăcut de mâna omului

Marți, după a doua oră, cinci fetițe din elita școlii au părăsit sala de clasă a treia B. Încă de dimineață se îmbrăcaseră de sărbătoare, arătau de parcă era ziua lor de nume: nu purtau uniforma maronie cu șorț negru sau măcar alb, ci pe cea de pionier „neagră-n jos, albă-n sus", deocamdată, fără cravată roșie. Aceasta, din mătase foșnitoare, stătea cuminte în ghiozdan, încă neatinsă.

Fetițele erau cele mai bune dintre cei mai buni, eleve premiante, cu purtare exemplară, împliniseră vârsta de nouă ani, necesară, dar nu și suficientă. Mai erau în clasa a treia B și alte fetițe de nouă ani, care nu puteau visa la așa ceva, fiindcă aveau lipsuri serioase.

Așadar, cinci fetițe din B, cinci din A și cinci din C, după a doua oră, și-au îmbrăcat paltoanele, și-au pus galoșii și s-au aliniat câte două în coloană, în fața școlii. Una dintre ele, Lilia Jijmorskaia, n-a avut pereche la început, a cedat nervos pe urmă, i s-a făcut greață, s-a dus la toaletă, unde a vomitat, apoi a apucat-o așa o durere de cap, încât au dus-o la cabinetul medical și au culcat-o pe canapeaua rece, în felul acesta refăcându-se coloana de câte două eleve.

În fruntea coloanei s-au așezat una lângă alta conducătoarea organizației de pionieri, Nina Hohlova, fată frumoasă, dar antipatică, șefa comitetului pe școală, Lvova, elevă în clasa a șaptea, ajunsă la vârsta adolescenței, Kostikova, fetița-toboșar, și fetița cu numele Barenboim, care mergea de un an la Casa Pionierilor, la cercul tinerilor gornișți, dar nu reușea să sufle-n goarnă o melodie de la cap la coadă, ci scotea doar sunete disparate.

În ariergardă se aflau: Klavdia Ivaovna Draciova, nu pe post de directoare, ci în calitate de secretar de partid, un alt chip al ei, o mamă din comitetul de părinți, cu două vulpi argintii lăfăindu-i-se desfrânat pe umeri, și un moșulică, activist pe tărâm obștesc, care cunoștea probabil misterul mersului pe ape, întrucât cizmele lui negre, aproape perfect lustruite, străluceau în băltoacele noroioase, din care se ieșea anevoie.

Conducătoarea organizației de pionieri dădu semnalul, făcând să-i tremure pomponul de la pălărioară și cei doi ciucuri de la steagul răsucit, încă nedeschis al detașamentului, toboșarul Kostikova bătu-n tobă „doarme tun bătrânul toboșar, bătrânul toboșar, bătrânul toboșar", Barenboim își umflă obrajii și scoase din trompetă niște sunete false, și porniră toți pe drumul întortocheat, care ducea direct către muzeu, trecând prin Miussî, Maiakovka și strada Gorki. Asemenea coloane veneau și de la alte școli de fete și de băieți, fiindcă acțiunea era una de proporții, o acțiune orășenească, republicană, ba chiar unională.

Leii cu labele îndoite, musculoși, arătând a lupi, obișnuiți de când lumea cu un public ales, urmăreau de la înălțimea portalurilor coloanele celor mai buni elevi dintre cei mai buni, și-n plus, atât de tineri.

— Ce mulți băieți, îi spuse dezaprobator Aliona Pșenicinikova prietenei sale, Mașa Celîșova.

— Ăștia nu-s huligani, remarcă Mașa cea isteață.

Chiar așa. Băieții, îmbrăcați cu paltoane călduroase și căciuli cu urechi legate sub bărbie, nu arătau a huligani.

— Totuși, sunt mai multe fete, insistă Aliona, având o idee ascunsă-n minte, dar necoaptă bine.

Imediat fură introduși în muzeu; tuturor li se tăie răsuflarea la vederea splendorii imperial-revoluționare a marmurii strălucitoare, a bronzului bine lustruit și a drapelelor de atlaz, mătase și catifea în toate nuanțele flăcărilor iadului.

Îi conduseră la garderobă, și toți, aliniați, începură să se dezbrace. Galoși, curele, mănuși – multe, prea multe. Nu se simțeau în largul lor, parcă n-aveau o mână. Exact mâna cu pachețelul făcut sul în care era cravata de pionier. Unde să-l mai pună și pe ăsta? Doar grăsana de Sonia Preobrajenskaia găsi buzunarul de la bluza albă și puse acolo sulul prețios.

Nina, conducătoarea organizației de pionieri, cu fața plină de pete roșii, ținând în mâinile întinse steagul greu, îi duse la o scară largă. Covorul, strivit de bare de aramă puse pe fiecare treaptă, era nesigur și elastic ca mușchiul care acoperă balta secată.

În spatele tuturor venea mama din comitetul de părinți, scoțându-și din mers paltonul de doi bani de sub vulpile înfoiate și înfundându-și bărbia în blana groasă, iar lângă ea mergea moșulică – activistul pe tărâm obștesc, cu încălțările rămase curate în chip miraculos, cu chelia strălucindu-i ca metalul, nu mai tare decât carâmbul cizmei.

— Aliona, Aliona! îi șopti din spate Svetlana Bagaturia. Jur pe mama dacă mai știu ceva, am uitat tot.

— Ce? o întrebă mirată Aliona, păstrându-și calmul.

— Jurământul solemn, îi zise în șoaptă Svetlana. Eu, tânăr pionier al URSS, în fața tovarășilor mei... mai departe am uitat...

— ...jur solemn să-mi iubesc din inimă patria, continuă Aliona umflându-se în pene.

— Ah, mi-am amintit, slavă Domnului, mi-am amintit, Aliona! se bucură Svetlana. Mi s-a părut doar că am uitat.

Venea din ce în ce mai multă lume, dar nimeni nu încurca drumul, nimeni nu se așeza de capul lui, toți stăteau în picioare, împărțiți pe clase, pe școli, după același tipic, iar sala lungă era plină de la un capăt la altul cu vitrine în care se aflau darurile pentru tovarășul Stalin. Daruri din aur, argint, marmură, cristal, sidef, jad, piele sau os. Daruri din cele mai ușoare și mai dure materiale, lucrate delicat sau muncite să iasă ceva temeinic.

Un hindus scrisese urarea pe un bob de orez, încât trebuia să ai o lupă ca să vezi, nu neapărat acum, cum se arcuiesc literele minuscule ca rahatul de muscă. Un chinez decupase o sută nouă globuri, unul într-altul, și iarăși era nevoie de o lupă ca să distingi prin micile spații libere minusculul globuleț aflat înăuntru, mai mic decât bobul de mazăre.

O uzbecă țesuse toată viața un covor din părul său: dacă-l priveai dintr-o parte, covorul era negru tăciune, din cealaltă, era alb-albăstrui. La mijloc era țesut cu păr cărunt, cenușiu-pestriț, o tristețe de păr.

— Probabil că acum e cheală, spuse în șoaptă Sonia Preobrajenskaia.

— Nu contează, oricum, uzbecele poartă pe cap o feregea, zise pe un ton sever Aliona.

— Așa purtau până la revoluție, niște înapoiate, se amestecă în vorbă Mașa Celîșova.

— O înapoiată din astea nu se apucă să țească un covor pentru tovarășul Stalin, îi luă apărarea Sonia Preobrajenskaia venerabilei uzbece.

— Poate că n-a țesut covorul cu tot părul, poate că și-a păstrat ceva din el, zise plină de speranță blânda Svetlana Bagaturia, pipăindu-și cozile groase și lungi, legate la urechi cu funde.

— Ah, ia uitați-vă! exclamă mirată Mașa. Vedeți?

De văzut ceva deosebit nu aveau ce să vadă: într-o vitrină era întinsă o cârpă pătrată pe care era brodat portretul tovarășului Stalin. Broderia în cruciulițe nu era prea reușită, nici nu-i prea semăna, deși puteai ghici fără mare greutate.

— Ați văzut? Nimic deosebit, își dădu cu părerea Preobrajenskaia.

— Ce-ai zis? se arătă îngrijorată Aliona.

— Citește ce scrie! arătă Mașa cu degetul eticheta din vitrină. „Fetița fără mâini, T. Kolîvanova, a brodat cu picioarele portretul tovarășului Stalin."

— Tania Kolîvanova! spuse în șoaptă Sonia entuziasmată, cât pe ce să leșine de emoție.

— Nu sunteți întregi la minte! Kolîvanova fără mâini! Are amândouă mâinile. Habar n-are să brodeze cu ele, darmite cu picioarele! le aduse la realitate Aliona.

— Doar e scris negru pe alb T. Kolîvanova, nu se dădu bătută Sonia, în speranța unui miracol. Poate că are o soră fără mâini.

— Nici vorbă. Lidka, sora ei dintr-a șaptea, are mâini, zise dezamăgită Aliona, strângând din pleoape, clătinându-și cozile împletite cu multă îndemânare, și adăugă: Totuși, trebuie să întrebăm.

Și-n momentul ăsta toți cei din sală se îndreptară în șiruri aliniate în sala următoare. Într-o parte a sălii se postară tobosarii, în cealaltă gorniștii, în mijloc stegarii cu drapelele desfăcute, și o femeie, probabil cea mai mare în grad la pionieri, dădu comanda:

— Alinierea! Drepți! Dau cuvântul mamei Zoiei și a lui Șura Kosmodemianski.

Se aliniară toți în poziție de drepți, și abia atunci ieși în față o femeie în vârstă, mărunțică, într-un costum albastru, și povesti cum Zoia Kosmodemianskaia a fost la început pionieră, apoi a dat foc grajdului fasciștilor și a pierit de mâna cotropitorilor hitleriști.

Aliona Pșenicinikova vărsă lacrimi, deși cunoștea de mult povestea. În clipa aceea toți voiau să dea foc grajdului fasciștilor și chiar să-și dea viața pentru Patrie.

Apoi luă cuvântul moșulică-activistul și povesti despre prima adunare de pionieri pe stadionul Dinamo, cum a recitat Maiakovski în public „Să luăm arme noi, cu steag în vârf de baionetă", cum pionierii au mers gratis cu tramvaiul în ziua aceea, biletele costând, de fapt, patru, opt sau unsprezece copeici.

Pe urmă spuseră în cor jurământul solemn, li se înnodară cravatele. Doar Sonia Preobrajenskaia izbucni în plâns. Își pusese cravata în buzunarul bluzei, dar, nu se știe cum, reușise

s-o piardă. Nina, comandanta de pionieri, își scoase imediat cravata ei și o înnodă provizoriu la gâtul Soniei, care plângea amarnic, aceasta împăcându-se ca prin minune.

Cântară „Înălțați focuri, nopți albastre!" și ieșiră din sală în șiruri ordonate, dar erau altfel de oameni acum, încrezători în forțele proprii, gata de fapte eroice.

În dimineața următoare toate pionierele veniră la școală un pic mai devreme. Clasa a treia B se lumină pur și simplu de la cele patru cravate roșii. Sonia și-o dezlega și și-o reînnoda în fiecare pauză. Gaika Ohanezian, invidioasă, pătă cu cerneală colțul cravatei care ieșea de sub gulerul Alionei Pșenicinikova; aceasta plânse în hohote toată recreația mare. La sfârșitul recreației, Mașa Celîșova se apropie de Aliona și-i spuse la ureche:

— Hai s-o întrebăm pe Kolîvanova despre fata fără mâini.

Aliona se învioră și se duseră amândouă la Tania Kolîvanova, care stătea în ultima bancă și rupea-n bucățele o sugativă roz. O întrebară fără nici o speranță, așa, pentru orice eventualitate, dacă știe o fetiță cu numele de T. Kolîvanova.

Kolîvanova, fâstâcită, răspunse:

— Nu-i fetiță, e ditamai femeia...

— Sora ta?! strigară într-un glas fetițele abia intrate în rândul pionierilor.

— Nu-i soră, ne e rudă, e tușa Toma, zise Kolîvanova cu ochii în pământ.

Se vedea de la o poștă că nu se mândrește deloc cu mătușa ei ajunsă celebră.

— Coase cu picioarele? o întrebă serioasă Aliona.

— Da, face de toate cu picioarele, mănâncă, bea, se bate, zise Kolîvanova pe un ton firesc.

În clipa aceea sună clopoțelul și ele n-apucară să termine discuția.

În a patra oră, Aliona și Mașa stătură ca pe ace, își trimiseră bilețele una alteia, le trimiseră și celorlalte pioniere, iar când

se termină ora, o înconjurară pe Kolîvanova și se apucară s-o interogheze. Kolîvanova recunoscu pe loc că, într-adevăr, mătușa Toma coase cu picioarele, că ea era aceea care cususe darul pentru tovarășul Stalin, dar asta se întâmplase demult. Și nici vorbă să fie erou de război, că nu gloanțele fasciștilor îi retezaseră mâinile, ci așa se născuse, fără mâini, că locuiește în Marina Roșcia și că până acolo trebuie luat tramvaiul.

— Bine, du-te! o lăsă Aliona să plece.

Kolîvanova o șterse bucuroasă, iar organizația de pionieri, în efectiv complet, rămase pentru prima ei adunare.

Primul punct și cel mai important era clar și se rezolvă cumva de la sine: alegerea șefei de detașament. Sonia scrise cu mare plăcere pe foaia din caiet *Proces verbal*. Supuseră la vot propunerea. „Toți au fost pentru", scrise Sonia și adăugă jos numele Alionei Pșenicinikova.

Învestită fulgerător cu puteri depline, Aliona luă taurul de coarne:

— Cred că trebuie s-o invităm la adunarea de detașament pe fetița fără mâini, adică pe mătușa asta, T. Kolîvanova, să ne spună cum a brodat darul pentru tovarășul Stalin.

— Mi-ar plăcea mai bine... era acolo o măsuță aurie cu scăunele împrejur, iar pe măsuță era un samovar și ceșcuțe, și samovarul avea robinet, și toate erau micuțe, micuțe... zise visătoare Svetlana Bagaturia.

— Nu pricepi că oricine poate să facă o măsuță, un samovar? zise mâhnită Aliona. Da' cu picioarele, cu picioarele...

Svetlana se rușină. O încântase samovarul, în loc să vadă eroii de lângă ea. Își încruntă sprâncenele stufoase și se făcu roșie la față. În clasă se bucura de respect: era elevă foarte bună, pe jumătate gruzină, locuia la căminul Școlii superioare de partid unde învăța tatăl ei, și de altfel n-o botezaseră astfel întâmplător, ci în cinstea fiicei tovarășului Stalin.

— Deci, trase concluzia Aliona, să-i dăm Kolîvanovei o misiune pionierească, s-o aducă pe mătușa Toma la adunarea noastră.

Sonia scotoci în servietă și scoase un măr. Mușcă din el și i-l dădu Mașei. Mașa mușcă și ea. Mărul n-avea nici un gust. Era nemulțumită. Simțea că lipsește ceva, cu toată strălucirea cravatei cu colțurile lungi, atârnându-i pe piept. Ce anume?

— Pot să-l chem pe bunicul la adunare? întrebă ea deloc înțepată.

Bunicul ei era un amiral adevărat, fără discuție, știau toate lucrul ăsta.

— Foarte bine, Mașa! se bucură Aliona. Scrie, Sonia! Totodată, îl invităm pe amiralul Celîșov la adunarea de detașament.

Cuvântul „totodată" i se păru Mașei jignitor. În momentul ăsta se deschise ușa, femeile de serviciu intrară cu cârpe și perii, și pionierele declarară ședința încheiată.

De felul ei blândă, Kolîvanova se încăpățână ca măgarul. Nu voia și pace, și nici nu putea spune răspicat de ce nu vrea s-o aducă pe mătușa fără mâini la adunarea de detașament. O ținu morțiș așa până în momentul când Sonia îi zise:

— Tania, vorbește cu soră-ta, Lidka, s-o invite ea.

Tare se mai miră Tania: de unde știe Sonia Preobrajenskaia că Lidka e mai apropiată de mătușă-sa? Acceptă totuși să discute cu Lidka.

Lidka nu-și dădu seama la început de ce au nevoie mucoasele astea dintr-a treia de mătușa schiloadă, dar, când înțelese care sunt motivele, izbucni:

— Ah, mor, nu alta!

Duminica următoare, îl luă pe Kolka, frățiorul de cinci ani, și se duse la mătușa ei, care locuia la Marina Roșcia.

Cei din familia Kolîvanovilor trăiau ca vai de capul lor prin barăci și cămine, numai Tomka trăia omenește, avea o cameră într-o casă de cărămidă, cu apă curentă.

Tomka se bucura când nepoata Lidka trecea pe la ea, știa că nu vine să stea cu mâinile-n sân: ba îi făcea curățenie, ba îi gătea câte ceva. Nici Lidka nu venea de pomană: mătușa îi

strecura ba o hârtie de trei ruble, ba una de cinci. Bani avea, mai ales vara.

Diferența de vârstă între mătușă și nepoată nu era așa mare, nu mai mult de zece ani, relațiile între ele erau mai degrabă prietenești.

— Tomka, pionierele din clasa Taniei vor să te cheme la adunarea de pionieri, îi comunică Lidka.

— La ce bun? Iar să plec dracu' știe unde. Dacă-i zor-nevoie, să vină ele. Da' la ce le trebuie? zise mirată Tomka.

— Vor să le povestești cum ai cusut perna... o lămuri Lidka.

— Ia te uită ce șmechere, să le povestești, ba să le și arăți... N-au decât să vină, n-o să le arăt ceva bun, zise mătușa Toma de pe salteaua pe care ședea, scărpinându-și nasul cu genunchiul. Da' nu pe degeaba. Să aducă sticluța de vin roșu, și le-oi arăta, le-oi povesti.

— Ce-i cu tine, Toma? De unde să aducă? zise Lidka.

Îl dezbrăcase pe Kolka și acum trebăluia într-un colț examinând cârpele murdare.

— Bine, atunci zece ruble măcar. Nu, cincisprezece! Ne prind bine, Lidka! râse ea, arătându-și dinții mici și albi.

Avea o fețișoară drăguță, era cârnă, doar bărbia era lungă din cale afară, iar părul des și greu, ca un val uriaș, era parcă al altei femei.

— Ah, ce proaste, de ce să nu mă vadă, clătină din cap Tomka.

Se mândrea în sinea ei că vine s-o vadă o întreagă delegație, să le arate cum se descurcă numai cu picioarele. Avea slăbiciunea asta, făcea pe grozava. Îi plăcea să șocheze lumea. Vara stătea pe pervazul ferestrei de la parter, cu fața înspre stradă, și cosea cu acul ținut între degetul mare și al doilea. Lumea care trecea pe acolo rămânea cu gura căscată. Cine era mai bun la suflet punea un ban în farfurioara albă.

Toma dădea din cap și zicea:

— Mulțumesc, mătușică.

De regulă femeile îi dădeau câte ceva.

— Vii și tu, Lidka, da? Să vii să-mi ții de urât, își invită ea nepoata.

— Vin, îi promise Lidka.

Fetițele hotărâră să meargă acasă la Toma Kolîvanova. Maşa avea nouă ruble, restul îl strânseră în două zile din banii pentru gustările de dimineață. Aproape o săptămână întreagă fetițele complotiste se vânturară încolo și încoace, purtate de înțelegerea secretă, ca balonașele umflate cu aer. Erau ferm convinse, nu se știe de ce, că nici un tânăr din afara Organizației Unionale de Pionieri, purtând numele lui Lenin, nu trebuie să afle nimic din viața lor personală, serioasă și secretă.

Roasă de curiozitate, Gaika Ohanezian era cât pe ce să se îmbolnăvească, iar Lilia Jijmorskaia, neagră la față mai rău ca norii, era convinsă că se pune la cale ceva împotriva ei.

Pe Tania Kolîvanova o amenințară cu toată severitatea că va fi pedepsită dacă scapă vreun cuvânt. În ce privește pedeapsa, aceasta nu era ideea Alionei, cu toată autoritatea ei, ci a limbutei de Sonia Preobrajenskaia. Maşa prinsese curaj de când finanțase acțiunea cu o sumă importantă, consolidându-și în felul acesta poziția șubredă.

Ofensiva programată pentru miercuri, la o săptămână de la adunarea festivă, era cât pe ce să eșueze. Marți intră în clasă comandanta organizației de pionieri pe școală și le spuse să nu-și facă probleme, întrucât comandanta lor de detașament e o elevă minunată din clasa a șasea A, Liza Țîpkina. Deocamdată e bolnavă, dar va veni imediat ce se face bine, poate chiar mâine, și le va ajuta să-și organizeze activitatea.

— Așa că să nu vă lăsați pe tânjală, le sfătui ea.

— Nici vorbă de tânjală, ne-am ales deja conducătorul, o informă cu însuflețire Svetlana Bagaturia.

— Bravo! le lăudă Nina Hohlova, își notă ceva în carnețel și plecă.

Fetele se uitară una la alta și se înțeleseră din priviri că n-au nevoie de nici o comandantă Țîpkina.

Dimineața următoare, îi preveniră pe cei de acasă că nu vor veni la timp, pretinzând că au activități cu pionierii. În recreație stătură ascunse la toaletă, în caz că Liza Țîpkina se face bine și ține neapărat să le conducă chiar din ziua aceea.

După ore, pionierele în efectiv complet, ba luând-o cu ele și pe Tania Kolîvanova, incompatibilă cu calitatea de pionier, se ascunseră în spatele magaziei cu cărbuni, așteptând-o pe Lida Kolîvanova să termine orele.

După ce apăru Lida, merseră toate în păr la stația de tramvai. Vigilentă, Mașa Celîșova se uita în toate părțile, de parcă simțea că le urmărește cineva.

În ultima săptămână se făcuse frig de-a binelea, se așternuse o zăpadă apoasă. Fetițele nu apucară să înghețe fiindcă tramvaiul veni foarte repede. Era puțină lume, așa că se așezară pe băncile galbene din lemn.

Surorile Kolîvanov nu erau nici încântate, nici emoționate de această călătorie. Nici Svetlana Bagaturia, care, deși venită din alt oraș, avea libertate de mișcare și chiar ajungea la Pasaj ca să-și facă micile cumpărături. În schimb Aliona, Mașa și Sonia mergeau pentru prima oară neînsoțite de adulți. Își cumpărară singure bilete și își desfăcură gulerul șubelor ca să se vadă cravatele roșii, semnul evident al independenței lor.

După cum constatară, Marina Roșcia se afla departe, într-un loc neîmpădurit și plin de lăstărișuri, fără a mai socoti buruienile negre. Era plin de magazii, hulubării, barăci și frânghii groase, legate zdravăn, cu rufe legănându-se înghețate.

Siguranța de sine o părăsi brusc pe Aliona. Nu mai văzuse asemenea locuri urâte și vru să se întoarcă imediat la casa ei frumoasă din străduța Orujeinîi, aflată atât de aproape de palatul cu leii tolăniți la poartă, plini de zăpadă pe coamă și pe spinarea jigărită...

— Coborâm, zise Lida, și fetițele se îngrămădiră tăcute la ușa din față.

Tramvaiul se opri cu un huruit prelung, fetițele n-avură încotro, trebuiră să sară de pe scara foarte înaltă. În apropierea stației de tramvai se înălțau două case de cărămidă cu un etaj, celelalte, răzlețe, erau construite din lemn, iar departe se zăreau izbe țărănești adevărate, cu fântâni alături. Oameni nu se vedeau, doar o bătrână încovoiată tare, înfășurată într-o broboadă uriașă și cu cizme de pâslă, trecea în fugă de la o casă la alta. Se auzi deodată un cocoș cântând, un altul îi răspunse imediat.

— Acolo, la casa de cărămidă, arătă un pic bățoasă Lida.

Ea deschise ușa din față, și intrară toate într-un coridor întunecos. Ardea un bec la etajul unu, dar aproape că nu se zărea nimic.

— Acolo, acolo, arătă Lida, și fetițele se opriră la a doua ușă, în spatele căreia urma încă un coridor care cotea la un moment dat.

— Aici, zise Lida, bătu în ușă cu pumnul și deschise fără să aștepte răspunsul.

Camera era mică și lungă, destul de întunecoasă. În dreptul ferestrei se afla un pat de scânduri; pe el stătea lungită o fetiță, părea mare, era acoperită până la brâu cu o pătură groasă. Ea se așeză în capul oaselor și își coborî picioarele pe dușumea. Avea o rochie cu un fel de aripioare la umeri, dar nici urmă de mâini sub aripioarele goale. Când o porni prin cameră, văzură că e mică de statură, slăbuță, aducând cu o rățușcă, fiindcă mergea clătinându-se puțin, cu picioarele înspre afară, cu tălpile neobișnuit de late și cu degetele mari, groase și rășchirate.

— Vai! zise Svetlana Bagaturia.

— Aoleo! zise Sonia Preobrajenskaia.

Celelalte nu scoaseră o vorbă. Femeia ciungă zise:

— Hai, intrați, dacă tot ați venit. Ce stați popândău în ușă?

Aliona, în loc să spună fraza îndelung pregătită pentru adunarea de pionieri, zise cât se poate de simplu:

— Bună ziua, mătușă Toma!

În momentul ăsta i se făcu tare rușine, nu știa nici ea de ce. Așa ceva nu i se va mai întâmpla niciodată.

— Du-te, Lidka, pune de ceai, îi ordonă Toma nepoatei, și adăugă cu vădită mândrie: Avem apă la bucătărie, nu ne ducem la cișmea.

— Am avut și noi cișmea mai demult, zise Svetlana cu accentul ei minunat de gruzină.

— Da' de unde ești, neagro? Armeancă, țigancă? întrebă binevoitoare ciunga.

— E gruzină, răspunse Aliona apăsat, cu înțeles.

— Asta-i altceva, acceptă Toma. Să vedem care-i treaba, continuă ea veselă, plină de vervă, nevrând parcă să descurce firul istoriei cu gruzinii, ca să ajungă la lucrul cel mai important și interesant pentru fetițe – darul făcut lui Stalin. Cadou mi-ați adus? Dați-l încoace, zise ea lipindu-și bărbia lunguiață de piept, și-n momentul ăsta fetițele observară că la gât îi atârnă un săculeț din aceeași stambă verde din care era făcută și rochia.

Îngrozită, simțind cât de nedreaptă e viața, Aliona desfăcu încuietoarea servietei, scoase teancul de ruble mototolite și-l vârî în săculeț roșind și transpirând atât de tare, încât îi apărură broboane de sudoare pe nas.

— Uite, bâigui ea. Poftim, mulțumesc.

— Haideți, uitați-vă, odată ce-ați venit, arătă Toma cu bărbia spre perete. Pe perete atârnau broderii și picturi cu pisici, căței și cocoși.

— Și picturile, tot dumneata? întrebă Maşa uimită.

Toma dădu din cap afirmativ.

— Cu picioarele? se interesă prostește Bagaturia.

— Cum am chef, râse Toma, arătându-și vârful lung și ascuțit al limbii între dinții mici. Când am chef cu picioarele, când cu gura.

Ea își înclină mult capul spre masă, mișcă brusc din bărbie și își ridică fața. Din gura zâmbitoare, chiar în mijloc, ieși în afară o pensulă mică. Și-o rostogoli-n gură iute dintr-o parte

în alta, apoi se așează pe pat, își ridică laba piciorului, sucindu-și într-un fel neobișnuit genunchiul, și pensula nimeri între degetele piciorului.

— Pot cu oricare, cu stângul, cu dreptul, mi-e egal, zise ea și mută pensula de la un picior la altul, scoțând limba și făcând o figură complicată de gimnastică.

Fetițele se uitară una la alta.

— Poți picta cu picioarele și portretul tovarășului Stalin? încercă Aliona s-o îndrepte în direcția dorită.

— Sigur că pot. Îmi place însă mai mult să pictez pisici și cocoși, zise evaziv Toma.

— Ah, ia uite la pisicuța aia cenușie, ce grozavă e, exact ca pisica noastră, arătă încântată Svetlana Bagaturia la pisica pictată nu prea reușit, cu dungi orizontale. Markiza noastră a rămas la bunica, la Suhumi. Mor de dorul ei!

— Mie-mi plac cocoșii... uite la ăsta pestriț, zise Tania Kolîvanova, de la care nimeni nu se aștepta să scoată o vorbă.

— Ia te uită, până acum ai tăcut mâlc, Tanka, se miră pictorița.

— Povestiți-ne despre darul pentru tovarășul Stalin, vâsli perseverentă Aliona Pșenicinikova în direcția dorită de ea.

— Fi-ți-ar de cap să-ți fie darul ăsta, să ai tu parte de el, zise deodată Toma începând să se înfurie.

Apăru însă Lidka și o anunță:

— A ars tot gazul, nu mai e gaz.

— Nu e și nici nu trebuie, zise Toma, mișcând pensula strânsă ca într-o menghină între degetele piciorului. Vino-ncoace. Mai aproape.

Și Toma îi șopti ceva Lidkăi la ureche. Lidka dădu din cap, luă săculețul de la gâtul mătușii și plecă să se îmbrace.

Ca să-i fie mai comod, Toma își așează picioarele să-i stea cumva turcește, cu pensula mișcându-i-se între degete, și se apucă să povestească:

— Carevasăzică, așa. Despre dar... izbucni ea în scurte cascade de râs răutăcios. N-am muncit degeaba. Am brodat destul timp, două luni, ba poate patru. Vecina, Vasiliska, l-a pus la poștă. I-am cerut să-l trimită cu confirmare de primire.

Ea începu iar să râdă, apoi deveni serioasă.

— Ca să spun sincer, n-am crezut că primesc răspuns... Dar el a venit. O hârtie mare, ștampilă sus, ștampilă jos, de mulțumire, de la cancelaria Kremlinului. Chiar așa scria: Moscova, Kremlin. Stau, mă gândesc, să nu mă tragi pe sfoară, tovarășe Stalin, dragule...

Fetițele se uitară una la alta. Aliona se uită alarmată la Mașa.

— Locuiam în barăcile din Nikolaevsk. Un perete era gheață curată, dacă-l încălzeai cum trebuie, curgea apă din el, și uite că stăteam șase în hruba aia. Mama noastră era dintr-un fund de țară, sora Marusia, o bețivancă, o otreapă, celelalte curve de fete ale ei, niște neisprăvite...

Toma se uită severă la fetițele curățele cum o ascultă încremenite și continuă:

— Minte n-au deloc, nu-s în stare să-și poarte de grijă, ba să mai aibă grijă și de mine, o ciungă. Vai și amar de cel care n-are minte de la Dumnezeu, îmi zic. Și hai la spațiul locativ cu hârtia-n dinți...

Svetlana Bagaturia, sincer mișcată, își sprijini bărbia în pumn și căscă gura înmărmurită. Sonia clipi fără să priceapă nimic, iar Mașa Celîșova, jenată, trase aerul greu în piept și-l dădu afară și mai rușinată.

— Sosesc, coadă la intrare, și așa, fără nimic, deschid ușa cu piciorul și intru. Ei mă văd. Nimeresc la țanc. Au căzut ca vulpea-n sac.

Toma chicoti mândră peste măsură.

— Pun hârtia chiar pe masa lor mare – scuipă în aer făcând un zgomot neplăcut – și le zic: ascultați aici, marele tovarăș Stalin, tătucul tuturor popoarelor, îmi știe numele, îmi scrie mie, schiloadei, că e recunoscător pentru sârguința cu care mi-au

lucrat picioarele, iar locul unde stau e așa, că n-am unde să pun oala să-mi fac nevoile. Da' sârguința voastră unde-i, a câta oară să vă cerem... Mă duc la tovarășul Stalin în persoană să vă reclam... Ați înțeles acum, pionierașelor? Pot să zic că locuința mea e de la tovarășul Stalin în persoană!

Toma își strâmbă gura și își trase nasul:

— Nimic nu pricepeți, mucoaselor. Luați-vă catrafusele și cărați-vă iute de aicea, zise pe neașteptate Toma înfuriată.

Apoi se dădu jos de pe saltea și începu să cânte tare, cu voce pițigăiată, lovind podeaua cu tălpile goale și mișcând ușor din șolduri:

— Cas-tra-ve-ciori, ro-și-oa-re...

Fetițele se traseră înapoi spre ușă, își înșfăcară paltonașele îmblănite, apucându-le cu amândouă mâinile, și se năpustiră în coridor. Din spatele ușii se auzi Toma strigând:

— Tania! Tania! Unde te duci?

Solidară cu celelalte, Tania Kolîvanova își îmbrăcă și ea paltonul. Îmbrâncindu-se una pe alta, ele străbătură în goană coridorul cu cotituri și se buluciră toate deodată la ușa de la intrare ca să ajungă cât mai repede afară.

Se întunecase bine de tot. Mirosea a zăpadă și fum, stelele, în decorul de țară, stăteau tăcute în întunericul cerului. Fetițele alergară într-un suflet la stația de tramvai și se adunară grămadă lângă plăcuța de tablă. Sonia și Svetlana nu aveau nimic, Mașa respira greu, era primul acces de astm din viața ei, mai târziu va avea multe dintr-astea. Aliona vărsa lacrimi din ochii închiși, cu gene dese.

Greu de neimaginat cât de nefericită era, dar nu înțelegea din ce cauză.

„O scârbă, scârbă mincinoasă", gândi ea. „Și nu-l iubește pe tovarășul Stalin..."

— Acasă-n zbor, zise indiferentă Sonia, căreia puțin îi păsa de cele întâmplate.

Două femei îmbrăcate în scurte țărănești îmblănite se apropiară de stație și rămaseră acolo. De data asta fetițele fură nevoite să aștepte destul de mult. În sfârșit se auzi în depărtare un zdrăngănit minunat și tramvaiul sclipitor apăru la cotitură. Abia ce se suiră, că apăru Lidka. Odată îndeplinită misiunea dată de Toma, ea se grăbi să-și urmeze sora.

Cât despre Toma, aceasta, cu sticla în săculețul atârnat la gât, fără să-și încalțe papucii din sfoară, se urcă la primul etaj și lovi cu călcâiul gol în ușa maronie. Nici un răspuns. Atunci se întoarse, se dădu un pas înapoi, își potrivi dibace talpa pe clanță și, mișcându-și corpul într-o parte și într-alta, deschise ușa. Înăuntru era întuneric, dar asta nu avea nici o importanță.

— Egorîci! strigă ea din ușă, dar nu-i răspunse nimeni.

Ea se duse în fundul camerei. Pe salteaua din colț dormea Egorîci. Toma se așeză în genunchi și zise:

— Ia pune mâna, Egorici, să vezi ce ți-am adus. Pune mâna... Hai! îl zori ea.

Egorîci, pe jumătate adormit, își înălță capul ciufulit de pe perna soioasă, întinse o labă noduroasă spre săculețul de la gâtul ei și zise somnoros, pe un ton moale:

— Hai, bea și tu... Ce-ți veni s-o cari?

Egorîci era drăguțul ei, îi adusese o sticlă în dar. Putea și Toma să ia o înghițitură, două, doar atât, nu se omora cu băutura. Așa cum nu se omora nici cu iubirea pentru Stalin, după cum se lămurise printre lacrimi Aliona Pșenicinikova...

Copiii altuia

Faptele au fost următoarele: prima s-a născut Gayaneh, fără să-i pricinuiască mamei dureri mai mari decât cele obișnuite. După cincisprezece minute a venit pe lume Viktoria, provocând două rupturi serioase și o mulțime de mici distrugeri la porțile sacre, prin care se intră atât de plăcut și ușor și se iese greu și dureros.

Apariția atât de vijelioasă a ultimului prunc a fost cu totul neașteptată pentru Elizaveta Iakovlevna, moașă experimentată, și în timp ce ea pansa rupturile ca să oprească hemoragia, așteptând medicul de gardă chemat din cealaltă secție, Viktoria țipa cât o ținea gura și își agita pumnișorii strânși, iar Gayaneh dormea liniștită, părând că nu observă locul atât de gingaș prin care trecuse dintr-o prăpastie în alta.

Cu toată forfota din jurul lăuzei, Elizaveta Iakovlevna apucă să vadă că gemenele sunt univiteline, spunându-și că asta nu-i foarte bine – ținea la părerea că gemenii univitelini sunt mai plăpânzi decât bivitelinii. În plus, atentă cum era la tot ce se întâmpla, observă un lucru amuzant: pentru prima oară în practica ei, gemenele găsiră cu cale să se nască în zile diferite, prima pe douăzeci și doi august, a doua, peste cincisprezece minute, dar după miezul nopții, pe douăzeci și trei…

În timp ce mama fetițelor, Margarita, fără să se umilească scoțând gemetele îndeobște cunoscute în cazul travaliului, plutea dusă de ape, când aruncată pe malul întunecat și rezistent al leșinului, când purtată de valuri fierbinți cu o viteză care-i

provoca greață, fetițele erau ținute de săptămâni bune la secția de nou-născuți, fiind hrănite la sânul generos al altora.

La sfârșitul primei luni, după operația serioasă și septicemia care i-a urmat, lipsind-o de posibilitatea de a mai face să rodească semințele prețioase ale urmașilor, Margarita, contrar pronosticului medicilor, își reveni din starea intermediară în care se afla și începu să se întremeze încetul cu încetul. Emma Așotovna, bunica fetițelor, le luă acasă.

La vremea aceea, ea reușise să-și găsească o slujbă bună de contabil la administrația fondului locativ din clădirea vecină, ca să poată alerga la copii în timpul zilei și să le dea de mâncare.

Ajunsă acasă cu fetițele, încredințate ei în maternitate sub semnătură, bunica desfășă cele două bucățele tari ca lemnul de bine ce erau înfășate și se puse pe plâns când văzu cât de neîngrijită le era pielea, sărmana! Viktoria, nenumită deocamdată în vreun fel, începu și ea să plângă. Plânse rău, cu lacrimi mari, nu ca un copil de țâță. Lacrimile astea curse în comun hotărâră totul: Emma Așotovna, deși îngrozită la gândul că-și urăște în ascuns nepoțelele, fiindcă erau cât pe ce s-o omoare pe neprețuita ei fiică, plecă totuși la bucătărie să încălzească untdelemnul ca să le ungă pielea opărită.

După câteva zile, Emma Așotovna, atentă la toate, constată că Viktoria – o numea în sinea ei „egrort", adică „a doua", în armeană – urla ca turbata dacă sticluța cu lapte i se aducea mai întâi surorii ei. În general, sora mai mare, pe care bunica o numea „aracin", adică „prima", nu scotea un sunet.

Culcate în pătuțul-leagăn meșterit de tâmplarul unchiului Vasia, primind sticluțele cu lapte cald din mâinile grele ale bunicii, din cauza inelelor mari, pline cu pietre prețioase, și a încheieturilor umflate, fetițele își îndeplineau cu râvnă datoria: sugeau, râgâiau, digerau, eliminau gemând satisfăcute resturile galbene, de consistența brânzei de vaci, din laptele procurat cu greutate.

Fetițele semănau foarte mult între ele: perișorul des, închis la culoare, le scotea în evidență conturul frunții înguste și bombate, pufușorul delicat de pe față era mai des și mai lung în dreptul sprâncenelor, iar buza de sus era decupată ca un arc, exact cum o aveau mama și bunica lor, și tocmai croiala asta neînsemnată, dar cât se poate de vizibilă, scotea în evidență rudenia de sânge. Deși amândouă gemenele erau nespus de drăgălașe, totuși Emma Așotovna era de părere că fetița mai mare e mai delicată și mai simpatică.

Aplecându-și urechea la superstițiile oamenilor din popor, adăugând și pe ale ei proprii, creații de autor într-o anumită măsură, Emma Așotovna nu arătă nimănui fetițele, cu excepția vecinei Fenia, care o ajuta de mulți ani în gospodărie. În vreme ce Fenia cerceta cum scâncesc cele două minuni ale naturii de la distanța indicată de Emma Așotovna, aceasta, unindu-și degetele într-un fel ciudat, scuipa în reprize scurte în toate cele patru părți. După cum se știe, treaba asta îndepărtează deochiul de cei deosebit de sensibili, de pruncii până într-un an și de fetele mari, în prag de măritiș.

Așa cum își trăia viața, Emma Așotovna era un om original: în sistemul ei de valori intrau, având pondere egală, normele morale stricte, studiile superioare, chiar dacă incomplete, o garnitură completă de superstiții de felul celor amintite mai sus și, de asemenea, micile pretenții și mofturi înălțate la rang de principii complet inofensive pentru cei din jur. Astfel, în ultimele enumerate intrau renunțarea la carnea de oaie, atât de obișnuită în bucătăria armenilor, încrederea nestrămutată în proprietățile curative ale frunzelor de gutui, frica de florile galbene și obiceiul de a înșira în gând o serie de numere, așa cum alții înșiră mătăniile. Așa se deprinsese ea să rezolve micile probleme ale vieții de zi cu zi.

Acum avea însă o problemă de viață atât de complicată, încât nu putea s-o rezolve recurgând la numerele ei dragi, care i se zbuciumau în capul mare cu păr bogat.

Copilele acestea fuseseră îndelung așteptate. Fiica ei, Margarita, nu împlinise nici optsprezece ani când se măritase din dragoste, nu atât împotriva voinței părinților – tatăl era profesor, Emma Așotovna era reprezentanta unei familii armene de viță veche –, cât mai degrabă împotriva așteptărilor lor... Alesul Margaritei, bărbat în puterea vârstei, se trăgea dintr-o familie de țărani. Lutul armean din care era plămădit se întărise înainte de vreme, așa că-și pierduse încă din copilărie însușirea de a putea fi modelat. Apariția Margaritei în viața lui fusese ultimul eveniment care dăduse forma finală firii sale încăpățânate.

Era construit în așa fel, încât avea întotdeauna mari rezerve în privința oricăror idei noi, era suspicios în relația cu oamenii necunoscuți și nu-i plăceau lucrurile complicate. Poate că excepționalul său talent de inginer se dezvoltase din dorința firească de a rezolva toate situațiile complicate în modul cel mai simplu cu putință.

Și-o alesese de soție pe Margarita când aceasta venise cu mama ei în vizită la neamuri, în sătucul de munte, unde el, făcându-și datoria de rudă, venise să-și vadă unchiul împovărat de ani. Trei zile o urmărise pe fetița de doisprezece ani printre frunzele mari de smochin din grădina unchiului și se căsătorise cu ea cinci ani mai târziu. Margarita, subțirică și delicată, acoperită cu pufușor de piersică din cap până-n picioare, devenise lumina ochilor lui. Până să se însoare, el fusese om ambițios, avansase bine la serviciu, primise câteva certificate de inventator, dar fericirea conjugală îl orbise la început atât de tare, încât lăsase în umbră toate hârtiile de calc din lume...

Așa trecuseră câțiva ani; pe urmă însă fericirea lui își pierduse din strălucire: își dorea mult să aibă copii, dar lăstarii nu prindeau rod, în ciuda strădaniilor lui. Așteptarea obositoare și zadarnică făcuse din omul rezervat din fire un ursuz, iar Margarita, împărtășind dorința lui de a avea urmași, începuse să se simtă vinovată fără să știe precis de ce. Trecuseră deja zece ani de la căsătoria lor, ea rămăsese tot tânără și delicată ca puiul

de căprioară al lui Disney, în vreme ce el îmbătrânise, se veștejise, până și talentul de inginer, atât de sclipitor în tinerețe, i se veștejise întru câtva.

Cu puțin timp înainte de război, Sergo primise o slujbă în Extremul Orient și plecase la noul lui loc de muncă. Margarita trebuia să-l urmeze la scurtă vreme, fără o dată precisă. Își pusese deja în cutii rufăria scrobită, țeapănă cum e cartonul, și împachetase în hârtie moale de ziar ceșcuțele de porțelan, când izbucnise războiul. În duminica aceea nenorocită din iunie, seara, îl lovise paralizia pe Aleksandr Aramovici, tatăl ei, un important orientalist, cunoscător al zecilor de limbi moarte și muribunde, care cu multă vreme înainte prezisese, în familie, desigur, că va fi război, și o făcuse cu mare exactitate calendaristică. Margarita nu mai plecase nicăieri: înconjurat de dragostea îndurerată a familiei, nemaiputând să vorbească, tatăl ei zăcuse în micul lui birou mai bine de un an aproape nemișcat și pe deplin conștient, ascultând cu atenție printre pârâiturile radioului emisiunile, neîntrerupte încă, în germană și engleză, pe deplin inteligibile pentru el. Murise în patruzeci și doi, la sfârșitul lui noiembrie.

La o săptămână de la înmormântare, când Margarita își pusese în gând să-i vorbească Emmei Așotovna de plecarea lor la Sergo, acesta apăruse pe neașteptate. Oricât ar părea de curios, el întinerise și slăbise în anul ce tocmai se scursese, devenise stăpân pe sine, într-un cuvânt, renăscuse.

Sergo se zbătuse mult să obțină transferul în armata operativă – în teatrul de operațiuni, cum îi spunea, după moda veche, Aleksandr Aramovici –, și acum pleca, în sfârșit, pe front.

În casa ajunsă loc al tristeții, în care se simțeau încă urmele bolii și morții, el avusese parte înainte de plecare de o noapte trăsnet, și dis-de-dimineață Margarita îl condusese la Mîtișci, unde se afla eșalonul militar. Întoarsă acasă, ea se întinsese pe pat, culcată pe burtă, luase în brațe perna mirosind tare a apă

de colonie bărbătească și rămăsese culcată patru zile jumătate, până când parfumul se evaporase de tot.

Mama și fiica aparțineau genului de femei din Orient care își iubesc bărbații cu patimă acaparatoare și sunt gata să se sacrifice pentru ei. Își uniseră viețile trăind cu doliul în suflet după Aleksandr Aramovici, plecat pe câmpiile elizee, și cu spaimă în ce privește soarta lui Sergo, plecat în locul unde se auzeau bubuituri de tun.

În următoarele cinci luni Margarita primise de la Sergo trei scrisori cu totul, fiecare dintre ele având un număr nou al poștei militare.

La acea vreme, ea simțise că anumite dereglări stânjenitoare pentru femei, puse la început pe seama extenuării, surmenajului și anemiei, au de fapt legătură cu venirea soțului în ziua și la ora când aștrii înlesniseră conceperea fetiței ei. Că va fi fată, Margarita nu avusese nici o îndoială, că vor fi două – treaba asta n-o prevăzuse.

Împărtășind bucuria neașteptată a fiicei, Emma Așotovna o împiedicase pe aceasta să vorbească: să taci chitic! îi spusese.

Și Margarita își pusese lacăt la gură. Doar într-una din scrisori făcuse niște aluzii vagi în privința noii ei situații, dar Sergo nu le descifrase sensul. Femeie pe cât de complicat alcătuită, pe atât de naivă, Emmei Așotovna nici prin minte nu-i trecuse ce uriașă catastrofă poate produce tăcerea izvorâtă din superstiție.

Ea își informă ginerele despre nașterea copiilor la câteva săptămâni de la venirea lor pe lume, numai în momentul când văzu clar că starea Margaritei e în afara oricărui pericol. Telegrama de răspuns avea un conținut ciudat:

„Felicitări pentru nou-născuți. Sergo".

Imediat ce se puse pe picioare, Margarita îi scrise fericită soțului o scrisoare lungă de tot, dar răspunsul întârzia să vină.

După ce ieși din spital, ea începu să intre în rolul de mamă pentru care nu avea stofă deloc. Cât pe ce să-și trimită mama pe lumea cealaltă, cele două fetițe dolofane, împlinite la trup

datorită străduaniei Emmei Așotovna, îi provocau acum teamă Margaritei. Îi era frică să le ia în brațe, ca nu cumva să pățească ceva, să le pricinuiască vreo durere. Dar adevărata natură a fricii i se dezvăluia în vis, noapte de noapte. Visele erau destul de diferite, începeau cumva la nimereală, dar se terminau cu apariția obligatorie a două ființe pline de ură, întotdeauna micuțe și simetrice. Apăreau ba în chip de căței, ba înfățișând două caricaturi de fasciști cu automatele în mână sau o plantă agățătoare despicată-n două.

Alungându-și temerile ce-i răscoleau sufletul, ea învăța să-și iubească fetițele și aștepta înfrigurată răspunsul la scrisoare.

Primind telegrama picată pe neașteptate, Sergo își simți sufletul cuprins de flăcările iadului. Focul acela cât se poate de real, ale cărui urme – bucăți de carne arsă lipite pe tancurile intrate în reparație – le descoperea pe front, părea că și-a găsit locul în sufletul lui și s-a dezlănțuit cu furie sub coaste, în dreptul inimii.

Se temuse de femei din tinerețe, le considera ființe inferioare și păcătoase. Cu excepția răposatei mame și a soției. Acum i se spulbera dintr-odată încrederea în Margarita, ființa aceea superioară, care nu avea nici un cusur, căreia nu avea nimic să-i reproșeze.

Toate, toate, toate sunt... Și pronunța cuvântul rusesc vulgar, spus sec, printre dinți, așa cum iese scuipatul rozaliu. Îl spunea cu un fel de plăcere sadică și cu un accent distrugător: „CURRRVE", ăsta era cuvântul. Nu avea nici o îndoială că nevasta îl înșelase, iar treaba lui nu era să țină socoteala datelor, femeile se ocupau cu fleacuri dintr-astea.

Dumnezeu știe din ce străfunduri, lui Sergo îi apăru deodată în față chipul evreului Mișa, coleg de clasă cu Margarita, îndrăgostit lulea de ea din clasa întâi până-ntr-a zecea, când, știind-o măritată, îi călcase totuși pragul de nenumărate ori. La vremea aceea Sergo nu-l luase în seamă pe violonistul cu mâini subțiri, cu trăsături de femeie, deși îl iritase numărul

interminabil de plante nenorocite, cărate în mici mănunchiuri, pentru Margarita. Doar și el, Sergo, îi dăruise nevestei lui buchete de trandafiri, pentru că merita atâta lucru.

Acum începu să-l obsedeze imaginea lui, neisprăvitul îi apăru îmbrățișând-o pe Margarita. Nu se poate spune că-l visa. Imaginea și-o construia singur, cu o precizie de necrezut, ca o realitate ce nu poate fi pusă la îndoială, iar memoria, ca să-i facă pe plac, îi strecura detalii reale: vestonul cafeniu de catifea reiată, închis la piept cu un fermoar enorm, și puzderia de bubulițe rozalii, adunate toate la rădăcina nasului, pe fața albă a tânărului, pe care-l văzuse o dată sau de două ori în viață.

Sergo își provoca mereu vedenia, punând-o în tot soiul de situații interesante și luând foc de gelozie în așa măsură, încât războiul din jur, cu bubuiturile lui asurzitoare, devenea banal, mistuit în focul invidiei lui ca firul de iarbă uscată.

Așa stând lucrurile, el trimise telegrama la care muncise trei zile. Două săptămâni îi trebuiră pentru scrisoarea care se întindea pe trei sferturi dintr-o pagină de caiet de școală, scrisă cu litere destul de mari.

În scrisoarea îndelung așteptată, Margarita citi că el se bucură că a făcut copii, dar că n-are chef să fie soț încornorat. Dacă ea are pe unul, atunci să divorțeze și să se mărite cu el, iar dacă ticălosul nu vrea să se însoare, atunci rămâne totul așa cum este. Războiul e lung, el poate să moară, și fetițele vor purta numele Ohanezian, nume nepătat, și măcar vor primi pensie de pe urma lui. Orice e mai bun decât să fie orfane de tată.

După ce citi scrisoarea, Margarita se culcă iar în pat cu burta în jos și-i răspunse soțului cu un lung monolog, la început năvalnic și haotic, apoi transformat cu vremea într-o construcție monotonă, repetată la nesfârșit: ne-am iubit atât de mult, tu ai vrut atâta să ai un copil, ți-am născut doi deodată, iar tu zici că nu-s ai tăi, dar eu n-am nici o vină, cum poți tu să nu mă crezi, doar ne-am iubit atât de mult, atât de mult ți-ai dorit un copil, eu ți-am născut doi deodată...

Puternic șocată și simțindu-se vinovată, Emma Așotovna construi două șiruri de coloane cu cifre, așezând invers multiplii lui treisprezece și nouăsprezece, și, ținându-le departe de ochi, observă cum se fac din ce în ce mai violete și mai albastre pe măsură ce distanța e mai mare. Sonda în felul acesta terenul, gândind că poate dă peste soluția miraculoasă care să dea lucrurile înapoi, de acolo de unde făcuse greșeala de neînțeles, ca ele să se aranjeze pașnic, fără multe complicații, și toți să fie fericiți.

Margarita nu se mai scula din pat. Emma Așotovna își începea ziua ridicând-o în picioare, ducând-o la closet, la baie, acolo o spăla, apoi îi dădea ceai și o culca din nou în pat.

Cu timpul se organiză mai bine: n-o mai culca în pat, o așeza în fotoliu învelindu-i picioarele cu un pled. Margarita răspundea monosilabic, în silă. După cum își mișca buzele, după cuvintele disparate, rostite atât de încet, că abia le auzea, Emma Așotovna înțelese ce anume repetă fiica ei de mii de ori și încercă s-o scoată din starea de prostrație. Îi aducea fetițele, le așeza lângă ea. Margarita punea pe ele mâna cu degetele pe jumătate străvezii, zâmbea senină ca omul nebun, își mișca buzele tot timpul implorându-și în șoaptă soțul fără suflet.

Înfășate zdravăn și înfofolite ca plăcintele în cuptor, ca să le fie cald – Emma Așotovna se temea de frig mai mult decât de orice –, fetițele dormeau mai tot timpul, amândouă în același pat. Mama răspundea slab la tot ce li se întâmpla, tatăl nu suporta chinul că ele există, doar bunica le iubea, fiind recunoscătoare cerului pentru darul primit, rușinându-se pentru clipa dintâi când le privise cu dușmănie, ba încă și vecina Fenia se apleca deasupra lor, zâmbindu-le cu gura fără dinți ca a fetițelor, și molfăia nedeslușit:

— Pui, pui, puișori…

Au adus mai târziu un al doilea pătuț. Fetițele creșteau, se urmăreau una pe cealaltă ca-n oglindă, se imitau tot timpul ca maimuțele, alintându-se, experimentând curioase. Emma Așo-

tovna le descoperea însușiri comune și tot felul de amănunte care le deosebeau: cea mică părea că e stângace, pielea îi era mai negricioasă, părul mai des și mai închis la culoare, palmele mai mari. Pe fesa stângă avea o aluniță în formă de coroană cu trei zimți în jos. Și Gayaneh avea o aluniță, dar pe fesa dreaptă, și nu era atât de bine conturată. În schimb, dinții le ieșeau în aceleași zile, mâncau cu plăcere aceeași mâncare și întotdeauna refuzau solidare morcovii, indiferent sub ce formă nimereau în mâncarea lor.

La timpul potrivit fetițele începură să stea în capul oaselor, apoi să se ridice în picioare, să facă primii pași, să fie agresive una cu cealaltă.

Corespondența părinților încetă odată cu scrisoarea lui Sergo. Ea continuă însă între Sergo și soacră. Emma Așotovna, care ardea să conducă viața fiicei ei, intrând până în cele mai mici amănunte, se prefăcea că lucrurile merg strună, că nu se întâmplase nimic, dându-i ginerelui său informații exacte despre copii și încheindu-și scrisoarea cu fraza obișnuită: „Starea Margaritei e aceeași".

Sergo răspundea scurt și oficial, nu pomenea niciodată numele Margaritei, cât despre soacră, deși o socotise și înainte o scorpie bătrână, îi arăta acum un respect de suprafață.

Îngrozitor de gelos, Sergo luă hotărârea fermă s-o șteargă din viața lui pe femeia nedemnă. Până și el părea șters de pe lista celor vii. Probabil că așa păcălea moartea. Aceasta trecea pe lângă el, nu-l băga în seamă. Participant la toate marile bătălii de tancuri, de la Kursk până pe înălțimile Zeelovski, Sergo repunea în funcțiune tancurile scoase din luptă; nu o dată a scos din încercuire tancuri reparate de el – la un moment dat, într-o acțiune defensivă, a rămas să repare un tanc avariat într-un scuar mustind de apă și l-a scos noaptea din orașul ocupat de nemți.

A cerut de multe ori să fie trimis într-un dispozitiv de luptă, să fie mai aproape de moarte. Totul a fost în zadar. Chiar și

acolo gloanțele treceau vâjâind pe lângă capul lui mare, cu fruntea îngustă.

— Ți s-au făcut farmece, asta-i... îi zicea prietenul lui, Filippov...

Războiul a luat sfârșit. Au anunțat victoria. A fost ziua amintirilor dureroase pentru Emma Așotovna, și-a adus aminte de cea mai nefericită dintre zile, când bărbatul ei se prăbușise pe podea și nu se mai ridicase, și-a adus aminte de ultima apariție a lui Sergo și de toate prostiile pe care le făcuse după nașterea copiilor.

Emma Așotovna o anunță pe Margarita că războiul s-a sfârșit. Ea abia dădu din cap:

— Da, da...

— Acum o să se întoarcă Sergo, zise cu voce nesigură Emma Așotovna.

— Da, da, articulă indiferentă Margarita, prinsă ca întotdeauna în capcana vorbelor adresate necontenit soțului absent.

...Era mijlocul lui iulie, dimineața devreme. El sosi la Moscova noaptea și stătu câteva ore bune în fața casei în care își petrecuse anii cei mai fericiți. Nu se hotăra dacă să intre sau să plece imediat la Erevan, la frații și surorile lui, la nepoții lui proaspăt veniți pe lume. Nu crezuse niciodată că Margarita e bolnavă, iar acum se temea teribil că o să-i deschidă ușa violonistul Mișa, că o să-l omoare pe avortonul ăsta, mânca-l-ar câinii, că o să-l strângă de gât cu mâna lui.

Sergo scrâșni din dinții formidabil de albi și se îndepărtă în fugă de casa blestemată. Se îndreptă spre porțile Nikitski, o luă pe Spiridonovka, făcu un ocol și se întoarse iar la casa lui dragă, din străduța Merzliakovski.

Pe la ora șapte hotărî să plece definitiv, aruncă o privire de adio la fereastra lui de la etajul întâi și văzu perdelele, pe care le știa prea bine, date în lături, și recunoscu mâna soacrei cu inelele care își pierduseră luciul.

El intră înăuntru și era cât pe ce să leșine recunoscând mirosul pereților, de parcă era mirosul trupului iubitei. Urcă la etajul întâi, sună de patru ori, și Emma Așotovna, stând parcă înadins lângă ușă, îi deschise imediat. Era îmbrăcată, pieptănată, ținea în mână o crăticioară mică de metal. El o îmbrățișă mașinal și intră în cameră. Aceeași cameră împărțită-n trei, cum era și înainte: partea din față, separată de restul, era sufrageria, nu avea ferestre, celelalte două cămăruțe mici aveau fiecare o ușă glisantă și o fereastră pătrată. Cămăruța din stânga fusese cândva biroul socrului, cea din dreapta era ocupată de Sergo și Margarita. El mișcă ușa, aceasta glisă pe șina îngustă, o invenție a răposatului Aleksandr Aramovici. Margarita nu era acolo.

O fetiță cu ochii negri stătea în capul oaselor în pătuț și morfolea colțul cearșafului, a doua, în picioare, mișca un iepuraș de pluș pe bordura pătuțului. Viktoria scuipă colțul cearșafului neros de tot și își pironi ochii asupra bărbatului. Gayaneh începu să țipe cu disperare și aruncă iepurașul. Viktoria se gândi o clipă, după care îl lovi cu mânuța grăsuță în piept.

— Nenea e rău! declară ea. Pleacă!

Sergo se dădu îndărăt și merse cu spatele până în sufragerie, unde Emma Așotovna își agita mâinile în timp ce-i spunea pe un ton implorator:

— O să se obișnuiască, o să se obișnuiască, Serioja... S-au speriat... N-au văzut niciodată bărbați...

Sergo împinse a doua ușă, unde se aștepta să vadă orice, numai asta nu... Margarita, palidă la față, semănând cu o gazelă mai mult ca-n tinerețe, cu părul albit pe jumătate, îi aruncă o privire distrată și închise ochii. Stătea de vorbă cu soțul ei și nu voia să se întreruptă.

— Margot, Margarita, o strigă el încet. Eu sunt.

Ea deschise ochii și zise încetișor și deslușit:

— Bine, și se întoarse să vorbească singură.

— E bolnavă. Bolnavă de tot, se încredință el în sfârșit...

Lăsându-și în pământ ochii înroșiți, apăsându-și fruntea cu palmele late, care vor mirosi a metal ars mulți ani de acum încolo, Sergo stătea în picioare lângă masă fără să scoată o vorbă.

Emma Așotovna nu-și găsea locul, umbla de la nepoțelele care urlau la fiica apatică și la ginerele amuțit. Se agita făcând să-i strălucească pietrele prețioase pe mâinile muncite, foșnindu-și rochia veche de mătase colorată ca penele păunului, și vorbea cu vocea ei frumoasă și gravă, cu sunete guturale, niciodată dispărute din vorba armenilor, tonul îi era solemn și, în același timp, obișnuit:

— Ai venit, Sergo. Ai venit. Câți au pierit, dar tu ai venit. De trei ani numele tău îi stă Margaritei pe buze, zi și noapte. Uite așa o lumânare a ținut pentru tine dinaintea Domnului. Copilașii tăi, și ei sunt două lumânările, pentru tine...

Sergo nu-și luă mâna de la frunte. Nevasta lui, deși bolnavă, e o necredincioasă și o „currrvă". Copiii sunt ai altuia. Și totuși, norii grei de plumb, care-i apăsau umerii, se cutremurară.

Emma Așotovna mirosi mișcarea și înțelese că viața lor se hotărăște în momentul ăsta, că totul depinde de ea, dacă o să poată să-l ia cu binișorul și să-i spună acum adevărul. I se păru că strânge tare în pumnul stâng tot ghemul de indignare și furie împotriva lui Sergo, adunat în inima ei în toți anii ăștia...

Simți că trăiește clipa hotărâtoare. Își dădu seama pentru prima oară că n-are minte destulă, că nu se pricepe în ale vieții, că nu știe să-și aleagă cuvintele și strigă implorând după ajutor.

„Doamne, fă ce trebuie! Doamne, fă în așa fel..." îi strigă sufletul deznădăjduit, dar ea continuă să vorbească arătând liniștită și bucuroasă:

— Casa ta te-a așteptat, Sergo... Uite ceașca ta, o vezi... Cărțile și caietele tale vechi stau cum stăteau... Te-am așteptat până la sfârșit, te-am așteptat... Doar Aleksandr Aramovici nu e cu noi... Copiii tăi te-au așteptat, Sergo. Sunt sigură că ea o să se însănătoșească acum...

Copiii plângeau îndărătul ușii. În cealaltă cameră zăcea nevasta bolnavă. Soacra înșira cuvinte pe care el aproape că nu

le auzea. Norii grei de amărăciune se scuturară și se făcură bucăți. Durerea înăbușită trecu de la inimă în tot corpul – părea că din el cad bucăți negre de zgură arsă –, și-n durerea asta Sergo simți gustul dulce al eliberării de chinul care durase atâția ani. Auzi cum plâng copiii altuia. Plânsul lor îi atinse inima proaspăt frântă. El acceptă copiii altuia, născuți din legătura nelegiuită a nevestei lui cu naiba știe cine, poate că nu cu muzicantul ăla.

Își luă palmele de la frunte, se îndreptă de spate – arăta falnic, era bărbat solid – și, cu un gest solemn, ca un adevărat caucazian, întrebă:

— De ce plâng copiii, mamă? Du-te la ei!

Spre seară, pe Emma Așotovna începură s-o doară degetele de la mâna stângă, cele trei din mijloc, fără degetul mic și cel mare. Toată noaptea simți cum îi arde mâna, spre dimineață degetele i se umflară și făcu febră. Se chinui groaznic câteva zile. Cât dură boala – mai fusese bolnavă doar înainte de război – abia putu s-o ajute pe Margarita. Sergo se ocupă de fetițe, care nu numai că-l luară imediat în primire, dar se și atașară de el, întrecându-se să-i capteze atenția, așa cum fac femeile. El le dădea să mănânce, le schimba, le așeza pe oală. Inima îi fremăta de bucurie când le atingea obrajii negricioși și minunați, buclișoarele umede, degetuțele micuțe ca ale păpușilor.

Emmei Așotovna îi puseră diagnosticul de panarițiu multiplu. Numai ea știa că prin buboaiele astea iese tot răul strâns în ea împotriva prostului de ginere. După ce-i incizară abcesele și rana se vindecă, ea își scoase pansamentul abia după două săptămâni, ca să lase timp să se consolideze iubirea dintre Sergo și fetițe.

Lui Sergo îi plăcea grozav să le scoată seara din ligheanul de tablă uriaș și să le atingă trupușorul prin prosopul plușat. Nu vedea însă alunițele de culoarea ceaiului, care împodobeau fesele copiilor. Singurul om care putea să-i arate alunița ca o coroană întoarsă, tronând pe fundul lor neted, era sărmana lui soție, Margarita, care se încăpățâna să stea în fotoliu și să-i vorbească bărbatului ei drag.

Copilul găsit

Știința de azi susține că viața afectivă a omului începe încă din stadiul intrauterin, și cele mai vechi izvoare scrise menționează în mod indirect același lucru: fiii Rebecăi, așa cum zice cartea Facerii, au început să se bată încă din pântecele mamei.

Nimeni n-o să știe vreodată în ce moment anume – din viața prenatală sau postnatală – Gayaneh a iritat-o pentru prima oară pe sora ei, Viktoria.

Micile ciondăneli copilărești puteau să nu fie luate în seamă, dar Emma Așotovna, femeie dezghețată, a văzut repede diferențele din purtarea gemenelor și, cum era bună din fire, o ocrotea întotdeauna sub aripa ei înfoiată pe cea ale cărei picioruțe și fețișoară rumenă erau mai delicate. Asta n-o împiedica ca altă dată să se uite cu drag la cât de îndesată și voinică e cea de-a doua nepoată.

Tatăl se topea după amândouă. Îi făcea atât de rău când copilul plângea, încât dintr-o săritură de balaur înșfăca fetița, adică pe Gayaneh, care plângea cu sughițuri, și o strângea în brațe sufocând-o. Era în stare să mugească, să behăie și să strige cucurigu în același timp, numai să-și vadă alinat copilul.

Fetiță deșteaptă, Viktoria și-a dat seama iute că duetul de dragoste năvalnică al tatălui și al surorii plângăcioase distruge serios plăcerea cu care ea o asupărește pe Gayaneh, așa că a încetat s-o necăjească în prezența tatălui.

La drept vorbind, pedeapsa cea mai mare pentru Viktoria era despărțirea lor în camere diferite. Când o duceau pe Gayaneh în camera mamei și închideau cu putere ușa, care,

pentru economie de spațiu, glisa pe șina îngustă de metal, Viktoria se așeza tristă lângă șină și rămânea acolo așteptând ore întregi, ca-n gară, să fie iertată.

Mama nu se amesteca în relațiile dintre fetițe și, în general, nu se amesteca în nimic. În casă ea avea rolul zeului olimpian care e mai presus de toate – stătea în cămăruța îngustă, așezată în fotoliul inalt, purtând pe cap un coș mare împletit din cozile cu sclipiri de argint, pe care mama ei i le pieptăna îndelung în fiecare dimineață. Fetițele veneau de două ori pe zi să-i spună „Bună dimineața, mamocika" și „Noapte bună, mamocika", iar ea le zâmbea ușor, cu buzele întredeschise.

Bunica le aducea uneori să se joace pe covor lângă picioarele ei subțirele, îmbrăcate cu șosete groase cu model de covor, dar când fetițele începeau să se certe și să plângă, mama își încrețea speriată fața și își astupa urechile.

Până la trei ani, atentatele Viktoriei asupra surorii sale s-au limitat la lucruri palpabile: îi lua jucăriile, bomboanele, ciorapii și batistele. Gayaneh se împotrivea din răsputeri și se supăra tare. La patru ani, s-a întâmplat însă un fapt neînsemnat la prima vedere, dar care a sporit mult revendicările Viktoriei. Când fetițele răceau, era chemat acasă bătrânul Iulii Solomonovici, un doctor din specia acelora dispăruți cam în același timp cu vaca gestantă. Simpla lor prezență alina durerea, timbrul vocii lor făcea să scadă temperatura, iar în meșteșugul lor era amestecat, uneori fără ca ei înșiși să știe, și un dram de vrăjitorie.

Ritualul vizitei lui Iulii Solomonovici era stabilit încă din vremea când Margarita era copil. Și-n treaba asta e vorba tot de o anume vrăjitorie, căci, oricât ar părea de ciudat, pe vremea aceea doctorul arăta la fel de bătrân.

Mai întâi îl serviră pe doctor cu ceai, neapărat în prezența pacientelor. Ca și acum treizeci de ani, Emma Așotovna îi aduse pe tavă un pahar într-un suport încăpător, două cutii cu ceai și un coș împletit în care se aflau prăjituri cu nucă. Doctorul se întreținu aproape în șoaptă cu Emma Așotovna, zăngăni

linguriţa în pahar, lăudă prăjitura, părând să nu bage în seamă fetiţele. Pe urmă Emma Aşotovna aduse un lighenaş, o cană cu apă caldă şi un prosop mare din cale afară. Doctorul îşi curăţă îndelung mâinile rozalii de parcă se pregătea de operaţie, apoi îşi şterse stăruitor degetele răşchirate. În timpul ăsta fetiţele nu-şi luau ochii de la el.

Cu o mişcare largă şi elegantă, doctorul îşi puse halatul alb, care fâşâi de scrobit ce era. Îşi atârnă pe pieptul lat tubuşoarele de cauciuc cu vârfuri de metal. Rama aurie a ochelarilor îi strălucea pe sprâncenele brune-cenuşii, iar în locul părului dispărut demult, chelia îi lucea bătând puţin în roşu. Fără să bănuiască ce urmează, fetiţele, transformate de ceva timp în spectatoare, stăteau în primul rând de la parter şi se delectau cu spectacolul ăsta atât de reuşit.

— Aşa deci, cum se numesc domnişoarele noastre? întrebă doctorul politicos, aplecându-se spre ele.

Întreba la fel de fiecare dată, dar ele erau atât de micuţe, încât întrebarea arăta ca nouă.

— Gayaneh, răspunse timidă fetiţa, şi doctorul îi strânse mâna micuţă în palma lui mare.

— Gayaneh, Gayaneh, minunat, zise încântat doctorul. Şi pe dumneavoastră, drăguţă domnişoară? i se adresă el Viktoriei.

Viktoria rămase pe gânduri. La ce se gândea oare? Nici Freud n-ar ghici. Şi dădu un răspuns viclean:

— Gayaneh.

Adevărata Gayaneh începu să plângă încetişor supărată.

— Eu sunt Gayaneh.

Doctorul îşi mângâie gânditor bărbia lucioasă. Ştia prea bine cât de complicat construite sunt micile făpturi şi încerca să rezolve acum problema deloc simplă a ştirbirii propriei autorităţi.

Viktoria privea triumfătoare: a reuşit să-i ia surorii nu ursuleţul de pluş, nu iepuraşul de cârpă, a reuşit să-i fure numele, şi sărbătorea acum victoria asta extraordinară.

— Așa... carevasăzică, făcu doctorul, tărăgănând vorba. Gayaneh... minunat...

Se uită când la una, când la cealaltă, apoi i se adresă furăcioasei pe un ton grav, plin de amărăciune:

— Dar unde-i Viktoria? Viktoria nu-i?

Viktoria începu să-și tragă nasul înfundat: voia să fie și Viktoria, și Gayaneh în același timp, nu putea să renunțe așa, pur și simplu, la numele ei sau al surorii.

— Sunt Viktoria, scoase ea un oftat în cele din urmă, și Gayaneh se împăcă imediat.

Cât timp fetițele rumegară experiența nereușită de uzurpare a numelui, bătrânelul, amuzându-se copios în sinea lui cu buzele strâns lipite, le ascultă respirația, le ciocăni pieptul cu mișcări ferme și le palpă glandele limfatice.

Încântată, Emma Așotovna nu-și lua ochii de la mișcările de artist ale doctorului, se umplea de bucurie când îl vedea uneori zâmbind, punea totul pe seama farmecului extraordinar al nepoțelelor. Se înșela însă: el zâmbea amintindu-și de străbunicul său cu vederea slabă, care fusese păcălit în același fel de copiii lui, având aceeași vârstă cu fetițele, aflați la aceeași răspântie riscantă, de unde se poate aluneca ușor în lumea imaginarului.

Din momentul acesta, drama schimbării numelui se juca aproape regulat pe bulevardul Tverski, unde slujnica Fenia le ducea pe fetițe la plimbare. Ea avea o mică slăbiciune: îi plăcea la nebunie să intre-n vorbă cu străinii. Deși cunoștea mare parte dintre cei care ieșeau la plimbare, bunici, dădace și copii, ea reușea de fiecare dată să-și completeze colecția de cunoscuți din lumea bună. Probabil că moștenea pasiunea asta de la mama ei, angajată cândva ca doică în casa unui negustor bogat, slujind acolo până la moarte și crescând-o pe Fenia sub aripa ocrotitoare a unor stăpâni cumsecade. Sau poate că umbra lui Jogel, maestrul de bal și proxenetul din lumea bună care locuise cândva aici, pe partea stângă, prin locurile lui Pușkin, mai bântuia încă pe sub teii de pe bulevardul Tverski și binecuvânta doicile și

pe pupilii lor. Oricum ar sta lucrurile, Fenia se mândrea grozav cu succesele sale când îi spunea Emmei Așotovna:

— Azi ne-am plimbat cu copii noi-nouți, copii de amiral.

Sau:

— Azi au venit cu două fetițe, cam la fel cu ale noastre, cu un an mai puțin, tare neastâmpărate, copii de actori, punea ea în aceeași oală originea, numele și firea lor.

Dar cu ocazia asta, fiecare nouă cunoștință – lucru de care Fenia nu-și dădea seama – era însoțită de un mic episod dramatic, mereu același: Viktoria își lua numele surorii ei, iar Gayaneh, îmbufnându-se și roșind, nu-și spunea numele, așa că jumătate din copii le numeau Gayaneh pe amândouă.

Fenia nu dădea nici o atenție acestor șicane copilărești ce țineau de psihologie. Pe lângă relațiile mondene, mai avea și alte sarcini importante: să nu lase fetițele îmbrăcate frumos să se murdărească în nisip sau în băltoace, să aibă grijă să nu cadă, să nu se lovească, să nu alerge și să transpire. Așa că, din prea multă grijă, Fenia le condamna să se distreze doar conversând.

În micul său cerc de copii privilegiați, Viktoria avea reputația că spune basme răstălmăcindu-le conținutul și că povestește întâmplări născocite de ea. În schimb, Gayaneh era o observatoare tăcută, avea o memorie excelentă, ținea minte tot felul de nimicuri: fundițele și broșele altora, întâmplările neînsemnate, vorbele scăpate la întâmplare. Până la vârsta de zece ani, distracția ei preferată a fost să-și aranjeze sub cioburi de sticlă micile „secrete": frunze, flori, hârtii de la bomboane și foițe de staniol. Chiar și vara, la casa de vacanță unde fetițele erau mult mai libere, Gayaneh prefera să stea acasă și să se distreze de una singură, în timp ce Viktoria se plimba cu bicicleta, se dădea în leagăn și bătea mingea cu copiii din vecini, copii de condiție bună, din punctul de vedere al Feniei.

Aici, la casa de vacanță, în timpul ultimei veri dinaintea intrării la școală, Gayaneh a fost pusă la grea încercare, prima din viața ei. În mica așezare și-au făcut apariția niște țigani.

Mai întâi au venit patru țigănci cu zece copii neastâmpărați ca niște gândăcei negri și s-au așezat la răspântia largă dintre cele două străzi principale, unde de obicei era adus butoiul cu gaz și unde bătrânele din partea locului vindeau legături strânse zdravăn de ridichi de lună albe și lunguiețe și castraveciori cu bubulițe precum cactușii; apoi a sosit într-o căruță, la care era înhămat un cal așa cum sunt caii țiganilor, un țigan șchiop arătând ca toți țiganii, îmbrăcat într-o haină largă și plină cu găitane până la brâu. Nici urmă de căruță cu coviltir, de corturi, șatră și cămăși de mătase. Nici urmă de țigancă frumoasă, la care, pe bună dreptate, puteai să te aștepți. Țigăncile erau negricioase, de vârstă incertă. Mai mult decât atât, una dintre ele era o bătrână de-a dreptul respingătoare. Noaptea dormeau chiar la răscrucea drumurilor, în căruță sau sub ea, nimeni nu vedea exact unde. Ieșită în fugă după lapte, Fenia i-a povestit Emmei Așotovna despre țigani, și aceasta le-a interzis fetițelor să iasă singure și să se ducă la căruță.

— Țiganii fură copii, îi șopti Viktoria surorii sale.

În timp ce Gayaneh se gândea la noua primejdie apărută în viața ei, Viktoria dădu frâu liber imaginației:

— Au furat deja doi copii de aici, de la noi!

Între timp țigăncile făceau ce erau obișnuite să facă: opreau trecătorii ca să le strecoare prin înșelăciune niscaiva informații interesante din viața lor trecută sau viitoare, în schimbul unei ruble mototolite.

Afacerea lor mergea nici prea-prea, nici foarte-foarte, și-n miezul zilei luau cu asalt casele de vacanță. De dimineață fetițele se așezară în fața casei familiei Karasik, casă care dădea direct la răspântie, și, printre ulucile rare, văzură foarte bine cum un țigănuș învârtea în joacă un bici, iar țiganul șchiop îl suduia într-o limbă necunoscută. Îi era frică lui Gayaneh să se apropie de gard, în schimb Viktoria, curajoasă, stătea atârnată de portiță și se zgâia cu nerușinare la țigani, la viața lor atât de străină pentru ea și atât de liberă.

Pe la prânz veni Emma Așotovna să ducă fetițele acasă. Cam tot atunci, țigăncile mai tinere o luară care încotro, și șatra rămase să fie reprezentată de un cal împiedicat care păștea iarba prăfuită de pe stradă, de un țigan dormind sub căruță și de țiganca bătrână. Fluturându-și hainele multicolore, ea bară drumul Emmei Așotovna și porni să se jelească:

— Aoleu, ce-mi văz ochii... Aoleu, ia uite, o să ai necaz. O să dai de necaz... Dă-mi mâna, să mă uit...

Dezgustată, Emma Așotovna o dădu la o parte cu mâna încărcată de inelele cu pietre prețioase și corali mari, din alte vremuri, care își pierduseră culoarea, la fel cu cei de pe mâna uscată și murdară a țigăncii, și o fulgeră cu privirea întunecată și aprigă. Ca vântul plecă țiganca și, doar când se îndepărtă bine, strigă în urma bătrânei:

— Așa, cară-te, apa să-ți fie potroacă și haleala ca fierea...

Fată îndrăzneață, Viktoria îi arătă țigăncii limba zmeurie cât era de lungă, pentru care încasă imediat de la bunică o castană în creștetul capului, iar Gayaneh se agăță zdravăn de poala rochiei ei celei noi, de mătase, ale cărei buline mari și albe erau mai aspre la pipăit decât fondul albastru azuriu.

Fetițele mâncară de prânz pe terasă, apoi bunica le îngădui, din cauza căldurii, să doarmă în chioșc, nu în casă. Fenia le desfăcu paturile pliante și plecă, și numai atunci Viktoria îi spuse surorii secretul: cu siguranță că țiganca bătrână e vrăjitoare adevărată, că poate să transforme orice în ce are ea chef, că transformă și copiii în ce vrea ea. Și că, de fapt, călușul împiedicat nu-i căluț, ci băieții furați, Vitia și Șurik, pe care părinții îi caută de mult și nu-i găsesc nicicum...

Vorbeau în șoaptă.

— Dacă vrea, poate să se transforme în bunică...

— În bunica noastră? întrebă Gayaneh înspăimântată.

— Îhî. Și dacă vrea, în tata... o sperie Viktoria. Uite-i, vin... arătă ea cu mâna în direcția gardului care împrejmuia casa de vacanță...

Cocea în căpșorul ei deștept un plan ispititor.

Era chiar la începutul lui iunie. Crengile cu flori bătute de liliac urcau în chioșc și miroseau la fel de tare ca mâncarea fierbinte din farfurie. Un bondar scotea un zumzăit tărăgănat, cu timbru de bas, și greierii îi răspundeau cu sunete stridente din iarba încălzită de soare. Viața era atât de nouă și de înspăimântătoare.

— Nu-ți fie frică, Gayaneh! zise Viktoria, cuprinsă de milă pentru sora ei speriată. O să te ascund.

— Unde? întrebă Gayaneh disperată.

— În magazia de lemne. Acolo n-o să te găsească în veci, o liniști Viktoria.

— Tu ce-o să faci?

— O s-o lovesc cu bățul! zise amenințător Viktoria.

Gayaneh era sigură de lucrul ăsta. O s-o lovească.

Desculțe, în chiloței de stambă cu buzunare mari în dreptul burții, fetițele se îndreptară pe furiș spre magazie.

— Stai aici și nu te mișca. Te scot când o să plece.

Zăvorul țăcăni pe dinafară. Gayaneh era liniștită: se afla în siguranță.

Viktoria se strecură înapoi în chioșc și se acoperi până peste cap cu cearșaful. Își imagină cât de înspăimântată e acum proasta de Gayaneh, de altfel i se făcu și ei puțin frică. Dar găsi că are și haz povestea. Așa că adormi cu zâmbetul pe buze.

Emma Așotovna o trezi la ora șase și o întrebă unde e Gayaneh. Viktoria nu-și aminti pe moment, apoi, când își aduse aminte, dădu semne de îngrijorare. Și mai îngrijorată era bunica – umbla de colo colo pe parcela lor mare de pământ: alergă mai întâi la closet, unde fetițele nu aveau voie să meargă, pe urmă la zmeuriș, apoi o luă la vale, la poalele colinei, la partea din parcelă lăsată în paragină, împrejmuită cu un gard șubred. Fetița nu era nicăieri.

— Gayaneh! Gayaneh! strigă Emma Așotovna, dar nu răspunse nimeni.

Strigătul prelung, cu sunete apăsate la început și ample la sfârșit, rămânea fără răspuns, fiind înghițit de frunzișul tânăr care încă nu prinsese putere.

Erau primele zile călduroase, când pământul negru ca smoala începe să se usuce și deasupra lui prinde cheag tihna începutului de vară, după neastâmpărul din primăvară al ierbii și frunzelor de tot felul, grăbite să încolțească. Strigătele Emmei Așotovna tulburau cumva liniștea binefăcătoare a zilei cufundate în amurg.

Viktoria se apropie târâș de magazie și trase zăvorul.

— Ieși! zise cu șoaptă strigată Viktoria. Ieși, te cheamă bunica!

Gayaneh, așezată între butoiul vechi și stiva de lemne, stătea încremenită, cu spinarea lipită de perete. Ținea ochii deschiși, dar n-o vedea pe Viktoria. Nici Viktoria nu-i văzu fața, dar își dădu seama de starea surorii sale și nu se simți în apele ei. Gayaneh, trecând printr-o spaimă foarte mare, care nu avea cum să încapă în trupușorul ei de copil de șapte ani, se afla acum dincolo de limita ei neștiută.

Vârâtă de sora ei în semiîntunericul sufocant din magazie, pe Gayaneh a apucat-o la început un fel de aţipeală, dar, trezită de un zvâcnet surd aproape de tâmplă, și-a dat seama că se află într-un loc total necunoscut: fâșiile de lumină galbene ca focul despicau spațiul din toate părțile, ca și cum s-ar fi aflat închisă într-o colivie luminoasă care se clătina în bezna neagră-cenușie. Sărmanei Gayaneh i s-a părut că a fost furată de o forță supranaturală laolaltă cu magazia, cu stiva de lemne rotunde de mesteacăn, cu butoaiele, cu vechiul pat de fier ridicat în sus și cu maldărul de unelte de grădină pe care nu le mai folosea nimeni după moartea bunicului. A fost furată brutal, odată cu timpul care s-a întins ca elasticul stricat și și-a pierdut începutul și sfârșitul. Și mișcarea asta în aer, care îi învăluia tâmplele, avea și ea legătură cu faptul că timpul obișnuit s-a pulverizat

și s-a dus nu se știe unde, iar cel nou se mișcă odată cu ea în cerc de-a-ndăratelea, provocându-i greață.

„Mai rău chiar decât să mă fure", s-a gândit ea, „m-au uitat într-un loc de spaimă".

Vârful nasului i-a înghețat de groază, fiori reci i-au trecut pe spinare și vârtejul întunecat a ridicat-o încet, a învârtit-o și a purtat-o către asemenea adâncuri, încât a priceput că moare.

— Gayaneh! Gayaneh! o chema pe nume o voce îndepărtată, puternică, trecând de la un ton la altul. Semăna cu vocea bunicii, dar ea simțea că nu bunica o cheamă, și nici țiganca transformată în bunică, ci o altă ființă mult mai înspăimântătoare, mai neomenească.

— Gayaneh, ieși! auzi ea șoapta insistentă a surorii. Țiganii au plecat, au plecat. Te caută bunica!

Locul înspăimântător se transformă în magazie. Razele înguste de lumină pătrunseră prin crăpăturile dintre scânduri și totul deveni atât de simplu și minunat în casa de vacanță, și o văzu pe bunica în rochia albastră cu buline cum se îndreaptă spre magazie ca să-și găsească în sfârșit nepoțica dispărută. Gayaneh își reveni încetul cu încetul, se minună cât de mică și bună și îndurătoare e lumea de aici în comparație cu abisul și nemărginirea care se năpustiseră asupra ei în magazia de lemne, la începutul verii, în al șaptelea an din viață...

Ea se repezi la sora ei strigând: „Vika! Vika! Nu pleca!" și o îmbrățișă. Viktoria îi mângâie spatele rece, îi sărută părul aspru împletit în cozi, urechea, pieptul, și zise în șoaptă:

— Ce-i cu tine, Gaecika? Nu-ți fie frică!

În clipa asta i se păru că-și apără cu adevărat sora drăgălașă și sperioasă de primejdia pitită în spatele porții...

Din ziua aceea, înfiptă dureros în mintea ei și uitată complet de Viktoria, Gayaneh deveni extrem de sensibilă la tot ce însemna loc întunecat și-i provoca o stare de panică. Simțea într-un fel special întunericul, avea senzația asta și când deschidea ușa dulapului de haine. Acolo, în beznă, fără pic de

lumină, era ceva ce nu putea spune în cuvinte, ceva ce-i apăruse cândva în întunericul magaziei de lemne. Până și stropul de întuneric atât de familiar de sub capacul penarului îi trezea nesiguranța. Chiar și atunci când se apropia de mama ei simțea ceva tulbure, dar era o neliniște afectuoasă. Boala mamei îi apărea ca un nod de întuneric și putea chiar să arate zona din cap, din gât și din piept unde simțea ea că se strânge întunericul.

Această panică, pe care i-o ghicise atât de bine, o îndemnă pe Viktoria să se amuze pe seama lui Gayaneh cu deosebită cruzime: îi ascundea caietele în locurile cele mai inaccesibile din casă, obligând-o să se strecoare în ungherele întunecoase; punea un gândac mort în întunericul plin de primejdii al penarului ca să asocieze panicii nedefinite o spaimă reală. Și când Gayaneh țipa speriată, Viktoria o salva îmbrățișând-o cu un zâmbet îngăduitor:

— Ce ai, prostuțo, de ce te sperii așa?

Viktoriei îi plăcea puterea pe care o avea asupra spaimelor lui Gayaneh: iubirea reciprocă era foarte mare în clipele când o consola, dar, la vremea aceea, fetițele erau încă prea mici ca să-și dea seama cât de primejdios și toxic e adaosul acesta impur.

Simțind iubirea tragică și boala fiicei ca pe o rană dureroasă și pricepând ceva din nebunia și cruzimea iubirii, Emma Așotovna nu era deloc interesată de relațiile dintre fetițe și nici de natura legăturii lor sufletești. Ea era singura care avea destulă înțelegere pentru ce se întâmpla în familie și știa să descurce lucrurile, dar își construise o ierarhie rigidă, profund orientală: dacă nu era vorba de moarte, atunci evenimentul cel mai de seamă, în opinia ei, era prânzul, și nicidecum certurile și împăcările copiilor.

Emma Așotovna se lepăda grăbită de grijile dimineții cu pieptănatul îndelung și împletitul părului celor patru capete – al ei, al fiicei ei și al nepoatelor – și cu îmbrăcatul tuturor cu rufe călcate cu fierul mirosind a încins, urmau micul dejun pregătit

în fugă și o curățenie sumară, apoi se apuca să gătească mâncarea de prânz cu vinete coapte, roșii umplute, fasole în sos picant și pâine nedospită.

Deși se trăgea dintr-o familie de armeni bogați, își petrecuse copilăria și tinerețea la Tbilisi, și mâncarea ei era mai degrabă gruzină, mult mai complicată și mai variată. Socotea câte ouă, nuci, boabe de coriandru și de piper trebuie să pună, în timp ce mâinile singure făceau mișcări mici și precise, iar ea se delecta cu bucatele pregătite întocmai ca muzicianul care se desfată cu muzica născută din degetele lui.

În mod obișnuit, Sergo venea de la muncă la șase și jumătate. Masa era deja pusă, mirosurile te scoteau din minți. Sergo se spăla pe mâini și își aducea soția la masă. Ea făcea pași mărunți, ca o păpușă mecanică, și zâmbea moale. Camera era întunecoasă, nu avea ferestre, un bec dădea o lumină gălbuie, și fața ei căpăta culoarea porțelanului vechi. O așezau în fotoliu lângă soțul ei. Fetițele stăteau de-o parte și de alta a părinților, dar în lungul mesei. La celălalt capăt se așeza solemn Emma Așotovna, și Fenia, împingând ușa cu genunchiul, aducea supiera roz, mult prea mare pentru nevoile lor. După ce punea supiera lângă cotul stâng al stăpânei, Fenia dispărea – ea mânca în bucătărie, căci nu accepta pentru nimic în lume să stea la masa fastuoasă a stăpânilor, unde farfuriile erau schimbate cam de trei ori, iar mâncarea era pusă în ele cu o lingură specială.

Margaritei îi turnau puțină supă pe fundul farfuriei, ea lua cu mâna delicată lingura lucrată fin și o cobora în farfurie. Masa pentru ea era pur simbolică – mânca numai noaptea, de una singură: două bucăți de pâine neagră cu brânză și măr. Orice alt fel de mâncare mai consistentă, cu care mama încerca s-o hrănească din primul an de când căzuse bolnavă, îl mesteca, dar nu-l înghițea.

În seara aceasta Emma Așotovna duse ca de obicei vasele la bucătărie și, punându-și ochelarii murdari și șorțul curat,

se apucă să le spele. Era o favoare făcută Feniei, care își apăra demnitatea în fața vecinelor și nu obosea să le amintească:

— Cresc copii, nu-s bucătăreasă.

Sergo o duse pe Margarita în cameră și se așeză lângă radioul vechi ca să-i răsucească butoanele.

Când rămânea singur cu Margarita, Sergo începea să vorbească. Nu se poate spune că vorbea cu ea. Dar nici de unul singur. Era o discuție ciudată între doi nebuni: Margarita îi adresa pe mutește soțului ei iubit aceleași reproșuri învechite, repetate la nesfârșit, aproape fără să-l observe pe bărbatul care încărunțise și se îngrășase în toți anii ăștia, iar el încerca, reproducând și comentând transmisiunea de seară de la radio, să ajungă pe calea atât de nesigură a sunetelor până la Margarita cea de acum, dar care rumega cu încăpățânare aceeași întâmplare nefericită de demult. Se înfruntau din ochi, erau în contratimp, îi despărțeau zece ani, dar își continuau dialogul straniu:

— Unde-i Gayaneh? întrebă pe neașteptate Margarita cu vorbă răspicată.

— Gayaneh? Sergo păru că a dat cu capul de un felinar în plin drum. Gayaneh? întrebă din nou, uluit că soția îi adresează o întrebare după atât amar de ani. Își fac lecțiile, îi răspunse Margaritei luând-o de mână. Mâna era ca de sticlă, atâta doar că nu suna a sticlă.

— Unde-i Gayaneh? repetă insistentă Margarita.

Sergo se ridică în picioare și se uită după peretele despărțitor. Viktoria stătea cu spatele la el și se juca făcând să scârțâie tocul. Avea un scris apăsat, cu pete de cerneală, și mișca din cot când scria.

— Unde-i Gayaneh? întrebă tatăl.

Viktoriei îi tremură brațul, și o picătură de cerneală se scurse din toc.

— De unde să știu? Nu stau de pază, zise Viktoria fără să se întoarcă.

Viktoria nu cita spusele cuiva. Viața ei mică încerca pur și simplu să devină un citat și, rătăcind drumul, nu găsea contextul potrivit.

Tulburat de cererea soției, o căută mașinal pe Gayaneh prin toată casa. Ieși pe culoar, intră într-o anexă, zgâlțâi ușa de la closet, dar nu găsi pe nimeni. Trecu în bucătărie, unde Emma Așotovna ștergea farfuriile strălucitoare, și-i zise soacrei tulburat la culme:

— Margarita a întrebat unde-i Gayaneh.

Emma Așotovna se opri brusc din treabă de parcă i se terminaseră bateriile:

— Margarita te-a întrebat...

— ...unde-i Gayaneh... completă el.

Ea așeză cu grijă farfuria și plecă aproape în fugă la fiica ei, legănându-și sânii și șoldurile. Împinse ușa și întrebă din prag:

— Cum te simți, Margarita?

— Bine, mama, răspunse Margarita încet de tot, fără să-și miște nici măcar genele. Da' unde-i Gayaneh? întrebă iar, și Emma Așotovna pricepu în sfârșit sensul întrebării.

Gayaneh nu era nicăieri. Mai mult decât atât, șuba ei nouă de blană nu era în cuier, nu erau nici ghetele micuțe cu blană sintetică, semănând cu blana de miel. Doar galoșii stăteau părăsiți, fiecare în noroiul zvântat de sub el.

— Unde-i Gayaneh, Vika? întrebă bunica.

— De unde să știu... Am stat aici amândouă, iar pe urmă a plecat, răspunse Viktoria.

— De mult? Unde? De ce n-ai întrebat-o? îndreptă bunica furioasă spre ea tirul întrebărilor.

— Nu știu. N-am văzut. De zece minute, de patruzeci. De unde să știu... răspunse fata, nelăsând caietul din mână.

Se prefăcea că-i place grozav să picteze cu cerneală un tablou mare pe coperta caietului.

Emma Așotovna se repezi s-o caute pe Fenia, dar pe ușa camerei ei, care răspundea în culoar, atârna lacătul de metal: era sâmbătă, și Fenia nu se întorsese încă de la slujba de seară.

Era nouă fără douăzeci, afară se lăsase întunericul dens și umed, așa cum se întâmplă iarna când e moină.

Fără să se îmbrace, Sergo se repezi afară, alergă-n cerc prin curtea pietruită și se opri la poartă: nu știa încotro s-o ia.

Emma Așotovna sună la telefon pe părinții colegelor de clasă; Gayaneh nu era de găsit...

Dispariția aceasta fusese pregătită de acum o lună. Amândouă fetițele se îmbolnăviseră de amigdalită și stăteau acasă. Mirosul de chiftele proaspăt prăjite, răzbătând prin cele două uși, o ademeni pe Viktoria să meargă la bucătărie. Erau niște chiftele pe cinste, umplute cu usturoi și verdețuri de tot felul, și făcute cu atâta artă, de ziceai că le așteaptă o viață lungă și fericită. Până la prânz mai era mult, dar Vika primi o chiftea, una aurie cu crusta strălucind, abia ținând sucul și grăsimea să nu țâșnească. Mușcă din ea, își fripse limba și trase aer cu zgomot ca să răcească restul de chiftea.

De regulă, Emma Așotovna nu îngăduia asemenea libertăți înainte de masă, dar fetița se întremase după boală și era prima dată, după o săptămână, că-i cerea de mâncare.

Mestecând cu poftă, Viktoria trăgea cu urechea la discuția vecinelor. Maria Timofeevna clătina din cap în timp ce dezbătea cu Fenia un caz îngrozitor: dimineață fusese găsit mort în curte, la gunoi, un copilaș abia născut.

— Îți zic că-i de la numărul opt, sau de la doisprezece, Fenia. La noi n-a intrat nimeni... lansă versiunea patriotică Maria Timofeevna.

— Poftim de vezi, bombăni Fenia, care, în general, avea o părere proastă despre lume. Și-o trag, și-o cos, pas de mai vezi ceva.

Cum îi era obiceiul, Fenia scuipă pe podea. Cu toate că era virgină, cunoștea foarte bine consecințele practice ale păcatului trupesc, care o dezgustau la culme.

Discuția o luase într-o direcție periculoasă, și Emma Așotovna, cu fața roșie de la tigaia încinsă, încruntându-și severă sprâncenele, îi ceru Viktoriei să plece în cameră. Cu burta plină, pusă la curent cu știrea îngrozitoare, Vika parcurse culoarul gândindu-se la sărmanul copilaș. Mai întâi îi apăru învelit cu o plăpumioară din dantelă, de felul celei cu care dormea învelită mama lor cândva, iar acum păpușa Slava. Copilașul găsit mort la gunoi luă pe urmă înfățișarea păpușii Slava, cu cârlionții strălucitori. Imaginea asta n-o prea mulțumi: n-o înduioșau nici Slava, nici copilașul. Voia altceva care s-o impresioneze. Atunci și-l imagină mic de tot, rozaliu, semănând cu pisoiașul golaș al Marusiei, pisica aflată în grija tuturor. Dar având perișorul roz-galben al Slavei, și-n loc de labe, piciorușe și mânuțe de copil. Nici tabloul acesta nu-i satisfăcu imaginația nesățioasă.

Cu mâna unsuroasă de la chiftea, ea atinse clanța de bronz și încremeni locului: ah, ce-ar fi să fie Gayaneh copilașul din gunoi!

Viktoriei i se tăie respirația: sigur că da, cineva apropiat o fură din răutate pe micuța Gayaneh, o omoară și-o aruncă... Vika deschise ușa camerei și totul se destrămă în clipa când dădu cu ochii de realitatea supărător de plicticoasă: cu gâtul înfășurat cu un șal roz, Gayaneh stătea la masă și, mușcându-și vârful cozii lungi, citea *Robinson Crusoe*, ajuns ferfeniță după atâția ani de folosire, în absența cuiva care să-l îngrijească.

Viktoria traversă camera și se opri la fereastră: nu se vedea pubela mare de lemn, o acoperea clădirea cu un etaj. Fixă cu privirea peretele gălbui și coșcovit. Moștenise într-un fel complicat, greu de înțeles, talentul de inginer al tatălui său: pentru ea era normal ca roțile să se dezumfle, ca biela-manivela să nu funcționeze cum trebuie, dar era important ca, în ultimă instanță, mașina să pornească. Nu-i convenea deloc copilul mort. Îi trebuia unul viu, aruncat la gunoi, și acesta trebuia să fie Gayaneh.

Abia crescute, sprâncenele Viktoriei formau două arcuri îndoite, care parcă se uneau ca s-o pornească din nou în sus spre tâmple. Când era cu gândul la ceva, ele i se mișcau involuntar în sus și-n jos, întocmai ca tatălui ei.

Ar merge așa? Bunica iese de dimineață cu găleata și găsește fetița la gunoi. Se gândește că e moartă, dar ea e vie. O aduce în casă și-i zice mamei: „Dă-i să mănânce, are doar trei zile". Mama mă are și pe mine, am tot trei zile... Apăru iar un defect de construcție: cine e ticălosul care aruncă copilul la gunoi?

Miliția audie pe toți cei care voiau să-și spună punctul de vedere în legătură cu crima descoperită, strânse câteva versiuni fantasmagorice, în care erau amestecate de-a valma goana după câștig, vrăjile și patima delațiunii, iar curtea, trăind după legea întâmplărilor de ultimă oră, lege inflexibilă ca veșnicia, făcu din eveniment o istorie condamnată la uitare, așa cum e și istoria marilor civilizații antediluviene. Anchetatorul puse în fișet încă un dosar nesoluționat de omor, care nici măcar nu era considerat omor pe de-a-ntregul.

Pe Viktoria o frământa însă subiectul ei, neștiut de ceilalți. Și pentru că intriga nu-i dădea drumul din ghearele-i ascuțite, ea tot încerca s-o găsească pe mama ipotetică a copilului aruncat la gunoi, transformat în Gayaneh din voința autorului căzut pradă imaginației nemiloase.

În a treia zi de chinuri ale creației, Vika, trecând în drumul ei pe lângă ușa care ducea la demisol, la camerele servitorilor, a dat peste personajul căutat. Bekeriha ocupa camera din colț. Avea o înfățișare înspăimântătoare. Înaltă chiar și pentru un bărbat, tunsă băiețește, cu fața albicioasă, răvășită și hainele jerpelite, avea reputația de bețivană, deși nimeni n-o văzuse beată vreodată. De fapt era bețivană, dar în felul ei. Bea în fiecare zi, întotdeauna singură, zăvorâtă în cămăruța ei mizeră. Bea o sticlă de vin roșu, nici mai mult, nici mai puțin. Dădea repede pe gât primul pahar, apoi o lungea două ore cu băutul jumătății

de sticlă rămase. Se culca pe salteaua acoperită cu un cearșaf împrumutat de la spital.

Soarele se ridica pe cer când poftea el, în funcție de anotimp. Bekeriha se ridica din pat întotdeauna la cinci și jumătate. Cu ochii cârpiți de somn, bea cele două degete de vin rămas de seara... Altul în locul ei cădea de mult în patima beției, dar ea ținea cu dinții de regimul ăsta, devotându-i-se fără rezerve. După somnul adânc ca leșinul, ea pleca la spital să dea cu mătura. Celelalte femei de serviciu și infirmiere n-o aveau la inimă pentru că muncea în tăcere, indiferentă la toate, se uita chiorâș la ele și punea suflet în tot ce făcea. Nimeni, în afară de medicul șef Markelova, care o angajase, nu știa ce felcer priceput și ajutor de nădejde fusese Tania Becker înainte de război, până să fie băgați oamenii la închisoare cu toptanul.

După ce-și lua jumătatea cuvenită din salariu, la ora douăsprezece, în drum spre casă, își cumpăra sticla cu vinul cel de toate serile și aproape de opt se ascundea în chițimia ei. Își scotea șoșonii, scurta, se așeza pe saltea și punea sticla ei dragă pe scaunul fără spetează care înlocuia cu succes masa. Afară era cald, și-n câteva minute – știa ea prea bine – i se făcea cald și pe dinăuntru, prelungind momentul de fericire cu care era răsplătită pe loc.

Vecinii îi purtau sâmbetele, citindu-i în suflet cât e de semeață. Copiilor le era frică de ea, fugeau când o vedeau pe lungană apărând în fundul curții pietruite. O strigau „Spintecătoarea de cadavre" pentru că umbla zvonul că lucrează la morgă. Nu era deloc așa, se ocupa doar de curățenia celor două secții complicate din spital: chirurgie și neurologie.

Viktoria începu să facă pregătirea scenică: adună în jurul ei o mână de fetițe ciufulite și, mișcându-și cei doi ciucuri de la căciulița tricotată, le povesti cum cadavrele plutesc mai întâi în borcane uriașe de sticlă și cum sunt sortate pe urmă, picioarele separat, mâinile separat, capetele separat. Și că exact de treaba asta se ocupă Bekeriha.

Poveștile Viktoriei erau înspăimântătoare și captivante. Cea mai mică dintre fetițe, Lena Zenkova, își astupa urechile cu mănușile, dar nu era în stare să se dezlipească de acolo: ce pătrundea prin mănușile ude nu-și pierdea farmecul misterului. În plus, Viktoria alegea locurile cele mai ispititoare pentru asemenea discuții: triunghiul turtit și întunecos de sub scară, cotloanele din spatele magaziilor de lemne, ultimul etaj, scărița mică cu trepte lipsă care ducea în pod. Întunericul, semiîntunericul și sunetele nedeslușite însoțeau spectacolul, și Viktoria, pradă imaginației, trebuia de fiecare dată să inventeze ceva nou, să meargă și mai departe, să născocească și mai multe...

Își juca perfect rolul povestind istoriile îngrozitoare, o lua pe căi ocolite, înnoda și deznoda întâmplările, le răsucea după placul ei, dar eroina principală rămânea Bekeriha, spaima spaimelor.

Poveștile aveau mare succes, dar Gayaneh, sensibilă cum era, încercase să renunțe la plimbare chiar de la începutul serialului, pretextul plauzibil fiind guturaiul sau durerea de cap. Ședințele nu se mai țineau, se amânaseră pe altă dată, până când, neavând încotro, Gayaneh apăruse alături de povestitoare.

La drept vorbind, poveștile cu picioare și mâini retezate, cu cearșafuri negre și morți înviați nu erau ceva neobișnuit. Erau la modă printre tinerii din acele vremuri și locuri. Un lucru e sigur, că Viktoria spunea poveștile cu mult talent, iar Gayaneh era cea mai impresionabilă dintre ascultătoare. Și mai mult decât atât, avea senzația vagă că sunt spuse cu un scop anume toate poveștile astea în care Bekeriha e vorbită de rău, fiindcă are de-a face cu pacienții morți din vechiul spital orășenesc, huliți și ei mai tare decât ea.

Cele trei trepte care duceau la camera de la subsol i se păreau lui Gayaneh a fi intrarea în iad și aproape că nu atingea podeaua în dreptul lor, gonind cu sufletul la gură până la primul etaj.

În seara pomenită la început, au stat să-și facă temele mai mult ca de obicei, fiindcă lunea luau lecții de muzică și aveau

de tras de două ori mai mult. Ședeau la măsuța veche a Margaritei, una în fața celeilalte. Cu un picior sub ea, poziție interzisă drastic de bunică, Viktoria și-a deșertat pe masă caietele mototolite și creioanele cu vârfurile tocite. Gayaneh și-a vârât mâna în ghiozdan și a scos un plic maroniu.

— Ah! zise ea, neștiind cum nimerise plicul în ghiozdanul ei.

— Ce-i cu tine? ridică din sprâncene Viktoria, în timp ce Gayaneh se uita nedumerită la plicul pe care scria cu litere roșii, mari și lăbărțate, încadrate într-un pătrat: „Lui Gayaneh. Personal".

— Un plic ca oricare. O scrisoare, bălmăji Gayaneh.

Ținea scrisoarea cu ambele mâini și i se părea că literele lăbărțate din cauza firișoarelor de cerneală scursă sunt vii și că din ele picură sânge.

— Ce-i în plic? întrebă Viktoria aproape indiferentă.

Gayaneh puse scrisoarea la marginea mesei, părea că stă în cumpănă dacă merită s-o deschidă. Cu firea ei sensibilă, simțea că nu poate fi nimic bun acolo. Plicul stătea pe colțul mesei, mirosea tare a clei și arăta de parcă nimerise în locul acela din întâmplare. Gayaneh vârî mâna în ghiozdan și își scoase caietele îngrijite, unul roz, cu linii oblice, și unul de aritmetică, cu pătrățele, care îndemnau la calm. Spre acesta își îndreptă ea privirea.

— Scrisoarea-i pentru tine, da? nu putu să se abțină Viktoria, care se străduia să arate că nu-i pasă.

Gayaneh întoarse plicul cu spatele-n sus, lipit grosolan cu cleiul neuscat încă. Își trecu degetul pe dunga umedă și-i zise surorii:

— O citesc mai târziu.

Vika își răsuci vârful cozii pe deget și băgă nasul în caiet – lucrurile nu mergeau bine. Scrisoarea zăcea pe masă necitită, bunica putea să intre dintr-o clipă în alta, iar Gayaneh atingea fila cu penița a optzeci și șasea oară. Gayaneh chiar arăta calmă, cu toate că gândul îi era numai la scrisoare, presimțind ceva rău acolo.

„Să piară de aici, să mă lase-n pace. Să n-o mai văd", se ruga ea stăruitor pentru clipa ce urma să vină. Totuși nu-i trecu prin minte să arunce scrisoarea fără s-o citească.

Obosită de atâta așteptare, Viktoria puse mâna pe plic.

— Dacă-i așa, o citesc eu!

Gayaneh tresări:

— Nu. E scrisoarea mea.

Și deschise plicul.

„Gayaneh! Uite că a venit timpul să afli totul. Mă cheamă Bekeriha, sunt mama ta. Eu te-am născut și te-am părăsit, pentru că nu te puteam lua cu mine. E secret. O să-ți povestesc mai târziu. O să vin în curând, o să-ți povestesc totul și o să te iau cu mine, fetița mea. O să locuim împreună. Mama ta Bekeriha."

Mai întâi Gayaneh examină îndelung literele mici și îngrămădite, înclinate într-o parte. Cuvântul *fetița mea* era scris mare, cu litere groase. Se chinui o vreme să priceapă ce sens are cuvântul ăsta. Viktoria aștepta nerăbdătoare să treacă pauza obligatorie și, într-un sfârșit, întrebă:

— De la cine-i scrisoarea, Gaika?

Fără să scoată un cuvânt, Gayaneh îi întinse fila de caiet. Pe Viktoria o încântă textul, găsi că era bine scris. Îi plăcu în special începutul: uite că a venit timpul să afli totul...

Ah, fusese groaznic atunci... groaznic... Timpul dilatat ca elasticul uzat, fără început și sfârșit, și mișcarea-n cerc de-a-ndăratelea, provocându-i greață. Fusese furată, spaima pusese stăpânire pe ea, simțise întunericul...

Și amintirea ieșită la suprafață e dovada clară că scrisoarea, înspăimântătoare chiar și numai în felul cum arată, îi face cunoscut adevărul adevărat într-un mod nu mai puțin înspăimântător: Bekeriha, spaima spaimelor, e mama ei.

— Nu-ți fie frică, nimeni n-o să te dea mamei tale! îi promise mărinimoasă Viktoria.

— Știai ceva? întrebă îngrozită Gayaneh.

Se îngrozi și mai tare la gândul că altcineva era la curent cu scrisoarea.

Viktoria își dădu coada pe spate cu o mișcare bruscă din umăr și își liniști sora:

— Nu te mai agita atât. Știam, bineînțeles. Toți știu.

— Și Fenia? întrebă Gayaneh, sperând prostește.

— Și Fenia, bineînțeles. Ți-am zis, toți știu.

Ultimul nod de desfăcut din firul încurcat al poveștii fioroase fu o pură improvizație. Viktoria nu era chiar o fetiță rea. Ideea prostească pusese însă stăpânire pe ea, și, cum se întâmplă cu oamenii talentați, acțiunea inventată cu talent își continuă desfășurarea:

— Da' de ce crezi că s-a îmbolnăvit mama? Bunica te-a adus de la gunoi și i-a zis: uite-o, dă-i să mănânce! Ce crezi? I-a fost ușor?

— Și s-a îmbolnăvit? întrebă Gayaneh.

— Tu ce crezi? Mama îi zice bunicii *nu vreau*, și bunica îi ordonă, o silește să... Așa s-a îmbolnăvit.

— Și tu? încercă Gayaneh să repare lumea care trosnea din încheieturi.

— Eu? Păi eu sunt fiica adevărată, iar tu ești găsită...

— La gunoi? Unde? întrebă Gayaneh, de parcă amănuntul ăsta era important.

— Ei, unde! În curte, la gunoiul nostru din pubela verde, zise Viktoria, cuplând elegant geografia cu biografia și savurând clipa ca un artist adevărat.

Și tot în clipa asta simți gustul plăcut al chiftelei calde, al ineditului ideii înspăimântătoare și al masticului cu care era lustruit coridorul.

— A-a-a, scoase niște sunete slabe Gayaneh, și, brusc, Viktoria, simțindu-i indiferența, începu să se îndoiască de succesul farsei jucate atât de abil și amuzant: nu s-a distrat deloc, asta-i...

Își vârî nasul în manual, căutând numărul temei de făcut și frământându-se totodată cum să înviorеze atmosfera.

Când își înălță capul din manual, sora ei nu mai era în cameră. Plicul deschis cu grijă și scrisoarea zăceau pe colțul mesei.

„Bocește ascunsă după cuier", gândi Viktoria. Se pregăti să-i mai dea surorii un motiv să bocească și pe urmă să-i spună că-i o păcăleală.

În momentul ăsta intră în cameră tatăl ei și o întrebă:

— Unde-i Gayaneh?

Gayaneh era departe de casă, mai departe ca niciodată. La Presnia. Stătea la intrarea în grădina zoologică, pe portalul căreia niște stârpituri de idoli ai unor popoare demult dispărute păzeau animalele captive. Un animal tânjind după libertate, sau poate o pasăre de noapte, scotea niște vaiete lungi și răgușite. Începu să ningă și totul se lumină. Felinarele răspândeau cercuri de lumină galbenă, iar acolo unde nu ajungea lumina electrică, strălucea ca argintul lunii zăpada groasă, așternută cuminte. Totul era nou și neîncercat: și singurătatea, și depărtarea de casă, și țipetele jalnice, chiar și mirosul zăpezii amestecat cu mirosuri de grajd și de animale.

I se păru că a trecut o veșnicie, și nu doar una, de când a plecat de acasă. Asta era veșnicia, frica de Bekeriha și vina față de mama, instalate pe vecie în sufletul ei. O crezuse pe sora ei din primul moment, fără să-i pună la îndoială spusele. Toate aveau o explicație: micile emoții din viața ei, presimțirile sumbre și spaimele nelămurite își găseau acum justificarea. Sigur că e o străină în familie, că Bekeriha, spaima spaimelor, e mama ei și că numai Vika are dreptul deplin să se bucure de mama, de bunica și de Fenia, de sărutul de dimineață absent al mamei, iar pe ea o înhață Bekeriha, spaima lumii, ca s-o țină prizonieră în subsol.

De când era mică de tot știa prea bine că seamănă cu sora ei, dar asta n-o împiedica să vadă amploarea catastrofei. Nu putea să se gândească la fleacuri în împrejurările astea excepționale.

Dacă mama ei adevărată e Bekeriha, dacă ea, Gayaneh, e vinovată pentru boala mamei Margarita, atunci mai bine să

moară. Ideea morții îi aduse o neașteptată ușurare. Nu se gândi deloc la detaliile tehnice ale sinuciderii, niște fleacuri și astea. Ca să nu se mai trezească niciodată, i se părea că e destul să găsească un loc întunecat și să se ghemuiască acolo, i se părea că e de ajuns să vrea din tot sufletul să nu mai trăiască.

Merse de-a lungul drumului înzăpezit și pustiu și zări în depărtare o siluetă neagră care se strecura prin ulucile rare ale gardului. Iukov, paznicul de noapte, scotea prin locul obișnuit porția cuvenită de carne de vacă de calitatea a doua, destinată fiarelor înfometate. Iukov trecu iute pe lângă fetiță și dispăru pe poartă. Nu departe de aici locuia prietena lui. În felul ăsta carnea era furată de două ori: de la tigru și de la familia lui Iukov.

Gayaneh așteptă până ce omul se făcu nevăzut și se strecură ușurel printre uluci. Grădina zoologică era minunată, deloc înspăimântătoare. Țipetele jalnice încetaseră, deși mai auzea din când în când, venind din locuri tainice, oftaturi, mârâituri și gemete. În pustiul plin de lumină, ea trecu pe lângă un elește acoperit de troiene și se trezi în fața unor cuști goale din care fuseseră scoase animalele și duse în încăperi încălzite. În locul dintre două grilaje de fier destul de înalte dădu peste o ladă de lemn, semănând bine cu pubela verde din curtea lor. Într-o parte a lăzii erau îngrămădite brichete de fân acoperite cu zăpadă. Gayaneh dădu la o parte zăpada cu mănușa, scoase fânul presat și-l răvăși. Se răspândi miros de vară tristă, de casă de vacanță și de viață pierdută în trecut. Se așeză pe brichetă, cum se așeza pe băncuța joasă la picioarele bunicii, își acoperi genunchii cu fân, închise ochii și adormi convinsă că nu se mai trezește niciodată în lumea asta rea în care dreptatea e cu neputință de îndreptat...

Viktoria vârî în buzunarul pantalonilor plicul scris cu cerneală roșie, apoi se duse la toaletă, îl rupse în bucățele și le dădu drumul pe apa Lethei, ca să dispară fără urmă din memoria

comună. Nu avu încredere să le pună în găleata de gunoi. În vremuri ticăloase suspiciunea plutește-n aer.

În pauzele dintre telefoanele date la morgă și la miliție, Emma Așotovna o interogă pe Viktoria. Vika se uită la ea cu ochi nevinovați: nu-i venea să mintă. Chiar nu știa unde dispăruse sora ei.

Emma Așotovna nu era Sherlock Holmes, așa că nu observă nici pata roșie și suspectă de pe degetul inelar, nici caietul lui Gayaneh cu un cuvânt scris pe jumătate, stând mărturie pentru dispariția ei neașteptată. Metodele inductive de anchetă ale doctorului Watson nu erau la modă în vremea aceea, iar altele, mult mai la modă, erau inacceptabile pentru ea.

Ca urmare a acestui concurs de împrejurări, interogatoriul luă sfârșit și bunica o trimise pe Viktoria la culcare. Se mai lăsă și cu o anchetă suplimentară la secția raională de miliție, unde-l trimiseră pe Sergo, roșu la ceafă și cu fața congestionată din cauza hipertensiunii.

Viktoria se culcă abătută în patul surorii, deplângând soarta lui Gayaneh și plănuind în același timp s-o distrugă pe Bekeriha, care era vinovată de toate.

...La ora două noaptea, Iukov, mulțumit și sătul, cu poftele trupești și într-un fel spirituale satisfăcute pe seama tigrului mort de foame, se strecură din nou printre uluci. Avea de gând să dea un ocol zonei pe care o păzea și să se repeadă până la clădirea direcției, unde stătea de pază prietenul său, Vasin. Între cele două cuști goale dădu peste o fetiță dormind lângă lada mare de lemn. Ciucurele de la căciulă îi stătea țeapăn în sus ca o turlă, avea genele pline de zăpadă înghețată. Fetița nu înghețase, era caldă și respira. Mirat că n-o observase mai devreme, Iukov îi dădu câteva palme peste obraji, dar ea nu se trezi. Îi scutură zăpada de pe față, o luă în brațe și o duse la direcție.

Vasin rămase uluit văzându-l cu asemenea povară. O așezară pe scaun. Ea își continuă somnul.

— Ia te uită! Adevărată prințesă, nu alta! Cum o fi ajuns aici? mormăi Iukov.

— A rămas de ziua, ce mai, își dădu cu părerea Vasin.

— Nici vorbă, ți se năzare, nu era aici când am intrat în post. Să sunăm oare la poliție?... Sau să așteptăm să se scoale singură?... se gândi Iukov stând în cumpănă.

— Numai ce veniră. Na, sunt la poartă, îi zări Vasin.

Avea dreptate, mașina miliției nu plecase încă. Vasin îl aduse pe locotenentul de serviciu. Acesta încercă și el fără succes s-o trezească. O puse să stea-n sus, dar picioarele, îndoite de la genunchi, nu se dezdoiră.

— Nu-i a bună, trase concluzia milițianul și duse copila adormită la spitalul Filatov.

Se făcu șase dimineața până întocmiră la camera de gardă formele de internare pentru bolnava aflată într-o stare ciudată și până ce locotenentul de serviciu, dând o raită prin zona de patrulare, ajunse la secție și raportă despre fetița găsită dormind.

În casa de pe strada Merzliakov nu dormea nimeni. Sergo stătea lungit pe canapea cu capul înfășurat într-un șal rozaliu, Emma Așotovna, palidă la față, stătea nemișcată în fotoliu. Din camera de alături se auzea din când în când glasul tânguitor al Maragaritei:

— Unde-i Gayaneh?

N-aveau ce să-i răspundă.

Doar Viktoria dormea. În patul surorii, cu perna udă leoarcă-n brațe și cu picioarele strânse la gură, în aceeași poziție în care dormea Gayaneh în rezerva unde fusese adusă ca să i se stabilească identitatea și diagnosticul.

...Când sună telefonul și i se comunică Emmei Așotovna să vină la spitalul Filatov, unde, judecând după toate datele, se află nepoata ei dispărută, Sergo izbucni în hohote de plâns, și Emma Aștonovna trebui să-i dea o doză serioasă de valeriană înainte să-și îndese pe el paltonul gros, căptușit cu vatelină. Sergo își luă de braț soacra pentru prima oară-n viață și,

înfundându-se în zăpada căzută noaptea, nestrânsă de portarii matinali, o însoți îmbrăcată într-o mândrețe de șubă și cu o căciulă de blană terminată la ceafă cu o fundă în formă de elice, ducând-o pe Nikitskaia, de acolo pe Spiridonovka, traversând Sadovaia și intrând imediat în liniștea primitoare a spitalului Filatov.

Emma Așotovna o văzu pe fetiță prin ușa de sticlă dormind într-o boxă, dar n-o lăsară să intre. Îi spuseră că, deși e întreagă și nevătămată, ceva nu-i în regulă cu ea, și că o vor examina de dimineață neurologii și alți specialiști, fiindcă doarme fără să se trezească. Au pus-o și în cada cu apă caldă, dar nu și-a schimbat poziția în care au găsit-o: cu picioarele ghemuite și cu mâinile cruciș pe piept. Totuși doarme liniștită și n-are temperatură.

În clipa asta lui Sergo i se făcu rău de tot, se îngălbeni și se prăbuși pe scaunul aflat acolo din întâmplare. Își reveni după ce trase pe nas amoniac. Emma Așotovna își luă imediat ginerele de braț și-l duse prin Sadovaia pe Spiridonovka, traversă Nikitskaia și iată-i acasă, pe strada Merzliakov. Portarii curățaseră trotuarele, se luminase de ziuă; funcționarii grăbiți se urcau în tramvaie...

Tăceau amândoi. Aproape că nu-și vorbiseră de când Sergo se întorsese de pe front. De fapt, în familia asta doar fetițele vorbeau între ele. Adulții – Margarita, Sergo, Emma Așotovna – aveau doar monoloage, vorbeau în sinea lor continuu. Muzica asta tristă era nebunia lor, a femeilor cântându-și reproșurile și a bărbatului cântându-și încăpățânarea, fără să le găsească vreo rezolvare.

Acum tăceau împreună, ginere și soacră, dar nu pentru că erau certați. Nici unul nu știa ce s-a întâmplat cu copilul lor, și tocmai neștiința asta și noaptea de pomină petrecută împreună îi făceau să se simtă aproape unul de celălalt.

„Ah, ce prost", se gândi cu simpatie Emma Așotovna la Sergo, care o ținea de braț. „Ce proastă-s și eu, cu ce ochi l-am

privit..." evaluă ea la rece situația. Și își îngădui să-i adreseze o întrebare, lucru fără precedent:

— Ce s-a întâmplat cu ea, Serioja?

— Dumnezeu știe, mamă. Nu pot să pricep deloc, fetițele au de toate, nu le lipsește nimic, zise el, accentuând cuvintele mai mult ca de obicei.

De multă vreme arătau de aceeași vârstă. El avea cincizeci de ani, ea șaizeci...

Când se apropiară de casă, văzură la intrare ceva lume și o mașină de salvare. Ea întruchipa toate spaimele trăite în cursul nopții, dar cum pe Emma Așotovna o lăsaseră puterile de tot, nu se interesă la cine anume a venit salvarea.

Mașina venise pentru Bekeriha. Dimineața devreme portăreasa Kovaliova, neauzind zgomotele obișnuite din camera vecinei și nevăzând nici pe celelalte femei strânse în jurul chiuvetei din bucătărie, a încercat ușa, a strigat-o, și, neprimind răspuns, a împins ușa cu umărul. Cârligul a zburat cât colo, și Kovaliova a găsit-o pe Bekeriha cu fața înfundată în perna jigărită și cu picioarele coborâte pe podea. Părea că aceasta stătuse o vreme așezată pe saltea, apoi căzuse cu fața în perna ștampilată, împrumutată de la spital. Așa o luase moartea pe nepusă masă, oprindu-i inima să bată, și tot așa rămăseseră nebăute cele două degete de vin.

Fenia a tras concluzia: „E din cauza păcatelor". Dar nu există asemenea păcate. Și nimeni nu stă să judece de ce soarta vitregă o trimisese pe Tania Becker la muncă silnică fiindcă purta numele nemțesc al străbunicului, angajat să construiască nave pe vremea lui Petru cel Mare, apoi procedase cu metodă, plictisitor de bine organizat, îi arestase soțul, mama, sora și fiica de trei ani, și, la sfârșit de tot, făcuse din ea o sperietoare în stare să înspăimânte o fetiță de zece ani, pe care n-o văzuse niciodată...

Viktoria dormea liniștită, bunica n-o sculase să meargă la școală. În schimb, Margarita era trează. Îmbrăcată și pieptănată, stătea în picioare pe scaunul așezat pe masa de mâncat,

la mijlocul ei, și ștergea ciucurii de cristal ai lustrei cu o cârpă umedă.

— Ei, ce-i cu Gayaneh? întrebă ea de sus.

Ciucurii de cristal continuară să zăngăne.

— Totul e-n regulă. Doarme, răspunse Emma Așotovna ca s-o menajeze.

— Era cât pe ce să-mi ies din minți, zise încet Margarita. Fă niște pilaf pentru prânz, mamocika.

Uluită, Emma Așotovna se așează pe divan. Margarita își îndreptă pe urmă privirea spre soțul ei, care tocmai intra în cameră, și i se adresă pentru întâia oară după atâția ani:

— Sergo, ajută-mă să cobor. Am văzut lustra, era plină de praf...

Trezită între timp, Viktoria auzi din camera ei totul. Căscă, își întinse picioarele și își destinse corpul.

„Ce prostuță e și Gaika asta... O să-i fac cadou cățelușul meu din America." Ieși din așternut, căută cățelușul până-l găsi și-l puse pe perna surorii – era martorul de pluș al conștiinței sale neîmpăcate.

Tot în timpul ăsta se trezi și Gayaneh. Își îndreptă picioarele amorțite. Nici urmă de catalepsie, așa cum presupuneau doctorii. Ea se uită în jur. Nu-i plăcu visul cu ferestrele albe și pătate de vopsea și închise iar ochii.

Când se trezi a doua oară, bunica stătea lângă ea pe scaun, cu inelele strălucindu-i pe degete, avea un zâmbet fericit pe buzele rujate, și, pentru că-i zări urma de ruj pe dinții galbeni din față, Gayaneh își dădu seama că nu visează. În plus, Iulii Solomonovici o privea atent din spatele bunicii, avea halatul scrobit pus pe umeri. Îi dăduseră lui cazul pacientei bolnave, doar era doctor reputat. El își freca mâinile rozalii și bine uscate, ca gerul de afară, pătruns prin mănușile vechi, să nu înghețe trupușorul cald al copilei...

La 2 martie, în același an...

Era o iarnă oribilă: venise un frig umed și înăbușitor, o pătură murdară de vată stătea atârnată pe umerii căzuți ai cerului. Străbunicul căzuse la pat încă din toamnă, murea încet pe canapeaua îngustă, acoperită cu un covoraș, privind în jur înduioșat, cu ochii duși, gălbui-cenușii, fără să-și scoată filacteriile de pe mâna stângă... Cu dreapta își ținea, lipită de burtă, perna electrică acoperită cu serj cenușiu și tocit, o mică mostră a progresului de la începutul secolului. O adusese de la Viena fiul lui, Aleksandr, înainte de al doilea război, când se întorsese acasă tânăr profesor de medicină, după opt ani de studii în străinătate.

I se interzise în principiu să-și țină ceva cald pe burtă, dar căldura pufintică și molcomă îi calma durerea, și fiul lui, doctor oncolog, cedase în cele din urmă rugăminților bătrânului și-i îngăduise să-și pună perna. Doctorul avea reprezentarea exactă a dimensiunilor tumorii și a zonelor cu metastaze, operația fiind exclusă în cazul ăsta, așa că admira curajul tăcut al tatălui care, în cei nouăzeci de ani trăiți, nu se plânsese de nimic, nu-și exprimase nici un fel de regrete.

Când se întorcea de la școală Lilecika, strănepoata lui iubită, cu ochi căprui strălucitori și cu părul negru ca pana corbului, îmbrăcată în uniformă maronie și murdară toată de cretă și cerneală violetă, se cocoța la marginea canapelei în coasta bătrânului bolnav, își trăgea pătura pe ea, mișcându-și coatele și genunchii rotunjori, și-i șoptea bunicului în urechea descărnată și părosă:

— Hai, povestește-mi...

Și bătrânul Aaron povestea ba despre Daniel, ba despre Ghedeon. Despre războinici, prințese, înțelepți și regi cu nume ciudate, care erau toți rude moarte de mult, dar fetița rămânea cu impresia că străbunicul Aaron e așa de bătrân, încât pe unii îi cunoscuse personal și își aducea aminte de ei.

Iarna era groaznică și pentru Lilecika: simțea și ea povara cerului, atmosfera tristă din casă și semnele amenințătoare venite de afară. Avea doisprezece ani. O durea la subsuori, o mâncau sfârcurile sânilor și din când în când se simțea purtată de un val de scârbă când vedea umflăturile mici, firișoarele de păr aspru, închise la culoare, și bubulițele apărute pe frunte, și se revolta, fără să știe nici ea de ce, împotriva transformărilor astora neplăcute și scârboase din corpul ei. Toate pe rând îi provocau repulsie și-i aminteau de pojghița grasă, de culoarea morcovului, plutind pe supa de ciuperci: și posacul Ghedike, pe care-l tortura zilnic la pianina cu clapele reci, și pantalonii tricotați care o înțepau când îi trăgea pe ea în fiecare dimineață, și copertele de culoare vineție, ca de mort, ale caietelor... Numai alături de străbunicul ei, mirosind a camfor și a carte veche, se elibera de povara scârbei.

Aleksandr Aaronovici și bunica Bela Zinovievna, profesor specialist în bolile de piele, alcătuiau o pereche de oameni rezistenți, care trăgeau la căruța vieții solidar, și nu puține le erau grijile. Aleksandr Aaronovici, Surik pentru cei din casă, era înalt și ciolănos, cu urechi clăpăuge, un maestru al anecdotelor deloc subtile și al operațiilor complicate. Îi plăcea să spună că și-a dedicat toată viața celor două doamne: Belocikăi și medicinei. Micuță și grăsuță, Belocika, cu sprâncenele vopsite, gura rujată și părul de un alb strălucitor, nu se temea de concurență.

Când veneau acasă de la lucru, erau cuprinși amândoi de o ciudată neliniște găsindu-i împreună pe bătrân și pe fetiță înțelegându-se perfect, cufundați în visare și uitând de sine. Bunicii schimbau priviri între ei, Belocika își ștergea lacrima apărută în colțul ochiului dat cu rimel. Ca să-i dea de înțeles

și s-o prevină, Surik ciocănea cu degetele în masă, iar Bela ridica mâna-n sus cu palma desfăcută – părea un fel de alfabet pentru surdomuți. Ca să comunice, foloseau o mulțime de gesturi, semne și mesaje secrete transmise pe mutește, așa încât nu prea aveau nevoie de cuvinte, se înțelegeau prin fluidul nevăzut, pornit din inimile amândurora.

Trage să moară bătrânul tată, asta simțeau bătrânii aceștia încă tineri, și-n pragul morții lasă moștenire comoara lui suspectă tinerei urmașe, o fetiță în pragul adolescenței. Chiar dacă li se părea că poveștile lui despre poporul antic sunt naive și conțin idei perimate, îmbrăcate într-o haină roasă de atâta întrebuințare, în vreme ce gândirea lor șlefuită și disciplinată la școala pozitivismului european de la Viena și Zürich era deprinsă cu jocul liber și inteligent al ideilor științifice, chiar dacă se închinau unui singur idol de mucava – faptele înșelătoare –, chiar dacă înfruntau viața bărbătește, făcând casă bună cu ateismul în forma lui onestă și regretabilă, totuși simțeau că aici, pe canapeaua uzată, în preajma morții îngăduitoare și deloc grăbite, exista o oază extraordinară de verdeață. Aici nu erau nici medici care să otrăvească oameni, nici frică mistică față de intențiile lor criminale, în capcana căreia căzuseră cu milioanele. Duhul otrăvit care bântuia cu adevărat prin lume ca s-o intoxice – luând chipul fricii, al faptelor ticăloase și al uneltirilor diabolice – bătea în retragere numai aici, și cei doi profesori, oameni de știință descurajați, așteptând în fiecare clipă să fie arestați, deportați sau să pățească orice altceva, întârziau să plece din sufrageria unde zăcea bătrânul suferind, amânau să se ducă la preocupările lor zilnice. Se așezau în fotolii lângă televizor, o raritate pe atunci, care rămânea închis, și ascultau gâjâitul cântat al bătrânului vorbind despre Mordechai și Aman.

Își zâmbeau triști unul altuia fără să scoată o vorbă despre nebunia în care se afundau în fiecare zi, dincolo de pragul casei lor...

După ce scăpaseră cu viață din marele război, după ce-și pierduseră frații, nepoții și o mulțime de alte rude, purtându-și de grijă unul altuia, protejându-și mica lor familie, reușind să-și păstreze intacte încrederea reciprocă, relația de prietenie trainică și tandrețea, ajungând să aibă o situație bună, deloc sfidătoare, păreau că pot să trăiască încă zece ani plini dacă sănătatea, forțele și experiența lor de viață se menținеau într-un echilibru fericit. Asta își doreau dintotdeauna: să aibă poftă de muncă, să dea în brânci lucrând toată săptămâna, să plece de sâmbătă până duminică la noua lor casă de vacanță terminată nu demult, să cânte la patru mâini Schubert la pianul nu prea bun de acolo, să se scalde după amiază în râulețul murdar, care încăpea într-un urcior, să bea ceai din samovar pe veranda poditâ cu scânduri, luminați de razele piezișe ale soarelui la asfințit, să citească seara din Dickens sau Mérimée și să adoarmă îmbrățișați în același timp și în aceeași poziție de patruzeci de ani și ceva, încât era greu de ghicit dacă forma bombată sau scobită de la natură a corpurilor lor era o garanție a confortului sau dacă, în toți anii ăștia, corpurile li se deformaseră în așa fel, încât, venind fiecare în întâmpinarea celuilalt, se uniseră într-unul singur.

Avuseseră griji destule care să le amărască viața, se săturaseră până peste cap de ele, mai ales de emoțiile prin care trecuseră din cauza conflictului cu fiul lor, care își alesese așa un loc de muncă, unde nici un om normal nu s-ar lăsa ademenit, chiar de i-ai făgădui marea cu sarea. Avea o funcție importantă, dar neclară, locuia în nord-estul îndepărtat, dincolo de Cercul Polar, împreună cu soția lui, Aleksandra (Șura), mare cât un urs, și cu băiatul lor cel mic, Aleksandr. Ca să vezi ironie a sorții, persoanele din familie care nu se potriveau defel purtau același nume.

Pe Lilia, fata cea mare, o adusese în patruzeci și trei la spitalul militar din Viatka, unde părinții lui stăteau câte douăsprezece ore în sala de operație. Fetița avea cinci luni, cântărea trei kilograme, arăta ca o păpușă jigărită. Din ziua în care le fusese

adusă și până-n ultima zi de război, ei lucraseră în schimburi, Aleksandr Aaronovici alegând să lucreze noaptea. Hrănită și pusă pe picioare de Bela Zinovievna, fetița a rămas definitiv la bunici și s-a născut a doua oară, având norocul să ajungă nepoată de profesor. Știind ce fire supărăcioasă are Șura, mama ei bună, care venea uneori s-o vadă, Lilia le spunea pe nume părinților săi adoptivi, Belocika și Surik, și străbunicului îi spunea bunic.

Bela și Surik stăteau acum în fotoliile moi, îmbrăcate în huse aspre, întorși pe jumătate către canapea, făcându-se că nu ascultă ce șușotesc bătrânul și fetița.

— Pe toți dușmanii, chiar pe toți i-au spânzurat în copac, bunule? întrebă îngrozită Lilia.

— Eu nu zic că-i rău sau bine. Zic cum a fost, răspunse bătrânul cu voce înmuiată.

— O să vină alții, o să se răzbune și o să-l omoare pe Mordechai... zise tristă fetița.

— Bineînțeles, se bucură, nu se știe de ce, bătrânul, bineînțeles că așa s-a întâmplat. Au venit alții, i-au omorât pe ăștia și au luat-o de la capăt. Uite ce-ți spun, nu victoria ține-n viață Israelul...

Bătrânul își duse mâna stângă, cu tot cu filacterele, la frunte și își îndreptă degetele în sus:

— Pricepi cine?

— Dumnezeu? întrebă fetița.

— Fetiță deșteaptă, ce mai încolo și încoace, zâmbi bunicul Aaron cu gura fără dinți, de copil de țâță.

— Auzi ce-i bagă-n cap copilului? își întrebă mâhnită Bela soțul, când rămaseră singuri în camera lor în care trona biroul pentru două persoane, cum îl numea în glumă Surik.

— Tata e un biet cizmar, Belocika. Nu eu trebuie să-i dau lecții. Știi, uneori mă gândesc că era mai bine dacă rămâneam și eu cizmar, zise posomorât Surik.

— Ce-s vorbele astea? N-ai voie să întorci pe contrasens! zise iritată Belocika.

— Atunci poți sta liniștită în privința Liliecikăi, zâmbi puțin ironic Surik.

— A! făcu Bela un gest cu mâna. Era femeie practică, cu picioarele pe pământ. Nu de asta mi-e frică! Mă tem să n-o ia gura pe dinainte și să spună ce nu trebuie la școală.

— Asta nu mai are nici o importanță acum, draga mea! ridică din umeri Surik.

Bela Zinovievna își făcea griji degeaba. Lilia n-avea cu cine să trăncănească: încă din toamnă nimeni din clasă nu mai vorbea cu ea. Absolut nimeni. În afară de Ninka Kniazeva, pe care tot încercau s-o mute la o școală specială pentru copii cu handicap, dar nu reușeau să obțină hârtiile necesare. Înaltă, neobișnuit de frumoasă, dezvoltată fizic mult prea devreme, nu după tiparul celor din nord, Ninka, slabă de minte cum era, nu numai că o saluta pe Lilia, dar făcea pereche cu ea când duceau cârdul de fete gălăgioase la vreun muzeu decorat obligatoriu cu ordinul „Steagul Roșu".

Epoca aceea avea imperativele ei: tătarii erau prieteni cu tătarii, elevii codași cu elevii codași, copiii de doctori cu copiii de doctori. În special copiii doctorilor evrei. Nici măcar India antică nu cunoscuse un asemenea spirit de castă îngust și ridicol. Lilia rămăsese și fără colega ei de bancă, Tania Kogan. Părinții o trimiseseră înainte de Anul Nou la Riga, la rude, așa că ultimele două luni fuseseră de nesuportat pentru Lilia.

Orice explozie de râs, orice discuție mai aprinsă, o vorbă spusă-n șoaptă, totul i se părea că e îndreptat împotriva ei. I se părea că în zgomotul din jurul ei aude *j*-ul din cuvântul *jidoavcă,* asemenea unui gândac negru-maroniu. Chinul cel mai mare era că imaginea asta sumbră și neagră ca smoala, care se ținea scai de ea, avea legătură cu familia ei, cu bunicul Aaron, cu cărțile lui mirosind a piele veche, cu mirosul oriental de miere,

de scorțișoară și cu lumina fluidă și aurie care-l înconjura întotdeauna, ocupând tot colțul stâng din camera unde stătea.

Și-n plus, simțea, într-un fel greu de înțeles, cele două imagini ca fiind legate una de cealaltă: lumina aurie de acasă și zgomotele amenințătoare, venite de afară...

Îndată ce Lilia auzea sunetul răgușit și mult așteptat al clopoțelului salvator, își deșerta-n geantă caietele, gonea împiedicată la vestiar, și repede, repede, fără să-și încheie nasturii și cordonul încăpățânat, se năpustea sărind prin zăpada ca terciul cenușiu, prin băltoacele abia dezghețate, stropindu-și ciorapii și poalele paltonului cu galoșii, traversa o curte și gata, ajungea la intrarea în casa ei, unde mirosul de zid umed o liniștea, urma scara până la primul etaj, fără palier, apoi cotitura lină până la ușa înaltă și neagră pe care era pusă plăcuța cu numele Jijmorski, un nume îngrozitor, imposibil, rușinos.

În ultima vreme se mai adăugase o nenorocire: la ieșirea din curtea școlii, hâțânând poarta uriașă de fier, o aștepta cățărat pe ea un individ groaznic, Vitka Bodrov, Bodrik pentru prieteni. Avea ochii albaștri și reci, iar fața fără trăsături deosebite.

Jocul era primitiv. Școala avea o singură ieșire, pe poarta asta. Când Lilia ajungea aproape de poartă, încercând să se ascundă cât mai bine în mulțimea elevelor, colegele de clasă, prinzându-se cum stă treaba, fie se retrăgeau puțin, fie alergau înainte, și când ea intra în locul periculos, Bodrik deschidea poarta împingând-o cu piciorul, o lăsa să treacă și dădea drumul porții care scârțâia îngrozitor lovind-o în spate. Lovitura nu era puternică, dar era înjositoare... În fiecare zi Bodrik adăuga jocului ceva nou. Odată Lilia s-a întors ca să primească lovitura în față, s-a prins cu mâinile de grilajul de fier și s-a atârnat de el.

Altă dată s-a oprit ceva mai departe de poartă, prefăcându-se că n-are de gând să plece acasă. Bodrik avea însă răbdare și timp suficient și, ținând-o în șah o jumătate de oră, a urmărit-o cu satisfacție cum încearcă, fără să reușească, să se strecoare prin

gard. Despărțitura din gard era prea îngustă, abia avea loc să treacă o fetiță slabă și fără un palton gros care s-o încurce.

Lilia a avut noroc într-o zi, a reușit s-o ia înaintea bătrânei profesoare Antonina Vladimirovna, care a făcut o mutră uimită la culme, văzând atâta lipsă de educație.

Distracția căpăta amploare. Se adunau să caște ochii toți cei care aveau timp de pierdut. De la o zi la alta spectatorii erau din ce în ce mai mulți și au fost răsplătiți în sfârșit cu un spectacol palpitant: Lilia a mai făcut o încercare disperată, fiind cât pe ce escaladeze grilajul care se termina cu vârfuri plate de metal. Mai întâi a împins geanta printre gratii, apoi și-a pus piciorul în locul cu câteva gratii îndoite, pe care-l descoperise înainte. A reușit să ajungă sus de tot, și-a trecut un picior, apoi pe celălalt, și brusc și-a dat seama că a greșit neîntorcându-se la timp cu fața la gard. Înspăimântată, s-a întors totuși și a alunecat cu fața lipită de fierul ruginit.

Poala paltonului i s-a agățat de grilaj. În primul moment nu și-a dat seama ce-o ține atârnată, apoi și-a luat avânt smucindu-se. Covercotul de bună calitate de la vechiul palton întors pe dos al profesorului, ajuns să-și trăiască sfârșitul pe trupul durduliu al fetiței, s-a întins, împotrivindu-se cu fiecare cusătură a lui făcută să țină bine.

Încântați la culme, spectatorii au început să fluiere, Lilia s-a smucit ca o pasăre mare și grasă, și paltonul, scoțând un pârâit răgușit, a lăsat-o să cadă. Cum a aterizat pe pământ, Bodrik s-a înființat lângă ea și, ținând în mână geanta murdară, i-a zis zâmbindu-i dulce:

— Ești tare, Lilka! Te-ai descurcat. Mai încaleci o dată?

Și cu o mișcare hoțească de șmecher bucuros să facă rău, i-a aruncat geanta ușurel, parcă-n joacă, dar mâna îi era foarte sigură, ca mâna unui aborigen din Australia. Geanta și-a luat zborul, s-a răsucit în aer și a căzut cu zgomot dincolo de gard. Toți au început să râdă.

Lilia și-a luat de jos căciulița cu două cozi de lână împletite și, fără să se uite-n jur, a plecat spre casă străduindu-se din răsputeri să n-o ia la fugă.

N-au urmărit-o. După o jumătate de oră, Ninka, fetiță devotată, i-a adus geanta curățată cu batista și i-a dat-o la ușă.

De dimineață, Lilia făcu pe bolnava, se plânse c-o doare gâtul. Bela Zinovievna îi examină gâtul în fugă, îi puse termometrul, zări dintr-o privire cum coloana de mercur dispare cu totul și dădu verdictul:

— Scoală, fetițo, la muncă! Toți trebuie să muncim.

Asta era religia ei, și nu admitea leneșilor să batjocorească sfânta muncă. Lilia se târî abătută până la școală și rămase trei ore chinuită la gândul că trebuie să treacă prin poarta iadului. În a patra oră se întâmplă însă ceva.

Era abia întâi martie, și Marele Cârmaci se afla încă la cârma corabiei, care nu se scufunda și pace. Dacă Aleksandr Aaronovici și Bela Zinovievna ar fi aflat de la muta de Lilka despre întâmplarea asta nemaipomenită, ar fi apreciat-o în cel mai mare grad.

Așadar, în a patra oră, spre sfârșitul ei, Antonina Vladimirovna, plină de avânt, cu fața radioasă și cu dinții strălucitori de fier în dialog metalic cu broșa de argint de la guler, semănând cu o căcărează răsucită-n jurul ei înseși, luă bățul lustruit de la tablă, lung de un metru și jumătate, și se îndreptă spre pancarta multicoloră și prăfuită din fundul clasei. Ținând bățul ca pe o spadă, ea lovi cu vârful cuvântul inofensiv „internațional".

— Uitați-vă aici, copii – a spus „copii", nu „fetelor", ca la liceu, nici „tinerelor", care suna puțin impersonal –, aici sunt înfățișați reprezentanții tuturor popoarelor din marea noastră patrie multinațională. Vedeți, aici sunt ruși, ucraineni, gruzini și...

Lilia stătea întoarsă cu spatele pe jumătate, era împietrită de frică la gândul că profesoara pronunță cuvântul cu pricina și toți din clasă își îndreaptă privirile spre ea.

— ...și tătari, continuă profesoara.

Toți se întoarseră spre Raia Ahmetova, căreia îi veni tot sângele în obraji. Antonina Vladimirovna continuă în aceeași direcție periculoasă:

— Și armeni, și azerbigeani, așa a spus, azerbigeani...

E pe aproape, gândi Lilia, acum... nu!

— ...și evrei!

Lilia îngheță. Toată clasa se întoarse către ea. Sfânta asta idioată, Antonina Vladimirovna, revoluționară din popor cu bunic paracliser și mamă spălătoreasă, fecioara asta curată cu atestat de la medic de „virginitate intactă" și cu o fată rea și sașie, Zoika, pe care o înfiase în timpul războiului, admiratoare a lui Cernîșevski și adoratoare a Klarei Zetkin, a Rozei Luxemburg și a Nadejdei Konstantinova – avea reminiscențe feministe –, credea în primatul materiei așa cum credea bunicul-paracliser în Sfânta Fecioară; femeia asta cinstită și curată ca geamul de sticlă era ferm convinsă că dușmanii sunt una și evreii sunt alta.

Lilia nu luă în seamă măreția actului în sine. I se lipise de banca lăcuită pielea rămasă neacoperită dintre ciorapii scurți și elasticul întins zdravăn de la nesuferiții pantaloni albaștri flaușați, de producție chinezească.

— Și toate popoarele noastre sunt egale, își continuă Antonina Vladimirovna opera ei sfântă de dascăl, și nu există popoare rele, fiecare popor are eroii lui, criminalii lui, și chiar dușmani ai poporului...

Ea continuă să spună lucruri plicticoase și inutile, dar Lilia n-o mai auzea. I se zbătea o vinișoară mică lângă nas, și, atingând locul cu degetul, se întreba dacă Svetlana Bagaturia, vecina ei din banca de pe celălalt rând, simte mișcările ei smucite.

Lilia avu noroc, Bodrik nu era la poarta școlii. Simțindu-se liberă pe deplin și pentru totdeauna, negândindu-se deloc că Bodrik poate să apară din nou mâine, poimâine, porni țopăind spre casă. Ușa de la intrare, închisă zdravăn cu un arc bine

întins, era de data asta întredeschisă, dar Lilia nu-i dădu atenție. O deschise larg și, venind de la lumină la întuneric, nu reuși să distingă decât o siluetă întunecată. Era Bodrik. Ținea ușa cu piciorul ca să vadă din timp cine intră.

Îi despărțeau acum doi pași de întuneric deplin, dar ea-l văzu, nu se știe de ce, cu spatele lipit de ușa dinăuntru, cu brațele desfăcute în lături și cu capul blond înclinat într-o parte.

Mare actor Bodrik ăsta, juca acum o scenă tare, îl făcea pe Hristos, când, de fapt, era doar un mic bandit nenorocit și obraznic. Iar fetița din fața lui avea trăsături semite – rădăcina nasului fin era plantată sus de tot, ochii aveau colțurile lăsate-n jos, gura delicată era mult ieșită în afară, arăta întocmai ca Maria lui Iosif...

— De ce evreii voștri l-au răstignit pe Hristos al nostru? întrebă el cu răutate.

O spuse de parcă evreii l-au răstignit pe Hristosul ăsta numai și numai ca să-i dea lui Bodrik dreptul deplin și sacru s-o lovească pe Lilia-n fund cu poarta de fier.

Ea încremeni în așteptare, ieșindu-i din minte că poate să facă un salt în stradă și s-o șteargă urgent. Ușa de la intrare era chiar în spatele ei. Rămase țintuită locului, nu știa nici ea de ce.

Bodrik făcu un pas spre ea, o cuprinse cu brațele, mâinile îi alunecară-n jos, și, ridicându-i paltonul descheiat, nimeri tocmai în locul rămas neacoperit dintre ciorap și elasticul de la pantaloni tras până la buric.

Ea se desfăcu din strânsoare, se retrase într-un colț, îl lovi cu geanta în ceva ieșit în afară, loc care-i era foarte la îndemână. El scoase un geamăt, iar ea, nimerind prin întuneric clanța ușii, ieși-n fugă. Lilia simți cum ceva roșu și compact îi încinge capul, în jur aerul era încins, totul era inundat de o furie atât de violentă, încât începu să tremure, abia ținând în frâu sentimentul ăsta puternic, fără nume și fără limite.

Ușa se deschise încet. Bodrik ieși cu umărul înainte. Lilia se năpusti asupra lui, îl apucă de umeri și, urlând de furie și zgâlțâindu-l, îl împinse cu putere în ușă. Atacat pe neașteptate, Bodrik își pierdu capul. Sentimentul complicat care-l încerca de multă vreme față de ea, un amestec de atracție, de ciudă și de invidie inconștientă pentru viața fetei ăsteia curate și bine hrănite, nu era atât de puternic și de motivat pe cât de violentă și de nestăpânită era furia din sufletul ei.

Bodrik încercă s-o desprindă de el, dar nu reuși. Nu putu nici măcar să-și elibereze mâinile ca s-o lovească. Reuși doar să se mute mai departe de ușa de la intrare, într-o scobitură a peretelui orb, de unde nu puteau fi văzuți de cei care treceau prin curte. Dar asta nu schimbă lucrurile. Ea continuă să-i zgâlțâie umerii, capul lui Bodrik se lovi de piatra cenușie și zgrunțuroasă, dinții îi clănțăniră. El reuși să facă un singur lucru, să-și elibereze o mână și s-o lovească de două ori peste fața udă și roșie ca focul, dar n-o făcu bărbătește, cu pumnul, ci cu palma, lăsându-i pe obraz patru zgârieturi groase și murdare. Ea nu simți nimic. Continuă să-l lovească de perete până ce furia i se potoli și își luă zborul ca un balon umflat cu aer. Atunci îi dădu drumul și, întorcându-i spatele rămas fără apărare, negândindu-se deloc că poate fi atacată, se îndreptă liberă spre intrarea în casa ei...

...Cât de mult îl plăcuse vara trecută... Stătuse ore întregi în spatele perdelei de tul din camera bunicii și-l urmărise cum mișca prăjina lungă cu o cârpă fluturând la capăt, cum porumbeii lui se ridicau leneși în zbor, la început zburătăceau dezordonat deasupra porumbarului, apoi se așezau în linie dreaptă, se roteau plutind în cercuri largi, tot mai largi, și se îndepărtau repede, pierzându-se pe cerul curat ca lacrima. Încetinea pasul când trecea pe lângă casa lui joasă cu două ferestre, lipită de porumbar, magazie și cotețul găinilor, cerceta cu privirea ce se află înăuntrul casei străine: niște butoaie de fier, un banc de lucru la care muncea bătrânul Bodrov după ce ieșea din

detenția devenită fapt obișnuit pentru el, bucurându-se de libertatea vremelnică, un cazan de baie demontat zăcând pe jos...

La sfârșitul verii, Bela Zinovievna, îndeplinindu-și neabătut ceva obligații total anacronice, numai de ea știute, ale oamenilor bogați față de cei săraci, o trimisese pe Lilia acasă la portăreasă cu un maldăr de lucruri călcate bine și așezate cu grijă unul peste altul. Crescuse Lilia vertiginos în anul acela, hainele n-o mai încăpeau deloc. Țipând și scoțând chiote de bucurie, fetițele Bodrovilor, Ninka și Niuška, își împărțiseră bunurile, iar Tonia-portăreasa îi mulțumise Liliei vârându-i în palmă un castravete mic. Zărind-o pe Lilia de departe, Bodrik o ștersese la porumbeii, iepurii și puii lui de găină și nu se arătase cât timp fata rămăsese în țarcul despărțit de curtea mare. Lilia se tot uitase în direcția aceea, să vadă dacă nu cumva apare...

Și numai acum, la intrarea în casă, își dădu seama că tocmai ăsta era lucrul cel mai groaznic.

Bătrâna Nastia, care locuia la ei de douăzeci de ani, nu era acasă. Străbunicul, lângă care se vâra de obicei Liliecika, dormea dus sforăind din când în când. Ea se ascunse în camera bunicii, pe *divanul trist*, cum numea Bela Zinovievna fotoliul-pat, singurul obiect din toată împărăția lucrurilor pereche care nu era în dublu exemplar. Camera arăta ca împărțită-n două de o oglindă invizibilă: două paturi semețe cu aplicații de bronz, două noptiere, două rame cu aproape aceleași tablouri. Pe divanul trist dormea Lilia când era bolnavă, o lua bunica în camera ei. Aici venea ea să plângă când avea vreo supărare.

Acum avea frisoane, o durea burta jos. Se ghemui pe divan și se acoperi până peste cap cu halatul greu în carouri, care avea cordonul descusut din loc în loc. Îi veni somnul, adormi într-o clipă cu gândul care n-o părăsi nici în vis: că vrea tare mult să doarmă...

Deși lung, visul se fixă încăpățânat pe o singură notă – de durere sâcâitoare și de imensă scârbă. Scârbă față de perna aspră,

față de parfumul *Moscova Roșie*, preferatul bunicii, cu miros necuviincios de săpun pentru lenjerie de corp. Și toate astea acoperite de dorința nemăsurată să se ascundă într-o crăpătură rotundă, caldă și familiară ei, să se scufunde într-un somn și mai adânc, acolo unde nu sunt nici mirosuri, nici durere, nici rușinea asta sâcâitoare, apărută nu se știe de unde. Acolo unde nu e nimic, absolut nimic.

Ea nu auzi forfota surdă din camera alăturată, unde era străbunicul. Nu auzi nici plânsetele Nastiei, nici zgomotul făcut de seringă.

Târziu, la opt seara, o trezi bunica, și i se păru că reușise totuși să plece departe de tot, fiindcă nu-și dădu seama imediat unde se află – se întorsese dintr-un loc tare îndepărtat în lumea simetrică a obiectelor pereche și o uimi chipul luminos al bunicii aplecat asupra ei, parcă răsturnat și de nerecunoscut, ca și cum, umblând prin spațiile întinse din vis, se convinsese că acestea erau unice prin natura lor, că era exclus orice fel de simetrie, orice existență a obiectelor pereche.

În ce-o privește pe Bela Zinovievna, aceasta se uită cu atenție la cele patru zgârieturi proaspete care plecau de la frunte și mergeau pe obraz până la bărbie.

— Ah, doamne, ce-i cu fața ta, Lilia? întrebă Bela Zinovievna.

Fetița stătu o clipă pe gânduri, uitase cu desăvârșire întâmplarea din ziua aceea. Apoi îi apăru totul deodată, și săptămâna care abia trecuse, și vara care trecuse, dar într-o formă schimbată, de nerecunoscut: întâmplările nu mai aveau acum nici o însemnătate. Niște fleacuri, întâmplări de demult, uitate pe jumătate.

— O nimica toată, m-am bătut cu Bodrik, răspunse Lilia nepăsătoare, zâmbind somnoroasă.

— Cum adică te-ai bătut? îi întoarse întrebarea Bela Zinovievna.

— Niște fleacuri, acolo. De ce l-au răstignit pe Hristos... zâmbi Lilia.

— Ce? întrebă Bela Ziovievna, încruntându-și sprâncenele negre.

Și fără să aștepte răspunsul, îi ceru să se îmbrace numaidecât.

Furia care o cuprinsese pe Lilia la ușa de la intrare o făcu acum pe bunică să explodeze.

— Ce josnicie, ce nerecunoștință crasă! dădu în clocot Bela Zinovievna trăgând-o de mână pe Lilia, care se împotrivea să meargă la casa Bodrovilor.

Nu era vorba aici de bancnotele de treizeci de ruble-n cap pe care Bela Zinovievna i le aducea regulat de sărbători beți-vancei ăsteia nenorocite, și nici de lucrurile vechi, destul de bune, ale Liliecikăi, ci de ideea ei de dreptate simetrică. Conform acestei idei, băiatul Toniei nu putea să ridice mâna asupra fetiței atât de curate și de îngrijite, nu putea să-i lovească fețișoara ei oacheșă-rozalie, s-o insulte atingând-o cu mâna lui murdară, zgâriind-o atât de tare. Apropo, zgârieturile trebuiau spălate cu apă oxigenată...

Bela Zinovievna ciocăni la ușă de câteva ori și, fără să aștepte răspunsul, deschise larg ușa strâmbă. Nu aveau cum să-și dea seama din prima clipă cine este acolo, în camera cu o sobă imensă cu frânghii întinse la înălțimea capului pe care atârnau rufe ude. Mirosea mai rău decât parfumul *Moscova Roșie*, mirosea a urină, a mucegai, a putreziciune.

— Tonia! o somă Bela Zinovievna, și se auzi un fâșâit după sobă.

Lilia se uită împrejur; cel mai tare o uimi podeaua. Pe jos era pământ acoperit ici și colo cu scânduri inegale. Într-un colț, pe un pat lat cu bare de fier ruginite exact ca acelea de la gardul școlii, stătea lungit Bodrik pe o pătură pestriță. Așezate la picioarele lui, Ninka și Niuška răsuceau niște panglici late și boțite, prinse de spetează patului, umezindu-le zdravăn cu scuipat înainte să le împletească. Lângă pat, pe podea se afla un lighean strâmb care își pierduse forma rotundă.

De după sobă ieși pe picioarele ei scurte Tonia, clătinându-se nițel și aranjându-și din mers fusta.

— Aici-s, Belzinovna! trase ea un zâmbet, și pe fața latăreață îi apăru câte o gropiță mare în fiecare obraz, rotundă ca buricul.

— Ia uite ce i-a făcut fetei mele Viktor al tău! zise cu asprime Bela Zinovievna, și Tonia își holbă ochii spălăciți, nepricepând despre ce rău e vorba.

În lumina chioară, zgârieturile, care o supăraseră atât de tare pe Bela Zinovievna, nu se vedeau deloc. Lilia se dădu îndărăt, cu spatele la prag. Îi era rușine. Vitka se ridică puțin, se aplecă peste marginea patului și scuipă în lighean.

— Ah, tu, jigodie, țipă Tonia, întorcându-se spre băiat. Scoală, ce stai tolănit!

Ajunse în curte, porniră amândouă fără să scoată o vorbă. Lilia se mișca încet rămânând în urmă, își simțea iar inima grea cum și-o simțise atunci, înainte să adoarmă. Ajunsă acasă, se închise în baie și se așeză pe scaunul closetului, ținându-se de burtă cu mâinile, simțind acolo o durere surdă. Așa de rău nu-i fusese niciodată. Se uită la pantalonii lăsați în vine și văzu pe albastrul lor azuriu o pată de sânge de culoarea lalelei.

„Mor, se gândi ea. Și-i așa de groaznic, așa de rușinos!"

În clipa asta uită tot ce-i spusese din timp bunica. Își smulse cu scârbă pantalonii pătați, îi vârî sub găleata de spălat podele întoarsă cu gura-n jos și, ținându-și fața zgâriată în palmele reci, se pregăti să aștepte moartea cu inima înghețată...

Și într-adevăr moartea, mânată de la spate de atâta așteptare, intră în casă. Pe divanul acoperit cu covoraș bătrânul cizmar Aaron își dădea ultima suflare. Își pierduse cunoștința. Pleoapele rămase fără gene de multă vreme nu erau închise de tot, ochii nu i se vedeau, i se zărea doar o pieliță albicioasă, mată. Mâinile uscate zăceau întinse peste cuvertură, pe mâna stângă avea înfășurate niște curele de piele roasă pe care, contrar obiceiului, nu le mai scosese de o lună. Copiii lui, profesori îndopați cu atât de multe cunoștințe inutile, stăteau la căpătâiul lui.

Pe patul de fier din cocioaba portăresei zăcea Bodrik. Avea comoție cerebrală de gravitate medie.

Pe patul îngust din casa de lângă Moscova zăcea un mort acoperit pe jumătate cu o veche pătură cazonă[1].

Era însă doar 2 martie, și vor mai trece câteva zile teribil de lungi până să apară pe podiumul de lemn tatăl Liliecikăi, fiul unor oameni cumsecade, cu fața umflată de plâns, cu inima neagră de durere și epoleți de un albastru nevinovat, și să anunțe această moarte dreptunghiului cenușiu format din mii și mii de oameni – acea parte din marele popor care se pierdea, pălind neînsemnată, în zarea decolorată de pe pancarta din fundul clasei unde învăța Liliecika.

Cât despre fetița închisă în closet, o uitară cu toții în noaptea aceea.

---

1 Aluzie la moartea lui Stalin petrecută în aceeași zi de 2 martie 1953. (N.tr.)

Vărsat de vânt

Fetițele își azvârliră la întâmplare șubele roase de atâta frecat pe derdelușurile înghețate, mănușile boțite, fularele răsucite și pantalonii uzi pe cuțărul american, solid și foarte lat, generos de lat, cu încuietori de metal și cu mânere la capete. Hainele le erau îmbibate cu apă înghețată, făcuseră o oră de la școală până la strada Alionei: trecuseră prin două curți, pe lângă cartierul cu barăci, cu drăgălașul nume rusesc Kotiașkino și cu o biserică distrusă pe jumătate, înspăimântătoare.

S-au jucat puțin pe drum, s-au ciorovăit puțin, îngâmfata de Pirojkova s-a simțit jignită și a plecat, grasa de Plișkina a alergat după ea s-o facă să se întoarcă și a dispărut și ea. Au așteptat cinci minute în curte la Aliona, și, văzând că nu mai vin, au intrat.

Casa Alionei era cea mai arătoasă din raion, adevărată operă de arhitect, cu turnulețe la colțuri și cu lift. Fetițele se înghesuiră toate cinci în lift, săriră, tropăiră, și, în sfârșit, acesta răspunse cu un zdrăngănit metalic.

Kolîvanova, care locuia, sărăcuța, în cartierul Kotiașkino, înlemni de frică. Era prima oară când mergea cu liftul. Gaika Ohanezian, o frumusețe orientală în devenire, apăsă butonul 6 alb și bombat, și, după exact o secundă, Vika, sora ei geamănă, care nu promitea deloc să ajungă o mare frumusețe, apăsă butonul Stop. Liftul urcă jumătate de metru și se opri. Kolîvanova făcu ochii mari de spaimă, arătau ca butoanele emailate cu cifre negre în mijloc.

Gaika țipă veselă. Lilia Jijmorskaia, poreclită Jija, întinse mâna să apese butonul, dar Vika n-o lăsă. Maşa Celîşova îşi deschise geanta – fusese de serviciu la şcoală şi nu reuşise să treacă pe acasă –, scoase de acolo un creion chimic şi-l înmuie în gură cu un aer preocupat. Cât timp dură învălmăşeala de lângă butoane, Maşa scrise cu litere mici şi strâmbe pe rama de lemn a oglinzii îngrozitorul cuvânt din cinci litere, pe care n-avea să-l rostească niciodată în viaţa ei. Şi-l imagina înfăţişând ceva maroniu scârbos, cu o crăpătură-n mijloc, semănând cu un clistir întors pe dos.

Kolîvanova îşi holbă ochii uimită, învăţase să-l rostească imediat după ce pronunţase „mama" şi ştia din practică o mulţime de alte cuvinte.

Habar n-avea ea că fusese invitată numai pentru că mama Alionei avusese un puseu democratic când examinase lista invitaţilor. Aceasta, atotştiutoare în ale diplomaţiei, observase, lucru neaşteptat pentru ea, că teoria cu fraternitatea şi egalitatea între oameni, inoculată constant fiicei aproape de când o născuse, dăduse roade neprevăzute: Aliona preţuia într-un mod foarte subtil egalitatea numai între fetele înstărite din clasă şi numai cu ele avea relaţii de la egal la egal.

Drept urmare, Aliona a fost degrabă muştruluită şi, la insistenţele părinţilor, biata Kolîvanova a fost inclusă printre invitate.

În timp ce fetiţele făceau tărăboi în lift, sărind şi înghiontindu-se, Aliona stătea nemişcată în firida din dormitor cu nasul în perna de pe patul foarte lat al părinţilor, despărţit de lume printr-o perdea bine trasă.

Micuţa rusoaică Aliona Pşenicinikova era americancă într-o oarecare măsură: se născuse într-o clinică sterilă din Washington, unde tatăl ei ocupase postul de diplomat în timpul războiului. Gena siberiană a tatălui, hrana de calitate şi educaţia corectă, fără oblojeli care moleşesc trupul şi răzgâieli în stil rusesc, făcuseră din Aliona copilul ideal: avea părul des şi lucios,

dinții albi și sănătoși, tenul de un roz crud. Puzderia de pistrui împrăștiați pe nasul cârn și dinții, încă necorectați de vreun aparat, ieșiți, nu se știe de ce, în afară ca la americani, erau amănuntele care dădeau tușa finală acestei americanizări. Puțini aveau însă ceva îndoieli, poate doar colegii tatălui cu experiența vieții trăite peste ocean.

Fetiță atât de sănătoasă și veselă, Aliona plângea acum disperată să le vadă venind odată pe musafirele ei care nu-și țineau cuvântul.

Bradul gemea de jucării nespus de frumoase, masa era aranjată pentru opt persoane, sub fiecare farfurie se afla un șervețel de hârtie cu Mickey Mouse, animal încă necunoscut la această latitudine, iar în farfurii erau cadouri învelite în hârtie minunat colorată.

Ceasul arăta că se apropie ora șase, musafirele erau invitate pentru ora patru, și Aliona era mai mult ca sigură că n-o să fie nici un fel de petrecere; pocnetul ușii de la lift, gălăgia de pe palier și țârâitul neîntrerupt al soneriei îi răsunară în urechi ca însuși glasul fericirii. Sări din pat, își trase șosetele de golf albe cu ciucuri, își netezi rochia de catifea bordo, cumpărată de mama acum mulți ani, dar deja prea strâmtă, și alergă să deschidă.

Toate fetițele, în afară de Kolîvanova, mai fuseseră în castelul fermecat, un apartament separat cu două camere, din care una stătea mereu închisă, și misterul ăsta făcea locuința și mai atrăgătoare. Puteai doar să bănuiești ce se află în camera ferecată, dacă te uitai în cealaltă, ticsită cu comori din altă lume: scoici, jucării din pene și bibelouri din sticlă colorată, o colecție fără pretenții a muncitorului la căile ferate ajuns diplomat, purtat de vântul transformărilor sociale.

Fetițele țopăiau pe lângă masă, uitându-se în toate părțile. Surorile Ohanezian se tot agitau lângă cuțărul din vestibul, fiindcă se treziseră cu trei pantofi de casă din cei patru puși de bunica în sacoșă. Gaika scutura cu furie sacoșa goală sperând

să cadă de acolo obiectul lipsă, iar Vika își încheia grăbită cataramele ca să-i rămână surorii dreptul deplin asupra pantofului pierdut.

Intrară în cameră încălțate cu trei pantofi, și celelalte izbucniră în hohote de râs.

— Acolo-n hârtie sunt cadouri pentru toată lumea. Fiecare se așază și își ia cadoul din față, anunță Aliona.

Pachețelele nu erau mai mari decât o cutie de chibrituri, arătau aproape la fel, în schimb hârtiile multicolore, roșii, aurii, erau legate cu șnururi la fel de colorate, extraordinare și ele: pestrițe, din imitație de mătase țeapănă. Și înăuntru tot ceva grozav: broșe din plastic, toate diferite, numai Gaika și Vika primiră broșe la fel, un gnom purtând pe cap o tichie roșie și-n spate un coșuleț. Mai erau o Scufiță Roșie, o prințesă, un coș cu flori și o lebădă cu coroană. Kolivanova avea cadoul cel mai frumos, un îngeraș alb cu aripi aurite. Două pachețele rămaseră nedeschise, cel al Pirojkovei și cel al Plișkinei. Vrură să le deschidă, dar Aliona nu le dădu voie.

Fetițele își fixară minunatele broșe în piept cu ace lungi de gămălie și în sfârșit se așezară la masă. Tratația era dintre cele mai obișnuite: sendvișuri, pateuri, un bol cu fursecuri făcute în casă. Furculițele mici de plastic cu doi dinți, înfipte în sendvișurile galbene cu brânză și-n cele roz cu salam, erau de un șic nemaivăzut. Pervazul ferestrei era plin cu sucuri de pere.

— Pot să iau o furculiță, Aliona? se interesă Vika.

Toate doreau să pună întrebarea asta, dar celelalte nu îndrăzneau.

— Nu știu, zise Aliona pusă la grea încercare, trebuie s-o întreb pe mama.

— Doar una, pe aia roșie, ceru voie Vika.

— N-ai pic de rușine, ești de groază, îi șopti Gaika surorii la ureche.

— Gura, cenușăreaso! pufni Vika, și iar începură să râdă.

Gaika se făcu roșie ca focul. Vika avea limbă veninoasă, o viperă, așa îi spunea bunica.

Numai Mașa Celîșova era înfometată. Avea o mulțime de furculițe în farfurie, dar nu se îndura să le atingă și tot trăgea de timp. Taniei Kolîvanova nu-i era foame, voia însă tare mult să aibă cât mai multe furculițe colorate în farfurie. Se jena să ia vreuna. Se jena și că e prea înaltă, că poartă ghetele uriașe ale mamei, că are ciorapii cârpiți și, mai mult decât toate, că e îmbrăcată cu fusta roșie a surorii ei, pe care o obținuse după multe rugăminți. Avea în farfurie doar hârtia de la cadou. Își prinsese îngerașul de cămașa cadrilată și, pentru orice eventualitate, îl ținea cu mâna să nu-l piardă.

— Hei, o să-nghiți furculița! strigă Vika, arătând spre Mașa Celîșova.

Aceasta mușca din sendviș aplecându-și capul atât de mult, încât codițele bălaie, cu fundele desfăcute, atârnau în farfurie.

Vika luă furculițele din farfuria ei și le vârî mânerele în gură, în așa fel încât să le rămână dinții multicolori în afară.

— Ce urât te porți, nerușinato! șopti tare Gaika.

— Ce te bagi unde nu-ți fierbe oala? Patria mi-a poruncit! răspunse Vika cu limba împiedicată, și fetițele izbucniră iar în hohote de râs.

Numai Lilia Jijmorskaia era serioasă. Avea un pachețel-surpriză ascuns între uniformă și șorț și aștepta nerăbdătoare momentul potrivit. I se păru că n-a venit încă momentul ăla și pipăi pachețelul cu degetele, în timp ce Vika plecă de la masă, se duse la firida unde era așezat patul cu mai multe locuri de dormit al părinților și scoase de acolo un ursuleț mare și drăgălaș, cu umerii înguști, cu fundul enorm și corpul din pluș, tot numai cârlionți.

— Ăsta-i Teddy, îl prezentă Aliona.

— E leit nenea Fedia, i-o trânti Vika.

Și iar se prăpădiră de râs. Așa cum arăta ursul, cu corpul ca o pară și cu botul mult în afară, având un aer misterios, semăna într-adevăr cu nenea Fedia, portarul de la școală.

Vika așează ursul pe genunchi și se apucă să-i dea să mănânce cu furculița...

Toate aveau zece ani, doar Kolîvanova împlinise unsprezece, și imperativele vârstei le constrângeau să nu se mai joace cu păpușile. Noile împrejurări, în care aveau de-a face cu școala și cu cărțile, transformaseră joaca lor cu păpușile într-o joacă rușinoasă de copii mici, care trebuia neapărat ascunsă. Chiar și sub pătură. Până și Lilia Jijmorskaia, fetiță atât de serioasă, ținea sub pernă o păpușă pe care o ascundea dimineața pe etajera cu cărți, în spatele manualelor. Vika era singura care nu se rușina deloc, avea fire pătimașă, își iubea dorințele apărute clipă de clipă. Ea așează ursul să stea mai bine pe genunchi, ținându-l puțin întors spre ea, și încercă să-l înduplece cu glas dulce:

— O linguriță și gata, Mișenka! Pentru mama! Pentru tata!

Și, nemaisuportând rolul știut pe dinafară, transformă ritualul serios în ceva distractiv:

— Pentru toți ursii din grădina zoologică!

Și Vika, și ursul aveau ochii la fel: căprui, ca niște nasturi strălucitori, într-un chenar de un roz delicat.

Aliona, stăpâna casei, nemaiputând să reziste tentației, scosese deja din lada canapelei-pat o întreagă trupă de figurante. Trecuseră câteva luni bune de când nu le mai atinsese și se înmuiase toată văzându-le acum pe Ellis, Kitty, Betsy și June, o frumusețe de păpuși americane care o apucaseră ușor pe calea periculoasă, unde își vor găsi definitiv sfârșitul peste câteva decenii, luând chipul milioanelor de păpuși Barbie, o întreagă armată, semănând toate între ele ca bancnotele de o sută de ruble.

Gaika ținu morțiș s-o aibă pe Betsy, păpușa cu părul lung și buclat. Vika abandonă ursul fără urmă de milă, o luă pe negresa June, a cărei guriță roșie ca focul era tare ademenitoare – putea

fi hrănită ușor –, și, cum era întredeschisă, i se vedeau sclipind în adâncul roșu dințișorii din porțelan adevărat.

Generoasă, Aliona puse pe genunchii Kolivanovei pe bebelușul Kitty cu o tetină minusculă legănându-i-se la gât, cât se poate de adevărată, și cu ochi uimitori din plastic, în mai multe nuanțe de albastru.

Lilia Jijmorskaia și Mașa Celîșova trăgeau ușor, dar insistent, fiecare în partea ei, de păpușa Ellis, cu picioarele lungi, care își clătina coada de cal bălaie, legată în vârful capului...

Aliona le-o luă înapoi pe Ellis, fiica ei cea mare dintotdeauna, și scoase din dreptunghiul întunecat al canapelei încă două păpuși, o domnișoară buclată cu pelerină și un băiețel în bluză de marinar și cu ghetuțe din piele, încheiate cu nasturi. Erau păpuși din alte vremuri.

Fetițele își ținură respirația și suspinară toate deodată. Cele două păpuși erau atât de frumoase, încât nu le venea nici măcar să le atingă, darmite să aibă cu ele relații apropiate, ca-n jocul de-a părinții și copiii. Fapt pe care se grăbi să-l confirme Aliona:

— Mama nu mi le-a dat niciodată. Zice că-i lericvă de familie.

Aliona se încurca uneori când pronunța cuvinte dificile.

Fetițele se aplecară să privească păpușile culcate la marginea patului, atinseră delicat părul mătăsos al domnișoarei și ghetuțele de piele ale băiatului. Așa cum stăteau lungite, păpușile aveau ochii închiși, dar nu de tot. O umbră dantelată cobora de la genele lungi pe obrajii rumeni ca fructele pârguite. Aliona făcu pe ghidul în fața colegelor de clasă:

— Mama le-a scurtat genele când era mică. Nu-i plăcea că erau prea lungi. La Samara, unde trăia bunica, aveau o casă de lemn care a ars înainte de revoluție. Le-a ars totul, totul, iar a doua zi a venit o cunoștință croitoreasă și le-a adus păpușile, le făcuse un paltonaș nou pentru Norocel și o rochie nouă pentru Prințesă. Bunica le comandase hainele noi fiindcă trebuia să se nască mama. Asta era tot ce mai rămăsese după incendiu.

Cuvintele Alionei le lăsară pe fetițe fără glas, nu mai doriră să atingă păpușile. Și-n mijlocul tăcerii îngrijorate se auzi deodată soneria.

— Mama ta, șopti mută de spaimă Kolîvanova.

Aliona ridică din umeri:

— Nu-i mama. Vin târziu azi, e serată la minister.

De fapt, erau Ira Pirojkova și Plișkina. Grasa de Plișkina o convinsese pe Ira să vină, și acum radia de fericire cu zâmbetul angelic de copil debil mintal, făcând să-i apară gropițe adânci și mici zbârcituri pe obrajii umflați.

Îngâmfata de Ira Pirojkova, cel mai tânăr vlăstar al unei celebre familii de circari, lansată de mult timp în acrobatica practicată de familie, îl luă fără mare interes pe Norocel și zise indiferentă:

— Am și eu unul la fel.

„Minte", gândiră fetițele.

— Minți! zise Vika.

Adineauri fetițele erau cât pe ce să pornească într-o existență fictivă, perfect ordonată și logică, unde jocul, corectând realitatea nesatisfăcătoare, o transformă într-una dreaptă și teribil de maleabilă, în care lumea întreagă merge docilă încotro i se spune să meargă, ori la vânătoare, ori la piață, și-n care copiii ascultători acceptă smeriți pedeapsa meritată conform regulilor convenite, supunându-se voinței divine a mamei.

Acum însă le pieri cheful, fără să știe din ce motiv. Și exact în momentul ăsta, Lilia scoase surpriza și rost solemn:

— Uitați ce am!

La prima vedere nu părea să fie ceva deosebit. O colecție de cărți poștale destul de vechi, atât și nimic mai mult. Lilia le etală pe cuvertură, și fetițele se așezară în genunchi în fața patului ca să le examineze.

Era acolo o frumusețe sumbră. Din ilustrate le priveau, învești mântate în rochii violete și galbene, niște femei frumoase, cu nasul lung și cu ochii aproape uniți de o singură sprânceană

care se adâncea puțin la rădăcina nasului. Gestica mâinilor încremenite și poziția picioarelor făcând o gimnastică complicată aveau ceva artificial.

O femeie cu lăută purta brățări de aur la glezne și pantofiori semănând cu niște mănuși aurite, iar sânii insuportabil de goi aveau sfârcurile tot de aur.

Una dansa, alta își admira imaginea într-o oglindă rotundă de bronz; alte două se îmbrățișau încolăcindu-și picioarele îmbrăcate în șalvari. Poate că una era bărbat, dar asta n-avea nici o importanță.

O altă femeie în galben-închis, cu o enormă piatră verde pe frunte, ținea în mână – vai de mine! – o carte, iar un al doilea smarald i se ițea din buric. Mai era una care strângea languros în brațe o mică gazelă cu chip feciorelnic. Se vedeau colivii de aur ciudate, cu păsări imaginare înrudite cu orhideele, rodii gigantice în arbori pitici, fântâni – adevărate bijuterii, cu apa albastră încremenită în curgerea ei verticală, ulcioare, evantaie și cufărașe. Și un bătrân grăsuț cu barba căruntă, îmbrăcat într-un halat albastru presărat cu stele, cu capul acoperit de ceva ce amintea de un abajur enorm. Ținea în palma micuță, desfăcută neverosimil de mult, un șarpe uriaș cu coada groasă încolăcită sub el.

Toate câte se aflau în ilustratele acestea naive se iubeau și se mângâiau, fiecare atingere producea voluptate: a pielii atinse de mătase, a degetelor atingând ulciorul, a evantaiului în aer, și tot acest magnetism al materiei iubind cu voluptate, plin de forță și nevăzut cum e căldura din sobă, se revărsă în jur și străpunse fetițele, producându-le o senzație neașteptată, foarte puternică, și cerându-le ceva, dar era greu de știut ce anume.

— Stați! M-am prins! Am ce trebuie! găsi soluția Aliona și, patinând cu tălpile plate din piele, se repezi la cufărul din coridor, pe care erau îngrămădite hainele mirosind urât a lână udă și a blană.

Ea aruncă mormanul pe podea și cu unghiile tăiate-n carne se apucă să desfacă încuietorile blocate. După un protest în

forță, una cedă în cele din urmă. A doua nu opuse nici un fel de rezistență.

Cufundată până la genunchi în mormanul de haine mototolite, Aliona ridică cu greu capacul și un miros dulceag de naftalină se răspândi peste tot. Câteva ziare șifonate rău zăceau deasupra. Le dădu la o parte și plonjă adânc în cufăr, dezvelindu-și chiloțeii strălucitor de albi.

Ea începu să scoată unul după altul niște lucruri de îmbrăcat, așezate în straturi: o rochie neagră de catifea cu un fel de solzi de pește cusuți pe corsaj, încă una de seară cu un buchet scos din ierbar și cusut pe decolteul în formă de inimă; o grămadă de lucruri care fuseseră de mătase, dar, fiind învinse, își depuseseră demult armele: un chimono de culoarea tutunului blond cu o dublură de un roșu aprins decorată cu crizanteme cărămizii, încă un chimono și un teanc de pijamale de mătase în nuanțe nemaivăzute în ținuturile acestea.

Cuprinse de admirație pioasă, fetițele își treceau prudente din mână-n mână, ca pe niște bebeluși adormiți, ce mai rămăsese din toaletele demodate ale nevestei de diplomat, care acum nu se simțea bine decât în taiorul bleumarin de bună calitate de la Boston, închis la două rânduri, îmbrăcăminte trainică și devotată trupului și cauzei.

În anii cât stătuse în America, slujbașul în diplomație o copleșise generos pe nevastă-sa cu toalete ieftine, îndrăgostit lulea cum era și plin de recunoștință nemărginită pentru fericirea de nedescris pe care o simțea în fiecare seară într-unul și același loc de care nu se sătura niciodată. Nevasta nu avusese nevoie de stimulente traduse în confecții, dar le acceptase cu bunăvoință, așa că mare parte din salariul de diplomat militar se transformase în mătase, catifea și vâscoză. Cât despre nailon, la vremea aceea abia se apucaseră să-i adune moleculele.

Tocmai această recunoștință materializată în lucruri de tot felul și această pasiune înfocată din vremuri trecute și le împărțeau acum fetițele de zece ani, așezate pe patul fericirii conjugale, printre minunatele reproduceri germane ale unor picturi

iraniene din epoca târzie. Nici vorbă să poată fi asortat ceva cu altceva, nu se potriveau nici după aspect, nici după culoare, nici după miros, dar asta n-avea nici o importanță, fiindcă tot farmecul consta în aceea că jocul putea să înceapă cu orice material la îndemână, numai dacă se declanșa atracția irezistibilă dintre roz și albastru, dintre moale și tare, dintre umed și uscat...

Trăgând cu ochiul la una dintre ilustrate, Ira Pirojkova își sucea spinarea și articulațiile extrem de flexibile ca să obțină poziția ideală înfățișată de un pictor nepriceput în ale anatomiei, pe care corpul ei de om viu se încăpățâna s-o respingă, deși era bine antrenat.

— O s-o iau p-asta roșie, decretă Vika îmbrăcând tunica purpurie cu flori carnivore aurii peste rochia cadrilată de finet. O să fiu femeia asta! arătă ea cu degetul la ilustrata pe care pusese ochii.

— Scoate-ți ce ai pe dedesubt, o sfătui soră-sa, și Vika se descotorosi de carourile maronii și gri.

În anii aceia, un dușman al neamului omenesc, ca să-l ducă la pieire, inventase lenjeria de corp pentru tinerele fete. Pe sub camizola scurtă se purta un nenorocit de pieptar cu bumbi mari și galbeni în cazul de față. Pe pieptar erau fixate două elastice care se răsuceau nesupuse în toate părțile, iar acestea, la rândul lor, se prindeau de ciorapii scurți, care la Vika stăteau strâns lipiți de picioarele voinice până sub genunchi. Peste toate astea veneau pantalonii largi, botezați pe nedrept „tricot", și, de regulă, întreg harnașamentul pătrundea în carne, lăsând urme roșii în locurile sensibile, sau se rupea la o mișcare bruscă. Lenjeria pentru femei nu era cu mult diferită, trebuia probabil să garanteze puritatea morală a nației.

— Gata, toată lumea se deghizează! dădu ordin Aliona și, ducându-și mâinile la spate, își descheie cu greu nasturii mici, împotmoliți în butonierele și mai mici.

Ira Pirojkova se descotorosi iute de hainele banale și, descoperindu-și spatele musculos de atletă, își vârî picioarele în pantalonii largi ai pijamalei cu dungi negre; cu teribilismul unui acrobat de bâlci, își înfășură restul materialului în jurul șoldurilor de băiat. Sânii ce urmau să-i crească, reprezentați acum de doi muguri firavi, meritau acoperiți cu o gățeală pe măsură, și ochii ascunși sub bretonul lung începură să caute peste tot obiectul potrivit.

Maşa Celișova își descheie uniforma maronie, își mișcă năsucul de vulpe cu vârful ascuțit și mobil, cântărind din ochi ce anume să aleagă, și, cu flerul trezit la viață, alese fără greș chimonoul de culoarea tutunului galben.

Bălăbănindu-și mâinile, Tania Kolîvanova stătea încremenită în mijlocul camerei rumegând propunerea Alionei, care o atrăgea și o speria în egală măsură.

Neluându-și ochii de la ilustrata cu bătrânul și șarpele, Lilia Jijmorskaia își scoase cu un aer melancolic ciorapul gros și elastic. Ea simți un fior slab care o îndemna să facă pe regizorul:

— Vrăjitorul să fie Plișkina!

Aliona zise indignată:

— Care Plișkina! Ce să facă Plișkina? Vrăjitorul o să fie Kolîvanova, că-i cea mai lungă!

Argumentul suna convingător, dar Kolîvanova, țintuită în fusta roșie, prea mare pentru ea, se înroși fâstâcită neputând nicicum să ia o hotărâre.

Păpușile trecură pe planul al doilea. Abia pornită, joaca de până atunci nu mai avea căutare. Cărțile poștale etalate pe marginea patului invitau la o nouă joacă. Deghizarea era doar prologul abia încheiat, iar noile reguli ale jocului erau necunoscute, așa că veni un moment de pauză.

Îmbrăcată cu un singur ciorap, care i se vedea urât de sub mătasea de un roz delicat, Lilia se întoarse către bibliotecă și privi cotoarele cărților cu ochii anunțând o viitoare miopie.

O dezbrăcară de fustă pe Tania Kolîvanova și o gătiră cu un halat verde siniliu, care avea cusut pe spate un dragon scoțând flăcări și pe piept doi dragoni mici, toți trei la un loc înlocuind cu succes șarpele absent. Îi puseră pe cap căciula de blană cu urechi a tatălui Alionei, peste care înfășurară o pijama portocalie și o ghirlandă din pomul de Crăciun. De sub halat îi ieșeau pantalonii de pijama zmeurii, transformați în șalvari. Kolîvanova stătu în picioare nemișcată și solemnă cât timp Aliona îi desenă mustățile și barba, înmuind pensula subțire în pătrățelele de porțelan pline cu farduri grase și moi luate de pe măsuța de toaletă a mamei. Cu mustățile a nimerit-o, în schimb barba nu-i reușea și pace. A trebuit să-i lipească de bărbie o bucată de vată de la petrecerea de Anul Nou.

Răsturnară pe masă cutia transparentă cu zorzoane de tot felul – fetițele le botezară „briliantușki" – și Aliona le puse pe toate la bătaie. Împodobită cu o bucată enormă de sticlă roșie strălucitoare, lunecându-i pe frunte până pe nasul scurt și pistruiat, ea împărți cu dărnicie colierele și clipsurile, punându-le în mâinile întinse.

Totul începu să se rotească repede într-un vârtej de culori, chiar și timpul tresări bătând în retragere. Cele trei ceasuri care au urmat au fost ca insula veșnic verde și toridă în oceanul minutelor monotone și al orelor plictisitoare.

Strângând la piept o carte groasă de format mare, cu o copertă prăpădită de carton, Lilia o șterse din cameră în bucătărie și se așeză pe un taburet îndoindu-și piciorul fără ciorap sub ea, ca să stea comod.

Cartea se deschise la întâmplare și citi: „Pe-ntinsul de-argint al mării stau norii adunați de vânt. Zboară între nori și mare mândru Albatrosul, fulger de catran..."[1] Îi plăcură versurile.

Din camera pe care abia o părăsise se revărsă brusc muzica un pic țipătoare a patefonului, dar ea n-o auzi.

---

1 Versurile fac parte din celebrul poem al lui Maxim Gorki *Cântec despre Vestitorul furtunii*. (N.tr.)

Fetițele o așezară pe Kolîvanova pe pat. Ea rămase acolo ca proasta, cu genunchii ascuțiți desfăcuți. Vata din barbă îi intra în gură, edificiul de pe cap i se clătina când într-o parte, când într-alta și-i ținea cald. Ira Pirojkova stătea în picioare deasupra ei, cu burta dezgolită, și făcea mici mișcări care promiteau să devină mișcări de dans.

Surorile Ohanezian își despletiră cozile de cal, își înnegriră de tot sprâncenele dese, cum le au armencele, care n-aveau nevoie de rimel, și își rujară gura în roșu purpuriu, ceea ce făcu ca puful de copil de pe buza de sus să arate a tuleie de puber.

Vika Ohanezian consultă ilustrata și, cu o mișcare hotărâtă, își desenă, pornind de la colțurile ochilor către tâmple, niște săgeți de cremă grasă bordo și zise pe un ton ferm:

— Tu, Ira, dansează, tu, Kolîvanova, rămâi jos, noi o să fim mirele și mireasa.

— Cum adică, prostuțo? zise uimită Plișkina pe un ton blajin. Mireasa trebuie să fie în rochie albă!

Ira Pirojkova se pornise deja pe dans: își răsucea aripioarele mai să și le frângă, își ridica pintenii mai sus de cap și nu era atentă la discuția interesantă.

— Pune-ți rochie albă, dacă-ți place! Noi rămânem așa. Nu pricepi că suntem turci? o lămuri îngăduitoare Mașa Celîșova.

La auzul cuvântului „turci", Gaika și Vika se uitară una la alta: auziseră câte ceva despre turci, și nu era nici basm, nici glumă, ci ceva înspăimântător, un secret de familie despre care nu se vorbea cu străinii.

Fetițele o lăsară totuși pe Plișkina să se îmbrace într-un cearșaf alb – în cufăr nu era nimic alb în afară de două fuste pentru tenis atât de mici, cum nu-i va fi dat să poarte vreodată.

Trei mirese dintr-un foc, plus Aliona care trăgea de poalele rochiei brodate ca să îmbrace ceva mai de mireasă.

— Ce faci, Aliona? întrebă intrigată Mașa Celîșova. Numără câte mirese avem. Patru, așa-i? Da' câți miri? Doi, eu și Irka.

— Nu-s mire, sunt dansatoare! i-o reteză Ira Pirojkova încreţindu-şi bărbia şi răsucindu-şi palmele.

Bunicul ei, mentor şi antrenor în acelaşi timp, îi forjase nu numai muşchii tari ca funia, ci şi încăpăţânarea, încât de orice treabă se apuca voia musai s-o ducă la capăt, până la epuizare, până o dădea gata. Se întâmpla uneori ca el s-o scoată pe braţe din sala de antrenament. Iat-o şi acum dansând surescitată, contorsionându-şi corpul ca să ajungă în poziţia frumoasei din cartea poştală ilustrată. Era pe aproape, nu nimerea însă poziţia palmelor.

— Adică eu să mă mărit cu toate? se revoltă Maşa Celîşova.

— Bineînţeles, chiar e grozav, se bucură Aliona dând drumul poalelor grele ale rochiei. Kolîvanova o să fie şahul, eu o să fiu nevasta şahului, iar ele o să fie fiicele noastre, trei surori, trei mirese, şi le măritǎm cu acelaşi mire.

Aliona arăta atât de mulţumită, de parcă terminase prima lucrarea de control la matematică.

— Nu, faceţi cum vreţi, eu aşa nu vreau. Vreau un mire numai pentru mine, distruse Vika planul bine ticluit al Alionei.

— E totuna, Vika, doar ne jucăm, nu? zise împăciuitoare ca întotdeauna Plişkina, cu drăgălaşul ei zâmbet nerod.

— Dacă ţi-e totuna, tu o să fii mire, şi nu mireasă! i-o întoarse imediat Vika.

— Bine, se învoi numaidecât Plişkina şi se apucă să-şi scoată cearşaful de pe corpul ca un cilindru, cu nişte pliuri umflate în loc de sâni, ce nu indicau care-i e sexul. Poftim, pot să fiu şi mire.

— Perfect! se bucură Vika. Mirele meu o să fie Celîşova, iar Plişkina o să fie mirele Gaikăi.

Lucrurile păreau aproape aranjate, când Gaika, uitându-se cu coada ochiului în oglindă la imaginea ei din profil, se înfurie pe nepusă masă:

— Ba nu-i perfect! Maşa o să-mi fie mire, iar tu o iei pe Plişkina!

— Ce zici? întrebă surprinsă Vika.

— Uite așa... Gaika îi aruncă o privire umedă surorii ei. N-o vreau pe Plișkina.

— De ce? o întrebă Vika pe un ton amenințător.

— N-o vreau și basta, i-o tăie Gaika scurt. Ia-ți-o tu pe Plișkina.

Plișkina încremeni cu cearșaful în mână. Aliona era ocupată cu diadema care îi tot cădea pe nas. Pe Vika o încercă o presimțire groaznică. Simți că i se pune un nod atât de mare în gât, încât trebui să înghită de câteva ori ca să-i treacă senzația că-i lipsește aerul, că se sufocă. Umbra viitorului coborâse în viața lor de acum și arăta cumplit: reieșea că Gaika are niște drepturi suplimentare, în virtutea cărora poate să obțină fără efort de la viață ceea ce Vika va trebui să-i smulgă luptându-se...

— Nu, zise pe un ton ferm Vika, n-o vreau pe Plișkina.

— Atunci rămâne cum am zis eu, se bucură Aliona. Le dăm pe cele trei fiice ale noastre unui singur mire. El însă e fiu de rege și-l cheamă... Muhtar.

— Oricum, numai nu Muhtar! izbucni în râs Mașa Celîșova. Avem la vilă un câine ciobănesc pe care-l cheamă așa.

— Tigran, ziseră suspinând în cor cele două surori.

Aveau un văr de-al doilea la Tbilisi, unul sprâncenat, cu ochi cenușii, cu tenul de culoarea florii de liliac, care se întrezărea printre tuleiele apărute la treisprezece ani.

— Bine, să fie Tigran, acceptă Mașa Celîșova.

— Eu ce să fac? întrebă cu sfială Kolîvanova, care voia de multă vreme să se ducă la closet.

— Nu te mișca. O să vin imediat să mă așez lângă tine, zise Aliona, și Kolîvanova se suci puțin în loc, după care rămase iar nemișcată, cu genunchii depărtați.

...Apoi toate se așezară din nou la masă, își turnară restul de suc de pere în paharele înalte și, negăsind ceva potrivit printre giuvaerurile risipite pe masă, se apucară să facă verighete răsucind foițe de staniol și ațe colorate. Mirele chipeș, cu un cuțit

de bucătărie la brâu, luă inelele în căușul palmei ca să le dăruiască fiecăreia dintre cele trei mirese care stăteau la rând în picioare, lângă masă.

— Plânge masa! strigă Aliona cât o ținea gura.

Intrară toate în joc. Tigran făcu schimb de inele cu Vika, o îmbrățișă și bău bărbătește din limonadă. Urmară Gaika și Plișkina. Trei inele groase din foiță de staniol împodobeau mâna de bărbat hotărât a mirelui. Băură limonada până la ultima picătură. Una peste alta, nunta avea ceva neconvingător. Era clar că-i lipsește un ce anume. De fapt, și în viața adulților din vremea aceea se observa un fel de gol pe care ei îl umpleau cu bețivăneala dezgustătoare de la nunți, multe ca urzicile din locurile virane.

Fără să remarce golul neumplut cu nimic, Gaika o înfășa pe pat pe Kitty, o păpușă mare, aproape cât un bebeluș adevărat.

— Ziceam că am o fiică! le anunță ea.

— Cum așa, o fiică? Ai băgat viteză! zise sceptică Kolîvanova, șahul. Și restul?

Ea își vârî arătătorul de la mâna dreaptă în gaura formată între degetul cel mare și arătătorul mâinii stângi. Fetițele amuțiră.

— Ce zici? o întrebă Gaika.

— Așa se face ca să ai copii, preciză Kolîvanova, mișcând arătătorul mâinii drepte în direcția cunoscută.

Ajunsă pe podea, Pirojkova își continua neobosită dansul, ca un automat pus în funcțiune. Stătea întinsă, cu picioarele la ceafă, și își răsucea încheietura mâinii în speranța că o să-și poată suci palmele invers.

— Tania! îi zise Gaika cu glas rugător, aproape implorând-o pe Kolîvanova și sperând din tot sufletul că va reuși s-o convingă. Femeia și bărbatul se căsătoresc și de-aia au copii…

— Ce, nu știi? zise Kolîvanova ducându-și degetul la tâmplă. Mucoaso!

Plișkina izbucni în râs, Aliona și Mașa se uitară una la alta.

— Unu ori unu, a venit la soață domnu', începu Kolîvanova poemul, doi ori doi, vor amândoi, trei ori trei, în odaie iacătă-i, patru ori patru, uite patu'...

— Da, așa-i, știu, o întrerupse Gaika.

— Habar n-ai, îi răspunse severă Kolîvanova.

Nu știa ea prea multe, dar pe asta o știa precis... Așa că își continuă poezia:

— Cinci ori cinci, fără opinci, șase ori șase, hop în lâna de mătase...

— Taci! o rugă Gaika.

Kolîvanova continuă necruțătoare:

— Șapte ori șapte, treci pe spate, opt ori opt, doctor vrem mort-copt, nouă ori nouă, doctor vine una-două, zece ori zece, țâncu' puntea trece. Ai băgat la cap?

— Asta când... asta se numește... bâigui zăpăcită Gaika, făcând tot felul de presupuneri.

Fetiță manierată, Aliona simți că e vorba de o gafă și o drese:

— Întreab-o pe Lilia Jijmorskaia cum se numește. Ea le știe pe toate.

Strângând păpușa la piept, Gaika plecă la bucătărie. Lilia stătea pe taburet cu celălalt picior sub ea, așa că acum își legăna piciorul gol la vedere, iar ochii îi fugeau urmărind cu repeziciune rândurile din carte.

— Lilia, îi atinse Gaika umărul, zi-mi, da' sincer, cum se fac copiii?

Lilia își ridică privirea distrată, se gândi puțin și zise foarte serioasă, cu vocea puțin răgușită:

— Cosinus, și își vârî iar nasul în carte.

Îi explicase bunica acum un an, îi spusese totul exact, ca la carte.

Gaika se liniști oarecum. Cosinus e cosinus, nu-i ca înjurătura groaznică, fără perdea. În timp ce se întorcea în cameră, îi veni totuși în minte că și părinții lor, ca să le aducă pe lume,

făcuseră cosinus... Poate că există o altă cale mai convenabilă, de care Lilia habar n-are...

Când intră, le văzu pe Celîșova, Plișkina și Vika cum se tăvăleau toate trei în pat mimând marele act, în timp ce Kolîvanova, cu un picior peste altul, abia ținându-se să nu facă pipi, zâmbea îngăduitoare, își agita mâinile și repeta:

— Nu așa, nu așa, nu seamănă deloc. Trebuie să ridicați picioarele!

...Kolîvanova învăța prost, la cantina școlii stătea la o masă separată pentru elevii care mâncau pe gratis, uniforma i-o cumpărase comitetul de părinți. Întotdeauna ducea lipsă de ceva: ba de pantofi, ba de sac pentru galoși, ba de echipament pentru sport. O tratau ca pe ultimul om, ultimul dintre ultimii. Și uite că deodată se dovedi că ea cunoaște secretele adulților, că le știe într-un fel simplu, fără să facă paradă, și că vorbește normal, fără să-i fie teamă. Cât ai clipi din ochi, ea se transformă dintr-o repetentă, lungă cât o prăjină, într-o persoană foarte importantă. Toate o priviră cu mare interes, așteptând să mai spună ceva. Kolîvanova avea însă mare nevoie să meargă la closet, așa că îi era imposibil să aprecieze cât de mult crescuse în ochii lor.

— Cum să facem, Tania? o întrebă Vika stând în patru labe.

— Locu' nu-i bun, zise cu un ochi critic Kolîvanova, pipăind patul. E prea lat. Trebuie să fie îngust, înghesuit. Și întuneric.

— Păi atunci, sub masă! zise însuflețită Plișkina

Fără să fie prea convinsă, Kolîvanova ridică fața de masă la un colț și se uită dedesubt.

— Trebuie două perne, zise ea încrețindu-și fruntea. Ceva de așternut pe jos și ceva de acoperit.

Fetițele pregătiră patul conjugal.

— Stați, piua-ntâi! strigă Plișkina fremătând de nerăbdare.

Mirele era deja întins pe jos în căsuța joasă și întunecată, cu pereții făcuți din fața de masă prin care răzbăteau, unduindu-se, dungi de lumină, înconjurat de picioarele care țopăiau

și de picioarele țepene ale mesei și ale scaunelor negre. Întunericul de acolo îl obliga să se dedea la ceva treburi misterioase și înspăimântătoare.

Îmbrâncind-o cu umărul solid pe Aliona și dând la o parte un scaun, Plișkina se vârî sub masă cu un zgomot de nedescris. Înghesuită cum era, ea zise chicotind:

— Hei, mire, unde ești?

Plișkina distruse tot misterul cu chicotitul ei prostesc, și mirele trebui să schimbe tactica:

— Hai, mișcă-te încoa'.

Mireasa ajunse târâș și se prăbuși în brațele mirelui. Îi plăceau îmbrățișările, atingerile ușoare, mișcările nelămurite ale corpului. Avea o oarecare experiență, puțină, dar plăcută. Ea își strânse mirele în brațe și, într-o clipă, aerul deveni sufocant de la atâta înghesuială.

— Hai să ne sărutăm de-adevăratelea, ca-n filme, cum fac domnii și doamnele, îi propuse ea și își apropie gura deschisă de nasul mirelui.

El încercă să scape din îmbrățișare, dar îl împiedică gardul format din atâtea picioare, și nu avu ce face decât să-și lipească buzele arse de vântul iernii de gura umedă și fierbinte a Plișkinei. Sus se lăsă o tăcere de mormânt.

— O să-ți arăt ce să faci ca să-ți placă. O să simți o fierbințeală de n-o să mai poți, îi promise Plișkina.

Aplecându-și capul, ea se așeză pe bara de jos a mesei, ridică cearșaful, își încrucișă picioarele grase și își vârî arătătorul chiar în mijlocul triunghiului.

— Dă-mi mâna să-ți arăt, îi șopti Plișkina la ureche.

— Proasto! o bombăni îmbufnată Celișova.

Numărul ăsta îl știa și singură. Habar n-avea însă că-l mai știu și alții. Plișkina se mișcă ușor, gâfâi de câteva ori și zise supărată:

— Pe cuvânt că nu te mint, e așa de bine...

Mirele se smuci din loc și ieși de sub masă. Ieși anevoie și Plișkina, îmbujorată și transpirată ca un purceluș proaspăt îmbăiat.

— Gaika, e rândul tău! o invită mirele.

Agățându-și mânecile largi de speteaza a două scaune deodată, Gaika intră sub masă fără mare entuziasm. Mirele se strecură pe partea cealaltă.

— Sunt eu, Tigran, auzi Gaika o șoaptă răgușită.

Și închise ochii. Anul trecut, ea și Vika ieșiseră la joacă în grădina bunicii dintr-o suburbie a orașului Tbilisi, și Tigran, venit în vizită cu mătușa lor, le urmărise de pe veranda înaltă. Vika îi șoptise Gaikăi fără să se uite la el: „Uite, ne urmărește". Gaika știa că Tigran o urmărește numai pe Vika și își întorsese capul spre el. Și, hodoronc-tronc, Vika izbucnise în hohote de râs, își potrivise fusta și făcuse cumpăna, ridicându-și sus de tot piciorul voinic și desfăcându-și brațele.

Gaika stătea lungită, cu ochii închiși bine de tot. Mirele se aplecă deasupra ei, își sprijini mâna în perna de lângă capul ei și, prinzându-i o șuviță de păr, o făcu să geamă de durere. Cu mâna cealaltă îi desfăcu picioarele.

Gaikăi i se tăie răsuflarea. Doar în vis mai simțise o spaimă atât de mare, când, copil mic fiind, se trezise noaptea din somn țipând îngrozită și recăpătându-și liniștea în brațele tatălui, care o plimbase ore întregi prin casă.

Tigran se lungi peste ea.

— Nu-ți fie frică, o să-ți placă și o să simți că iei foc, îi șopti el.

— O faci de-adevăratelea? întrebă îngrozită Gaika. Nu, te rog, Tigran!

— Proasto! Ne prefacem doar! izbucni în râs Celîșova.

În momentul ăsta Gaika înțelese că nu-i vorba de nici un Tigran și începu să râdă.

Franjurii feței de masă se mișcară și printre ei apăru capul Vikăi întors într-o parte.

— Mai repede, e rândul meu! le zori ea.

În timp ce mirele își luă în posesie ultima mireasă, Aliona își făcu de lucru fixând o păpușă mare pe burta Gaikăi, sub pijamaua de culoarea lămâii.

— Așa? se asigură ea întrebând-o pe Kolîvanova.

Aceasta clătină din cap dezaprobator.

„Nu mai pot să mă țin, o să fac în chiloți" își zise ea disperată și, ținându-și picioarele strânse zdravăn, se îndreptă spre ușă.

— Unde te duci? întrebă mirată Aliona.

— Acasă, răspunse laconic Kolîvanova, simțind că totul explodează înăuntrul ei și zicându-și ca măcar covorul să nu-l murdărească.

— N-am terminat jocul, zise Aliona dezorientată.

— O să urle mama la mine, răspunse cu un aer de înmormântare, ținându-și gura aproape încleștată.

I se părea că dacă și-o deschide o să facă pipi pe ea. Nu-i trecu prin cap să întrebe unde e closetul.

— Ce-i mai interesant abia acum începe, și tu... zise Aliona dezamăgită că pierde un expert atât de prețios.

Kolîvanova își îmbrăcă însă paltonul aflat, din fericire, deasupra mormanului de haine. În mânecă era căciula, cât despre mănuși și fular, nu stătea ea acum să le caute. Trase cu putere de piedica strălucitoare a zăvorului și ieși pe palier. Jos se auzea huruitul liftului. Sus, la o înălțime cât jumătate de etaj, era locul întunecos și retras din fața ușii scunde care ducea la pod. Ea urcă acolo și, simțind că e deja prea târziu, își trase în jos chiloții și șalvarii roșii ca focul îmbrăcați peste, se lăsă pe vine și-n clipa aceea țâșni limonada, lipsită de ceva substanțe chimice, dar fără să-și piardă culoarea galben pai.

„O să mă prindă", îi trecu prin minte și vru să oprească torentul, dar nu reuși. Auzi huruitul liftului, pocnetul ușii și iarăși huruitul liftului. Pârâiașul de sub ea curse pe scară în jos, hotărât s-o dea de gol dacă se revărsa pe palierul de dedesubt, dar acesta își încetini curgerea și se întinse formând o baltă de

forma unei pere. Ea își ridică iute chiloții, își șterse cu dosul palmei fața udă de lacrimile pe care nu le simțise până atunci și, bocănind cu ghetele, o luă la fugă pe scări ușoară și liberă, având senzația ciudată că se înalță vertiginos în aer, și nu coboară. Cu o urmă de spaimă în suflet și de rușine că era cât pe ce s-o pățească, bucuroasă că se ușurase, ea alergă țopăind acasă, unde mama n-o aștepta, fiindcă lucra în schimbul de noapte.

Abia acasă, în fața privirilor buimace ale surorii mai mari și ale celor doi frați mai mici, Kolîvanova își dădu seama că o luase la sănătoasa îmbrăcată în haine străine, că fusta roșie a surorii ei și cămașa nouă cadrilată, cu îngerașul prins în piept, rămăseseră la Aliona.

Aici, în odaia lor strâmtă, cu o jumătate de fereastră, mirosind a gaz și a oală veche de noapte, a plăcinte proaspăt coapte de mama înainte să plece la muncă, ea se simți atât de bine și atât de rău, încât se aruncă pe patul mamei, prin care trecuseră, după cum își amintea, patru tați vitregi, și, cu dragonul auriu strălucindu-i pe spatele verde siniliu, izbucni în hohote de plâns.

...Soțiile însărcinate stăteau întinse de-a curmezișul patului, pregătite să nască.

— Vika și Plișkina nasc băieți, iar Gaika fată, își exprimă dorința soțul, dar Aliona îl bruftului pe un ton neașteptat de aspru:

— Ai face mai bine să cumperi un cărucior!

— Glumești? Sunt prinț! Cărucior! Și mai ce? se indignă prințul Tigran, detronat fără să știe.

— De-o oră jucăm altceva, și tu o ții una și bună cu prințul! zise Ira Pirojkova ridicând din umeri nemulțumită.

Se săturase de dans și acum făcea pe doctorița.

Aliona așeză pe o farfurie mare cuțitașele pentru fructe scoase din bufet și niște cleștișori, buni nu se știe la ce.

— Astea-s instrumentele, explică ea punând farfuria pe pat. Totu-i steril.

Îi scoseseră nu demult apendicele, avea amintiri proaspete.

— Instrumente? Ce să facem cu ele? întrebă mirată Plișkina.

— Nu știi? Lilia zice că, dacă nu iese prin pipiță, îți taie burta, o lămuri Ira Pirojkova. Îți fac operație. Se-ntâmplă des. Ce stai ca proasta? Trebuie să gemi. Mi-a zis mama.

Plișkina scoase niște gemete foarte reușite. Vika o urmă în registrul grav. Gaika arăta plictisită. Ținând păpușa lipită de burtă, îi zbură mintea la Tigran, îl văzu stând pe verandă și uitându-se la ea. „O să cresc și o să mă mărit cu el", hotărî ea.

— Hai mai repede, mi s-a urât! se văicări Plișkina.

— Gata, începem! zise Pirojkova cu voce de doctor. Scoateți-vă chiloții!

Fetițele însărcinate își scoaseră pijamalele de mătase. Le ieși complet din minte de ce anume se deghizaseră și nici măcar nu băgară de seamă că stau cu fundurile goale pe ilustratele Liliei.

— Ah! Ah! gemu Plișkina foarte natural.

Era maestră în arta prefăcătoriei, se antrenase cu mama ei, care o sufocase cu dragostea.

Ira Pirojkova depărtă pliul grăsuliu cu un cuțitaș bont de curățat fructe. Apăru o carne umedă, de moluscă, de culoare roz palid. Plișkina chicoti:

— Mă gâdilă!

Ușurel de tot, Aliona începu să-i împingă păpușa pe burtă în jos.

— Stai, nu așa! se amestecă prințul detronat, trimis după cărucior. Mai bine ia-o p-asta, scoate-o pe aici, așa se face!

Ținea ca totul să pară adevărat, doar era tată. Îi vârî Alionei în mână o păpușă mică de celuloid, neîmbrăcată.

— Lilia zice că se nasc cu capul înainte, le atrase atenția Ira Pirojkova.

— Ziceam că nu pot să nasc și-mi faceți operație, le ceru Vika plină de curaj.

— Ai răbdare, eu întâi! protestă Plișkina, căreia i se părea că e mereu dată la o parte.

Însoțită de chicotelile Plișkinei, Ira înșurubă păpușa de celuloid în locul cu pricina, cu căpșorul bine coafat în afară, ca un balonaș roz.

— Acum strânge din burtă! Trebuie să ai dureri! o îndemnă Aliona, și Plișkina își apucă șoldurile cu mâna.

— Hai! Naște odată! o grăbi doctorul.

Pirojkova trase de capul păpușii, dar Plișkina se încordă și opri păpușa să iasă.

Văzând ce se întâmplă, Pirojkova apăsă ușor capul păpușii, acesta dispărând înăuntru cu totul, apoi îl extrase cu o mișcare smucită. Plișkina scoase un țipăt:

— Hei, ce faci? Mă doare!

Copilul se născu. Pirojkova îl puse pe farfurie la un loc cu instrumentele, și Aliona o ajută să facă schimbarea prevăzută dinainte: îi dădu o păpușă mare, aceea care trebuia de fapt să se nască, dar care fusese lăsată la o parte pentru o vreme.

Plișkina înfășă păpușa și zise alintându-se ca o mamă capricioasă:

— Hai, tăticule, vino să mă vezi! E musai! Tații vin la maternitate.

Avea și Plișkina ceva experiență de viață.

Aliona începu să-i facă Vikăi operația cezariană, trecând cuțitul de fructe de-a curmezișul burții.

Gaikăi nu-i mai veni rândul, fiindcă sună bunica și întrebă dacă nu e timpul să vină să le ia acasă. Tot atunci se auzi soneria: apăru slujnica Motia s-o ia pe Celîșova. Pe Mașa o durea capul, așa că nu se împotrivi, spre marea mirare a Motiei, înarmată cu răbdare, știind c-o să-i ia ceva timp să momească fetița încăpățânată.

Brusc se simțiră toate foarte obosite. Plișkinei i se făcu foame și mâncă sendvișurile rămase. Furculițele zăceau pe masă, nu mai prezentau nici un interes.

Sună iar telefonul. Era Bela Zinovievna, bunica Liliei. Fetița încercă din răsputeri s-o convingă:

— Încă o jumătate de oră, Belocika! Te rog! Mi-a rămas puțin de tot!

— Ce ți-a rămas? întrebă uimită Bela Zinovievna.

— Să termin de citit *Bătrâna Izerghil*... Mai am puțin de tot... E așa interesant... o imploră Lilia la fel de îmbujorată și de excitată ca și celelalte fetițe.

Musafirele plecară toate deodată, și Aliona rămase tare necăjită.

...Când se întoarseră părinții, la unsprezece și jumătate, aceștia rămaseră înmărmuriți: casa era devastată, totul era întors pe dos. Numai mobilele erau la locul lor. Ei se priviră fără să scoată un cuvânt. Aliona, îmbrăcată într-o cămașă de noapte veche de-a mamei, dormea pe patul lor din firidă, printre ilustratele mototolite și cuțitele de argint pentru fructe. Tatăl o ridică pe fetița adormită și mama îi văzu obrajii arzând ca focul. Ea îi atinse fruntea cu mâna și dădu din cap:

— Aspirină? întrebă soțul cu voce scăzută.

— Așteaptă o clipă, să-i fac patul. Vedem pe urmă.

Avea sânge rece femeia asta, nu intra niciodată în panică.

...Plișkina se îmbolnăvi în aceeași noapte. Se agită, nu-și găsi locul în pat, făcu ghem cuvertura. Mama rămase la căpătâiul ei până dimineață. Pe jumătate adormită, Plișkina ceru apă, și mama îi apropie cu grijă de buze cana de porțelan albastru cu apă fiartă și răcită. Fetița bău și adormi la loc, având același vis de coșmar: un bătrân uriaș cu barba neagră și țepoasă stătea aplecat deasupra ei și-i sufla în față aer fierbinte. Era inspectorul financiar de care se temea groaznic mama. Era croitoreasă și lucra acasă la negru de mulți ani.

Spre dimineață Plișkina se trezi de tot, îi zâmbi mamei cu toate gropițele și zbârciturile din obraji și mai bău o cană cu apă. Avea pe față și pe corpul grăsuliu și flasc o puzderie de steluțe roșii și rugoase. Făcu pipi la oală. O pișcă înăuntru, dar nu dădu atenție. Deflorarea fusese ca o mângâiere, așa că nu-și va da seama niciodată că s-a întâmplat ceva cu ea, iar din toată

povestea asta va rămâne doar cu frica mistică de inspectorul financiar care se apleacă asupra ei amenințând-o, fără să-i fie clar de ce.

Surorile Ohanezian se îmbolnăviră o zi mai târziu, fără să aibă temperatură mare, vărsatul de vânt declanșându-se într-o formă ușoară: pustulele nu se întindeau peste tot. Bunica le arse imediat cu zeamă de ceapă, și nu cu mercurocrom, cum era regula pe atunci. Ea le obligă să stea în pat, le făcu toate poftele și le distră în toate felurile. Le povesti despre *zoki*, a căror urmașă era, le cântă minunatele lor cântece triste cu vocea ei groasă, care vibra delicat când lua acutele.

Mama fetițelor stătea în fotoliu ca de obicei, fără să se amestece în vreun fel.

Maşa Celîșova și Ira Pirojkova se îmbolnăviră și ele. Cât despre Kolîvanova, aceasta era de mic copil imună la boală.

Nu se îmbolnăvi nici Lilia Jijmorskaia. În noaptea aceea visă și ea ceva foarte neplăcut: se făcea că vin părinții s-o ia dintr-o casă de vacanță, și nu dintr-un apartament de oraș. Stând într-o căruță, ea vede prin geamul de la terasă fețele albe ale bunicii și bunicului, deși, lucru de-a dreptul ciudat, e întoarsă cu spatele. Mai observă că terasa seamănă cu o cușcă de la grădina zoologică și are adăugat în spatele geamului un grilaj de fier ca la cuștile pentru maimuțe. Căruța pornește singură, dar asta n-o uimește, nu știe nici ea de ce. Lilia stă așezată între părinți. Mama o sprijină cu mâna ei mare, dar acoperită cu fire de păr tari și țepoase, așa cum e obrazul nebărbierit. Tata e în uniformă militară. Nu i se vede fața.

Drumul începe să se înfunde, marginile lui se fac tot mai înalte, și Lilia își dă seama îngrozită că drumul duce sub pământ și că visul ăsta nu-i vis. Ultimul lucru păstrat în memorie e mulțimea femeilor orientale, îmbrăcate în mătăsuri, care o întâmpină la intrarea în bezna umedă. Ele întind spre ea mâinile fosforescente, aproape străvezii, o invită, cu rochiile foșnind,

să intre în cercul lor, și Lilia răsuflă ușurată fiindcă înțelege că e salvată...

Vacanța s-a sfârșit odată cu vărsatul de vânt, dar a început gerul năprasnic și fetițele din clasele mici au fost scutite să vină la școală. Când s-au revăzut, li s-a părut că au trecut nu trei săptămâni, ci trei ani, și că tot ce se întâmplase la Aliona se petrecuse cu mult timp în urmă, în copilăria lor. De schimbat, s-a schimbat ceva: se simțeau stinghere și nu scoteau un cuvânt despre seara aceea, părea că au făcut legământ de tăcere, crezându-se complice la o grozăvie care trebuia ținută secretă. Din ziua aceea au tratat-o cu respect pe Kolivanova.

Fericită biata Kolîvanova

Școala de fete din cărămidă roșie se afla vizavi de școala de băieți cu ziduri cenușii, construită cu cinci ani mai târziu, de parcă era făcut înadins ca să se știe că lumea e chibzuit alcătuită din perechi și, de asemenea, pentru ca spiritul competiției să nu se răspândească aiurea prin tot raionul, ci să se arate deasupra celor două acoperișuri și să poată mângâia cu strălucirea lui acoperișul școlii de fete, accea care merită cel mai mult, fiind fruntașă la învățătură, la purtare și la suferințele îndurate, acestea din urmă reprezentând, bineînțeles, un minus.

Se dusese faima că la școala de fete profesorii sunt mai buni, vânzătoarea de la bufet fură mai puțin, portarul sparge gheața cu mai multă însuflețire și gonește praful din drum mai cu râvnă.

Directoarea Anna Fominicina era și ea celebră, lucrase în anii douăzeci cu Krupskaia în persoană și ținea mult ca școala să primească numele Nadejdei Konstantinovna, dar numele fusese atribuit maternității care se afla în apropiere. Anna Fominicina avea voce de metal scrâșnit, purta un pieptene rotund în părul tăiat scurt, de culoarea cânepii, iar reverele sacoului erau pline de găurele la vedere în zilele de lucru, în vreme ce în zilele de sărbătoare în fiecare găurică era expusă câte o decorație sau un alt însemn onorific, toate prinse cu șurubele, iar restul, adică medaliile, prinse cu ace. Ea își alegea cu scrupulozitate personalul, dar era atentă nu doar la dovezile puse la secret care apăreau ici și colo din documentele privitoare la activitatea obștească a profesorilor, ci se uita și la calitățile lor umane

și profesionale. Anna Fominicina avea atâta autoritate la Organizația Raională de Învățământ, încât i se îngăduiau multe lucruri la care alții nici nu visau.

Profesorii știau prea bine ce-i poate pielea Annei Fominicina, dar au rămas muți de uimire când au văzut-o prezentându-le în ajunul lui întâi septembrie pe noua profesoară de germană, Lukina, nume cu semnificație belicoasă, care o înlocuia pe bătrâna nemțoaică Elizaveta Hristoforovna, ieșită la pensie, chinuită de anghina pectorală și de elevele obraznice din clasele mari. Această nouă profesoară Lukina arăta mai mult a artistă străină decât a profesoară sovietică. Abia întoarsă din Germania, unde locuise mulți ani cu soțul militar, ea avea o înfățișare provocatoare, mai ales picioarele erau provocatoare, cumva necuviincios de goale – purta ciorapi transparenți, unde mai pui că nu aveau dungă; era un lux la moda zilei.

Corpul didactic, format în majoritate din femei, a rezistat cum-necum loviturii datorită stăpânirii de sine căpătate în exercițiul profesiei, dar e greu de imaginat ce s-a întâmplat cu elevele lipsite de experiența vieții.

Se anunța un an dificil: tocmai apăruse ordinul ca învățământul să fie mixt. Rămâneau despărțite doar closetele pentru băieți și cele pentru fete, de la capătul coridorului, și asta nu la toate școlile. Profesoarele tinere, care predaseră până atunci numai la școala de fete, erau de-a dreptul dezorientate, iar colegele mai în vârstă, cu experiența lucrului în școlile mixte dinainte de război, deși nu erau încântate de inovație, nu arătau prea tulburate. Comasarea școlilor a fost urmată de introducerea uniformei pentru băieți, care o copia în parte pe aceea de la gimnaziu. Cu o carieră pedagogică începută înainte de revoluție, bătrânul matematician Konstantin Fiodorovici a avut un comentariu scurt și pilduitor în legătură cu schimbarea pe cale să se producă: „Uniforma de gimnaziu organizează pe dinăuntru". Obișnuia de tânăr să nu iasă din stilul lui de a spune pe scurt ce avea de spus și nu vorbea niciodată în plus.

Pentru clasa a cincea B, ziua de 1 septembrie a fost o zi de neuitat: în locul celor douăzeci de eleve mutate la școala cu ziduri cenușii au fost aduși în completare cincisprezece huligani cu capetele rase; arătau ca niște animale rătăcind un pic buimace, neștiind pe ce lume se află. S-au bulucit în colțul stâng din fundul casei formând o grămadă compactă și cenușie, pregătită să reziste solidar ca să țină frontul pe care nimeni nu avea de gând să-l străpungă. Fetele s-au străduit din răsputeri să dea impresia că nu se întâmplă nimic special, s-au îmbrățișat, atârnând una de alta mai să cadă și s-au despărțit ca să ia loc în bănci.

Strelkova s-a așezat în bancă, era singură și neconsolată, ardea de dorul Celîșovei, care plecase prea devreme să învețe printre străini la fosta școală de băieți. Arsă de soarele de la țară, Tania Kolîvanova și-a găsit locul, ca de obicei, în ultima bancă și a reușit să-și păteze obrajii cu cerneală violetă, deși mai era până să înceapă ora.

Clopoțelul a sunat și, când să-și dea duhul scoțând un ultim sunet răgușit, a intrat în clasă noua dirigintă.

Toți au amuțit – și elevele cu state vechi în clasă, și nou-veniții. Profesoara era înaltă și corpolentă. Patruzeci și una de perechi de ochi s-au ațintit asupra ei, n-au lăsat să le scape nici un detaliu. Părul îi lucea cum lucește lacul de pe capacul pianului din sala de festivități și chiar era acoperit cu un lac special, despre existența căruia nu știa încă nimic această a șasea parte din uscat; rujul depășea puțin conturul gurii micuțe; pantofii fără toc, de culoare verde-închis, cu o funduliță neagră, și poșeta de culoare verde-închis se potriveau ceva de necrezut, iar pe mână avea o verighetă lată, așa cum nu se purta deloc la vremea aceea. Etc. etc...

„O să cresc mare și o să-mi fac neapărat un costum la fel, în carouri", a hotărât imediat Aliona Pșenicinikova, iar celelalte douăzeci și cinci de fetițe, nefiind în stare să ia decizii pe loc, au rămas șocate, holbându-se ca proastele la minunea asta.

Cum natura o înzestrase pe Kolîvanova, nu se știe de ce, cu un simț olfactiv foarte fin, aceasta a fost prima care a simțit mirosul năucitor de amestecat al parfumului. A tras în piept cât mai mult din mirosul înțepător, care a făcut-o să lăcrimeze puțin, dar n-a putut să-l țină în ea și a strănutat. Toți au întors privirile spre ea.

— Sănătate! i-a urat profesoara. Pauza încordată s-a detensionat. Așezați-vă deocamdată care unde vrea, pe urmă o să punem lucrurile în ordine, a continuat profesoara cu vocea puțin ascuțită și autoritară.

Rușinată, Kolîvanova s-a așezat în banca ei din fundul clasei înroșindu-se atât de tare, încât pistruii de pe obrajii îmbujorați au căpătat culoarea gri-deschis.

— Vă felicit cu ocazia începerii noului an școlar. Sunt diriginta voastră, mă numesc Evghenia Alekseevna Lukina, a rostit ea lungind expresiv cuvintele, și, la sfârșitul frazei, a înțeles că avusese emoții degeaba, că elevii o s-o asculte supuși, așa cum făcuseră și tinerii militari cărora le predase înainte. Și acum să facem cunoștință, a continuat ea, și, deschizând catalogul nou, a strigat: Alferov Aleksandr.

Alferov Aleksandr era cel mai scund dintre băieți, dar avea o mutrișoară bătrână și semăna cu un pitic. Stătea în picioare ținându-se de bancă, cu ochii în pământ. Profesoara tăcea, așteptând ca Alferov să se uite la ea. El și-a ridicat ochii și s-a uitat.

Evghenia era mare maestră la privit, știa să se uite galeș, necruțător, promițător, enigmatic și disprețuitor, intrând fulgerător în intimitatea celorlalți. A citit catalogul, a agățat cu privirea pentru o vreme pe fiecare dintre peștișorii aceia mici, și-a întipărit în minte numele celor două fetițe gemene, al băiețelului pitic, al grăsanei zâmbărețe din prima bancă și a alți câțiva cu ceva semne particulare. Avea memorie exersată de profesoară, știa că peste o săptămână îi va cunoaște bine pe toți.

Ea a scris pe tabla strălucitoare ca asfaltul ud „Heute ist der 1 September" și s-a apucat să-i învețe limba germană...

În primele zile ale lui septembrie, elevii, mai ales cei din clasele mari, au fost agitați și nervoși. Puși pe neașteptate să stea împreună, băieții și fetele s-au privit cu alți ochi; chiar și cei care se cunoșteau demult, de la petrecerile între prieteni, s-au cunoscut cumva din nou. Au început să dea în pârg idilele, bilețelele de dragoste răsucite vârtos zburau de la o bancă la alta, și traiectoria lor prezenta mai mult interes decât traiectoria glonțului care iese pe țeavă cu viteza de 45m/s la un unghi de 30 de grade, din manualul de fizică al lui Perișkin.

La sfârșitul lui septembrie se știa exact cine pe cine iubește. Kostia Ceremisov era îndrăgostit de Aliona Pșenicinikova, și, după cum a reieșit mai târziu, dragostea a durat mulți ani; grasa de Plișkina și-a dăruit inima largă simultan sportivului repetent Vasiliev și drăguțului de Sașa Katz; Bagaturia și Konnikov se mâncau din ochi de la prima oră până la ultima, și Lenocika Bespalova i-a văzut odată chiar lângă fântâna din scuarul Miussî.

Erau, bineînțeles, și simpatii nedate în vileag, și pasiuni ascunse, și gelozie rămasă necunoscută, dar dragostea cea mai înfocată, iubirea ideală și dezinteresată, stătea ascunsă în inima Kolîvanovei. Obiectul îndrăgostirii se afla la o asemenea înălțime, încât era inaccesibil – e vorba de divina Evghenia Alekseevna Lukina.

Cele două ore de germană pe săptămână și întâlnirile de-o clipă pe coridor n-au potolit pasiunea Kolîvanovei. Ea și-a luat obiceiul ca în pauză să stea proțăpită în fața cancelariei și să aștepte s-o vadă ieșind, așa cum sunt așteptate primadonele, și murea de fericire de fiecare dată când o vedea, fiindcă Evghenia Alekseevna arăta mai frumoasă decât orice închipuire, realitatea frumuseții ei de nespus întrecând toate așteptările fetei. Cu toată fericirea care o făcea să încremenească, nu scăpau ochilor ei vrăjiți micile detalii: broșa nouă de pe guler, marginea batistei de mătase ieșite pe neașteptate din buzunărașul de sus

al costumului. Kolivanovei nici prin cap nu-i trecea că va avea vreodată un costum în carouri ca al profesoarei, așa cum visa înfumurata de Aliona Pșenicinikova să aibă cândva, într-un viitor nedeterminat, spunând „când o să cresc". Ea voia fotografia Evgheniei Alekseevna, atât voia, și se bucura dinainte că la sfârșitul anului școlar vor face o fotografie mare cu clasa și cu diriginta în mijlocul lor, iar ea îi va decupa chipul, o să fie neapărat un portret rotund, și-l va ține în penar, în compartimentul cu penițe. Mai era însă mult până la sfârșitul anului.

Într-o zi de la sfârșitul lui septembrie, conducând-o pe Evghenia Alekseevna până la metrou de la distanța obișnuită pentru o acțiune de filaj, ea a hotărât să meargă mai departe în urma ei și, schimbând pe furiș metroul la stația Belorusskaia, a ieșit la stația Dinamo, urmărind impermeabilul de culoare deschisă de la o distanță acceptabilă. Impermeabilul a apărut și a dispărut printre copaci, a făcut zigzaguri pe poteca din vecinătatea vilelor dărăpănate din fostul parc Petrovski, iar Tania Kolivanova a călcat pe frunzele de arțar galben-roșietice, simțind că zboară și că poate merge așa toată viața ca să vadă înaintea ei impermeabilul cu pliuri și nodul sclipitor răsucit la ceafă. Profesoara a luat-o apoi într-o parte și a dispărut. Kolivanova a ajuns la concluzia că Evghenia Alekseevna a intrat în curtea cu singura casă respectabilă de acolo, o casă de „general", împodobită cu globuri de granit la intrare.

A reieșit pe urmă că profesoara locuia chiar în casa aceea. Câteva zile mai târziu, când urmărirea pe ascuns a devenit un ritual zilnic, Kolivanova a văzut sărind în întâmpinarea profesoarei o fetiță de cinci ani, într-o fustiță plisată roșie și cu o coroniță în părul negru strălucitor. O plimba o bătrână grasă și posacă, purtând pe cap o căciulă cu urechi. La drept vorbind, fetița nu era frumoasă: avea fruntea înaltă, bărbia alungită și buza de jos groasă. Kolivanovei i s-a părut că arată neobișnuit.

„E de peste mări", și-a zis ea entuziasmată. Unde mai pui că pe fetița „de peste mări" o chema Reghina. Ea semăna atât

de bine cu tatăl său, încât, după un timp oarecare, Kolîvanova l-a recunoscut pe tatăl fetiței în persoana unui general gras și scund, cu buza de jos groasă, coborând cu un aer nemulțumit dintr-o mașină neagră în fața intrării de la casa Evgheniei Alekseevna.

Mânată de dorința nevinovată și nepotolită de a-și vedea iubita, Kolîvanova a urmărit-o de la distanță când s-a dus la dentistul din piața Trubnaia, a însoțit-o pe furiș când a vizitat-o la spital pe sora mai în vârstă, a așteptat-o lângă coafor unde i-au vopsit unghiile mari cu lac vișiniu și a inspirat mirosul amețitor de lac răzbind prin mănușile de piele subțiri în momentul când a ieșit afară. Nici cea mai ascunsă latură a vieții ei nu i-a scăpat Kolîvanovei: marțea, la ora trei fără zece, Evghenia Alekseevna pleca de la școală și mergea pe jos în direcția opusă metroului, ajungea la lăptăria placată cu faianță de pe Kaliaevskaia colț cu Sadovaia, se oprea la vitrina decorată cu imitații de sticle uriașe, și imediat apărea o Pobedă cenușie, din ea sărea un militar înalt, ocolea mașina și deschidea larg ușa în fața ei. Profesoara se așeza pe scaunul de lângă șofer, el trântea portiera cu o expresie a feței de nepătruns, și Kolîvanova, ieșind de după colț chiar în momentul acela, apuca să zărească prin geamul rotund mâna bărbatului pusă pe ceafa aplecată spre spate.

Plină de sine și superficială, Evghenia Alekseevna, care știa să le pună la punct chiar și pe profesorașele de la școală, zicându-le să stea în banca lor, după cum i-a mărturisit prietenei sale celei mai apropiate, era mioapă, nu deosebea chipurile în mulțime, iar în ce-o privește pe Kolîvanova, așa mică și neînsemnată cum era, nu merita osteneala să se ascundă printre oameni. Așa o ducea Evghenia Alekseevna, escortată pe ascuns zi de zi, inclusiv în zilele nelucrătoare pe care Kolîvanova și le petrecea, în măsura posibilităților, în curtea cu globurile de granit, ca să nu piardă momentul când profesoara iese din casă cu fetița sau cu soțul...

Pe urmă a venit iarna. Evghenia Alekseevna a început să umble într-o minunată șubă din blană de oaie țigaie și șoșoni maronii cu talpă de cauciuc alb. În clasă fetițele discutau mereu despre toaletele profesoarei, dar Kolîvanova nu le pricepea vorbele: ea avea senzația că hainele frumoase ale Evgheniei Alekseevna nu sunt o dovadă a bunului ei gust, a bogăției și, la urma urmei, a faptului că a trăit mult timp în străinătate, ci numai și numai a calităților ei sufletești, că șubele minunate și cizmulițele, puloverele flaușate și bluzele sunt o emanație a ființei ei, așa cum molusca secretă sideful.

Pe la mijlocul lui decembrie, la sfârșitul trimestrului al doilea, s-a constatat că Tania Kolivanova are atât de multe note de doi, încât Evghenia Alekseevna a trebuit s-o cheme la ea și să i le arate pe fiecare cu unghia tare, spunându-i că trebuie neapărat să se îndrepte. A dat-o pe Kolivanova în seama conștiincioasei Lilia Jijmorskaia, premianta clasei, și aceasta s-a apucat cu râvnă de treabă. Lilia o aștepta în fiecare zi pe Kolîvanova să termine mâncarea oferită pe gratis la cantina școlii, uitându-se cu jind la salata dată de statul sovietic, pe care acasă nu i-o pregăteau niciodată, și o ducea pe Tania la ea acasă, nu departe de școală.

Slujnica Nastia o pupa duios pe Lilia. Lilia o pupa pe Nastia. Pe urmă apărea pisica și se freca de picioarele Liliei, îmbrăcate în ciorapi de bumbac, la sfârșit de tot venea o bătrână micuță ca o jucărie cu numele de Țilecika, și se lăsa iar cu o pupătură. Țilecika pronunța „ă" în loc de „â" – „măndră", „măță", „văn-zător" – și era surdă de tot. Despre treaba asta Lilia a informat-o din prima zi pe Kolîvanova: „Țilia e rudă cu noi, a venit din provincie ca să-și aleagă un aparat auditiv potrivit".

Pe urmă ele se spălau pe mâini și se duceau în camera mare, unde se aflau o masă acoperită cu față de masă albă, o canapea cu o carpetă pe ea, o pianină și tot felul de alte bunuri și lucruri frumoase, chiar și un televizor în culori. Nastia aducea mâncarea, și ea extraordinară, în câte două farfurii deodată pentru

fiecare. Odată le-a adus supă în căni cu două toarte în loc de ciorbă, cu o plăcintă pe farfurioară separată, și plăcinta era foarte gustoasă, părea dulce, deși avea carne. Cât timp mâncau, Nastia stătea în picioare lângă ușă cu mâinile încrucișate pe burtă, bucuroasă nu se știe de ce. Când Nastia le-a adus odată compot în boluri de sticlă, și nu în pahare, Kolîvanova a ghicit imediat că și acasă la Evghenia Alekseevna totul trebuie să fie exact ca aici, tot atâta bogăție și frumusețe. Numai că simțea mereu un miros ciudat, neliniștitor și enervant. „Miroase a evreu", a tras concluzia Kolîvanova, care știa că evreii se deosebesc prin ceva rău de ceilalți oameni. Era mirosul de camfor care pătrunsese peste tot în cameră din vremea când acolo zăcuse bolnav bunicul Liliei.

După un al doilea prânz, Kolîvanovei îi venea să doarmă, dar Lilia o ducea în odăița mică din colțul casei și o punea să-și facă lecțiile. Lilia începea cu explicații logice, dar, văzând că Tania nu pricepea nimic, scria totul în caietul său și-i cerea să copieze pur și simplu. Lecția se termina destul de repede, fiindcă intra Nastia și-i amintea Liliecikăi: „Ai ora de muzică" sau „Ai ora de germană"... Și Liliecika, ascultătoare, își strângea caietele, iar Tania pleca.

Kolîvanovei îi plăcea atât de mult să meargă la familia Jijmorski, încât n-o mai interesa atât de mult Evghenia Alekseevna, deși își petrecea duminicile în curtea ei cum făcuse și înainte. La sfârșitul trimestrului toate notele de doi au fost corectate, în afară de geografie, la care o tot amânau cu ascultatul. Văzând asta, Lilia s-a dus din proprie inițiativă la profesoara de geografie și a rugat-o s-o asculte pe Kolîvanova. I-a pus nota trei, și Lilia s-a lăudat cu succesele Taniei mai mult decât cu notele ei de cinci, care o plictiseau: i se trezise orgoliul de profesoară.

Între timp se apropia Anul Nou, au adunat în clasă bani pentru cadoul dirigintei, și Plișkina, care avea gust, asta o știau toți, a cumpărat din partea lor o cutie mare cu șase cupe de

cristal. Tania n-a văzut cupele, deși a obținut cu mari rugăminți zece ruble de la mama ei, și Plișkina i-a pus o cruciuliță în dreptul numelui. Tania studiase totuși cu atenție cristalurile expuse în vitrina magazinului „Sticlă și Cristal" de pe strada Gorki și alesese în gând paharele care i se păruseră cele mai frumoase: unele înalte, înguste, cu o biluță șlefuită în partea de sus a piciorului.

A venit pe urmă vacanța plictisitoare. Acasă s-a îmbolnăvit Kolka. Sora Taniei, Lidka, se ducea la lucru, era ucenică bobinatoare, iar Tania rămânea acasă cu Kolka. Apoi s-a îmbolnăvit Sașa. Kolîvanova aștepta nerăbdătoare sfârșitul vacanței, făcându-și de pe acum planul în ce fel o s-o vadă pe Evghenia Alekseevna. Iubirea Taniei părea că s-a ofilit puțin cât timp a stat despărțită de ea, dar de trecut nu i-a trecut. De fapt, era vorba de o iubire fericită, care nu cerea nimic în schimb, iar să înceapă să creadă în Dumnezeu, gândul ăsta nu avea cum s-o încerce pe Kolîvanova: cu ce-l putea sluji pe dumnezeul ei dacă nu avea pe suflet nimic altceva decât o exaltare de care nici ea însăși nu-și dădea prea bine seama?

A venit în sfârșit ziua de unsprezece ianuarie. La ora opt dimineața, Kolîvanova se afla deja la poarta școlii, așteptând s-o vadă pe Evghenia Alekseevna cum intră în curte – ca un cuirasat printre bărcuțele neînsemnate. Și iat-o intrând, era mai înaltă decât își închipuia Kolîvanova și mai frumoasă, nu purta șuba de oaie țigaie, ci o jachetă din blană de vulpe roșie și o basma verde înflorată.

Evghenia Alekseevna s-a dezbrăcat la garderoba profesorilor, iar Kolîvanova a stat la coadă ca să-și vâre paltonașul ponosit prin deschizătura de la vestiarul elevilor, l-a predat elevului de serviciu, s-a furișat repede la garderoba profesorilor și a mirosit jacheta din blană de vulpe roșie. Jacheta mirosea a animal și a parfum, și lucea ca focul și ca aurul. Tania abia i-a atins mâneca jilavă și a plecat neobservată...

După școală, Lilia a chemat-o la ea să-și facă lecțiile, dar Tania a refuzat, fiindcă iubirea adormită reînviase cu o nouă forță, ea hotărând că e musai s-o conducă acasă pe Evghenia Alekseevna – pe ascuns, ca întotdeauna.

După ore, în așteptarea Evgheniei Alekseevna, Tania s-a plimbat mult timp prin curtea școlii. Profesoara a apărut la ora trei și jumătate și iute, fără să se uite în dreapta și în stânga, a plecat să ia metroul, a coborât, dar nu s-a întors ca de obicei în dreptul vagonului din mijloc, ci a luat-o spre fundul sălii, unde a întâmpinat-o un bărbat impozant, cu fular alb, fără căciulă, cu mustăți sure și dese. Acesta nu era nici militarul care o întâmpina marțea lângă magazinul de lactate, nu era nici soțul cu căciula caucaziană cenușie. Era tânăr și la fel de frumos ca Evghenia Alekseevna, avea în mâini flori învelite într-o hârtie moale ca o dezmierdare.

Uitându-se la ei, Kolîvanovei i-a crescut inima de bucurie simțind că participă la frumusețea fără seamăn a vieții – ca în filme, ca în teatru, ca în împărăția Domnului, despre care le povestea bunica de la țară, femeie simplă și fără judecată. Tania și-a imaginat cum cei doi stau la masă și mănâncă din două farfurii deodată, și Nastia le aduce plăcinte pe farfurioare, și ei beau vin roșu aprins din cupele cu biluță de sticlă în partea de sus a piciorului, și toate astea se petrec neapărat în camera frumoasă a Liliei. Și nu se aud nici un fel de chicoteli, de gâfâituri și gemete pe care mama lor le scoate când e cu iubiții ei. Niciodată, niciodată... Poate că doar se îmbrățișează frumos, cu capul dat pe spate...

Tania stătea la distanța potrivită, ascunzându-se după stâlpul din marmură. Lumea mergea destul de înghesuit și Tania i-a pierdut din vedere.

În ianuarie și februarie s-au întâmplat tot felul de lucruri la școală: mai întâi a fost un incendiu în sala cazanelor și n-au învățat trei zile până când s-a reparat instalația de încălzit, apoi a murit fosta profesoară ieșită la pensie, nemțoaica Elizaveta

Hristoforovna, pe care a dus-o la groapă aproape toată școala, nu se știe de ce, pe urmă elevul dintr-a șasea Kozlov a căzut de pe scara de incendiu și și-a rupt amândouă picioarele și, în sfârșit, directoarea Anna Fominicina a plecat cu delegația de profesori în Cehoslovacia, pe urmă a venit, a povestit la adunarea generală pe școli despre Cehoslovacia prietenă, a dat adresele pionierilor cehoslovaci și a urmat nebunia cu scrisorile pe care toți elevii s-au apucat să le scrie. Apoi au organizat un concurs cu cele mai bune zece scrisori, le-au trimis și au așteptat răspunsurile.

Și, hop, a venit luna martie, au început pregătirile pentru ziua internațională de 8 Martie. Plișkina a adunat iarăși bani pentru cadoul dirigintei. Kolîvanova i-a cerut mamei zece ruble, dar mama s-a înfuriat rău, bani nu i-a dat și a ocărât-o. Sora Taniei, Lidka, i-a promis că-i dă bani la salariul din cincisprezece, fiindcă ce primise pe întâi se dusese tot. Tania a plâns trei seri la rând până în clipa în care a venit mama veselă și băută, însoțită de Volodka Tatarin, și i-a dat banii ceruți.

În dimineața aceea Kolîvanova avea de gând să dea zece ruble mamei Plișkinei, care aduna banii la vestiar, dar cum apucase deja să-i spună că nu-i are, nici nu i-au mai cerut. Tania a stat plictisită în banca din fund la toate orele. În ziua aceea nu avea germană, sâmbăta nu se învăța nemțească în școală, era zi de repaus, așa că ea n-a ieșit din clasă în recreații: nu avea de ce.

Ultima oră era desenul. Au desenat din imaginație un coș cu flori și au scris într-un chenar roșu „O felicit pe mama...". Kolîvanova n-a desenat nimic: în primul rând, pentru că nu avea creioane colorate, în al doilea rând, pentru că profa Valentina Ivanovna era o vacă grasă care ședea la catedră și nu controla nimic.

Kolîvanova s-a plictisit ce s-a plictisit, pe urmă i-a venit deodată o idee măreață: să-i cumpere Evgheniei Alekseevna un coș

cu flori adevărat, așa cum primesc actrițele, și să i-l dăruiască pe ascuns, dar din partea ei personal, și nu din partea clasei.

Tania a așteptat nerăbdătoare sfârșitul orei și a dat fuga pe strada Gorki, unde era florăria pe care o știa și în vitrina căreia văzuse asemenea coșuri. De data asta nu erau nici un fel de coșuri în vitrină, gerul acoperise geamul cu straturi de gheață. Tania a intrat în magazinul micuț. Erau o mulțime de coșuri cu flori, greu de imaginat de unde le aduseseră în toiul iernii.

Un bărbat bătrân cu fața roșie, având pe cap o căciulă de boier rotundă, cu calotă de catifea, răsfira niște flori ca să aleagă câteva, iar vânzătoarea îi tot dădea din gură:

— Verei Ivanna îi plac cel mai mult hortensiile, Dmitri Sergheici, i se trimit întotdeauna hortensii...

Bărbatul, aducând bine cu un personaj cunoscut, i-a răspuns cu voce plină:

— Păi, drăguța mea, Vera Ivanna nu poate deosebi o hortensie de un hemoroid...

Kolîvanova se furișă fără să facă zgomot până la tejghea și încremeni: o hortensie costa 137 de ruble, cea din coș era mai ieftină – 88 de ruble. Cele mai ieftine flori puse în coș, albe și roșii, cu tulpini lungi și îndoite, nu așa arătoase, costau 54 de ruble... Cu zece ruble nu-i chip să cumperi ceva! Fără să mai piardă timpul, Kolîvanova a plecat la ruda ei fără mâini, tușa Tamara, care locuia la Marina Roșcia. Spera să obțină de la ea cele patruzeci și patru de ruble care-i lipseau. Tamara s-a bucurat văzând-o și i-a cerut să pună ceainicul. Tania a pregătit ceaiul, i-a dat Tamarei să mănânce din mână pâine cu salam și a mâncat și ea. Tamara a întrebat-o printre înghițituri de ce a venit.

— Pentru bani, a recunocut sincer Tania. Îmi trebuie patruzeci și patru de ruble.

— De ce atâția? s-a mirat Tamara.

Deși știa că nu trebuie să spună de ce, Kolîvanova n-a fost în stare să scoată la repezeală o minciună, așa că a recunoscut: era vorba de cadoul pentru profesoară.

— Sunt neam cu tine, s-a înfuriat Tamara, și ciungă pe deasupra, n-am văzut un cadou din partea ta de când sunt... Nu-ți dau nimic. Muncește ca să ai. Na, poftim, mă speli în albie și-mi speli rufele, atunci o să-ți dau, nu atâția, păi cum...

Kolivanova a pus pe plită două vedre cu apă și a așteptat să se încălzească. Toată seara și-a făcut de lucru cu rufele, erau multe, un lighean plin. Tamara i-a dat zece ruble, dar a ocărât-o că nu le-a spălat bine.

Tania a ajuns târziu acasă. Mama lucra de noapte, Lidka dormea. De dimineață ea n-a reușit să-i spună nimic Lidkăi, pentru că aceasta a plecat la fabrică devreme de tot. Abia a doua zi, seara, Kolivanova s-a apucat s-o bârâie la cap pe soră-sa în legătură cu banii. Lidka era fată deșteaptă, știa să se descurce, dar chiar nu avea bani în momentul acela. Ea s-a dus sub scară, unde unchiul Mișa își ținea pufoaica în care nu o dată găsise mărunțișul salvator, a scotocit în amândouă buzunarele și i-a adus Taniei un pumn de bănuți care făceau mai mult de două ruble.

În seara aceea s-a lăsat cu ceartă în bucătărie. Tușa Grania, din baraca verde, a venit să se certe din cauza soțului cu tușa Natașa. Vecinele s-au strâns în bucătărie, a participat și mama surorilor Kolivanov, Valentina. Lidka i-a zis Taniei să stea de pază la ușă, și-a vârât mâna în geanta mamei și a găsit o singură hârtie de cincizeci de ruble, nimic altceva. Mai avea Lidka o variantă de rezervă, dar nu credea că Tania o să fie de acord. Totuși a întrebat-o:

— Ce-ar fi s-o iei sub coadă?

— Doare tare? a întrebat Tania vădit preocupată.

Lidka a ezitat puțin, gândindu-se cum să-i explice mai pe șleau:

— Doare mai tare când te păruiește mama.

— Atunci hai, a acceptat Tania.

Lidka a hotărât că tratativele trebuiau începute imediat. Ea și-a pus căciula cenușie de capră și a plecat. N-avea de mers mult, era alături, în curtea vecină, nu s-a întors însă prea repede, dar arăta mulțumită.

— Pauk ăsta a promis că-ți dă banii, i-a comunicat Lidka.

— Zău? s-a bucurat Tania.

— Nu-i așa simplu, și-a prevenit Lidka sora. O iei sub coadă, asta-i.

— Îmi dă banii imediat? întrebă îngrijorată Tania.

— Banii înainte, a sfătuit-o Lidka, femeie experimentată.

Deși mică și fără experiență, Tania a priceput imediat cum stă treaba:

— Aha, întâi îți dau, pe urmă îți iau.

— Mergem împreună, îi iau pe loc și-i duc cu mine, i-a propus Lidka.

Tania s-a bucurat: așa era mai în siguranță.

— Tu ai fost la el? și-a întrebat Tania sora.

— De câte ori... a făcut un gest cu mâna Lidka. Atunci când mama l-a născut pe Sașa, în vara aia. Pe urmă ea a venit de la maternitate, Niurka i-a zis că am fost la Pauk, m-a păruit, și-a amintit Lidka. Acum nu-mi mai trebuie. O să mă mărit, a adăugat ea plină de importanță.

Tania a dat din cap, dar n-a stat s-o compătimească. Gândurile nu-i dădeau pace: nu mai avea timp aproape deloc, ziua următoare era șase martie, Lidka scăpa la două, seara trebuia să-i ia pe cei doi frați, Saşka și Kolka, iar să lipsească amândouă deodată era imposibil. Tania se temea să meargă singură, deși știa unde.

Au plecat la șapte, înainte să se lase noaptea. Șurik Pauk locuia în baraca verde împreună cu mama și bunica. Era băiat tânăr, dar îl lovise blestemata de boală. Un picior îi crescuse strâmb și era mai scurt decât celălalt. Armată n-a făcut, de muncit nu muncea nimic. Creștea porumbei. Își petrecea timpul

în magazia lui cu porumbarul construit deasupra, acolo dormea chiar și iarna, acoperindu-se cu un cojoc și cu un covor vechi. Nu bea, nu fuma. Vorbea lumea că-și strânge bani de mașină. Avea faima că dezvirginează fetițe. Chiar el zicea, râzând cu gura aproape fără dinți, că nici o fetiță n-a plecat întreagă de la el. Fetele bătrâne n-aveau de-a face cu el.

Când surorile Kolivanov au ajuns la Pauk, acesta așeza în colivie o pasăre mai mult moartă decât vie; arăta îngrijorat.

— Ia uite, l-a ciugulit de tot, așa frumusețe de porumbel. L-a strivit de tot, e rău al dracului guguștiucu', s-a plâns el fetelor care intraseră și se așezaseră amândouă pe scaunul șubred de lângă ușă.

El și-a mai făcut de lucru cu pasărea zece minute, i-a uns gâtișorul ciugulit, i-a suflat pe căpșorul rozaliu. Pe urmă a închis colivia și s-a întors spre ele.

— Ce găligancă e Tania ta, Lida, io mi-o închipuiam micuță, a remarcat el.

— E mai mică decât mine cu trei ani și uite-o cu cât e mai înaltă, a lămurit lucrurile Lidka

Ea avea dreptate, deși împlinise șaisprezece ani, era micuță de statură, în vreme ce Tania o depășise în înălțime în anul acela. În schimb Lidka era trupeșă, avea carne pe ea, cum zicea bunica lor, iar Tania era uscată ca lăcusta.

— Ia zi-mi, îți trebuie treizeci și patru de ruble? a întrebat-o el pe Tania.

— Dacă se poate treizeci și două, a răspuns Tania amintindu-și de cele două ruble adunate din mărunțișul de metal.

— Al dracului de frig e azi, a zis Pauk frământându-și îngrijorat mâna ținută în buzunarul pantalonilor. Tu șterge-o, hai, s-a adresat el Lidkăi.

— Și banii? a întrebat Lidka.

— Când vii cu ei înapoi? s-a interesat el.

— Pe cincisprezece, la salariu, i-a promis Lidka.

— S-a făcut. Fa vine la mine până mi-i aduci, a râs el. Un procent răsplată.

Pauk a scos din buzunar un teanc de bancnote și a numărat treizeci și două de ruble în hârtii de trei ruble și de o rublă. Lidka le-a numărat fără nici o jenă.

— Hai, cară-te odată, i-a cerut Pauk, și ea a șters-o ușurel pe ușă.

Tania a răsuflat ușurată: a făcut rost ea de banii care-i trebuie? A făcut...

Șurik a continuat să-și frământe mâna în buzunar:

— Hai, să ți-o arăt?

— Nu, a zis simplu Tania și a zâmbit, vreau mai repede.

— În regulă, a zis Pauk fără să se simtă jignit. Așază-te uite aici, pe scară, și i-a arătat a treia treaptă a scării tocite zdravăn, sprijinite de portița porumbarului. Jos chiloții. Ți-i dai jos și... îngheți, s-a lămurit el văzând-o cum își trage în jos de sub palton niște fleenduri de pus pe dedesubt și își scoate din ele picioarele golașe ca ale puiului de găină...

În acel an școlar, anul cu comasarea școlilor de băieți și de fete, până și paiele uscate au dat muguri: două profesoare au rămas dintr-odată fără bărbați, aceștia au șters-o la unele mai tinerele, profesorul de literatură Deniskin, venit nou în școală, s-a îndrăgostit de profesoara stagiară Tonecika și s-a însurat în pripă cu ea, profesoara de desen, femeie nemăritată, care umblase cu burta mare în ultimii zece ani, a intrat pe neașteptate sub incidența decretului, chiar și Anna Fominicina a cochetat serios cu profesorul de matematică rămas văduv, sub privirile ironice ale întregului corp didactic. Femeile de serviciu au scos cu mătura din clase un număr imens de bilețele, iar o elevă din clasa a noua, dintr-o familie foarte respectabilă, a făcut un avort tocmai la maternitatea Krupskaia, fapt pentru care au chemat-o pe Anna Fominicina la Organizația Raională de Învățământ și au sancționat-o ca să țină minte. Au mai fost și tot felul de alte probleme amoroase de care n-a știut nimeni.

La școală se făceau pregătiri pentru marea serată în cinstea zilei de 8 Martie. Kolivanova a tras chiulul toată ziua.

Tania a plecat dimineața de acasă ca de obicei, dar a luat cu ea și sacoșa mamei. Înainte de ora nouă s-a așezat în fața florăriei închise. Magazinul se deschidea la unsprezece. Nu degeaba venise ea așa devreme: într-o oră s-au strâns în spatele ei douăzeci de persoane, iar la deschidere, rândul se întindea până aproape de Eliseevski.

Ea s-a repezit într-un suflet la casă și a fost iar prima. A aflat acum că florile pe care pusese ochii deja se numeau ciclame și erau de trei feluri – albe, roz și de un zmeuriu aprins. Le-a ales pe cele zmeurii, deși a ezitat puțin: îi plăceau și cele albe și roz.

Aceeași vânzătoare care îl sfătuise pe bătrânul zaharisit să cumpere hortensii a învelit frumos coșul și a ajutat-o să-l pună în sacoșă.

Era ora douăsprezece, și Tania a mers cu două troleibuze ca să ajungă la casa Evgheniei Alekseevna. A urcat la ultimul etaj, apoi încă o jumătate de etaj până la podul casei și a rămas acolo. Știa că va avea mult de așteptat. Neplăcut era că Evghenia Alekseevna locuia la etajul șase, iar Tania urcase mai sus de etajul nouă, și, după zgomotul pe care-l făcea liftul, îi era imposibil să ghicească unde anume se oprește. De câte ori auzea ușa liftului trântindu-se, cobora trei etaje ca să se uite prin plasa de sârmă de la etajul șase dacă nu cumva vine Evghenia Alekseevna.

Pe la prânz s-a întors Reghina cu femeia care o scotea la plimbare. Au mai venit pe rând niște copii și câțiva bătrâni, dar au intrat în alte apartamente. Taniei i s-a făcut foame, apoi sete, i-a venit să doarmă, pe urmă a început s-o doară un pic dintele din dreapta, dar durerea i-a trecut de la sine. A început să se frământe dacă nu cumva florile s-au veștejit, a desfăcut hârtia deasupra, dar acolo, sub hârtie, florile arătau splendid, erau proaspete, numai că i s-au părut prea închise la culoare și a regretat că nu le-a cumpărat pe cele albe.

Pe urmă au dus-o iar pe Reghina la plimbare, în scurt timp s-a văzut prin geamul de la casa scărilor că începe să se întunece. S-a trântit iar ușa liftului la etajul șase: era căciula caucaziană cenușie. Kolîvanova a mai stat vreo patruzeci de minute făcându-și socoteala că e timpul să apară Evghenia Alekseevna. Aceasta nu stătea niciodată la seratele de la școală până la sfârșit, așa cum făceau alți profesori.

„Acum", a hotărât Kolîvanova, a scos din sacoșă coșul învelit în hârtie și, sprijinindu-l de burtă, a coborât la ușa cu pricina și l-a așezat pe covorașul de la intrare, chiar la mijloc. Apoi a urcat să aștepte în adăpostul său. N-a avut însă mult de așteptat: după cinci minute a sosit Evghenia Alekseevna, și, cum stătea sus, Kolîvanova i-a zărit blana de vulpe roșcată și căciulița împletită, cu nodul răsucit. A auzit chiar și sunetul înfundat al soneriei, țăcănitul încuietoarei și glasul nemulțumit al soțului.

Tania a alergat într-un suflet la metrou. Acolo era multă lumină, totul strălucea, și femeile purtau ramuri cu mimoze. I-a apărut în minte coșul cu ciclamele catifelate, cu frunze cărnoase și strălucitoare, și pentru prima oară în viață a simțit gustul bogăției și a disprețuit sărăcia, gândindu-se cu scârbă la oușoarele apoase, cu miros respingător. Și a mai simțit ceva de nedescris, a simțit că e părtașă la minunata armonie a lumii: ciclamele i se potriveau Evgheniei Alekseevna așa cum i se potriveau hainele ei frumoase, globurile de granit de la intrare și mustăciosul frumos ca-n povești care o întâmpina în metrou aproape în fiecare zi.

Se vede treaba că generalul Lukin avea alte gânduri în privința tânărului mustăcios. În orice caz, când i-a deschis soției ușa încruntat și furios, era pregătit s-o întrebe pe unde a umblat haimana, deși îl anunțase c-o să întârzie la serata de la școală. El trecuse s-o ia de la școală la patru și jumătate pentru că primise două bilete la concertul festiv de la teatrul Bolșoi, dar ea nu mai era acolo. Evghenia Alekseevna se scuzase că nu se simte bine și plecase demult. Lukin voia să știe pe unde

umblase ea, exact asta voia să știe. Ros de ceva vreme de gelozie, generalul simțea în aer trădarea.

Soția lui a intrat zâmbind dezorientată, ținând în mână coșul cu flori:

— Închipuie-ți, Semion, pe covorașul de la ușă coșulețul cu flori...

N-a apucat să termine însă ce avea de spus fiindcă soțul ei a făcut un gest împiedicat cu mâna, cum fac femeile, și i-a tras o palmă zdravănă. Viața demnă pe care o dusese până atunci n-o pregătise pe Evghenia Alekseevna pentru o ieșire ca asta, așa că nu și-a putut ține echilibrul și a căzut lovindu-se la sprânceană de colțul suportului de la oglindă. A căzut și coșul cu flori. El s-a repezit s-o ridice, ea i-a dat mâna la o parte și a plecat, azvârlindu-și jacheta de blană pe jos și aruncându-i peste umăr un singur cuvânt: „Penki!"

Acesta era cuvântul cu care îl amenința uneori și care cădea asupra lui ca o lovitură de topor, era numele sătucului drag unde se născuse. Tonul cu care îl pronunța Evghenia Alekseevna îl transforma brusc pe general într-un om de nimic, într-unul care paște oile, un bădăran. El a simțit durerea și rușinea tot atât de acut, pe cât de acut simțise adineauri mânia. L-au cuprins deodată remușcările, a început să creadă iar că soția lui e nevinovată, chiar așa semeață cum era.

Ea s-a închis în baie. El a rămas în picioare pe coridor, cu obrazul sprijinit de ușa băii, abia stăpânindu-și lacrimile și repetând la nesfârșit: „Jenecika, Jenecika, iartă-mă!" Crispată de durere, astupându-și rana sângerândă cu prosopul, Jenecika își spunea cu bucurie răutăcioasă, ca un copil: „O s-o fac, o s-o fac, așa o s-o fac mereu!"

Coșul cu ciclame zăcea pe podeaua din vestibul și nu se putea spune că i-a adus multă bucurie Evgheniei Alekseevna...

În schimb, bucuria era de partea Kolîvanovei: a alergat într-un suflet spre casă, se grăbea fiindcă Pauk îi ceruse să vină la el în fiecare zi în contul datoriei, și ea, fetiță ascultătoare,

nu i trăgea chiulul. Ajunsă la magazie, a constatat că ușa e deschisă și Pauk nu-i nicăieri.

Acasă, Lidka i-a povestit că bărbații din curte l-au bumbăcut așa de rău pe Pauk pentru păcatele lui ticăloase, încât a trebuit să l ducă la spital. I-au distrus și porumbarul cu tot cu porumbei... A trecut multă vreme până să apară iar în curte Pauk, și uite așa surorile Kolivanov nu i-au mai dat banii înapoi. Treaba era răsuflată...

Fericirea vine și pleacă — lucru pe care încă nu-l știa Kolivanova — și-n locul ei se instalează întotdeauna întristarea. Evghenia Alekseevna n-a mai apărut la școală. Mai întâi și-a luat un certificat medical, pe urmă soțul ei a fost numit consilier militar în străinătate, a plecat și ea cu el în marea țară din Orient, unde și-a cumpărat mătăsuri, jad și smarald, și, conform protocolului, au avut la dispoziție un bucătar, doi servitori, un grădinar și un șofer, toți chinezi, bineînțeles. De Kolivanova nu și-a amintit niciodată.

Buta Kolivanova i-a dus dorul multă vreme. Pe urmă s-a vindecat, parcă se, de iubire. Nici n-a luat în seamă că și-a sacrificat fecioria, cu atât mai mult cu cât nimeni nu știa de treaba asta în afară de Lidka și de Șurik Pauk. A visat-o odată pe Evghenia Alekseevna, dar într-un fel nu prea plăcut: se făcea că profesoara s-a apropiat de ea în timpul lecției și a început s-o ciocănească în cap cu unghiile date cu lac, tari ca oasele. Noii profesoare de germană Kolivanova i-a purtat dușmânie, dar a rămas cu impresia că nemțeasca e ceva ce se află sus de tot, în înaltul cerului.

Kolivanova și a petrecut doi ani într-o amorțeală nostalgică. Fetele din clasă s-au maturizat, s-au împlinit la trup, numai că s-a lungit mult ca un copac, a ajuns mai înaltă decât toți, i a întrecut până și pe băieți. Apoi i au crescut dintr-odată o frumusețe de sâni, părul murdar a căpătat brusc culoarea cenușii, se vede treaba că de la spălat, fiindcă îi dăduseră mamei de la fabrică un apartament cu două camere și baie. A fost mai întâi

drăguță, apoi s-a făcut frumoasă. Băieții nu se uitau însă la ea, rămăseseră cu ideea că ea e o fată neinteresantă. Dar când Anna Fominicina a invitat la serata organizată în cinstea zilei de 1 Mai pe cursanții de la Școala Superioară de Partid, mai exact pe iubiții ei cehoslovaci, aceștia aducând cu ei niște comuniști suedezi, printre care se aflau bulgari, italieni și un singur suedez autentic, tocmai suedezul acesta a invitat-o la dans. Ea l-a refuzat, pentru că nu știa să danseze. Și ce dacă. Suedezul s-a îndrăgostit de ea. A așteptat-o după ore, a dus-o la cinema și la cafenea, a conversat cu ea în germană și i-a făcut cadouri. Ea s-a dus la suedez la cămin tot a patra zi, când era de serviciu paznicul pe care îl cunoștea. Numele suedezului era Peterson, Taniei nu-i plăcea de el, era mai mic de înălțime decât ea și avea chelie, deși era tânăr. Dar el nu era bărbat pătimaș, îi făcea multe ca ea să se simtă bine, așa că Tania se ducea la el din recunoștință.

El a plecat pe urmă, și ea n-a suferit. A terminat curând școala, abia a trecut clasa cu note de trei. Mama voia ca Tania să lucreze la secretariatul fabricii, era un post acolo, dar fata a vrut să învețe mai departe, a intrat la școala pedagogică și s-a îngrozit de ce era acolo.

Peterson i-a trimis scrisori, iar după un an a venit s-o ia de nevastă. N-au reușit imediat, a fost complicat cu actele. El a mai venit o dată și s-au căsătorit. Kolivanova a plecat la scurt timp în Suedia. Acolo și-a cumpărat cizmulițe din cauciuc alb, șubă din blană de oaie și pulovere flaușate. Peterson nu-i era drag, dar se purta frumos cu el. Peterson însuși spunea mereu că soția lui are suflet enigmatic de rusoaică. Fostele colege de clasă spuneau că Tania Kolivanova e fericită.

Rude sărmane

Fericiții

În fiecare duminică, Berta și Matias se duceau la fiul lor. Berta pregătea sendvișurile, turna ceaiul în termos și lega cu grijă mătura cu o sfoară din bumbac. Lua un borcan, pentru orice eventualitate, și le punea pe toate în sacoșa cârpită de Matias. El îi ținea paltonul, sau mantaua de ploaie, sau jacheta și se duceau la piață să cumpere flori. Apoi așteptau vreme îndelungată tramvaiul, care venea rar.

Cu anii, Matias se făcuse tot mai mic și semăna din ce în ce mai mult cu un dulap din lemn de acaju; i se ghicea culoarea roșcată după tenul trandafiriu întunecat și după pistruii apăruți în număr mare pe mâini. După cât se pare, Berta avusese cândva aceeași statură cu a lui, acum însă îl întrecea cu o jumătate de cap. Spre deosebire de bărbatul ei, devenise cumva mai puțin urâtă pe măsură ce trecuseră anii. Mustățile mari și moi, care o urâțiseră în tinerețe, se îndesiseră serios, dar erau mai puțin vizibile pe chipul ei de om bătrân.

Tramvaiul îi zdruncina mult timp, în el era cald sau frig în funcție de anotimp, dar mereu înăbușitor. Ședeau încremeniți – întotdeauna li se cedau locurile. De fapt, li se cedau locurile și când erau proaspăt căsătoriți.

Drumul era același, nu le rezerva nici o surpriză, îi ducea la locul îngrădit cu zid de cărămidă și-i trecea pe sub arcadă, lăsându-i pe aleea îngrijită și tristă, iar pe ambele părți ale acesteia, printre firele de iarbă, prin zăpadă sau prin ceața umedă și subțire, îi întâmpinau vechile cunoștințe: Isaac Benționovici Galperin, cu ochișorii lui de un albastru intens, cu obrajii având

o tentă zmeurie-întunecată și chelia vânătă; nevasta lui, Faina Lvovna, femeie calculată, cu gura strânsă pungă și mâinile tremurânde; colonelul din trupele de geniu, Ivan Mitrofanovici Semerko, lat în spate ca Ilia Muromeț, cânta minunat la chitară și din gură și era atât de tânăr, bietul de el; pe urmă inscripțiile șterse ale bunicii, bunicului și micuțului Borenka Mednikov, doi ani și două luni; antipatica familie Kraft, niște oameni solizi și greoi, albi la piele, anunțându-și pompos prezența cu litere gotice bine ordonate; Rabinovicii, bătrâni neobișnuit de amabili, ale căror nume rimau – Haia Rafailovna și Haim Gabriilovici, întotdeauna îmbrățișați, cu părul cenușiu-deschis, împuținați la trup în același fel, uscați, ușori ca fulgul, având aproape un aer sărbătoresc, și-au luat zborul în aceeași zi, lăsându-i descumpăniți pe toți martorii acestui fapt uimitor...

După ce făcea un cot, poteca se îngusta și-i ducea direct la fiul lor. Vovocika Levi, șapte ani și patru luni, îi întâmpina de mulți ani cu zâmbetul ales special pentru ocazia asta, zâmbet care-i împingea buza în sus și-i dezvelea dunga dinților pătrați, încă necrescuți de tot ca la oamenii mari, iar printre dinți se zărea locul întunecat de unde abia îi căzuse unul.

Toate celelalte expresii ale chipului simpatic, lătăreț, răzbunându-se că nu fuseseră alese pentru reprezentare, dispăruseră fără urmă, lăsând loc zâmbetului ăstuia rămas singur o dată pentru totdeauna, singurul dintre alte multe și nenumărate mișcări ale feței.

Berta scotea mătura legată cu sfoară, îi desfăcea nodulețul, împăturea ziarul în care era înfășurată, iar Matias mătura zăpada sau praful de pe băncuța de un verde nepretențios. Berta așternea ziarul împăturit și se așeza. Se odihneau puțin, apoi făceau curățenie prin casă – cu îndemânare, temeinic, dar iute ca niște buni gospodari. Berta întindea șervetul de bumbac pe măsuța dreptunghiulară, turna ceaiul în capacele de plastic alunecoase, așeza teancul de sendvișuri proaspăt făcute, aranjate felie peste felie. Era masa lor săptămânală, luată în familie, care s-a trans-

format în decursul anilor în punctul central al ritualului ce începea cu agitarea măturii și se termina cu înșurubarea capacului de la termosul gol.

Tăcerea adâncă, încărcată până la refuz cu amintiri, nu era tulburată de vreo vorbă spusă la întâmplare; vorbelor le erau destinate alte ore, alți ani. Odată slujba terminată, plecau lăsând în urma lor miros de podele proaspăt spălate și odăi aerisite.

Acasă, în timpul mesei, Matias bea vodca de duminică, o jumătate de sticlă.

De trei ori își turna el în paharul uriaș, de argint, cu încrustații grosolane, pahar folosit la Paște de tatăl Bertei. De trei ori ofta Berta, scoțând niște sunete prelungi, neștiind să-i răspundă altfel. Pe urmă ducea vasele la bucătărie, avea o metodă specială de-a le spăla, cu săpun și amoniac, le ștergea cu un șervet vechi, curat, și se culcau în patul conjugal înalt.

— Ah, bătrâne, spunea în șoaptă Berta, închizând ochii mici cu pleoape mari.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, mormăia Matias, întorcând-o cu greu spre el cu o mișcare puternică a mâinii stângi.

Aveau visele obișnuite de duminică, după masa de prânz, visau cei mai fericiți opt ani, când erau toți trei împreună, începând cu ziua care le schimbase viața, ziua de neuitat când Berta, chinuită de gânduri urâte, se dusese la oncolog cu sânii umflați peste măsură și cu tot felul de alte beteșuguri neplăcute; plecase fără să-i spună lui Matias. Doctorița bătrână, sora prietenei ei, o pipăise peste tot, îi apăsase sfârcurile, îi pusese câteva întrebări medicale fără perdea și-i zisese:

— Ești însărcinată, Berta, termenul e aproape.

Berta se așezase pe scaun și, fără să-și pună sutienul, izbucnise în plâns, încrețindu-și fața îmbătrânită. Lacrimi mari îi curseseră năvalnic pe zbârcituri, de-a lungul obrajilor, zăbovind puțin în mustăți și ajungând reci pe sânii albi, umflați, cu sfârcurile negre, îndreptate-n sus.

Matias făcuse ochii mari de uimire când îi spusese despre ce e vorba – știa el bine ce știa, demult de tot prima lui soție îi născuse fete de patru ori, dar fumul de la trupurile lor arse se împrăștiase deasupra câmpurilor veștede ale Poloniei. Înțelesese tăcerea Bertei în felul său și nu-i trecuse prin cap că ea chiar nu știe lucrul ăsta.

— Am patruzeci de ani, iar tu o să împlinești in curând șaizeci.

El ridicase din umeri și o alinase cu vorba bună:

— Așa vasăzică, suntem niște bătrâni caraghioși, o să fim părinți la bătrânețe.

Multă vreme nu fuseseră în stare să-i aleagă fiului lor un nume și-i spuseseră până la două luni *inghele*, care înseamnă „băiat" în limba evreilor.

— Ar fi bine să-i spunem Isaac, fusese de părere Matias.

— Nu, în ziua de azi nu se mai pune copiilor numele ăsta. Mai bine Iakov, în amintirea tatălui meu.

— Putem să-i spunem Iehuda, e roșcovan.

— Spui prostii. Copilul e într-adevăr frumos, dar n-o să-i spui acum Solomon.

Îi puseseră numele Vladimir, adică Vovocika – tăcut ca Matias și blând ca Berta.

Când a împlinit cinci ani, tatăl lui a început să-l învețe ce-l învățaseră și pe el la vârsta asta. Băiatul a învățat în trei zile literele, arătau ca furnicile, erau strâmbe, semănau între ele, iar când s-a împlinit săptămâna, a început să citească din cartea pe care de-o viață o citea de la dreapta la stânga și tatăl lui. După o lună, băiatul citea cu ușurință și cărți rusești. Berta se ducea la bucătărie și spăla vasele cu inima îndurerată.

— Ah, ce băiat! Ce băiat!

Era încântată de el, dar din când în când simțea un fior rece, ca atunci când firicelul de apă scurs iarna de pe rama geamului îți atinge mâna caldă.

Spăla vasele, bătea frișca, așa frișcă bine bătută nu le reușea niciodată vecinelor ei, cocea plăcinte și făcea pateu de ficat. Era preocupată nițel cam mult de rețetele culinare și uita de sărmana mămăligă înotând lăbărțată pe fundul castroanelor de aluminiu, de borșul verzui, subțire ca apa, fiert de ea din urzici micuțe și tinere, rupte din spatele casei cu un etaj, gata să se prăbușească, în care locuiseră la început patruzeci și opt de copii, apoi, la sfârșitului războiului, optzeci, veșnic flămânzi, bolnavi și murdari. Uita de capetele cu pielea vineție, cu perii puțin tari și țepoși la pipăit ale băieților, de bietele lor urechi clăpăuge, de claviculele subțiri și venele albăstrui de la gâtul fetițelor. Dragostea aprinsă pentru ei se îndrepta acum, ca raza fierbinte, asupra lui Vova.

În fiecare zi Berta gusta din plin bucuria că e atât de aproape de băiețelul durduliu și roșcovan, îl atingea mereu cu mâna ca să se convingă că e acolo, că e al ei. Îi făcea baie, el țipa, ea se uita încântată la tălpile disproporționat de mari și la coconul mititel, stând în ascunzătoarea lui.

Când băiețelul a mai crescut, ea îi urmărea cu aceeași încântare jocurile de copil care semănau bine cu munca plictisitoare a unui adult – ore întregi țesea carpete din fâșii multicolore, împletindu-le cu dibăcie. Matias, croitor din Varșovia, cu meseria învățată la Paris, lucra într-un atelier clandestin și-i aducea băiatului tot felul de cârpe și petice. Îl ajuta chiar el să le taie în fâșii...

În adâncul sufletului ei, Berta se rușina pentru dragostea nemăsurată pe care i-o purta copilului, socotea chiar că-l iubește cu păcat. Nu prea era înclinată să-și analizeze sentimentele, nu ajungea până acolo încât să le dea glas, trăia evitând să le numească.

Matias venea de la muncă, mânca și se așeza pe divan. Vova își făcea loc lângă el, ca o plăcințică proaspăt coaptă din resturi de aluat stând lângă o uriașă plăcintă rumenă. Citeau, stăteau

de vorbă, iar Berta, fire superstițioasă, pleca să spele vesela, s-o facă și mai strălucitoare...

Când visa, ea intra cu ușurință în trecut, așa cum treci în camera de alături, se mișca sprintenă și fericită, într-o suflare cu fiul ei. Bărbatul ei, Matias, cu mustățile asemenea mustăților lui Stalin, era o prezență tăcută, un important detaliu decorativ. Visele semănau cu un spectacol văzut de nenumărate ori, un spectacol fascinant, trăit într-o stare de transă, care dura mult, dar se termina cu un sfert de oră înainte ca Berta să se vadă aducându-și băiatul de afară, purtându-l pe brațe – palid, cu o zgârietură proaspătă pe obraz, urmare a lucrului trudnic de dimineață la macheta avionului, care înlocuise munca la carpetele ingenios împletite. Gulerul cămășii în dungi îi era desfăcut pe gâtul gol, mai lung ca niciodată din cauza capului dat pe spate, nu i se zbătea nici o vinișoară.

Totul se întâmplase într-o clipă și semăna cu un afiș urât – mingea mare, colorată-n roșu și albastru, se rostogolise brusc spre mijlocul drumului, băiatul fugise glonț după ea, se auzise scrâșnetul de frână al singurei mașini care trecuse pe acolo în dimineața aceea de duminică. Mingea își continuase rostogolirea leneșă, reușind să treacă drumul, oprindu-se apoi, fără chef să se mai miște; iar băiatul rămăsese întins pe spate, cu mâinile desfăcute-n lături; stătea nemișcat, arăta încă sănătos, sângele tânăr, din care nu cursese nici o picătură și care încă nu-și încetinise curgerea, ajungea până-n vârful degetelor, dar murea acolo, fără să mai poată face cale întoarsă.

Matias stătea-n picioare în fața micii oglinzi din perete, cu obrajii săpuniți și bărbia zgâriată și, schimbând direcția mâinii în care ținea lama groasă, încerca să nimerească locul dificil de pe gât.

...La ora șapte bătrânii se treziră. Berta își vârî picioarele uscate, de culoarea cenușii, în papucii îmblăniți și plecă să pună de ceai. Masa rotundă era acoperită cu o față de masă rigidă ca o bucată de placaj. În mijloc trona bolul cu turtă dulce scos

din bufet. În spatele lui Matias, într-un colț, se afla un scaun de copil pe care atârna de cincisprezece ani hăinuța maronie, cusută chiar de el dintr-un sacou de-al lui. Umărul stâng, cel dinspre fereastră, se decolorase de tot, dar lumina era aprinsă și nu se observa.

— Hai, fă cărțile, spuse Berta și întinse mâna după ochelari.

Matias începu să amestece cărțile.

Rude sărmane

Dacă ziua de douăzeci și unu nu cădea duminica, în timpul mort dintre prânz și ceaiul de seară, la Ana Markovna venea verișoara ei de-a doua, Asia Șafran. Dacă data de douăzeci și unu pica duminica, când se aduna toată familia-n păr, Asia venea luni, pe douăzeci și două, fiindu-i rușine că e săracă și slabă de minte.

La ora patru suna la ușă, după o vreme auzea zgomotul pașilor grei venit din fundul apartamentului și întrebarea prostească „Cine-i acolo?", fiindcă, după chicotitul ei neghiob, ba chiar și după data din calendar, Ana Markovna trebuia să știe că era Asia.

„Am venit și eu, Anecika, am trecut prin dreptul casei, am zis să văd dacă ești acasă..." spunea Asia, sărutându-i Anei obrazul umflat, și continua să chicotească întrecând orice limită, unde mai pui că era inutil și suna fals... se vedea cât de colo că a venit ea, ruda săracă a Anei, după ajutorul primit lună de lună.

Cândva, demult, învățaseră în aceeași clasă la liceu, merseseră în aceleași uniforme gri-albastre, cusute de croitorul cel mai bun din Kaluga, purtaseră pe pieptul generos aceleași însemne *LFSK,* anticipând cu mult vremea când vor fi toți atinși de boala abrevierilor. Totuși literele SK, cusute cu migală, nu însemnau nicidecum Sovietul din Kaluga, iar L și F nu abreviau cuvinte ca Liniile Ferate, după moda anilor ce urmau să vină, ci erau inițialele Liceului de Fete Sadovaia din Kaluga. Fiind o instituție privată, liceul își permitea să instruiască fetele evreilor bogați,

provenind dintr-o populație evreiască puțin numeroasă în orașul Kaluga, așezare preponderent rusească, pe jumătate rurală, în care caprele rătăceau pe ulițele viitoarei capitale a cosmonauticii.

Ana era premiantă, purta o coadă groasă, ținută pe umăr; ultima pagină din caietele ei nu arăta altfel decât prima, care era deosebit de frumoasă și îngrijită. Asia nu era la fel de sârguincioasă ca Ana: verbele franțuzești, șirurile interminabile de date și fleacurile de teoreme, bune la nimic, intrau val-vârtej în urechea acoperită pe jumătate cu cârlionții bălai, mișcându-se în dezordine, și, cât timp desena cu creionul bine ascuțit caricatura lui Semion Afanasievici, profesorul de istorie, un ticălos, acestea îi ieșeau pe urechea cealaltă. Asia clocotea de viață, era o domnișoară veselă și simpatică, dar nimeni în afară de Ana Markovna nu și-o amintea așa...

Fardată ca dracu', cu un tremur imperceptibil al capului, Asia își scoase paltonul de culoarea caisei, cusut pe deasupra cu fâșii de mătase neagră. Era paltonul Anei Markovna, îi dădea de-o viață Asiei lucrurile sale vechi, împăcându-se cu obiceiul acesteia de a-i transforma cu îndemânare, uneori dintr-o singură mișcare a mâinilor dibace, hainele onorabile în zdrențele unui nebun. Fâșiile negre cusute de Asia se descususeră pe alocuri, se încurcaseră între ele formând noduri și fundulițe, și toate la un loc semănau cu costumul ingenios, de bal mascat, desenat într-un caiet de notițe.

De sub bereta verde îi atârnau pe frunte franjuri negre, un hibrid între voal și breton, iar pe buze avea un zâmbet forțat, gata oricând să dispară sau să se risipească într-un chicotit lingușitor.

— Intră, Asia, o întâmpină Ana Markovna cu un aer amabil și maiestuos și o lăsă să treacă în sufragerie.

Pe canapeaua acoperită cu un covor stătea lungit Grigori Veniaminovici, soțul Anei. Nu se simțea prea bine, plecase mai devreme de la universitate, lăsând cele două ore din cursul lui

strălucit de histologie în seama unui asistent foarte inteligent, dar cam neglijent.

Văzând-o pe Asia, el pufni acru, o întrebă ce face și, fără să aștepte răspunsul, plecă alături, în dormitorul vecin cu sufrageria, închizând după el ușa dublă de sticlă.

— Grișa nu se simte bine, explică Ana Markovna prezența lui acasă la orele amiezii și dispariția lui.

— Am trecut pentru o clipă, Anecika. În pasajul Petrovski sunt termosuri chinezești. Am cumpărat câteva, minți ea. Sunt foarte frumoase. Cu păsărele. Să-ți cumpăr și ție?

— Nu, mulțumesc. Am unul, nu mi-e de trebuință, slavă Domnului.

În mintea ei, termosul era bun pentru vizitele la spital, și nu pentru excursiile în afara orașului.

— Ce face Irocika? întrebă Asia despre nepoata ei.

Nu trebuia să inventeze întrebările de fiecare dată, întreba luând la rând toți membrii familiei, și de obicei Ana Markovna răspundea scurt, dar uneori punea patimă în răspunsuri și plasa amănunte destinate unor interlocutori mult mai importanți. De data asta prima întrebare pică la țanc, fiindcă Irocika îi anunțase ieri că se mărită, și toată familia, complet nepregătită, era agitată și supărată într-o oarecare măsură. Așa că Ana Markovna se apucă să povestească pe larg ce se întâmplase, cu gândul să pună pe două coloane plusurile și minusurile.

— Băiatul e bun, s-au împrietenit la școală, e tot în anul doi, la aviație, învață bine, la prima vedere merge, dar e lung cât o prăjină, slab, e îndrăgostit lulea de Irka, sună în fiecare zi de câte cinci ori, e muzical – n-a învățat muzică niciodată, vine, se așază la pian și cântă după ureche, prinde din zbor orice melodie. Familia lui e o familie de oameni foarte simpli, pricepi cum vine treaba…

Asia dădu din cap în semn că-nțelege.

Ana Markovna continuă:

— Tatăl e administrator la bloc, e invalid. Vorbește lumea că le cam trage la măsea.

La auzul unor asemenea cuvinte, Asia chicoti cu măsură.

Ana Markovna continuă:

— Mama însă e o femeie foarte cumsecade. Demnă de tot respectul. Au patru copii, doi băieți mai mari la institut, cei doi mici sunt gemeni, un băiețel și o fetiță, adorabili...

(Pentru Ana Markovna toți copiii, fără excepție, erau adorabili.)

— I-am văzut: curăței, îngrijiți, educați. Pe mama lui Serioja o știu de mult, a fost secretară la școala lui Irocika. În orice caz, nu pot să spun nimic rău despre ea. Bineînțeles că băiatul e foarte tânăr, sărac lipit pământului, nici tu casă, nici tu masă, trebuie să-i ținem încă mult timp pe amândoi, dar nu aici e buba. Grișa socotește că ei trebuie să locuiască separat. Să stea cu chirie! Îți închipui una ca asta? Irka trebuie să învețe, și, când colo, o să alerge la cumpărături, o să gătească, o să spele, culmea ar fi să mai și nască... o să se lase de institut! Asta n-am s-o iert!

Ana Markovna își dădu seama, în sfârșit, că Asia nu trebuie să afle toate amănuntele. Aceasta însă o asculta cu plăcere stând pe scaunul negru, din lemn de stejar, cu obrazul pomădat, sprijinit în mână, zâmbea fericită, pleoapele i se mișcau iute, era nerăbdătoare să prindă o pauză în vorbăria Anei Markovna ca să-i spună:

— Lasă-i să stea la mine, Anecika!

— Ce-ți veni, Asia?! o luă în serios Ana Markovna.

Și-i apăru în fața ochilor camera lungă a Asiei de pe Piatnițkaia, la capătul coridorului, chiar la cotul lui, lângă bucătărie. Dugheană de telal, nu casă de om. Pe toți pereții sunt cuie mari și mici, bătute alandala, într-unul atârnă un palton bărbătesc, într-altul o bluză, în al treilea o ilustrată sau un mănunchi de iarbă. Miroase oribil, locuință de nebun, nu-ncape îndoială; dai peste teancuri de ziare împrăștiate peste tot, pentru care Asia are o adevărată slăbiciune...

Ana Markovna începu să râdă – cum de-i veni s-o ia în serios?

La râsul Anei, Asia răspunse cu un râs umil, apoi întrebă:

— De ce nu? Am și paravan. Le-aș pregăti mâncarea de dimineață. Lasă-i să stea la mine!

Ana Markovna dădu din mână în semn că n-are de gând să țină seama de propunere.

— Bun, s-or descurca singuri. La urma urmelor, Irocika are părinți. Și-or bate și ei capul măcar o dată-n viață, cât despre el, el e obișnuit – părinții s-au descotorosit, nu se știe cum, de un cumnat de-al lor pe care familia nu-l prea iubea – așa că Serioja e pregătit, se așteaptă la orice... Hai să bem ceaiul, Asia, propuse Ana Markovna și strigă prin ușa deschisă:

— Pune de ceai, te rog, Nina!

Pe Asia o întrebă cu un aer amabil, fără mare interes:

— Tu ce noutăți ai, Asia?

— Am fost ieri la Berta. Vrea să-i cumpere un palton nou lui Matias, iar el nu se lasă atras în cursă. Raia din Leningrad e-n vizită la ei. Ne-a arătat fotografiile nepoților.

— Câți ani au? începu să fie interesată Ana Markovna.

— Fata e mare de tot, bună de măritat, celălalt are doisprezece ani.

— Ce spui?! Când au crescut așa mari?

Înșirau vrute și nevrute despre nimicurile vieții, Ana Markovna o făcea cu îngăduință, cu sentimentul că-și face datoria de rudă, Asia o făcea cu inima deschisă, dându-și toată osteneala.

Nina, fata-n casă, intră cu ceainicul și-l puse pe măsuța rezemată de perete. O frumusețe de femeie; părul ondulat permanent, arătând ca o mătură, îi atârna pe umeri, prins cu două spelci la tâmple.

Conversația continuă în franceză, fapt care o făcu pe Nina să se-nfurie pe tăcute. Era convinsă că stăpâna o suduie în evreiește.

— E noua noastră slujnică. Fată de toată isprava. E nepoata lui Dusia, din satul ei. Ne-a făcut-o cadou după ce s-a măritat, începu să râdă Ana Markovna.

— Foarte frumoasă fată, zise Asia neputându-și lua ochii de la Nina.

— Da, zise cu mândrie Ana Markovna, frumusețe rusească autentică.

Ana Markovna avea mână bună – le găsea un rost slujnicelor ei, fete de la țară. Le aranja să învețe la școala serală, era o condiție obligatorie, urmau ceva cursuri, pe urmă se măritau și veneau în vizită de sărbători cu copiii și soții lor.

Băură ceaiul din cești albastre, scumpe. În farfurioarele rotunde, roz, făcute dintr-o sticlă într-atât de ciudată că păreau sparte, Ana Markovna puse dulceață verde de agrișe, preparată după o rețetă unicat, spunea că e meritul ei în totalitate.

— Ce grozav arată dulceața ta! zise Asia entuziasmată.

— Îți amintești lecțiile de menaj?

— Sigur că da, le ținea chiar Lidia Grigorievna Salova. Toate îmi ieșeau mai rău decât celorlalți, zise Asia cu o ciudată mândrie.

— Îți amintești, Asia, de tortul pe care i-l făceam de ziua numelui?... Da, da..., zise Ana Markovna dându-și brusc seama că a pierdut atâta timp degeaba, am pregătit câte ceva pentru tine. Uite o cămașă de noapte, o cârpești puțin, e rezistentă, mănușile din piele de cămilă ale lui Grișa, uite și niște mărunțișuri.

De data asta, Ana Markovna nu-și mai îngădui să intre în amănunte umilitoare, întrucât pe scaun așteptau, aranjate în ordine, teancurile de rufe peticite...

Geanta din vremuri preistorice cu o încuietoare mare, de baga, le înghiți repede pe toate, laolaltă cu patru bucăți de plăcintă și o conservă de pește. Întrevederea de o oră se apropia de punctul culminant și de deznodământ. Ana Markovna se ridică, se duse în dormitor, cheile zăngăniră în ușa dulapului,

ea ieși de acolo după un minut, aducând plicul cenușiu, pregătit din vreme cu bancnota cea mare, multicoloră, de o sută de ruble, ruble vechi, se-nțelege de la sine.

— Asta-i pentru tine, Asenka, zise Ana Markovna dându-i plicul cu un aer solemn.

Asia, care era puțin mai înaltă decât Ana Markovna, se înroși ca un copil și își încovoie puțin spatele ca raportul de forțe să fie corect: ea, micuța Asenka, primește un cadou de la verișoara ei mai în vârstă și mai înaltă. Luă plicul cu amândouă mâinile, geanta burdușită bine îi atârna la încheietura mâinii, se căzni s-o scoată, s-o deschidă și să vâre în ea plicul mare.

Întâlnirea luă sfârșit. Ana Markovna își conduse musafira în antreu, o sărută cu o căldură îndoielnică pe obrazul pomădat, iar Asia răsuflă ușurată, fapt care îi știrbi într-o oarecare măsură iubirea sinceră și respectul nemăsurat pentru verișoara de-a doua. Coborî de la primul etaj aproape sărind pe scări, străbătu cu picioarele subțiri, ușoară ca fulgul, ditamai distanța dintre strada Dolgoruki și Sadovoie kolțo și, exact după patruzeci de minute, ajunse la intrarea Kostianski, la prietena ei Marusia Fomiciova.

Descărcă darurile prețioase pe masa șubredă, sprijinită de peretele jilav. Rămase o clipă-n cumpănă uitându-se la mănușile din piele de cămilă, le scoase și pe ele, iar sub maldărul de rufe cârpite vârî plicul cenușiu.

— Ia te uită, ia te uită! Mă răsfeți, Asia Sam… o…lna, bălmăji bătrâna sfrijită, pe jumătate paralizată.

Asia Samoilovna Șafran, ruda noastră smintită, radia de bucurie.

Bronka

După cum povestea Ana Markovna mai târziu, Simka a fost adusă mult înainte de război, în bătătura unei case dintr-un cartier mărginaș al Moscovei, purtată de valul strămutărilor. Căruțașul a descărcat din căruță o fată jigărită, cu nasul mare, cu ciorapii strânși bine pe picioarele subțiri, încălțate în bocanci uriași de bărbat, și a plecat injurând în gura mare. Simka a reușit să scoată un lătrat de câine întârâtat în urma lui și, agitându-și mâinile ca moara de vânt, a rămas în mijlocul curții cu tot avutul ei, o saltea mare și murdară, două perne și micuța Bronka, fetița ei, strângând la piept una din perne, cea înfățată în ceva roz, semănând cu un purcel prăpădit.

Simka s-a instalat, spre nemulțumirea celorlalți locatari, în odăița de lângă bucătărie, fiind nevoită să ducă în camerele lor vechiturile depozitate în cămăruța ei, grosul formându-l lighenele găurite și vasele de closet sparte. Nu prea era iubită de vecini, locatarii uneia dintre cele mai vechi și dărăpănate clădiri aflate în curtea întinsă, cu multe și complicate ramificații.

Operațiunea a fost condusă de ciungul Kuzmiciov, administratorul clădirilor, o canalie de turnător, și nimeni n-a crâcnit. Nimeni nu știe la ce i-a folosit s-o instaleze-n odăiță pe Simka, doar era limpede că nu pentru frumusețea ei. Se vede treaba că ea a reușit să-l ducă de nas, căci, după cum s-au lămurit lucrurile, era mare meșteră la așa ceva.

Simka a spălat podeaua odăiței cu cârpa, proprietate obștească – a ținut-o delicat în mâinile cu vene umflate, dar a făcut-o cu fermitatea profesionistului. Pe podeaua zvântată,

peste ziare, și-a întins salteaua umflată și i-a pus vecinei Maria Vasilievna întrebarea de bază:

— Ia zi-mi, Maria Vasilievna, unde-s pe aici oameni cu carte?

Pricepând imediat că-i o întrebare cotită, Maria Vasilievna a îndrumat-o direct la Ana Markovna și, după câteva minute, Simka ședea la masa acoperită cu față de masă albă, ținând în mâini o ceașcă albastră de cobalt cu marginea aurită, în timp ce Ana Markovna, sărăcuța, își clătina compătimitoare buclele argintii, dichisit pieptănate, făcând să-i apară o scânteie albăstruie când pe un lob al urechii, când pe celălalt, și cântărea în minte ce și cât să-i dea solicitantei și cum să se ferească de femeia asta simplă, o neobrăzată, care vine zilnic să tatoneze terenul.

Bazată pe multă șiretenie, înțelegerea reciprocă era perfectă, căci Simka povestea despre belelele în care intrase, inventând o parte, ocolind cu iscusință unele întâmplări reale, ba lăsând locuri goale, ba tăind ca la cenzură, în timp ce Ana Markovna, din motive tactice, nu punea întrebări care să submineze adevărul aproximativ al poveștii. Singurul lucru cert era că Simka, după ce-și înmormântase bărbatul, o ștersese din Sionul autohton, care se întindea pe malurile Amurului, în ciuda piedicilor puse de organele puterii, de șefii de acolo și de cerul atotputernic.

După un timp oarecare, Simka a căpătat de la Ana Markovna o mică zestre, în care intrau de toate, de la lampa de gătit cu petrol până la cel mai mic nasture. Totodată, i s-a dat de înțeles că poate cere ajutor numai în caz de nevoie, dar că nu e poftită la ceai. Simkăi i-a convenit de minune.

Oricât ar părea de curios, ea a intrat rapid în viața socială. Cei care locuiau în cartier au acceptat-o, apreciindu-i limba ascuțită și genul de scandalagioaică, un gen cu totul aparte – cu aerul că vrea să împace și să vină-n ajutor, în toiul celor mai aprige lupte între vecini, râdea în hohote, ținându-și brațele pe pieptul a cărui carenă puternică ieșea mult în afară, ca la găina bătrână, în timp ce nodul cu două cornițe, de la basmaua legată pe frunte, i se mișca de atâta râs.

Și-n cariera ei se putea vedea dacă nu un salt, atunci un progres: era tot femeie de serviciu, dar se mutase din biroul administrației locative mai întâi la administrația unei fabrici și pe urmă, chiar înainte să-nceapă războiul, o angajaseră la Comisariatul Poporului pentru Sănătate.

Muncea cu râvnă, era neobosită, își începea ziua de lucru la șase dimineața, trudind la stat, apoi alerga să-i dea de mâncare fetiței, iar pe urmă curăța dependințele în aproape jumătate din apartamentele clădirii vecine, construite la începutul secolului, casă bunișoară, ocupată de cadre de conducere. Așa se-nvârtea ea de la cinci dimineața până noaptea târziu, și n-o ducea mai rău ca alții.

Se credea grozavă, asta era trăsătura cea mai surprinzătoare a firii ei. Se fălea peste măsură cu cârpa ei de spălat podele, făcută din cea mai bună pânză de sac; când atârna ditamai salteaua de puf să și-o aerisească, se-mpăuna de parcă vedea cum se leagănă pe frânghie o șubă de samur, în cel mai rău caz; își ridica-n slăvi soțul, zicea că-i cel mai bun dintre toți morții știuți de ea; chiar și faptul că-i lipseau toți dinții din gură îl socotea demn de interes, ca pe ceva care nu te lasă indiferent, care măcar te uimește, chiar dacă nu-ți stârnește entuziasmul.

Elementul cel mai important din biografia Simkăi, care o înălța deasupra celorlalți, era Bronka, fiica ei. A crescut fetița pe neobservate, stând cu burta sprijinită de pervazul ferestrei de la subsol, urmărind cu atenție tufa de liliac care-și schimba înfățișarea de-a lungul anului și pantalonii totdeauna peticiți ai băiețașilor care treceau în goană prin fața geamului, căutând țurca din lemn, aruncată cine știe unde.

Bronka era, într-adevăr, o ființă deosebită, nu semăna cu ceilalți copii din părțile locului – călca ușor, zburând ca la balet, cu șira spinării încordată ca odgonul și cu capul dat pe spate. N-avea nimic din impertinența mamei. Privea întotdeauna în sus sau pe lângă. În primul rând, îți săreau în ochi părul ei roșcat, crescut des și înfoiat, și fruntea îngustă, al cărei contur

semăna cu o acoladă desenată artistic. Abia pe urmă, la o privire mai atentă, îți apărea toată cealaltă frumusețe culeasă din mici imperfecțiuni: dinții din față, de un alb strălucitor, ieșiți înainte, buza de sus o idee mai ridicată și ochii, bătând în galben-deschis, atât de mari, încât păreau că strivesc rădăcina nasului și se-ntind până la tâmple. La toate astea se adăuga expresia incantatoare de copil somnoros, care încearcă să-și amintească visul plecat pe furiș.

În fotografia din 1947, făcută-n grup la școală, Bronka, fetița de doisprezece ani, nu se uită la obiectiv. E întoarsă într-o parte, i se văd doar obrazul și coada groasă cât salamul, răsucită pe ureche.

Școala era deja separată pe sexe, dar nu exista încă un regulament în privința ținutei. Fetele veneau îmbrăcate în haine de toate culorile, dar un ochi exersat va găsi o caracteristică generală – toate au haine ajustate și reajustate în tot felul de combinații și potriveli, haine descusute și întoarse pe dos.

Totuși, două fetițe poartă haine croite după tiparul ideilor progresiste ale avangardei din vechiul regim. E vorba de Bronka și Ira, nepoata Anei Markovna, ea însăși devotată până la sfârșitul zilelor concepției despre lume căpătate în vremea liceului, concepție ce-a câștigat pe urmă un binemeritat, dar tardiv respect. Ira poartă, potrivit idealurilor bunicii, o rochie închisă la culoare, cu guleraș alb, imitând uniforma ce urma să fie acceptată în viitor. Bronka poartă o bluză din lână și mânecuțe protectoare de satin. Toți copiii sunt mărunței, arată nemâncați, nici vorbă de copii grași. Despre dereglarea metabolismului se va afla mai târziu, în vremuri mai îndestulate, fără alimente date pe cartelă.

După doi ani, când era în clasa a șaptea, Bronka s-a făcut de rușine și a fost dată afară de la școală, fiind în aproape ultima lună de sarcină. Oricât ar părea de caraghios, diriginta clasei, Klavdia Dmitrievna, fată bătrână, cu un pieptene rotund și

negru în creștetul capului, a observat că Bronka e însărcinată mai devreme decât isteața de Simka.

Au chemat-o pe Simka la școală și au pus-o la curent cu cele întâmplate. Aceasta a verificat și s-a convins.

Țipetele ascuțite și urletele au asurzit mahalaua Kotiașkino[1] – acesta era numele ei poetic –, obișnuită să audă de toate. Partea sonoră a spectacolului din cămăruța Simkăi a cuprins pe lângă blesteme în rusă, pe înțelesul tuturor, și unele afurisiri în limba evreilor, mai greu de înțeles, a mai cuprins toate vocalizele posibile și imposibile în „a-a", „o-o" și „u-u", zgomot de sticlă spartă și zăngănit de vase din metal, de mobilă trosnită și de palme trase.

De dragul adevărului, trebuie spus că Bronka n-a scos nici un sunet, că vecinii s-au alarmat atât de tare, încât au dat buzna în odăiță, au udat-o cu apă pe Simka, au scos-o de acolo pe Bronka leșinată, albă ca varul, iar pe urmă s-au apucat, pe rând sau în cor, să-i bage-n cap Simkăi că așa-i viața, că li se întâmplă tuturor și că nu trebuie să se prăpădească cu firea.

Anna Markovna, mamă devotată, care participase la discuțiile aprinse de la ședința cu părinții înlocuind-o pe fiica sa, femeie cu sănătatea șubredă, pe care o apuca greața numai când se apropia de școală, a răspuns sec la întrebarea nepoatei Ira referitoare la Bronka: aceasta va avea un copil și nu va mai veni la școală. A spus-o strângând atât de tare buzele, încât a fost clar că din gura ei nu vor ieși alte amănunte picante din biografia Bronkăi.

Bronka și-a dus sarcina până l-a capăt stând închisă-n odăiță, dar după nașterea copilului a ieșit cu micuțul să se plimbe, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Stătea cu copilul în brațe în grădinița din fața casei, puțin în stânga pridvorului. Plimbarea dura exact o oră și jumătate.

La început, băieții din cartier au încercat să-i spună părerea lor despre cele întâmplate, i-au făcut tot felul de avansuri în

1 Mahalaua Cotoilor (rus.). (N.tr.)

legătură cu niște vizite în podul casei sau în șopron. Bronka și-a ridicat senină ochii, le-a zâmbit îngăduitoare, fără să arate că-i e rușine, și n-a catadicsit să le răspundă. Așa era și înainte, tăcută, deloc sociabilă și independentă în felul ei, iar acum aproape că nu mai vorbea cu maică-sa.

Pentru Simka tăcerea ei era o suferință în plus. A chinuit-o mult timp, vrând ca fata să-i spună cine a fericit-o cu un urmaș. Se simțea ușurată în sufletul ei, gândindu-se la varianta unui viol. Dar Bronka era mută ca pământul, nu arăta tulburată defel. Asta o scotea din sărite pe Simka, dar nimic nu putea s-o scoată pe Bronka din liniștea ei aproape nesănătoasă. Pe chipul ei se citea fericirea, s-o numim așa.

Nașterea copilului și paternitatea ținută-n secret n-au știrbit nicidecum trufia Simkăi. Băiețașul, căruia i-au pus numele Iurocika, era de un alt soi – negricios, cu ochii albaștri-cenușii, iar Simka, încântată de drăgălășenia lui, îi tot examina cu atenție trăsăturile feței sperând să găsească vreo asemănare. Cu cine? Nu se știe...

Bronka se purtase ireproșabil până să se nască băiatul și tot așa se purta și acum, după venirea lui pe lume. Nici înainte nu umblase hai-hui zbenguindu-se cu alții în fața porții și prin pod, nu dăduse fuga la porumbar să se uite la diavolii de băieți cu cozoroacele șepcilor întoarse la spate, iar acum, de când avea copilașul, când mama o trimitea după câte ceva, zbura la magazin cu mersul ei de balerină și se întorcea în fugă, temându-se să-și lase măcar o clipă băiatul singur, nesupravegheat. Serile și le petrecea stând în pat, în chichineața de odaie, și, când nu-l hrănea, se uita cu drag la el cum doarme.

Cuprinsă câteodată de compasiune pentru singurătatea fetei, Simka o îndemna să iasă din casă: măcar de te-ai duce-n vizită la prietene, ce zici? Bronka însă ridica din umeri și refuza să plece. Fetele de la școală, cu care fusese colegă până nu demult în clasa a șaptea, se uitau îngrozite la ea de departe, holbându-și ochii, deloc doritoare să aibă vreo relație cu ea. Doar Ira,

fată îndrăzneață, s-a apropiat o dată de Bronka, în timp ce aceasta își plimba copilul, și a rugat-o s-o lase să-l privească. Bronka a dat la o parte bucata de pânză de pe fața băiatului, și fosta ei colegă a exclamat încântată:

— Așa mai zic și eu! Ce drăgălaș e!

Așa i-a spus și a plecat gândindu-se tulburată că băiețașul e foarte simpatic, cu toată rușinea celor întâmplate, iar Bronka aparține acum unei altfel de lumi, în care nu există nici teorema triunghiurilor asemenea, nici alegerile în comitetul de elevi și nici săritura peste calul cu mânere. Având în vedere dezmățul din vremurile acelea, Ira, la cei paisprezece ani ai ei, nu era o fată proastă, și totuși „n-avea de ce" să și-o facă prietenă pe Bronka.

Când băiețelul Iura a început să meargă și să spună în felul lui „baba" și „mama", lumea a descoperit că Bronka este iarăși însărcinată de-a binelea. De data asta Simka n-a făcut scandal, dar a făcut investigații serioase. A ajuns să se umilească într-atât încât s-o întrebe pe Maria Vasilievna dacă nu cumva, în timp ce ea e la muncă, vine cineva la Bronka. Adunate în bucătărie, vecinele au dezbătut problema sub toate aspectele și au condamnat purtarea Bronkăi, dar au recunoscut într-un glas că fata n-a adus bărbați acasă. Cel puțin n-a prins-o nimeni asupra faptului. Era o fată atât de liniștită, de discretă, asculta atât de smerită și de indiferentă toate câte se spuneau despre ea, încât nu prezenta nici un interes pentru vecini. Să spunem că le era chiar milă de ea.

Că era așa sau altfel, n-are nici o importanță, căci Bronka a născut al doilea băiețel, semăna leit cu primul, tot negricios, cam smead, cu ochii rotunzi, cenușii. Bronka, în loc să-și smulgă părul din cap, radia de bucurie, se juca cu copiii cum se joacă pisica tânără cu pisoiașii ei, îl alăpta pe cel mic, se-ntâmpla câteodată să nu-l refuze nici pe cel mare. Era tare cuminte băiețelul, după ce isprăvea de supt ultimele picături lăsate de mezin, spunea „mulțumesc".

De cum a venit pe lume fratele cel mic, pe Iura l-a cuprins o duioșie fără margini, care nu s-a diminuat cu trecerea anilor. Erau niște copilași blânzi, zâmbăreți, vecinii îi iubeau și-i răsfățau cum puteau, fiindu-le milă de Simka și de prostănaca de Bronka. Unul le strecura câte o plăcintă, altul un biscuit.

Viktor Petrovici Popov, bătrânul fotograf ieșit la pensie, care locuia singur în camera de optsprezece metri, cea mai mare din casă, primea uneori copiii la el să se joace. Se așezau pe podea, pe covorul roșu, cu mici desene, iar el le decupa animale și biciclete dintr-o hârtie neagră...

Bronka era din nou însărcinată. Sufletul de evreică al Simkăi, călit de mii de ani în focul și apele diasporei, laolaltă cu experiența strămutării trăită de două ori chiar de ea, n-a mai suportat vrăjitoria asta: nici nu se-mplinea anul și fie-sa năștea un copil; cât despre bărbat, nici pomeneală. Era la capătul puterilor. A început să bea.

Strâmtoarea din odăița lor era așa de mare, încât Simka și cei doi copii dormeau pe salteaua ei faimoasă, iar Bronka dormea pe patul pliant în bucătăria de alături, cu piciorul legat cu o sfoară, pe care Simka, necitindu-l pe Boccaccio, o ținea strâns în mâna ei puternică. Cea de-a treia sarcină, observată imediat de toți, n-a slăbit vigilența maternă, oricum zadarnică.

Fiul nou-nouț al Bronkăi, Grișa, a venit pe lume de ziua ei de naștere, când a împlinit șaptesprezece ani. Spre deosebire de frații lui mai mari, acesta era bolnăvicios și plângăcios. Bronka l-a ținut sub aripa ei până la un an. Băiețelul dădea din mânuțe dezordonat, își strâmba gurița supărat, iar Simka ardea de dragul lui.

Frații mai mari, Iura și Mișka, se-nvârteau toată ziua prin bucătărie, până când bătrâna Krotova a vărsat o oală de supă fierbinte pe Mișka. Din ziua aceea Bronka nu și-a mai lăsat copiii în bucătărie, i-a dus să stea, când era urât afară, în camera lui Popov, bătrânul pensionar, care le decupa din hârtie neagră un întreg univers populat cu animale stranii, necunoscute, le

citea poveștile lui Andersen, traduse prost, și nu arăta niciodată obosit sau enervat.

Mezinul s-a întremat încetul cu încetul, deși de mers a început să meargă mai târziu, după un an și jumătate, oprindu-se puțin din creștere. Bronka se ocupa de el mai mult decât de ceilalți, dar grija sporită n-a împiedicat-o să rămână borțoasă la momentul oportun. Așa o capacitate de procreație a încetat să-i mai mire pe vecini. Simka a început să privească nașterea nepotului care venea la rând ca pe ceva inevitabil, așa cum anotimpurile urmează unul după altul.

Ultimul copil al Bronkăi, tot oacheș și cu ochii albaștri-cenușii, s-a născut cu puțin timp înainte de moartea bătrânului fotograf; și chiar în ziua înmormântării lui, după parastasul modest și după scandalul uriaș izbucnit în bucătărie din cauza instalării abuzive a urmașilor Simkăi în camera lui Popov, aceasta s-a mutat aici împreună cu Bronka și cei patru copii, începând să trăiască împărătește.

În prima seară, Simka, băută puțin, i-a strigat în bucătărie Bronkăi care spăla biberoanele, nemaiavând lapte pentru cel de-al patrulea:

— Curvă, asta ești, Bronka, o curvă! Am rămas singură de tânără din cauza ta! N-am putut să mă mărit, pricepi? Împuiază-te, nu te jena! Uite câți plozi pot să-ncapă în optsprezece metri, oho! a plâns ea și și-a șters lacrimile.

Bronka s-a crispat toată, s-a auzit zgomot de sticlă de la biberoanele lovite de chiuveta de metal. S-a dat înapoi și a căzut pe spate cu mâinile-n sus.

Pe urmă Bronka nu s-a mai pierdut cu firea. Băiatul cel mic a împlinit un an, apoi trei, Iura mergea deja la școală, la aceeași școală din care fusese cândva dată afară mama lui. Școala nu mai era împărțită pe sexe, era mixtă. Fetele purtau uniformă, băieții erau tunși chilug, și numai câțiva boemi și liber-cugetători, crezându-se sortiți să țină piept societății, purtau niște fire de păr subțiri, adunate-n ciuf. Iura învăța cu aceiași profesori

care-i predaseră și mamei lui ușuratice, fără să învețe ceva bun de la ei.

Bronka a început să lucreze ca femeie de serviciu într-o brutărie. Cum brutăria avea cuptor, ea primea și pâine pe lângă salariu – câtă putea mânca –, și cei patru copii ai ei au crescut cu pâinea asta așa cum dospește aluatul, s-au făcut înalți și voinici. Chiar și bolnăviciosul Grișa s-a îndreptat, și-a ajuns frații, semănau acum între ei ca făcuți de același tată.

Afară la joacă, printre cei de-o seamă cu ei, băieții Bronkăi erau căpeteniile, ceilalți nici n-aveau cum să țină piept acestei asocieri a fraților. Din când în când se deschidea ochiul de fereastră și Simka striga cu glas răgușit:

— Iurka, Mișka, Grișka, Sașka, acasă.

Era ceva comic în muzica strigătelor guturale ale Simkăi. Ea își hrănea acum orgoliul cu băieții ăștia atât de extraordinari, atât de reușiți, atât de talentați – slavă Domnului! – și atât de deștepți – Doamne, Dumnezeule! – și atât de voinici, ptiu, să nu-i deochi!

Au venit pe urmă vremurile noi. Părea că au pornit chiar din mahalaua Kotiașkino. Umblau zvonurile că vor s-o demoleze. Simka, descurcăreață cum era, s-a aranjat din timp să lucreze ca femeie de serviciu la comitetul raional de partid, o comisie i-a măsurat camera în care stătea și a reieșit că nu avea optsprezece metri, ci șaptesprezece metri și optzeci, asta însemnând că reveneau mai puțin de trei metri de persoană, așa că au primit înaintea tuturor un apartament cu trei camere, până la evacuarea în masă a celorlalți.

Nimeni dintre vecini n-a crezut-o pe Simka până când nu le-a arătat apartamentul (care avea chiar și baie), ducându-i pe strada Viatskaia, dincolo de gara Savelovski, pe unde trecea tramvaiul venind direct de la Novoslobodskaia.

La început băieții Bronkăi se duceau des în cartierul vechi, pe urmă s-au obișnuit cu cel nou, ba până și cel vechi s-a schimbat, au fost demolate casele dărăpănate, magaziile de lemne și

porumbarele, locatarii s-au împrăștiat care încotro. S-a terminat cu ultimele resturi ale Moscovei provinciale, au dispărut curțile nepavate, frânghiile de rufe întinse între plopii bătrâni, gardurile mici, din nuiele, împopoțonate cu globuri aurii...

Ira Mihailovna, fosta colegă de școală a Bronkăi, femeie deja în vârstă, implinită la trup, cu bucle cărunte și diamante sclipind albastre în lobii lunguieți ai urechilor, și-a făcut greșit socotelile în privința orei. Avea întâlnire cu soțul ei, Serghei Ivanovici, la ora șase, în piața Maiakovski, dar cum ședința de catedră fusese revocată, avea acum o fereastră de două ore și ceva. Îi era peste mână să se ducă acasă, avea de gând ca împreună cu soțul ei să facă o vizită în celălalt capăt al Moscovei.

Ajunsă în piață cu mult timp înainte de ora stabilită, vru să intre în magazinul „Prichindelul" și să cumpere ceva pentru nepot, dar magazinul era închis pentru inventar. Stătea locului dezorientată, se afla într-un moment al timpului neumplut de nimic, când mersul clipelor nu era planificat, ele ieșind din graficul orar. Se uită în toate părțile fără un scop anume, ca și cum vedea locurile pentru prima oară, și observă ceva ce nu remarcase timp de treizeci de ani: piața se schimbase treptat, rămăseseră doar câteva clădiri construite înainte de război, pe vremea când alerga să se întâlnească la statuie cu Serioja. Și ce toamnă frumoasă era, avea culoarea fumului, fără lumină puternică, dar și fără ploi timpurii.

Ira Mihailovna fu cuprinsă de melancolie – nu-i stătea-n fire să fie așa. Nu avea unde să se grăbească, îi era foarte bine.

Cumpără, nu se știe de ce, un buchet de ochiul-boului viu colorat, zâmbi gândindu-se la optimismul ei de prost gust, apoi se duse la ghereta unde se vindeau bilete pentru filarmonică și începu să citească distrată lista lungă cu abonamentele.

Femeia din gheretă se îndreptă de spate, o cercetă cu destul interes pe Ira Mihailovna și, terminând de cercetat, scoase un strigăt:

— Ira! Irocika!

Ira Mihailovna se uită la femeie și inima i se opri în loc: chipul îi era cunoscut, dureros de bine cunoscut, parcă-l știuse cândva pe de rost. Acolada frunții, nasul subțire, rădăcina nasului îngustă, și ochii mari care se-ntind până la tâmple, ca la egipteni – chip care nu se uită, dar dat uitării, un vis apărut de multe ori... în copilărie... în copilărie... încă un efort de memorie, o plonjare în străfundurile ei prohibite, rămase la adăpost de orice atingere.

— Nu mă recunoști? spuse femeia pe un ton rugător, cu zâmbetul pe buze, și-i apăru o cută de-a lungul obrazului. Chiar nu mă recunoști?

— Doamne! Bronka! se minună Ira Mihailovna, înșirând în gând rudele cele mai îndepărtate din partea tatălui.

— Chiar eu! Bronka!

Atât de bucuroasă se arătă Bronka, încât Ira Mihailovna se fâstâci. În schimb ochii Bronkăi clipiră des, îi veni să plângă. Închise ghișeul și dădu să iasă din gheretă.

— Așteaptă, așteaptă, pentru Dumnezeu! repetă ea insistent. Nu te grăbești, nu-i așa? întrebă cu speranță în glas.

Ieșită din gheretă, Bronka arăta tot așa de mică și de slabă cum era în copilărie.

O îmbrățișă pe Ira și, vârându-se în coasta ei, îi zise turuind printre lacrimile ușoare, apărute din senin:

— Irocika! Ah, Irocika! Cât mă bucur că ne-am regăsit! Doar ești singura mea prietenă, altele n-am avut... Dacă ai ști ce-ai însemnat pentru mine în copilărie... Îmi amintesc cum mi-ai cerut să ți-l arăt pe Iura... Și bunica ta... ne-a ajutat... Ce bucurie, Irocika...

Bronka își șterse lacrima de pe obraz.

În prima clipă, Ira Mihailovna simți o ușoară neliniște: nu se aștepta să fie recunoscută, bruma de emoție provocată de amintirile din vremea copilăriei era deja de domeniul trecutului, iar în ce-o privește pe Bronka, se vede treaba că aceasta

își cam ieșise din fire, judecând după tonul isteric din glasul ei. Asta era impresia Irei, femeie rezervată, deloc dispusă să dea frâu liber emoțiilor.

— Hai la mine, stau foarte aproape, la trei minute, o rugă stăruitor Bronka.

Ira se uită la ceas, avea timp două ore.

— Am patruzeci de minute la dispoziție, m-am înțeles cu soțul meu să ne întâlnim aici, răspunse Ira.

Bronka se apucă să strângă teancul de bilete, pe care geanta mare de piele îl înghiți de-ndată, și încuie ghereta.

Ira Mihailovna observă imediat că Bronka pare mult mai tânără, de necrezut, și că poartă un costum din piele de căprioară pe care nu-l găsești la orice colț de stradă.

— Hai, să mergem, o trase Bronka pe Ira și trecu strada împreună cu ea. Stau aproape. Tare o să se bucure mama...

Și porni iar Bronka să-i spună că-i fusese singura prietenă în vremea copilăriei groaznice, de nesuportat...

— Mama ta trăiește? Stai să mă gândesc... câți ani are? o întrebă mirată Ira.

— Optzeci și patru, zise Bronka. A făcut congestie, merge cu bastonul, face scandal. Nu stă prea bine cu memoria, uită lucruri petrecute de curând... Dar ține bine minte ce s-a întâmplat în trecut. Nu mai rău ca mine, zise ea tristă, cu aerul că știe ea ce știe.

Intrară într-o casă frumoasă, dintre acelea care se numeau înainte case de generali, apoi intrară într-un apartament bunișor. Trântiră ușa cu zgomot, se auzi târșâit de picioare și bocănit de baston. Pe coridor apăru Simka, stafidită, cu fața congestionată, avea capul legat cu basmaua înnodată în același fel, cu două cornițe deasupra frunții. Se sprijinea în baston cu amândouă mâinile, își târa piciorul stâng, fețișoara suptă i se strâmbase, gura i se lăsase în jos.

— Ah, tu ești, credeam... că e Liova, zise nu prea deslușit bătrâna Simka.

— Liova e în delegație, mamă, strigă Bronka.

Irinei îi zise încet:

— E a doua săptămână de când soțul mi-e plecat în delegație, dar ea nu mai are ținere de minte.

Și continuă aproape strigând:

— Uite, mamă, cine a venit la noi! E Irocika, nepoata Anei Markovna. O ții minte pe Ana Markovna, din cartierul vechi?

— A-a, dădu din cap Simka. Sigur c-o țin minte. Trăiește, nu?

— A murit de mult. De aproape douăzeci de ani, răspunse Ira într-o stare ciudată de derută. Nu mai sunt de mult nici bunica, nici bunicul, nici mama.

— Ana Markovna a fost o femeie grozavă, zise îngăduitoare Simka, de parcă bunăstarea de acum a răposatei depindea de părerea ei. A avut multă considerație pentru mine, multă considerație, articulă cu oarecare greutate bătrâna, cu o urmă de mândrie pe fața strâmbă.

Ira Mihailovna nu-și putea aminti deloc numele ei de familie. Nu putea pentru că nu-l știuse niciodată. Nimeni nu-l știa – cel puțin în vremurile acelea...

Bronka o conduse pe mama ei în camera din fundul apartamentului. Ira se uită împrejur: locuință obișnuită, nu se remarca prin nimic, cu pereți standard, așa cum erau și la ea acasă, o mulțime de aparatură muzicală scumpă...

— Pun ceainicul, zise Bronka. Am bomboane „Jubileu", o raritate...

În momentul când luă bomboanele de pe raftul de sus, mânecile ample ale bluzei de mătase îi fluturară, descoperindu-i brațele. Ridică mâna să-și potrivească spelca în părul castaniu-deschis, care mai păstra încă reflexele roșcate, și toate gesturile ei i se părură Irei extraordinar de feminine, de frumoase. Bronka tot o ținea pe a ei:

— Câți ani au trecut, Irocika! Câți ani, Dumnezeule!...

„E femeie frumoasă Bronka asta", își dădu brusc seama Ira. Nu-i trecuse prin minte până acum. „Pe vremuri era nearătoasă, o pipernicită cu picioare subțiri, roșcată, ursuză. În anii ăia nu ne trecea prin cap că frumusețea poate arăta așa", se gândi Ira. „Era prea zveltă pentru vremurile alea."

Bronka puse pe masă cestile de cobalt, cu un strat gros, aurit pe margine. Cești cunoscute, tare cunoscute. Deodată, Ira o văzu in fața ochilor pe Simka tânără, ținând o ceașcă în mână, așezată la masa părinților acoperită cu fața de masă albă și aspră, o văzu și pe bunica Ana Markovna ascultând cu capul înclinat vorba ei precipitată și cam neclară, presărată cu cuvinte evreiești și gesturi bruște, care păreau nelalocul lor, se văzu și pe ea stând sub măsuța rotundă din colțul camerei și uitându-se la musafira ciudată printre franjurii feței de masă bej care atârnau până la podea.

— Ce fac băieții tăi? întrebă Ira.

— Bine, Irocika. Bărbați in toată firea. E puțin spus în toată firea... Îți arăt numaidecât.

Și scoase o casetă cu niște teancuri de fotografii viu colorate.

— Ăsta-i Iura, trăiește in California, uite-l. Inginer electronist, are o afacere mare. E bogat. Pe bune, nu ca la noi. Asta-i nevasta lui, cei trei copii. Americani. Fetele-s frumoase, așa-i? Nepoata Jane. Ăsta-i Mișa. E medic neurolog. A învățat acolo. L-a ajutat Iura. Ăștia-s americanii mei. Asta-i nevasta lui Mișa, chinezoaică. A luat o chinezoaică, închipuie-ți. La ei în America toate-s amestecate. Mai ales în California.

Ira se uită cu interes la bărbații voinici, frumoși, la viața din fotografii înfățișată în culori înșelătoare, iar Bronka luă alt teanc de fotografii alb-negru, fără culori pretențioase, și continuă:

— Grișa și Sașa sunt aici, cu noi. Adică nu cu noi. Grișa stă pe Viatskaia. A divorțat, o duce cam prost, iar Sașa e la Leningrad. Avem nepoți. Mi-au făcut trei fete. Le avem pe Jane și Liza ale lui Iura, și uite-o pe asta, e Liliecika, a lui Sașa. Iar asta-i

a lui Liova, bărbatul meu, e fata lui din prima căsătorie. Aduc ceaiul imediat, spuse zâmbind Bronka și ieși.

În fața Irei zăcea teancul de fotografii ale unor oameni străini, tot atât de departe de viața reală, pe cât de departe era Bronka, cea de-acum aproape patruzeci de ani, stând în stânga pridvorului, cu capul înfășurat ca la țară, într-o broboadă decolorată, cu copilul în brațe, învelit într-o plăpumioară umplută cu vată, atârnând ca o povară – cu singura diferență că fotografiile erau înșelătoare și reale în același timp, pe când chipul Bronkăi de atunci era adevărat, dar fără nimic concret...

— Ah, cât mă bucur că te văd, cât mă bucur, îi tot dădea din gură Bronka, fire deschisă, fără să aibă ceva de ascuns. Spune-mi despre tine, cum o duci? Ce faci?

Ira zâmbi ridicând din umeri – o ducea bine.

— O duc bine, fata... e înscrisă la doctorat, am un nepot, soțul e profesor, eu predau... sunt conferențiar la institut.

Și brusc simți în suflet o umbră de insatisfacție, era nemulțumită de viața ei, nu-i făcea plăcere că e răsplătită cu o viață îndestulată. „Nu, e o prostie", îi trecu repede prin minte, „ce-i rău în faptul că părinții ne-au dat educație bună, învățătură, ne-au asigurat toate necesare pentru viață, și noi la fel, i-am dat totul fiicei noastre..." Cu ochii la fotografii, ea schimbă subiectul:

— Frumoase fotografii... Îmi place să mă uit la fotografii...

— Da? întrebă Bronka pe un ton ciudat. Chiar îți place?

Ira dădu afirmativ din cap.

Bronka dispăru în camera de alături, se auzi ceva căzând și împrăștiindu-se cu zgomot, mai trecură câteva minute, și apăru ținând în mâini o mapă destul de voluminoasă, plină de praf. Suflă praful de pe ea și o puse în fața Irei.

— Uită-te la astea.

Ira desfăcu șnurul mapei.

Deasupra era o fotografie de format mare, de un cafeniu palid.

Fotografia înfățișa un student tânăr de tot, cu părul aproape negru, cu mustăți proaspăt lăsate să crească, stând într-un fotoliu, cu mâna dreaptă lăsată moale pe o măsuță rotundă, pe care era o șapcă nouă-nouță în locul obligatoriei vaze cu flori. Un zâmbet vag îi strălucea pe buze, nasturii de metal ai tunicii noi scânteiau vesel.

Pe cartonul maroniu, lucios ca mătasea, erau o semnătură in facsimil, cu parafă și antet sobru: Salon de fotografie. Teodor Grosițki. Novo-Ivanovski Spusk. Saratov.

— Teodor Grosițki se trăgea dintr-o familie de polonezi deportați, o namilă de om, bețivan, pus mereu pe arțag. Era însă om bun și meșter extraordinar în arta fotografică. A făcut prinsoare că traversează Volga plină de sloiuri de gheață, a plecat și dus a fost. S-a înecat. Am păstrat mult timp la noi unul dintre aparatele lui de fotografiat, l-au distrus copiii pe urmă, spuse Bronka pe un ton neașteptat, de parcă era custodele unui muzeu.

Următoarea fotografie, lipită și ea pe un carton cafeniu palid, având în fundal un covor închis la culoare, cu mici desene, înfățișează o fată tânără, semănând uluitor cu Bronka, îmbrăcată în ceva deschis la culoare, din dantelă, stând cu genunchii strânși sub bărbie, cuprinzându-și picioarele goale cu brațele.

— Frumoasă fotografie, nu-i așa? A făcut-o un artist, zâmbi Bronka și puse încă una în fața Irinei, nedumerită la culme.

Din ovalul fotografiei privea încă o Bronka, avea pe cap o pălărioară, cum se purta în vremea NEP-ului, părul des îi cădea pe umeri, ochii îi erau galeși, șireți. Fotografia părea veche.

— Eu sunt, da, întâi, Bronka. La cincisprezece ani.

Ținea în mână încă o fotografie, nu era prea mare, avea forma unei cărți poștale ilustrate, în ea era același student frumos, îmbrăcat de data asta într-o cazacă descheiată la nasturii de sus, alături de el o Bronka tânără, dar ceva mai împlinită, se apăra de soare cu o umbrelă înfoiată, cu multe pliuri.

— Uite acolo, spuse Bronka arătând în fundalul fotografiei, era foișorul de unde cobora panta către lac. După ce stătea

ploaia, tălpile pline de noroi alunecau groaznic, și se instalau rampe ușoare de metal, vopsite în alb.

„Aiurează. Se vede clar în fotografie că-i o femeie care-i seamănă bine, și, fiindcă seamănă cu ea, Bronka a luat-o razna", își explică Ira cuvintele ei ciudate.

Alături mai era o fotografie cu același subiect: același student tânăr în fotoliu, aceleași falduri ale draperiei, iar în partea stângă de data asta, simetric, stătea în fotoliu, același fotoliu, o fată subțirică, cu părul de culoarea fumului, strâns în vârful capului cu o fundă lată. Ea se uita la tânăr, el se uita în obiectiv. Era aceeași fată.

— Curios, nu mă recunoști? Tot eu sunt. Fotografia a fost făcută în 1911, știu foarte bine împrejurările, ziua, casa, strada unde s-a întâmplat totul...

„E clar, e nebună", se gândi Ira. „E proastă sau născocește ca un copil fără minte?"

Bronka citi cum trebuie gândurile Irei.

— Nu-s nebună. Să-ți povestesc?

Își sprijini bărbia-n palme, obrajii i se umflară. Chipul semăna cu al unei chinezoaice, dar nu se urâți, rămase tot frumos.

O întrebă din nou pe Ira:

— Chiar vrei să-ți povestesc?

Ira dădu din cap în semn de aprobare.

— Ești singura persoană, Ira, care poate să și-l amintească... Ia spune, îl ții minte pe Viktor Petrovici Popov?

— Popov? repetă Ira întrebarea. Nu mi-l amintesc.

— Bătrânul fotograf, venea uneori la bunicul tău să joace șah. Înalt, slab, arăta a boier. Nu-l ții minte?

— Nu. Venea multă lume la bunicul meu. Studenți, prieteni. De obicei juca șah cu asistentul lui, Grecikov. Nu, de Popov nu-mi amintesc.

— Păcat, oftă Bronka. De altfel, nu mai are nici o importanță acum. Fotografia asta e un montaj. Și asta-i la fel, arătă ea cu degetul la Bronka din fotografie, cu umbrela-n mână. E soră-sa.

Lui Popov îi plăcea grozav să mă fotografieze. Nu era un fotograf oarecare, era un artist, filma actori și făcea fotografii pentru muzee. Fotografia, apoi făcea colaje, retușuri. A adus odată un costum de teatru, m-a fotografiat îmbrăcată în el. Spunea că sunt frumoasă. Bronka râse prostește. Ai gândit bine ce-ai gândit despre mine, Ira. Sunt nebună, e adevărat. Când eram mică, eram nebună de tot. Trăiam ca într-un vis. Vis de coșmar. Credeam că mă voi trezi dintr-o clipă în alta și totul va fi bine, așa cum trebuie. Deși habar n-aveam cum trebuie să fie. Atâta știam și țineam morțiș la ideea că oamenii nu trebuie să trăiască așa cum trăiam noi: să mănânce, să doarmă și să stea la taclale. Credeam că asta o să se termine și o să înceapă altceva, ceva adevărat. Așteptam în fiecare clipă să dispară totul și să înceapă o viață nouă, fără toată urâțenia asta... Tu habar n-aveai de toate lucrurile astea. Față de masă albă, cești albastre pe masă, aveai toate lucrurile la care visa mama mea, poate că nu știi ce înseamnă dorințele unui copil. Dar, cine știe, poate că era o tulburare psihică.

Ira o ascultă cu atenție, făcu ochii mari și simți o umbră de dușmănie: nu era cu putință ca târfulița asta, ajunsă bătaia de joc a mahalalei, să aibă frământări atât de profunde. Treaba asta îi distrugea Irei concepția despre viață, atât de solidă, de neclintit...

— Ah, ce păcat că nu-ți amintești de Viktor Petrovici, continuă Bronka. Era vecinul nostru. Mama l-a rugat să mă ajute la matematică, am început să mă duc la el când eram într-a șasea. Mi se adresa cu „dumneavoastră", Ira! Tuturor le spunea „dumneavoastră"! Lângă el trăiai o altfel de viață, cum să te fac să înțelegi, nu avea nici o legătură cu viața pe care o duceau ceilalți... Se apăra cumva de toți, era respectuos cu toți, chiar și cu pisica. Oamenii erau bădărani la culme, nu-ți poți închipui câtă mitocănie era, dar asta nu-l privea. Mă duceam la el, nu pricepeam o iotă din algebră și nici nu-mi doream asta. Voiam doar să stau la masa lui, nu voiam să plec. În camera lui mă

simțeam ca pe-o insulă. Ce proastă eram! Nu pricepeam nimic, literele de la algebră îmi erau teribil de antipatice. El era răbdător, rar așa om, nici un cuvânt pe ton iritat.

Odată mi-a arătat niște fotografii vechi de familie, astea sunt, uite-le. Mi-a povestit despre tatăl și mama lui, despre Teodor Grosițki, despre veri... Doamne, cum m-am simțit! Cât am plâns... Viktor Petrovici s-a speriat, n-a priceput: „Ce-i cu dumneavoastră?" Am recunoscut în fotografii și în ce-mi povestea viața care trebuia... pe care o tot așteptam... nu știam că e viața din trecut, și nu cea din viitor, că asta n-are, în general, nici o legătură cu mine, dar nu mai puteam suporta casa noastră, mahalaua noastră...

M-am îndrăgostit, Ira! M-am îndrăgostit de el, de tânărul din fotografii. Dacă nu mă îndrăgosteam, cu siguranță că mă spânzuram în vreo magazie de lemne, nu mai suportam...

Viktor Petrovici era foarte frumos și la bătrânețe, foarte frumos. N-am mai întâlnit de atunci asemenea oameni frumoși. Abia acum îmi dau seama că tânăr nu arăta așa frumos ca la bătrânețe, uită-te la fotografia asta. Asta văd acum. Atunci vedeam lucrurile pe dos, vedeam în el studentul în tunica lui cea nouă. Pentru mine era Dumnezeu, Irocika.

Când am înțeles că-l iubesc cum nu voi mai iubi pe nimeni altul, fiindcă un altul ca el nu există pe lume, prostia s-a evaporat, m-am deșteptat la cap, mi s-a ascuțit mintea. În ce privește vârsta, a mea și a lui, nu mi-am bătut capul deloc cu asta, reține însă că, la vremea când a început povestea noastră de dragoste, Viktor Petrovici avea șaizeci și nouă de ani. Iar eu paisprezece. Cât despre dorință pătimașă, să te ferească Dumnezeu! Sângele-mi fierbea, sânge meridional... Nici al lui nu era de colo – mama gruzină, prințesă gruzină.

La început am trecut prin toate chinurile dragostei. El nimic, bineînțeles, nici nu-i trecea prin minte. Mă duc într-o zi la el să învăț algebră, se afla acolo o doamnă cunoscută, în costum roz, pudrată... Mi-a cerut să vin a doua zi, n-am închis ochii

toată noaptea. Am trăit clipe groaznice de gelozie. N-am dormit așteptând să vină ziua următoare, mi-am adunat toate puterile cu un singur gând, să-l cuceresc pe Viktor Petrovici. Bineînțeles că asemenea cuvinte nu-mi ieșeau atunci din gură, abia acum pot să cântăresc ce simțeam, la vremea aceea sufletul mi-era răscolit și atât. De spus nu puteam să-i spun nimic. Aproape că nu eram în stare să scot o vorbă. Să-i scriu, mi se părea și mai groaznic. Și ce să-i scriu? Mă scol din pat în miez de noapte, doar în cămașă, desculță. Mama doarme tun, mă duc la el, trec prin coridorul întunecos, tremur toată de frică, nu de întuneric, mi-e frică de mine... L-am învins, Irocika. Nu fără efort. Trebuie să recunosc că mi-a ținut piept.

Bronka zâmbi. Ira clătină din cap și spuse încet:

— Nu pot să-mi imaginez. Ca într-un roman...

— M-a iubit foarte mult, Ira, oftă Bronka. Nespus de mult. Dacă se descoperea treaba, îl închideau pentru viol. Deși trebuiau să mă închidă pe mine, eu eram cea care l-a învins. În ce mă privește, mai degrabă mă spânzuram decât să spun cuiva. Îl feream cum puteam. Cu toate că petreceam mult timp la el împreună cu copiii.

După ce s-a născut Iura, am luat obiceiul să mă așez lângă fereastra lui, iar el stătea-n fotoliu și se uita la noi de după perdea. Cât timp ne plimbam, el ne privea...

Ira stătea nemișcată, cu ceașca albastră în mână; pe marginea aurită se vedea întipărită urma rujului de culoarea zmeurei. O asculta ca prin vis pe Bronka. Sau ca prin apă.

— Tinerii nu-s în stare să iubească așa. Și-n general bărbații din ziua de azi. Am aflat asta abia pe urmă. După ce a murit, au trecut mulți ani până să-ncep să mă uit la bărbați. Ce să-ți spun, nici n-aveam timp, cred că mă înțelegi.

Trei zile a tras să moară. A murit de pneumonie. S-a chinuit. Se sufoca. N-am plecat de lângă el. A deschis ochii și mi-a spus: „Draga mea, îți mulțumesc. Îți mulțumesc, Doamne". Asta a fost tot...

Mama, isteață, s-a prins imediat că nu-mi găsesc astâmpărul, că trag la camera lui Viktor Petrovici. Și cât timp s-a chinuit el să moară, nu m-a deranjat, n-a intrat o dată acolo, a ținut copiii la ea. Doar înainte să-și dea sufletul, a cerut să-i vadă. Sașenka avea două luni... Așa stau lucrurile, Irocika. Secretul meu, pentru care mi-aș fi dat viața acum treizeci de ani, acum nu face nici cât o ceapă degerată. Nu mai interesează pe nimeni. De multă vreme nimeni nu mai arde de curiozitate să știe cine e tatăl copiilor. Nici măcar mama...

Ira Mihailovna se uită la ceas. Soțul o aștepta în piața Maiakovski.

— Îți mulțumesc, Bronka. Sunt în întârziere, mă așteaptă soțul. Mă bucur că ne-am întâlnit.

Bronka o conduse la ușă.

— Dacă ai nevoie de ceva bilete, treci pe la mine. Pot să-ți fac rost. Îți mulțumesc. Așa m-am bucurat!

Se îmbrățișară. Ira plecă. Nu-și dădură numerele de telefon.

...Era aceeași toamnă cenușie, și ziua era aceeași, și anul, dar Ira Mihailovna simțea în suflet o schimbare profundă, starea asta o amăra și nu putea să priceapă ce s-a întâmplat... Îi păru dintr-odată că viața ei, și viața părinților, și viața fiicei ei n-au nici o valoare, că sunt terne, deși duc un trai onorabil, așa cum se cuvine – bătrânii din familia lor mor la adânci bătrâneți, adulții sunt sănătoși și harnici, iar copiii ascultători...

Ira își aminti, da, își aminti de Viktor Petrovici, de bătrânul slab, jerpelit, cu fața rasă bine, cu mustăți îngrijite, cu ochii deschiși la culoare, înfundați în pungile pielii încrețite, și cu inelul de argint înnegrit pe degetul galben...

Și o apucă o invidie prostească, de neexplicat. Doar pentru o clipă...

Ghènele-Țoșcă

Judecând după temperamentul ei, Ghènele era activist obștesc, dar sarcini de îndeplinit, dintre cele importante, nu știu cum de nu se iviseră în viața ei, și se ocupa de nevoie cu probleme relativ mărunte, veghind în special la curățenia din colțul nord-vestic al unui scuar destul de întins, aflat între case. La calibrul ei, era în stare să supravegheze tot scuarul, însă preferase să ia doar o parcelă mai mică, vrând să atingă aici perfecțiunea. Tușa Ghènele iubea perfecțiunea.

Cum se usca puțin noroiul, cu bocancii înfundați în băltoacele ascunse sub mizeria rămasă după o iarnă întreagă, își croia drum cu greu ca să-și ocupe poziția pe banca încă nevopsită de lângă fântâna distrusă și, așezându-se, îi aștepta pe contravenienți.

Încă nu începuse curățenia de primăvară, cea dinaintea sărbătorilor, potecile erau pline cu hârtiuțe decolorate de la bomboane, cu mucuri de țigară și cu mici obiecte folosite în grabă pentru iubiri ce nu-și găsiseră adăpost.

Vremea era încă amorțită, rari erau trecătorii care să arunce o privire scurtă către scuar, în schimb Ghènele își începea din timp munca sezonieră, luând-o înaintea primului vizitator ce urma să apară de pe-o zi pe alta.

De data asta, primul intră un bărbat cu servietă, se așeză nu departe de ea, își aprinse o țigară și aruncă chibritul peste umăr. Ghènele se zbârli toată precum câinele la vânătoare și, zâmbind dulce, își reglă tirul și trase:

— Cetățene, coșul e la doi pași de dumneata, o fi așa greu?

Cetățeanul se uită la ea distrat, cu un aer preocupat:

— Scuzați-mă, ce-ați spus?

— Coșul e la doi pași, iar dumneata arunci chibritul pe jos! rosti Ghènele rar, pe un ton moralizator.

Brusc pe el îl apucă râsul, se sculă în picioare, ridică chibritul alb și curat din murdăria cenușie, aproape neagră, și-l aruncă la coș.

Bătrâna își întoarse dezamăgită capul: n-a fost vânat din cel adevărat. Bărbatul a fumat și a plecat aruncând chiștocul unde trebuie.

— De-ai face mereu așa, îl conduse ea cu vorbă disprețuitoare, fiind pe deplin încredințată că, oricum, fără ochiul ei vigilent, o să arunce următorul chibrit pe lângă coș.

Pe urmă își făcură apariția pe jos trei porumbei umflați, cu penele pleoștite. Arătau buimaci. Ghènele scoase din sacoșa de piață borcanul cu pâinea înmuiată bine, adunată de pe la vecini – la ea acasă pâinea nu avea căutare –, o făcu fărâme și le împărți în trei părți egale. Dar păsările proaste nu știau ce înseamnă echitatea, ba poate că erau niște colectiviste convinse. Împingându-se una pe alta, se repeziră toate trei la grămăjoara cea mai apropiată și o ciuguliră pe toată, nici nu le observară pe celelalte două.

Ghènele încercă să le îndrepte atenția la mâncarea rămasă, dar, ca de fiecare dată, nu se făcu înțeleasă.

Așteptă să se facă vremea prânzului și, când soarele plăpând se arătă timid, își urni cu greu picioarele scheletice, crăcănate, și o porni spre casă. Era într-o dispoziție foarte bună – perioada de odihnă dintre sezoane se sfârșise, și ea își simțea sufletul plin de entuziasm. În plus, venea vremea amiezii, când își ducea la îndeplinire cea mai de seamă datorie din viața ei: vizita la rude. Se ducea la ele după grafic: sora Marusia, nepoata Vera, nepoata Galia, nepoata Tamara și nepotul Viktor formau prima serie, a doua începea cu fratele Mihail care locuia cu fiul lui, Grigori, neînsurat și cam nereușit. Urmau nepotul Aleksandr

și nepoata Raia. Mai erau două surori fără copii, Motia și Niusia, și cercul se închidea cu Ana Markovna, rudă de-a șaptea spiță, dar care, în ochii lui Ghènele, merita să fie vizitată.

Cum rude erau destule, de obicei intra într-una și aceeași casă nu mai des de o dată pe lună. Se împăcaseră toți cu treaba asta, înțelegând că Ghènele joacă rolul unui anume fel de ciment care nu lasă familia să se destrame definitiv.

Mărunțică, îngrijit îmbrăcată, cu părul alb și creț, ea intra în casă rostind o frază care părea la prima vedere un compliment, ceva de genul:

— Data trecută arătai atât de bine, Marusia...

Era un geniu în privința asta: nu spunea niciodată vreun cuvânt dezagreabil, făcea numai complimente, oarecum imperfecte... De exemplu:

— Ah, dacă ați ști ce băiat are Șura! Fruntaș sadea, numai note de unu! Vă dați seama care-i nivelul la școală?

— Ah, Galia! Ce plăcintă gustoasă! Dacă ai ști ce plăcinte cu varză face Raia, să te lingi pe degete nu alta! exclama ea, terminând de mâncat plăcinta coaptă totuși de Galia.

Ghènele intra în casă încărcată cu o mulțime de sacoșe de piață, iar cu mâna stângă, sub cot, strângea zdravăn o ditamai geanta, de care nu se despărțea niciodată. Asta era motivul pentru care primise porecla de Ghènele-Țoșcă.

I-o adusese din Elveția, înainte de Primul Război Mondial, o mătușă înstărită, care studiase stomatologia la Zürich. Geanta avusese la început culoarea brun-închis, cu o puternică nuanță violetă și luciu de mătase. Cu anii, geanta se închisese bine de tot la culoare, se făcuse aproape neagră, apoi începuse, odată cu stăpâna, să se decoloreze și căpătase o culoare gălbui-cenușie nespus de elegantă. Fusese la modă de câteva ori și se demodase tot de atâtea ori. Pe partea din spate avea o cusătură mare, făcută de mâna unei gospodine meticuloase – într-o zi din anul 1944, geanta suferise un atac banditesc cu cuțitul și avusese mult de suferit. Pe partea unde se închidea, niște linii în pielea moale,

urme ale unei mode în agonie, se răsuceau leneșe, șovăind parcă, în contururi lăbărțate. Degetele subțiri și noduroase ale stăpânei se înfundau în desenul ăsta, făcându-se una cu modelul; părea că pielea uzată a uneia și a celeilalte provine de la același animal mort.

Când era lume de față, Ghènele nu-și deschidea niciodată geanta prețioasă, în schimb scotea, din proprie inițiativă, un cadou dintr-una din numeroasele ei sacoșe – o porție de varză cu maioneză, pregătită de ea după o rețetă imposibilă, făcută din șaptesprezece ingrediente, printre care se nimereau să fie unele de-a dreptul ciudate: rădăcină de pătrunjel, stafide și coajă de lămâie.

Unele rude erau de părere că faimoasa varză e curată otravă, dar nimănui nu-i trecea prin minte să refuze darul oferit cu un aer plin de mister și emoție.

Pensia lui Ghènele reprezenta, toată lumea știa asta, o sumă ridicol de mică, și totuși ea nu se plângea niciodată că nu-i ajung banii, ba, dimpotrivă, avea comportarea demnă a unei rude bogate. Pe nepoatele ei, apoi pe fiicele lor, le învățase câteva reguli de mare subtilitate, de care trebuiau să țină seama în administrarea gospodăriei, crezându-se un as în domeniul ăsta important.

— Trebuie să cumperi câte puțin, dar din ce-i mai bun, își instruia Ghènele nepoatele nesăbuite.

Odată îi dădu o lecție de neuitat Galiei, preferata ei, despre cum se fac cumpărăturile.

O duse la piața Tișinsk într-o duminică, la sfârșitul programului, cam cu o oră înainte de închidere.

— Mai întâi trebuie să dai o raită prin toată piața și să te uiți bine. Să-ți întipărești în minte cine are cea mai bună marfă. Mai dai o raită – știi deja cine are marfă bună – acum te uiți la preț. A treia oară cumperi, n-o să dai greș niciodată.

Zbură prin piață cu ochii arzând ca flacăra, căută ceva pe placul ei, ocări marfa, lăudă vremea de afară, ură sănătate ucrai-

nencei planturoase, grăbită să prindă trenul, reuși să-l jignească pe asiaticul posac, cu fața prelungă, făcându-l „cap sec"; își agită mâinile smulgând pătrunjelul de la locul lui, îi explică în treacăt Galiei că trebuie aleși numai morcovii cu vârful rotund, apăsă strivind o vânătă trecută bine, mirosi cu nasu-i fin castraveții „cu bubulițe", cum le numea ea, blestemă murăturile, luă un strop de miere și-l frecă între degetul mare și arătător șoptindu-i nepoatei:

— Dacă-i mierea curată, nu rămân fărâmițe; când rămân înseamnă că nu-i curată.

De la o băbuță credulă, venită din regiunea Moscovei, cumpără morcovi, sfeclă și două ridichi la jumătate din prețul deja scăzut, primi în plus, să fie acolo, cel mai prost dovlecel, unul strâmb, pe care-l puse separat în țoșca ei, socotindu-l un comision pentru cumpărăturile plătite de Galia.

— Nu vreau decât o sută cincizeci de grame, îi ceru ea unei vânzătoare, dar aceasta, neînvățată să umble cu cantități atât de mici, scoase de pe cuțit stratul subțire de brânză de vaci și-l trânti pe cântar. Avea aproape trei sute de grame.

— La ce-mi trebuie atâta, am nevoie doar de o sută cincizeci! Ce, nu pot lua cât îmi trebuie? insistă ea, și vânzătoarea, apatică, înveli brânza în hârtie albă și bombăni cu dispreț:

— Hai, bine, n-oi sărăci din asta.

Ghènele se uită victorioasă la Galia și-i predică în șoaptă:

— Ia seama! Trebuie să ai cap! Da, cap! O văd, e leneșă, ăsta-i cusurul ei, nu poate, de lene, să ia din brânză și s-o pună la loc. Oricum, nu-s în stare să pună exact o sută cincizeci de grame, e mai mult întotdeauna!

De nervi, fața palidă a Galiei se acoperi cu pete roșii, o imploră pe Ghènele să plece, dar aceasta se înfurie. Voia să-și arate talentul în toată măreția lui și, înfierbântată cum era, îndupleca o vânzătoare de la raionul Gospodina să reducă prețul cu cincizeci de copeici la un gulaș cât se poate de obișnuit...

Galia își amintea cu groază de marșul forțat prin piață și le vorbea mereu fiicelor sale despre el. Remarcile din ziua aceea ale mătușii și-au găsit locul în glumele făcute în familie, devenind adevărate piese de rezistență. Cum se pomenea de morcovi, obligatoriu cineva dintre membrii familiei întreba: „Cu vârful rotund?", castraveților li se spunea castraveți „cu bubulițe" sau „fără bubulițe"...

Trăia Ghènele într-o sărăcie lucie. Cu toate astea, dacă cineva ar fi insinuat că e săracă, ea s-ar fi arătat surprinsă. Fiindcă trăia exact așa cum voia. În mulțimea imensă de oameni siliți să trăiască în nevoie, oameni neliberi, împotmoliți în tot felul de legături, Ghènele trăia de capul ei, până și vizitele la rude le privea ca pe un dar făcut oamenilor care au nevoie să comunice cu ea, au nevoie de sfaturile ei, de îndemnurile ei.

Traiul ei strâmtorat avea ceva luminos și auster ca viața în sihăstrie, curățenia din camera de unsprezece metri avea o notă de sărbătoare solemnă și era chiar provocatoare: atât de fioros se-nfoia șervetul alb scrobit pe măsuța cu picioare ceruite, atât de bine întinsă, ca la spital, era cuvertura albă, atât de primitoare și oficiale arătau husele aspre pe cele două scaune albe...

În sărăcia-i orgolioasă, ea punea în aplicare cel mai de seamă principiu al său – să cumpere tot ce-i mai bun. Așa că nu pierdea timpul de pomană, se ducea o dată la două zile la brutăria Filippov și cumpăra de acolo cel mai bun colac din lume – îi ajungea pentru două zile. Apoi intra la Eliseev și cumpăra o sută de grame de brânză elvețiană. În ce privește brânza, bănuia că sunt și sortimente de brânză mai bune. Dar aici, în Rusia, cea mai bună era brânza elvețiană de la Eliseev.

Restul hranei o formau terciul de hrișcă și de mei, despre care spunea cu modestie că nimeni nu știe să-l pregătească mai bine ca ea. Se pare că era adevărat. Dregea terciurile cu ulei de post, fără multă grăsime, și mânca la masă un sfert de măr sau de ceapă sau un morcov mic, cu vârf rotund.

O dată pe an, de Paște, cumpăra o găină. La drept vorbind, găina asta era chiar Paștele pentru ea. În ziua în care urma s-o cumpere, se scula cu noaptea-n cap, se pregătea îndelung, stăruind asupra tuturor amănuntelor, punea în sacoșa rezistentă, din fibre de mătase, o sfoară neagră împletită și un teanc de ziare, iar la ora cinci dimineața pleca de acasă. Lua primul tramvai de la Pokrovka, mergea cu el până la bulevardul Țvetnoi și ajungea la Piața Centrală cu douăzeci de minute înainte de deschidere. Aștepta mult timp, uneori și două ore, să vină negustorul „său", un evreu roșcovan, cu un singur ochi, care avea o ocupație rară pentru timpurile moderne: făcea comerț cu păsări vii. Evident că negustorul era și el o natură complicată, avea, ca și Ghènele, reguli de viață neobișnuite. De pildă, nu-i plăcea să pună pe tarabă mai mult de o găină. Pe de altă parte, Ghènele avea principiile ei, nu putea să cumpere găina, fie ea una extraordinară, fără să le pipăie în modul cel mai amănunțit pe celelalte.

Aștepta ca bătrânul să desfacă tacticos cârpa groasă, cenușie, fixată bine pe coșul mare, oval, și, vârându-și mâna înăuntru fără să se uite, să scoată prima găină ținând-o de picioare. Ghènele, cu coatele sprijinite pe tarabă, zicea indiferentă, ca omul care trece pe acolo din întâmplare:

— A-a, ai apărut, nu te-a-necat praful... Ce-i asta, o găină?

Chiorul nu catadicsea să-i răspundă.

Ghènele, strângându-și vârtos vechitura de geantă cu cotul mâinii stângi, se apuca să pipăie găina. Felul cum o manevra semăna grozav cu un examen medical serios. Se uita în ochii găinii, îi desfăcea ciocul, îi examina gâtul, îi pipăia pieptul și spatele. Când îi desfăcea aripile, părea că, examinând-o cu privirea ei radioscopică, vrea să-i citească în sufletul ei de pasăre. Pe urmă o împingea într-o parte neglijent, fără să-i mai dea vreo atenție.

— Asta-i tot? întreba ea cu dispreț.

Chiorul băga mâna-n coș fără o vorbă și o scotea pe următoarea...

— Asta-mi arăți? Ia-o de aici! zicea supărată Ghènele.

Vânzătorul, strângându-și buzele și așa strânse de subțiri ce erau, prindea la repezeală pe sub tejghea o alta...

Alegea Ghènele găina de parcă alegea mireasa pentru singurul ei fiu. Cu sentimentul unei uriașe răspunderi și cu teama să nu greșească iremediabil. Nu putea să uite că simte o atracție specială pentru găinile pestrițe și se străduia să-și păstreze obiectivitatea, ca nu cumva pasiunea asta s-o ducă în eroare. Cea vrednică să fie aleasă putea foarte bine să fie și albă, și brun-roșcată, nu-i așa?

Vânzătorul simțea că baba cârcotașă îi provoacă o stare de iritare amestecată cu un respect din ce în ce mai mare. Se pricepea și el la găini, la acelea de Paște, hrănite numai cu grăunțe curate, fără nici un fel de amestec. Își dădea seama că bătrâna o va alege pe cea mai bună și cântărea în sinea lui care va fi aleasa. O cunoștea pe bătrână de ani buni, știa că n-o să dea greș.

În sfârșit, alegerea era făcută. Avea loc o lungă tocmeală. Ghènele scotea bani noi din scumpa ei traistă, și fața împăratului, cu capul în jos, poziție total nefirească, trecea în mâinile bătrânei, care o înfășura într-o mulțime de ziare, apoi într-o cârpă albă, curată, pe urmă o punea în plasă și, la sfârșit, în sacoșa de piață.

După toate aceste manevre, Ghènele se ducea la măcelarul de pe Malahovka, rezista în picioare la coada de douăzeci de conaționali, în fața magaziei din spatele casei impunătoare cu un etaj, preda victima necuvântătoare în mâinile evreului mic și gras, cu kippa, și aștepta ca hahamul să citească deasupra găinii rugăciunea scurtă de iertare și să-i elibereze sufletul ei prost, care locuiește, după cum vorbește lumea, într-o cantitate mică de sânge ce se revarsă pe tava de zinc, însoțit de zvâcnirile inimii care se încăpățânează să bată.

Complicata credință a strămoșilor, numeroasele restricții și interdicții care își pierduseră de-a lungul mileniilor semnificația de odinioară aveau legătură în mintea lui Ghènele cu pasărea asta proastă, curată după ritualul tăierii, întruchipare a mielului de Paște...

De altfel, toate asemănările se sfârșeau aici, căci începea agitația din bucătărie. O singură găină se transforma în mâinile experimentate ale lui Ghènele într-o mulțime de feluri de mâncare: supă de găină cu găluște din făină de pască, numite „kneidleh", gât umplut cu tocătură, perișoare, pateu de ficat, chiar și piftie. Cum de reușea? Uite că reușea... Pe lângă preparatele din carne de găină, își făceau apariția și peștele umplut, și nucile cu miere în aluat, numite „humăntaș".

Apoi le punea în borcane, în crăticioare. Învelea bucatele ce trebuiau ținute la cald. Le împacheta, îndesa între ele ziare făcute sul, ca nimic să nu se răstoarne, și le ducea la fratele Naum să sărbătorească Paștele. Sticla cu vin de Cahors o cumpăra fratele.

Văduv de două ori, Naum era un om cu ghinion de neimaginat... După ce-i murise prima nevastă, se însurase a doua oară, ca noua nevastă să aibă grijă de copiii lui încă necopți, dar la scurt timp ea se îmbolnăvise de cancer, boală rea, cu evoluție lentă, o adevărată pacoste, ani de zile nici nu murise, nici nu trăise, familiei nu-i mai fusese de nici un folos, ba, dimpotrivă, îl sleise de puteri pe Naum, care își consumase mila în zadar. Ghinionul îi atinsese și pe copii, mai ales pe fiul Grigori, băiețel sănătos la naștere, reușit, dar care se electrocutase şi rămăsese de atunci cu mintea slabă.

În casa asta, peste care se abătuse nenorocirea, aducea Ghènele darurile ei de Paște, ca să asculte povestea Exodului citită în grabă de Naum, să se așeze la masa festivă și să se bucure pe-ndelete de atmosfera pașnică de aici, unde își aveau locul și grijile de tot felul, și masa binemeritată, de sărbătoare, și Dumnezeu Unul, și trimisul lui, Îngerul, care colindă, ca poștașul,

casele copiilor poporului ales, și Grigori, băiatul cu mintea slabă, care râde fericit cu obrajii strălucind de la untura de găină...

Tocmai în ziua despre care e vorba, Ghènele, cu gândul să ajungă la Naum, ieși din casă cu trei sacoșe pline cu bucatele de Paște și o luă invers, nu în direcția casei lui. Ajunse la colț, căută cu privirea stația de tramvai și n-o văzu. Nu recunoscu intersecția pe care o știa din copilărie.

— Doamne! Am nimerit în oraș străin! se îngrozi ea și se lăsă în jos încet, strângând la piept țoșca maronie, fără să dea drumul prețioaselor sacoșe ținute bine cu degetele.

Așa cum era, cu tot cu sacoșele și țoșca ei, au transportat-o cu ambulanța la Petrovskie Vorota, la fostul spital Ekaterininski, loc primitor și liniștit.

Cu Ghènele se întâmplă ceva groaznic: lucrurile simple din lumea asta, organizate judicios și trainic, își pierdură legăturile ce le țineau împreună, lumea îi deveni de nerecunoscut. Vedea irisul din ochiul verzui, cu picățele, al doctorului aplecat deasupra ei, gulerul de un albastru strălucitor, scrobit prea tare, țepii crescuți pe obrazul lui negricios în timpul gărzii de douăzeci și patru de ore, vedea peretele rugos, vopsit în alb, o latură a dulapului cu medicamente și rama ferestrei, dar toate astea nu i se orânduiau în minte ca să formeze un tablou general.

Ghènele nu voia să-și frământe mintea, se căznea doar să prindă gândul în cuvinte, dar nu era în stare. Rămase doar cu senzația că, așa mică cum e, s-a rătăcit și că trebuie neapărat să se grăbească undeva pentru o problemă foarte importantă. Și cum sacoșele și țoșca îi fuseseră luate, își frământa degetele de la mâna stângă, simțind că-i lipsește ceva.

Supărată neștiind exact pe cine, simțindu-se prădată, nu înțelegea ce i se întâmplă, și lucrul ăsta o chinuia teribil. Nu auzea întrebările pe care i le puneau. O asistentă în vârstă deschise geanta maronie și cotrobăi prin ea cu degetele lungi. Lui Ghènele îi căzură ochii pe geantă și începu să plângă încet.

Asistenta scoase din ea un borcănaș cu o cremă înăuntru, învelit în hârtie de culoare închisă, o legătură de chei micuțe și un buletin de identitate uzat. Ghènele fu identificată.

O instalară în secția de neurologie, într-o rezervă. Era din ce în ce mai neliniștită. Nu mai știa nimic, era ca și cum dintr-odată uitase tot ce făcuse în viață. Când sora îi aduse apă, Ghènele nu-și aminti deloc cum să facă să înghită. Luă apă în gură și se opri ca supusă unei cazne. Sora, pricepută, îi lovi ușor gâtul, și Ghènele înghiți apa.

În cabinetul medicului-șef, doi doctori discutau care anume porțiune din creier a fost vătămată. Unul era de părere că a avut loc o hemoragie în trunchiul cerebral, celălalt opina că nu e vorba de hemoragie, ci de un spasm vascular violent care a perturbat circulația cerebrală.

În timp ce doctorii tineri discutau cazul medical, lui Ghènele i se limpezi puțin capul, i se mai potoli învălmășeala cumplită cu imaginile disparate, mișcându-se într-un du-te-vino năucitor, și-i veni în minte o singură imagine îmbrăcată în cuvântul care avea legătură cu ea: geantă. Nu geantă în general, ci țoșca maronie. Ea zise destul de tare:

— Geanta! Geanta!

În ochi i se citea implorarea.

— V-am spus că-i un spasm, zise triumfător unul din doctori, v-am spus, vorbirea nu-i e afectată.

Până la ceasul când noaptea e cea mai adâncă, ea strigă singurul cuvânt care-i mai rămăsese. Încercă să se ridice, să fugă, se zvârcoli, nu-și găsi astâmpărul. O legară ca să nu cadă din pat și să se lovească.

I se părea că geanta e la ea, că nu vrea s-o dea din mână, și striga: geanta! geanta!

Și știa că dacă strigă mai tare o să-i aparțină și mai mult vechitura asta de geantă cu desenul întortocheat și cu încuietoare din os.

Și i se mai părea că un cunoscut de-al ei îi spune cu glas blând, pe un ton de jale:

— Lasă, lasă, încetează!

Dar Ghènele nu s-a lăsat înfrântă. Așa a și murit, cu mâna stângă îndoită, cu degetele chircite, strângând o încuietoare nevăzută.

De dimineață, nepoatele îndurerate, Galia și Raia, și bătrânul Naum, în pantaloni cam scurți și lăbărțați, primiră de la spital lucrurile ei consemnate în inventar. Galia luă geanta maronie și o mică sumă de bani găsită în ea, menționată separat în inventar, iar Naum primi tratația de Paște, ajunsă la el cu întârziere.

Pe urmă, când el va desface pachetele acasă, va găsi în termos supa călduță încă, iar restul bucatelor pregătite de Ghènele vor fi puse pe masă, la parastas – ospățul acesta ultim va fi o gravă încălcare a obiceiurilor evreiești, fiindcă din vechime se obișnuiește să postești după înmormântarea cuiva apropiat, în nici un caz să te îndopi cu bucate gustoase.

Raia plecă să facă formele de înmormântare pe la tot felul de instituții sumbre, iar Galia se duse la Vostriakovo, la cimitir, să afle ce hârtii îi trebuie ca s-o înmormânteze pe răposată lângă surorile, frații și părinții ei.

Galia ajunse la Naum pe seară. Raia venise mai devreme. La el ardea o lampă mică, o aprindea când murea vreo rudă. Se așezară la masa șubredă. Lui Grigori îi apăru un zâmbet bucuros în timp ce se ducea să pună ceainicul. Naum le spuse solemn nepoatelor, adresându-se mai cu seamă Galiei, fată deșteaptă și meticuloasă:

— Fetele mele! Ghènele a murit. Nu s-a chinuit. Să-i fie țărâna ușoară. Duceți-vă la ea acasă până să apuce să-i prăduiască vecinii camera și să pună administrația sigiliul. Și să căutați bine peste tot.

— Ce să căutăm acolo, unchiule Naum?

— În primul rând, testamentul…

Raia ridică din umeri, iar Naum continuă pe un ton aspru:

— În al doilea rând, Ghènele a căpătat de la bunica niște cercei cu briliante. Uite așa arătau!

El uni degetul mare cu arătătorul formând un cerc în care putea să încapă o nucă.

— Ce briliante, unchiule Naum, visezi! zise uluită Galia. Am fost întotdeauna săraci!

— Uite ce s-a întâmplat. Cerceii au existat. Făcuți în Spania. O splendoare!

Naum își sărută vârful degetelor.

— E așa cum vă zic! Bunica a murit la Ghènele acasă. Fată șireată Ghènele, a pus mâna pe cercei. Când surorile au întrebat-o, le-a spus: „Nu știu nimic! Eu am văzut de bunica, i-am dat să mănânce, am spălat-o, asta-i tot ce știu. Unde-s briliantele, asta nu știu!" Ascultați ce vă spun! insistă Naum. Căutați în lenjerie, în ciorapi, știu eu... pe unde ascund femeile.

Galia se încruntă, privi fereastra întunecată și se ridică:

— Mă duc, unchiule Naum. Sașa e în delegație, copiii sunt singuri...

Și plecă. Se ocupă până seara târziu cu treburile casei, care nu se termină niciodată pentru o femeie. Le făcu pe toate conștiincios, mecanic, fără să se gândească. Pe urmă se așeză, luă țoșca lui Ghènele și se uită tristă la ea. O deschise. Erau acolo rețete vechi, legătura de chei micuțe și borcanul cu cremă, învelit în hârtie pergament. Desfăcu hârtia. În borcan era un fel de vaselină acoperită cu un strat care se oxidase.

— Biata Ghènele! zise cu milă Galia, împrăștiind pe un ziar toate fleacurile din geanta veche. Ce pot să fac pentru ea acum? Nimic...

Și deodată îi veni ideea. Răsturnă înapoi în geantă toate nimicurile astea.

Știa cum să-i facă o plăcere răposatei: când o vor înmormânta, va pune țoșca în sicriu pe furiș...

Așa s-a și întâmplat: firul de fum s-a risipit peste coșul crematoriului Donskoi, și bătrâna Ghènele a pornit spre ceruri, șubredă și străvezie, agitată, strângând sub brațul stâng umbra țoștei în care se aflau, păstrate pe vecie, umbrele briliantelor ferite de autorități și rude...

Fiica Buharei

În vechea mahala moscovită, care înghițea orice ca buretele, cu fundături și unghere ascunse, cu cișmele înghețate și magazii de lemne, adevărate centre de atracție, nu existau secrete în ce privește viața de familie. Nici viață personală nu exista, fiindcă orice petic apărut pe izmenele fluturând la uscat pe frânghiile folosite în comun era cunoscut de toți și de fiecare în parte.

Să afli totul, să vezi totul și să te bagi în viața vecinilor clipă de clipă erau lucruri inevitabile, și de trăit, se putea trăi așa mult și bine, pentru că viața, ca să-și păstreze echilibrul, era alimentată, pe de o parte, de scandalurile care se țineau lanț și, pe de altă parte, de cântecul vesel al armonicei la beție.

În fundul unei curți mari și complicate, cu magazii de lemne și barăci despărțite prin garduri, lipit de coșul casei vecine, se înălța un corp de casă cochet, construit după schița unui arhitect înainte de revoluție, împrejmuit de la un capăt la altul cu un gard cu uluci rare, pus acolo de formă. Clădirea avea o mică grădină în față. În clădire locuia un doctor bătrân.

Odată, ziua în amiaza mare, la sfârșitul lunii mai 1946, când cei cărora le fusese dat să se întoarcă se întorseseră deja, intră în curte un Opel Kadett și se opri lângă poarta casei doctorului. Nici nu apucară copiii să ducă vorba despre acest trofeu al victoriei, că ușa mașinii se deschise larg și coborî un maior, doctor militar. Arăta atât de bine, cu dinții albi, cu părul blond așa cum numai rușii îl au, încât părea că e soldatul-eliberator, ars de soare, coborât chiar atunci de pe afiș.

El ocoli mașina gheboasă, deschise larg a doua ușă, și, ușor-ușor, cu mișcări alene, ca dulceața care se prelinge pe masă, coborî o femeie foarte tânără, de o frumusețe orientală nemaivăzută, cu părul splendid, atât de bogat, încât își ținea capul mic dat pe spate din cauza greutății lui.

Deasupra ghivecelor de flori, la ferestrele de mărimi și forme felurite, apărură chipuri bătrâne, în curte năvăliră vecinele, și deasupra, peste vălmășagul caselor, se auzi suspendat în aer strigătul înalt, triumfător al femeilor: „E Dima! S-a întors Dima al doctorului!"

Maiorul și însoțitoarea lui se opriră în dreptul porții. El, întors într-o parte, încercă să-și vâre mâna ca să dibuie zăvorul. Pe cărarea cu iarbă încolțită venea în grabă, șchiopătând, doctorul Andrei Inokientievici. Vântul îi ridica șuvițele albe de păr, bătrânul avea sprâncenele încruntate, zâmbea cu aerul că mai mult ghicește decât recunoaște...

Ieșit din semiîntunericul camerei, i se părea că lumina e prea puternică, aproape ireală, căzând vertical peste maior și soția sa, ca o coloană de apă când plouă torențial. Întorcându-se spre vecini și făcându-le cu mâna, maiorul porni în întâmpinarea bunicului și-l îmbrățișă. Femeia frumoasă, cu ochi negri întunecați, se uita discret din spatele lui.

De când s-a întors nepotul doctorului, casa asta, care și înainte avusese o existență cu totul aparte, pulsa de viață neobișnuit de frumoasă și bogată. Cu orbirea pe care o au toți oamenii fericiți, tinerii nu observau contrastul izbitor dintre viața din barăci a strămutaților, a lumpenului, a oamenilor care nu erau nici de la oraș, nici de la sat, și viața lor din spatele gardului nou și opac, care înlocuia acum zăplazul dărăpănat.

Buhara – așa a poreclit-o mahalaua pe frumoasa anonimă – nu suporta priviri străine, și, până să fie construit gardul cel nou, nici o vecină nu pierduse ocazia să se uite în treacăt prin ferestrele care atrăgeau ca un magnet.

Și cu toate astea, vecinii din jur, oameni săraci, mai mult flămânzi decât sătui, în ciuda faimoaselor legi ale echității, care legitimează dreptul la privațiuni de tot felul, la sărăcie obligatorie și egală pentru toată lumea, le iertau celor trei dreptul aristocratic de a locui în trei camere, de a mânca nu în bucătărie, ci în sufragerie, de a lucra în birou... Și cum să nu-i ierte, când nu exista bătrână în mahala la care să nu vină bătrânul doctor, nu exista copil care să nu fie adus la bătrânul doctor, nu exista om care să poată spune că doctorul i-a luat măcar o rublă pentru tratament...

Exista o tradiție în familia doctorului, un fel de boală, mai degrabă. Tatăl lui Andrei Inokientievici fusese felcer în armată, bunicul fusese doctor militar. Singurul lui fiu, doctor tânăr, murise de tifos exantematic, luase boala din baraca unde erau aduși bolnavii de tifos. Lăsase în urma lui un băiețel de un an, pe care-l crescuse bunicul.

Ultimele cinci generații din familie aveau o trăsătură comună, moștenită din tată-n fiu: bărbații bine făcuți și puternici aduseseră pe lume câte un singur fiu. Ca și cum o indicație de sus planificase producerea pe cale naturală a acestor profesioniști viguroși, ca să-și plimbe mâinile, îndesate în mănușile de cauciuc, pe câmpul operator.

Cunoscând slaba fertilitate din familie, bătrânul Andrei Inokientievici stătea în expectativă, se uita cu speranță la delicata lui noră în rochiile ei de mătase roz și liliachii, constata cu tristețe că are bazin strâmt de fetișcană și constituție fragilă, și își aducea aminte de Tania lui, moartă de mult timp, cum era ea la optsprezece ani: avea statura unui bărbat, lată-n spate, rumenă ca samovarul, cu o coadă groasă pe care și-o tunsese bucuroasă, fără urmă de milă, în ziua când terminase liceul...

În timp ce Dmitri oscila dacă să primească șefia secției din spitalul orășenesc sau să aleagă catedra de medicină din academia militară și să se mute la Leningrad, soția lui se ocupa cu

migală și râvnă de treburile casei, silind-o pe Pașa să-și restrângă activitatea. Pașa era infirmiera bătrână care de aproape douăzeci de ani conducea gospodăria deloc complicată a doctorului.

Femeia s-a simțit jignită și n-a mai venit. Doctorul bătrân s-a dus pentru prima oară în viața lui la Izmailovo, a reușit să dea de ea, s-a așezat pe scaunul împletit, legat pe dedesubt cu sfoară, și-a pus pălăria boțită pe masa din fața lui și, uitându-se cu un ochi atent, dar miop, la icoana împodobită cu ștergare, i-a zis:

— N-am știut că ești credincioasă, a clătinat el din cap și a închis subiectul pe un ton aspru, de doctor: Eu nu te-am dat afară din casă, Pașa. Cedează, lasă bucătăria, fă curat în camera mea, curățenia rămâne în seama ta. De primit, o să primești ca înainte.

Pașa a început să plângă, strângându-și buzele în formă de potcoavă.

— Ce-ai de boceși? a întrebat aspru doctorul.

— Ce să fac în biroul dumitale? Dau o dată cu cârpa și gata... Iar dumneaei gătește de mântuială... nici tu borș, nici tu terci...

Pașa a scos o cârpă albă din halatul negru și decolorat și și-a șters ochii.

— Hai, Pașa, să mergem, lasă prostiile, i-a spus pe ton poruncitor Andrei Inokientievici, și au plecat împreună cu tramvaiul, străbătând toată Moscova ca să ajungă la doctor acasă.

— N-ai de ce să fii jignită, e timpul să ne-mpăcăm. Las-o în pace, să facă cum crede, o să nască în curând, i-a recomandat doctorul pe drum Pașei, dar ea n-a făcut decât să clatine din cap, n-a scos o vorbă și i-a răspuns abia când a ajuns în dreptul casei:

— Nu-mi place ce văd. Ți-ai luat noră din Asia... iarbă rea... Cu un cuvânt... Buhara.

Se vede treaba că Pașa nu era încă pătrunsă până în adâncul inimii de internaționalismul pur și dur.

„Iarba rea din Asia", pe care soțul o alinta spunându-i Alecika, tăcea, ochii îi străluceau când se uita înspre el, degetele subțiri i se mișcau ușoare și dibace când curăța casa neglijată o vreme.

În tinerețea lui, doctorul Andrei Inokientievici trăise vreme îndelungată în Asia, înțelegea multe din felul special în care funcționa Orientul. Știa că și cea mai instruită femeie din Asia, care compune versuri în persană și arabă, la o singură mișcare din sprâncene a soacrei, pleacă împreună cu slujnicele să strângă turtele de baligă, să le amestece cu paie și să modeleze cărămizi din chirpici...

Doctorul urmărea de la fereastra biroului cum nora însărcinată curăță cratițele, stând pe vine în grădinița din fața casei, și omoplații ei în formă de seceră i se mișcă mărunt sub țesătura diafană a rochiei.

„Săraca fetiță", se gândea bătrânul, „o să-i fie greu să se obișnuiască".

Fetița însă a descurcat rapid treburile gospodăriei.

Nici soacră, nici slujnică, a hotărât ea în privința Pașei. A cântărit lucrurile și a găsit soluția: o să fie doică.

Începând din acel moment, Pașa n-a mai avut nici o nemulțumire în privința nurorii doctorului, căci, deși Alecika greșise în privința rolului bătrânei, a reieșit că greșeala ei a fost mai adevărată decât adevărul. Alecika se purta cu Pașa blând și cu o politețe simplă și nepretențioasă.

În ce-l privește pe bătrânul doctor, era de-ajuns părul lui cărunt ca Alecika să-și ridice ochii spre el cu smerenie. În afară de asta, doctorul îi amintea de tatăl ei, un erudit lingvist uzbec, mort în preajma războiului, căruia autoritățile nu reușiseră să-i găsească locul potrivit în panteonul savanților uzbeci sovietici, neștiind pe care dintre calitățile lui s-o aleagă, pe aceea de lingvist orientalist, cercetător și cunoscător al folclorului, sau pe aceea de doctor cu largi cunoștințe de medicină orientală.

El însuși, la sfârșitul vieții, se aplecase asupra teologiei, în detrimentul tuturor celorlalte preocupări, scrisese până în preajma morții un tratat despre călătoria nocturnă a lui Mohamed la Ierusalim, fiind și aceasta o piedică serioasă pentru recunoașterea lui postumă. Totuși, oficialitățile dăduseră numele lui unei străzi de la periferia capitalei, iar peste câțiva ani îl schimbaseră... Era un om cu vederi atât de largi, încât îi învățase carte nu numai pe numeroșii lui fii, ci și pe fiice. Mezina nu reușise să-și termine studiile în timpul vieții lui, ajunsese să termine doar liceul sanitar...

Andrei Inokientievici n-a apucat să afle până la moartea sa, survenită subit, curând după nașterea strănepoatei, cât de curățat de impurități și distilat de sute de ani în cele mai bune medrese din Asia e sângele care curge în venele cât gămălia acului ale fetiței cu fața galbenă și părul galben pe care au adus-o acasă de la maternitatea Krupskaia în Opelul cenușiu.

De cum văzu copilul, doctorul fu rezervat în privința sănătății lui. Fetița era firavă, lipsită de putere, avea edeme, avea epicantusul foarte dezvoltat și pielea pleoapei cutată, semn caracteristic al rasei mongole. Andrei Inokientievici constată, fără să sufle un cuvânt, hipotonia, musculatura flască și absența totală a reflexului de apucare.

Dmitri, care își terminase în grabă studiile de medicină la începutul războiului și se specializase în chirurgie militară, nu știa cu ce se mănâncă pediatria, dar era și el alarmat și își alunga din suflet presimțirile cele mai rele.

Fetiței îi spuneau când Ludmila, când Milocika, și Alia, care vorbea rușește perfect, îi spunea, înmuind terminația, Mila. N-o lăsa din brațe și se chinuia noaptea s-o țină lipită de ea.

Bătrânul doctor a murit ducând cu el bănuielile sale, iar, pe la jumătatea anului, lui Dmitri i-a fost clar că fetița e nereușită.

A dus-o la Institutul de pediatrie, unde academicianul Klosovski, legat de răposatul doctor Andrei Inokientievici prin relații de breaslă din vremuri trecute, a examinat copilul cu

multă pricepere, sub privirile admirative ale șefilor de secție și ale doctorilor aspiranți. I-a răsucit mâna cu palma micuță îndreptată în sus, a arătat dunga abia vizibilă care se întinde de-a lungul ei, i-a apăsat din lateral, cu o mișcare dibace, pomeții obrajilor, i-a deschis gura să-i vadă omușorul și a anunțat solemn diagnosticul care se dădea rar în acele vremuri: sindrom Down clasic.

După ce și-a terminat numărul strălucit, academicianul a lăsat fetița pe masa rece, în grija asistentei-șefe, l-a luat de braț pe tatăl alarmat și l-a dus în biroul său, invadat de obiecte de bronz și preparate anatomice.

După o discuție de cinci minute, Dmitri s-a lămurit că fetița e un caz incurabil, că nici un fel de medicină nu poate să-i ușureze soarta și că singurul lucru care-i poate atenua nenorocirea vine din partea naturii: ea este aceea care i-a dat copilului o construcție anatomică specială a rinofaringelui, din cauza căreia va face mereu răceli imposibil de evitat, însoțite de pneumonii și, ca urmare a acestora, va surveni moartea precoce. În general, l-a consolat academicianul, copiii aceștia ajung rar la vârsta majoratului.

Pe drumul de întoarcere, fetița nereușită a dormit netulburată, mama frumoasă și-a ținut strâns la piept comoara, era atât de adânc pătrunsă de importanța momentului, încât Dmitri nu s-a gândit decât la un singur lucru, acela că poate soția lui n-a înțeles grozăvia celor întâmplate, dar nu s-a putut hotărî s-o întrebe.

Cu timpul, Dmitri Ivanovici a studiat temeinic revistele medicale americane, s-a lămurit asupra originii bolii și, blestemând marea teorie a lui Weismann-Morgan, și-a amintit cu durere de cele mai fericite clipe din viața sa, de primele zile când se îndrăgostise fulgerător de frumoasa fecioară, un adevărat miracol în vreme de război, trimisă la spital direct din raiul musulman, ca să ia locul surorilor medicale demobilizate.

Îmbrățișându-și bărbatul – primul și ultimul din viața ei – cu mâinile de culoarea șofranului, mirosind a mosc, îi șoptise la ureche: „Numele Dmitri mi-e scris în inimă". Și rostise cuvintele într-o limbă orientală, străină lui, nu erau cuvinte de alintare, ci de rugăciune... Exact atunci cheagurile dense, vâscoase, prin care se transmite materialul genetic, s-au întâlnit și, împrăștiindu-se, s-au cuplat la întâmplare, și un cromozom liber, sau o parte a lui, nu s-a dus unde trebuie. Această foarte mică eroare a hotărât viața ființei tarate chiar din momentul zămislirii ei...

Soția lui Dmitri avea aerul că nu observă cât de nereușită e fetița. O gătea cu rochițe de mătase colorate, îi lega părul galben și rar cu fundițe frumoase, încântată de mutrița ei cu o expresie de fericire prostească, cu năsucul turtit și gurița puțin întredeschisă și umedă.

Milocika era zâmbăreață și liniștită – nu plângea, nu se simțea nedreptățită, nu se supăra, nu-și dorea niciodată să facă ceva ce-i era interzis. Nu rupea cărți, se ferea de foc, se apropia de portița grădinii, se uita prin crăpăturile ei, dar nu ieșea în stradă.

În timp ce-și supraveghea fiica, Dmitri Ivanovici se gândea cu tristețe ce minune de copil putea fi fetița asta, ce suflet gingaș era înmormântat în trupul ei tarat.

Singurul lucru neplăcut la Milocika era murdăria. A învățat foarte târziu să ceară la oliță, lucru obișnuit la asemenea copii, nu putea să înțeleagă ce înseamnă cuvântul „murdărie", deși învățase lucruri mult mai complicate. Înțelegea în felul ei diferența dintre „bine" și „rău", și singurul lucru pe care și-l permitea mama să i-l spună era „Mila e fetiță rea". În momentul acela, Mila își acoperea fața cu degetuțele scurte, și ochii i se umpleau de lacrimi. Pedeapsa asta i se aplica rar de obicei, pentru vina că a murdărit rochița, pătura sau scaunul.

Milei îi plăcea grozav să-și facă de lucru cu pământul îmbibat de apă, se simțea în elementul ei. Stătea ceasuri întregi lângă

nisipar, fără ca nisipul curat și foarte fin, adus special de tatăl ei, s-o atragă în vreun fel, și făcea aluat din pământul gras adus din grădină, stropindu-l cu apa de ploaie din butoi. Și modela, și modela...

Dmitri Ivanovici, educat de bunic în spiritul moralei puritane solide a lui Marc Aureliu, însușindu-și, în plus, religia materialistă anostă a muncii pentru binele obștesc, rămânea până târziu în secția lui, cercetând în amănunt bolile hărăzite de soartă pacienților săi.

Când se întorcea acasă, îl cuprindea disperarea obișnuită din fiecare seară, simțea cum se înstrăinează din ce în ce mai mult de soția sa, care se lipise atât de tare de Milocika, încât împrumutase parcă ceva din trăsăturile de copil tarat ale fetiței.

Miracolul apropierii trupești de frumoasa orientală, femeie încântătoare și docilă, a dispărut nu se știe unde, și, chiar când se-ntâmpla rar s-o cheme în camera de lucru a bunicului în care se instalase de mult timp, Dmitri nu putea să se elibereze de spaima adâncă și nelămurită pe care i-o dădea mișcarea nevăzută a particulelor misterioase care hotărăsc soarta copilului deja născut și a altuia care ar urma să se nască... Spaima era atât de mare, încât apropierea fizică îi provoca greață și, în cele din urmă, l-a lipsit pe Dmitri Ivanovici de dorința de a strânge în brațe această frumusețe desăvârșită.

După o petrecere la locul de muncă cu prilejul zilei de naștere a cuiva, asistenta de la chirurgie, Tamara Stepanovna, femeie masivă și lipsită de finețuri, cu mâini dibace și sigure, l-a eliberat pe Dmitri Ivanovici de prejudecățile educației puritane, iar pe Buhara de soțul său, pe canapeaua din imitație de piele, în liniștea sălii de așteptare încuiate cu cheia.

Cu transpirația ieșindu-i prin toți porii, cu părul încrețit zdravăn și picioarele groase, Tamara Stepanovna nu se așteptase la un asemenea succes. Luptase însă pe front, știa pe dinafară care e secretul ascuns al bărbatului: că terenul slab trebuie bine fortificat. Cu instinctul animalului sălbatic, femela trecută prin

atâtea experiențe a simțit care-i slăbiciunea lui și la a doua întâlnire, petrecută după câteva zile, când s-a întâmplat să fie împreună de gardă, i s-a plâns că nu poate face copii. Și datorită femeii ăsteia, nici tânără, nici frumoasă, Dmitri Ivanovici a scăpat de coșmarul imaginii cu cromozomii mici și ticăloși în mișcare. La vremea aceea știința avansată nega pur și simplu existența lor, dar asta n-a putut să schimbe relațiile complet distruse cu soția lui.

Dmitri Ivanovici i-a comunicat soției că o părăsește și se duce la alta. Ea, fără să-și ridice ochii din pământ și fără să arate că o frământă ceva, l-a întrebat de ce trebuie să plece... Dmitri n-a înțeles întrebarea și i-a explicat.

— Te-ai săturat de mine, știu. Adu-ți femeia nouă încoace. Sunt de acord. Și pe mine m-a născut soția cea mai tânără... i-a spus Buhara fără să ridice ochii.

Dmitri Ivanovici s-a luat cu mâinile de cap, a început să geamă și, în seara aceleiași zile, și-a strâns cămășile și ciorapii și a plecat la Tamara Stepanova...

Dmitri Ivanovici trimitea bani prin poștă. Nu venea niciodată s-o vadă pe Milocika. După trei zile, fetița l-a uitat. Odată cu plecarea lui, Pașa s-a mutat definitiv în casa doctorului, iar Buhara s-a dus să lucreze în specialitatea ei, pe care aproape că o uitase.

Viața s-a schimbat radical. Curiozitatea nepotolită a vecinilor cu privire la Buhara și la fiica ei, întreținută de gardul prea înalt și de completa lor izolare și răceală în relațiile cu ceilalți, s-a transformat acum în dorința agresivă de a-i persecuta pe venetici, obligându-i să-și restrângă spațiul de locuit, cum se spunea pe atunci. Au scris cereri argumentate temeinic, pline de greșeli de tot felul, le-au trimis la spațiul locativ al raionului, la miliție și la alte câteva organizații, cărora nu le era străină problema locuințelor. Se făcuseră, totuși, ceva pași pe calea progresului, așa că n-au reușit nici să le evacueze, nici să le restrângă spațiul

de locuit, deși sectoristul Golovkin a trecut pe la ele, ca să vadă ce-i cu camerele soției despărțite vremelnic de soț.

Pisicile moarte din mahala erau mereu aruncate peste gardul înalt al Buharei, dar ei nu-i era scârbă, le lua și le ducea la groapa de gunoi, iar dacă Milocika, în absența mamei, găsea vreo mortăciune, săpa o groapă mică într-un colț al grădinii, sub un stejar mare, îngropa acolo pisica și încropea un monument subteran și secret: punea sub o bucată de sticlă hârtiuțe colorate, cioburi de la globuri burtoase, aurite, foițe de staniol, pietricele. Trudea ore întregi ca să le aranjeze frumos, iar când venea mama de la muncă, înlătura stratul subțire de pământ, îi arăta cu degetul murdar minunea de sub sticlă, care acoperea pisica moartă, și o anunța:

— Pisa acolo.

Creștea grăsuna Milocika în singurătatea ei fericită. Mai erau mama, Pașa, grădina înconjurată de gardul înalt și o mulțime de lucruri care-n mintea Milocikăi aveau o importanță uriașă: butoiul vechi din metal, pentru apa de ploaie, cu o mulțime de mirosuri și insecte care mișună în juru-i și înăuntru; stejarul bătrân din colțul grădinii, din care cad ghinde frumoase cu pălărioare, cu frunze aspre și crestate și crengi subțiri, invadat și el de tot felul de vietăți mici; pavilionul unde se ducea să-și sugă degetele scurte și grăsulii.

Avea deja opt ani, cunoștea o mulțime de lucruri, le știa după cum arată, cum miros, cum se simt la pipăit. Prea multe cuvinte nu spunea și le pronunța ciudat, de parcă laringele era făcut pentru o altă limbă, una străină.

Pașa o iubea pe Milocika. „Nenorocita mea" îi spunea bătrâna și, când Buhara pleca la lucru, se lua cu poveștile, și treaba asta îi mânca o groază de timp. Asta se-ntâmpla nu pentru că mintea Pașei începea să amestece lucrurile, ci pentru că gândul îi era la trecutul îndepărtat. Îi spunea Milocikăi de mai multe ori aceleași istorii despre rudele sale de la țară, despre răul de Filip, ciobanul, care o lovise cu biciul, despre incendiul care

pornise de la baia lor și cuprinsese tot satul, despre cum arsese fratele ei mai mare, fiind beat criță.

Copilăria Milocikăi a fost nesfârșit de lungă: în primii zece ani se juca cu mâinile, se juca de-a „coțofana hoață", își ascundea fețișoara in batistă sau in pernă și cerea să fie căutată peste tot... Vârsta fragedă s-a apropiat de sfârșit pe la unsprezece ani, când s-au văzut unele progrese și mintea ei de trei ani a intrat într-un proces de maturizare: vorbea mai bine, o preocupa mult curățenia, în special a mâinilor, le spăla îndelung cu apă fierbinte, de parcă voia să le distrugă.

A învățat să decupeze hârtii cu foarfecele. Mama îi aducea acum o mulțime de ilustrate, de reviste vechi și rupte, și Milocika se chinuia zile-n șir să decupeze floricele din ilustratele rigide. Își mușca vârful limbii, nasul îi curgea pe floricele, și începea să plângă dacă se întâmpla să cresteze din greșeală vreo frunzuliță verde sau vreo tulpină.

Strădania ei era treabă serioasă și vrednică de laudă, iar truda ei lipsită de sens semăna cu activitatea conștientă, făcută cu discernământ. Lipea tăieturile făcute de ea pe paginile unui album, făcea combinații de neimaginat din capete de cai, roți de mașină și imagini cu coafurile unor femei, combinații frumoase în felul lor, artă absurdă... De atâta străduință bărbia i se umplea de salivă. Dar n-avea cine să plângă văzând cum rătăcește bietul spirit creator, mânat de voința de nepătruns a cerului să intre în puiul de monstru vrednic...

Îi aducea radioasă mamei produsele ei muncite cu migală, aceasta o mângâia pe cap și o încuraja: „Foarte frumos, Milocika! Frumos, Milocika!" și, de bucurie, fetița făcea sărituri pitice, se lăsa pe vine și râdea: „Frumos! Frumos!" Se vedea cât de colo că undeva, în adâncul ei, se află pusă la păstrare aspirația către perfecțiune...

Între timp, Buhara a încetat brusc și definitiv să fie o femeie frumoasă. A ajuns numai piele și os, chipul i s-a întunecat, a strâns rochiile colorate în vechiul geamantan nemțesc, s-a

îmbrăcat în negru. Obrajii și bărbia s-au acoperit de puf negru, neplăcut la vedere, și dinții albi și-au pierdut strălucirea.

Colegii din policlinică i-au dat de înțeles că n-ar fi rău să se ducă la un specialist bun, dar ea n-a făcut decât să zâmbească și să-și plece ochii în pământ. Știa că e bolnavă, știa ce are.

La sfârșitul iernii și-a luat concediu pe neașteptate și a zburat cu Milocika în patria ei, pentru prima oară după mulți ani.

Au lipsit ceva mai mult de o săptămână, s-a întors Buhara mai mult moartă decât vie, și mai întunecată la chip, cu o traistă mare și ușoară, dintr-o țesătură rară.

Traista era plină cu iarbă, ea a răsfirat-o, a sortat-o în repetate rânduri și a măcinat-o de mai multe ori. Pe urmă a pus-o în săculețe de tifon, a învelit săculețele în hârtie albă și s-a apucat să fiarbă câte un pumn din fiecare.

Pașa mirosea ierburile și mormăia: „Tu, Buhara, ești o vrăjitoare din Asia!"

Buhara a tăcut ce-a tăcut, pe urmă s-a așezat pe vine în bucătărie și, sprijinindu-se de perete așa cum îi plăcea să stea, i-a spus Pașei:

— Sunt bolnavă de moarte, Pașa. Nu pot să mor acum, cum s-o las pe Milocika... Mai trăiesc șase ani cu iarba asta, pe urmă mor. Mi-a dat-o un bătrân, un sfânt. Nu-i vrăjitor.

Pașa n-o auzise niciodată pe Buhara spunând atâtea vorbe la un loc. A stat Pașa și s-a socotit, a molfăit din buze și i-a zis:

— Dă-mi și mie.

— Ești femeie sănătoasă, Pașa, o să trăiești mai mult decât mine, i-a răspuns moale Buhara, și Pașa a crezut-o.

Buhara bea mereu din iarba aromată, mânca foarte puțin, aceeași mâncare întotdeauna: orez fiert și caise uscate, aduse din țara ei, foarte tari și aproape albe.

A mai făcut ea un lucru, a început s-o ducă pe Milocika la o școală specială pentru copiii cu handicap. Și-a schimbat locul de muncă, s-a angajat la aceeași școală, la cabinetul medical, și s-a străduit din răsputeri ca împreună cu educatorii s-o învețe

pe Milocika să se descurce în viață: să-și încheie ghetele, să țină acul în mână, să curețe cartofi...

Milocika și-a dat toată silința, s-a chinuit răbdătoare și a ieșit printre primii la activitățile practice. E adevărat că n-a reușit să învețe literele și cifrele. Dintre cifre, recunoștea, dacă se ambiționa, doar cifra cinci, și se bucura grozav, iar dintre litere, recunoștea litera „M". Exulta de bucurie când ieșea cu mama din casă și vedea litera strălucitoare „M" de la intrarea în metrou.

— Me, metrou. Mila! spunea ea și râdea fericită.

Printre copiii cretini din școala asta îngrozitoare, cei cu sindrom Down ieșeau in evidență prin firea lor liniștită și blândă.

— Downiștii sunt copii simpatici, spunea despre ei responsabilul cu terapia, bătrânul Goldin, plin de glume și vorbe de duh fabricate chiar de el. Păcat că învață prost, adăuga el.

Buhara le examina cu atenție pe Karen, pe Katia, pe Verocika, le compara cu Milocika, și rezultatul era în favoarea ei. Deși asemănarea fizică a copiilor era izbitoare – toți erau scunzi, cu degete boante, cu forma mongoloidă a ochilor, grași peste măsură –, Milocika i se părea mamei mai reușită decât toți. Poate că așa era...

La șaptesprezece ani, Milocika a început să se împlinească la trup, i-au crescut sânii. Se jena, dar se și mândrea puțin, când spunea:

— Mila mare, Mila mare...

I-a cerut mamei să-i cumpere pantofi cu toc. Avea picior de copil, și multă vreme mama nu i-a putut cumpăra pantofii doriți. Până la urmă a făcut rost de niște pantofi de lac din Gruzia, cu tocuri groase, de plută. Milocika era fericită, îi ștergea cu batista și o săruta pe Buhara pe față, pe mâini, ca un cățel care-și linge stăpânul la nimereală.

Fata n-a învățat dintr-odată să meargă pe tocuri, vreo două săptămâni s-a împiedicat prin casă. După ce-a reușit să meargă, mama a dus-o la atelierul de pe lângă dispensarul de psihiatrie-neurologie, unde bolnavii erau puși să muncească, adică

se încerca prin tot felul de activități – lipeau plicuri, decupau figuri după desen, etichete cu prețuri – să fie făcuți oameni folositori societății din niște înapoiați mintal.

Buhara a plecat de la școală și s-a angajat la dispensar, la registratură, ca să fie alături de fiica ei, s-o ajute la munca din atelier.

Buhara ducea registrele la cabinetele medicale, studia fișele pacienților cu un scop precis. Prea mult timp nu mai avea, se grăbea cum se grăbește pictorul bolnav, sortit morții, să-și termine pânza uriașă.

Activitatea în dispensar, ca de altfel din orice altă instituție, era o activitate de rutină, ineptă în cel mai înalt grad. Bolnavii erau chemați în fiecare an pentru o nouă expertiză medicală, asta era preocuparea principală a dispensarului. De altfel, în policlinica raională, vecină cu dispensarul, îi purtau pe drumuri și pe cei fără picioare, ca să le facă din nou aceeași expertiză medicală. Bolnavii nu primeau pensie fără expertiza asta, iar suma primită era frumușică, pensia unora ajungea la aproape patruzeci de ruble.

Tocmai oamenii aceștia veniți la comisie o interesau pe Buhara. Avea chiar o mică arhivă personală, un fișier numai al ei. O interesau ce fel de bolnavi sunt, cu cine locuiesc, unde...

Vânatul însă a ieșit singur în bătaia puștii. Într-o zi, pe scara părăginită de marmură a casei proprietate personală unde-și avea sediul dispensarul, s-a îndreptat spre ea un bătrân mic și chel, în pantaloni scurți și vărgați, cu privirea jucăușă ca a lui Chaplin. Fără să-l lase din mână pe cel care era cu el, un băiat – bolnav mintal – bine hrănit, cu capul mare și zâmbet optimist, bătrânul a întrebat-o pe Buhara unde a dispărut doctorul Rakitin, care consulta în circumscripția lor, iar acum nu mai consultă.

Buhara i-a răspuns că Rakitin a plecat, că în locul lui este acum doctorul tânăr Vedeneeva, dar parcă nu dă consultații azi.

— Ai-iai-iai, a început să se văicărească omul dezolat, de parcă se întâmplase cine știe ce nenorocire.

Buhara îl examină pe furiș pe băiatul de lângă el, era tot chel, gras și blând, într-o cămașă în carouri curată, dar necălcată, și cu pantaloni de satin ca șalvarii, la modă după război. Avea treizeci de ani sau pe acolo. Buhara știa că bolnavii trăiesc și îmbătrânesc cumva altfel decât oamenii normali și că te poți înșela ușor în privința vârstei lor: în copilărie par adesea mai mici ca vârstă, apoi îmbătrânesc surprinzător de repede...

— Numele dumneavoastră? a întrebat respectuoasă Buhara.

— Berman, a răspuns bătrânul, iar fiul lui gras a aprobat dând din cap. Berman Grigori Naumovici, a repetat bătrânul arătându-l pe tânăr, iar acesta a zâmbit și a dat din cap de mai multe ori.

A reieșit că veniseră pentru un certificat de boală. Casa lor urma să fie demolată, și bătrânul Berman voia să se folosească de boala fiului ca să obțină câțiva metri pătrați în plus.

Buhara a aflat urgent când pot veni după răspuns și a promis că le va comunica dacă li se poate da un asemenea certificat pentru Grigori.

Tatăl și fiul au plecat, și Buhara a urmărit un timp perechea asta, care putea să pară comică pentru alții, dar nu pentru ea...

A cercetat îndelung dosarul medical gros al lui Grigori Berman. Figurau aici: hidrocefalie, boală din naștere, meningită și leziuni provocate de trăsnet la vârsta de șapte ani, ca și cum providența căutase garanții că omul acesta e-n mod cert infirm...

Judecând după mâzgăliturile greu de descifrat ale doctorilor, tânărul avea intelect redus, era o fire liniștită și nu făcea crize.

A doua zi Buhara a ajuns pe străduța Staraia-Pimenskaia, unde, într-o casă mică de lemn, asemenea căsuței cu picioare de găină din poveste, împărțită între trei familii, locuia bătrânul Berman cu fiul său.

Pe frânghia întinsă de la un capăt la altul al cămăruței atârnau rufe încă ude, bătrânul citea una dintre cărțile groase,

legate-n piele, îngrămădite pe masă, și Buharei i s-a strâns inima când a dat de mirosul plăcut de piele veche, cunoscut ei din copilărie.

Grigori stătea pe scaun și mângâia o pisică albă și murdară, care dormea pe genunchii lui. Mirosea a supă arsă puțin și a oală de noapte.

Bătrânul Berman a început să se agite când a recunoscut-o pe asistenta întâlnită cu o zi înainte, nu se aștepta deloc la atâta amabilitate.

— Grișa, du-te imediat de pune ceainicul, a poruncit Berman, și Grigori a luat grijuliu ceainicul cu o cârpă.

— Am venit la dumneavoastră cu o treabă, Naum Abramovici, a început Buhara. Iată ce vreau să vă spun, cât nu-i băiatul aici. Am o fiică, fată foarte bună, liniștită, blajină. Și are aceeași boală ca fiul dumneavoastră.

Berman a tresărit, a vrut să spună ceva, dar Buhara l-a oprit cu blândețe și a continuat:

— Sunt bolnavă. Voi muri în curând. Vreau s-o dau de soție pe fiica mea unui om bun.

— Draga mea! zise Berman uimit, lovindu-și palmele atât de tare, încât cartea groasă a căzut cu zgomot pe podea și el s-a repezit s-o ridice, continuând să-i răspundă precipitat de sub masă: Ce tot ziceți? Ce credeți? Cine să-l ia de bărbat? Ce fel de soț mai e și ăsta? Credeți că fata o să aibă mare plăcere de la el? Înțelegeți ce vreau să spun, da?

Buhara a suportat în tăcere intervenția lungă și inutilă a bătrânului, pe urmă a intrat Grigori, s-a așezat pe scaun, a luat pisica pe genunchi și a început s-o scarpine după ureche.

Buhara s-a uitat la băiat cu un ochi atent și critic și a spus:

— Grișa, vreau să vii cu tata la mine în vizită. Vreau să vă fac cunoștință cu fiica mea, Mila.

S-a întors pe urmă către Naum Abramovici și i-a spus-o direct, evreiește:

— Ce-i rău dacă se cunosc?

...În zilele de duminică Buhara avea obiceiul să nu se scoale din pat, stătea întinsă un timp, își cruța puterile. Pielea i se închisese de tot la culoare și i se uscase, fața arăta foarte îmbătrânită, chiar și trupul delicat își pierduse zvelțețea, avea umerii căzuți și spatele adus. Nu împlinise nici patruzeci de ani, îi rămăsese tânăr doar părul viguros, de un negru strălucitor, pe care și-l scurtase, nemaiavând putere să-i poarte povara exagerat de mare.

Milocika i-a adus mamei ceașca de ceai fierbinte, făcut din ierburi, câteva caise uscate, înmuiate în apă, și s-a așezat lângă pat, pe o banchetă joasă, cuprinzându-și genunchii cu mâinile. Buhara i-a mângâiat părul galben și rar cu mâna fără putere și i-a spus:

— Mulțumesc, fetiță. Vreau să-ți spun ceva. Foarte important. Fetița și-a ridicat capul. Vreau ca tu să ai un soț.

— Și tu? s-a mirat Milocika. Mai bine tu. Mie nu-mi trebuie.

Buhara a zâmbit:

— Eu am avut soț. Demult. Lasă să ai tu un soț acum. Ești mare.

— Nu, nu vreau. Vreau să fii tu. Tu, nu soț, s-a îmbufnat Milocika, încruntându-și fruntea și sprâncenele.

Buhara nu se așteptase la atâta împotrivire din partea ei.

— Eu o să plec în curând. Ți-am vorbit despre asta, i-a zis fetei.

— Să nu pleci, să nu pleci! Nu vreau! a început să plângă Milocika.

Mama îi spusese de multe ori că o să plece în curând, dar fata n-o crezuse și uitase repede lucrul ăsta.

— O să plece și Mila! a adăugat fata.

Când o frământa ceva, Milocika uita să vorbească despre ea la persoana întâi, vorbea la persoana a treia, ca-n copilărie.

— Am trăit cu tine mult, mult de tot. Dintotdeauna. Acum trebuie să plec. O să ai un soț, n-o să fii singură. O să fie Pașa, i-a explicat cu răbdare Buhara. E bun un soț. Soț bun.

— Mila e rea? a întrebat-o fata.

— E bună, i-a mângâiat Buhara capul mare și rotund.

— Să nu pleci mâine, a rugat-o Mila.

— Nu plec mâine, a promis Buhara și a închis ochii.

Se hotărâse de mult timp să plece și să moară la fratele ei mai mare, la Fergana, ca Milocika să n-o vadă moartă și s-o uite încetul cu încetul. Milocika avea memorie scurtă, nu reușea să țină minte mult timp nici oameni, nici evenimente.

Totul a decurs așa cum și-a pus în gând Buhara. Au venit în vizită Berman cu băiatul lui și cu sora bătrânului, o băbuță micuță, arătând ca o păpădie. În ajun, deși a bombănit tot timpul, Pașa a făcut curățenie în casă. Buhara a cumpărat un tort. N-a putut să-l pregătească ea, i se făcea rău când se apropia de foc și simțea mirosul de mâncare.

Au băut ceai. Au vorbit vrute și nevrute. Bătrâna era neobișnuit de vorbăreață, a pus o sumedenie de întrebări ciudate și fără sens, la care nu se putea răspunde. Bătrânul Berman a băut ceai adâncit în gândurile sale. Grigori zâmbea și-l întreba mereu dacă mai poate lua o bucățică de tort, o mânca entuziasmat și își ștergea mâinile ba cu batista, ba cu șervețelul, ba cu colțul feței de masă.

Buhara, cu sensibilitatea ei, a văzut că băiatul are aceleași mișcări delicate și opintite ca ale fiicei sale, căreia chiar în momentul acela îi era foarte frică să nu pățeze ceva sau să facă vreo altă prostie.

Milocika s-a dat jos de pe scaun. Era mică de statură ca un copil, dar avea sânii mari, de femeie. S-a apropiat de Grigori:

— Hai să-ți arăt, l-a invitat ea.

Grigori a urmat-o supus în camera mică, lăsând bucata de tort nemâncată.

Imediat, fără nici o introducere, ca și cum și-ar fi spus sieși, bătrâna mărunțică a trecut direct la subiect:

— Poate că are dreptate... Au și casă frumoasă, casă de general, ca să zic așa... a molfăit ea cuvintele.

În odaia ei, Milocika a desfăcut în fața lui Grigori numeroasele ei albume. El avea în gură o alună din tort, a tot mutat-o cu limba dintr-o parte în alta, a admirat albumele și pe urmă a întrebat-o:

— Ce am în gură? Ghicește!

Milocika s-a gândit puțin și a zis:

— Dinți.

— Alună, a început să râdă Grigori, a scos aluna din gură și i-a pus-o în palmă.

...Au înregistrat căsătoria imediat ce Milocika a împlinit vârsta majoratului. Grigori s-a mutat în casa doctorului. La o lună după căsătorie, Buhara a plecat în patria ei.

La început, tot dând peste lucrurile mamei, Milocika spunea tristă: șorțul mamei, ceașca mamei... Pe urmă Pașa a strâns pe furiș toate lucrurile și le-a dus cât mai departe, iar Milocika nu și-a mai amintit de mama.

Dimineața, Milocika pleca la atelier. Îi plăcea să decupeze tot felul de etichete cu prețuri, o făcea aproape mai bine decât toți. Grigori o ducea în fiecare zi la tramvai și o aștepta în stație la întoarcere. Când mergeau pe stradă ținându-se de mână, micuța Milocika pe tocuri, în rochia roz purtată de Buhara în tinerețe, și soțul ei, cu capul mare și cu chelia acoperită de puf, amândoi cu ochelari rotunzi, monstruoși, dați pe gratis, nu era om care să nu se uite după ei. Băieții din cartier strigau în urma lor tot felul de măscări.

Milocika și Grigori erau însă atât de preocupați unul de celălalt, că nu băgau în seamă interesul deplasat al trecătorilor.

Mergeau până la stație. Milocika se cățăra greoaie pe scara tramvaiului, Grigori o împingea de la spate și-i făcea cu mâna până când tramvaiul dispărea la cotul străzii. Milocika îi făcea și ea cu mâna, își lipea buzele de geam într-un zâmbet lățăreț și se ridica pe vârfuri ca să-și vadă mai bine soțul, să-l vadă cum flutură energic mănușa groasă cu un singur deget...

Căsnicia lor mergea excelent. Era însă ceva bine ascuns în ea, neștiut nici de ei: nu era o căsnicie adevărată, de oameni normali.

Bătrâna Pașa, așezată pe bancă, le zicea babelor din mahala, arborând o mină plină de importanță:

— Că multă minte aveți! Buhara a avut mai multă ca noi toți! La toate s-a gândit! A dat-o pe Milocika după om bun, da' și ea singurică, cum s-a dus în locul ăla... al ei... în a cincea zi a și murit. Ce atâta vorbă!

Nimeni însă n-a scos o vorbă. Chiar așa a fost.

Casa Lialiei

Olga Aleksandrovna – cei de acasă îi spuneau Lialia – era o comoară de om. Frumoasă și fluturatică, nu cerea multe de la viață, dar nici nu lăsa să-i scape ce-i pica în mână. Se înțelegea bine cu toți: cu soțul ei, Mihail Mihailovici, îmbătrânit înainte de vreme, om moale, un profesor fără sare și piper; cu fiul ei, Goșa, elev într-a zecea; cu tot felul de doamne, colege de catedră, chiar și cu cele foarte răutăcioase; cu amanții pe care-i mai avea încă și care se schimbau din când în când, împiedicându-se puțintel unul de celălalt.

Doar cu fiica ei, Lena, relațiile erau complicate. Fata semăna cu tatăl ei, tot moale ca el, cu fața plinuță, greu de descris cu precizie, cu fundul mare și sânii mici, nepotriviți cu statura ei. Pe Olga Aleksandrovna o amăra înfățișarea banală a fiicei sale, apatia ei, părul ei spălăcit și moale. Îi cășuna din când în când pe ea, îi cerea să facă un efort și să se îngrijească mai mult, o forța să se aranjeze. Fata se enerva doar și făcea ochii mici, plină de dispreț. N-o avea pe maică-sa la inimă și-i purta pică pe ascuns, pentru că nu ea, ci fratele Goșa îi moștenise ochii de-un albastru intens, conturul precis al sprâncenelor și al nasului, albul sănătos al dinților.

În plus, ajunseseră și la ea ceva zvonuri despre aventurile amoroase, foarte pestrițe ale mamei – la cei douăzeci și doi de ani ai ei, Lena terminase același institut unde tatăl era șef de catedră și mama preda literatură franceză. Câteodată o enerva rău și iubitul ei tată, o revolta îngăduința părtinitoare cu care se purta față de mama – cum, de ce să accepte el chicotelile

la telefon ale Lialiei, absențele ei de acasă, de ce s-o suporte când minte și cochetează fără rușine cu toate ființele de sex masculin, oricare ar fi acestea, inclusiv cu milițianul de serviciu și cu motanul din vecini...

Însăși vârsta mamei, credea Lena, trecuse dincolo de pragul când i se puteau ierta flirturile, aventurile amoroase și toate prostiile de felul ăsta.

În ce-o privește pe Lialia, avea o teorie ingenioasă despre căsnicie, conform căreia infidelitățile conjugale nu fac decât s-o consolideze, trezind sentimentul de vinovăție al soților, care cimentează orice asperitate apărută în relațiile lor. Lialia nu putea să suporte tragediile, nu lega niciodată prietenie cu femeile care suferă din dragoste și pun prea mult patos în iubire, iar practica vieții îi întărise convingerea că are dreptate. Fericirea ei în sânul familiei sporea pe seama fericirii obținute în afara ei. Pe lângă viața trăită în bună înțelegere în familie, mai existau întâlnirile pe băncile din grădini toamna, atingerile în fugă cu genunchiul la ședințele de catedră, săruturile grăbite din vestiar și zilele fierbinți în care sărbătorea o dublă trădare – își trăda soțul și prietena, cu al cărei soț se acupla în grabă, mistuită de focul dorinței, într-un loc găsit printr-o întâmplare fericită...

Lialia era amărâtă, simțea că fata o dușmănește. Spera ca Lena să-și găsească un iubit și să se poarte mai omenește. Numai că fata, deșteaptă, când vorbea despre maică-sa, o făcea într-un mod îngăduitor-sarcastic, în timp ce-i explica unei prietene apropiate:

— Vezi tu, astea erau standardele în tinerețea lor. În cercul lor de intelectuali universitari, nevoia de libertate era tradusă-n viață cel mai bine prin purtări desfrânate. Da, da, turuia fata urâcioasă, în memorabilii ani șaizeci, ei erau fie disidenți, fie desfrânați... Sau și una, și alta... spunea Lena, rotindu-și ochii-n toate părțile. Aș putea face o disertație cu tema „Particularitățile psihologice ale șaizeciștilor".

Cu toate astea, tema disertației ei fusese cu totul alta. Ca să vezi ce bombă gata să explodeze se afla în casa Olgăi Aleksandrovna. Nu-i de mirare că pe ea o bucura mai mult relația pe care-o avea cu fiul său, Goșa... Semănând mult la înfățișare cu mama, băiatul moștenise de la tatăl lui meticulozitatea și setea de cunoaștere, înclinația spre dogmatism și, în treburile practice, o doză bună de orgoliu masculin. Dar cea mai de seamă calitate care-l apropia pe fiu de mama sa era darul rar întâlnit al seducției – dar divin, sau diavolesc? De când era mic, copiii de-o vârstă cu el se întreceau care mai de care să fie-n preajma lui, să stea cu el în bancă, să-i ducă ghiozdanul sau să-i paseze mingea...

Casa profesorului era întotdeauna plină de lume: vecini, foști studenți, prietene ale Lialiei din toate perioadele vieții și de toate soiurile, de la manichiuriste la doamne ministru, colegi de clasă de-ai lui Goșa, prieteni de-ai lui din cartier și încă mulți alții în trecere pe acolo, apăruți cine știe de unde.

Două ceainice mari tronau tot timpul pe plită. În casă, mâncarea se cumpăra ieftin și în cantități mari.

Profesorul, care-și petrecea mare parte din vreme în biroul lui din fundul apartamentului, de unde se auzea țăcănitul slab și neritmic al mașinii de scris, se ducea de câteva ori pe zi la bucătărie cu un zâmbet vag pe buze, bea ceai slab și mânca o tartină cu salam și brânză și, după ce asculta cu plăcere tot felul de conversații nu chiar neinteresante, se retrăgea în cabinetul lui de lucru. Îi plăcea zgomotul glasurilor pe tonuri diferite din bucătăria caldă, și nevasta lui frumoasă, cu aerul ei tineresc, și toată atmosfera de sărbătoare perpetuă, dar și mai mult îi plăcea să tragă ușa după el și să se cufunde în lectura interminabilelor și inutilelor piese ale lui Tirso de Molina, pe care le traducea de-o viață cu o încăpățânare bolnăvicioasă, greu de suportat.

Într-o zi de toamnă a apărut un nou personaj în bucătăria profesorului: un tânăr cu maniere orientale alese – se numea

Kaziev, era coleg cu Grigori. Familia lui se mutase, în urma unui schimb de locuință sau a unei mașinații a cuiva de la comitetul executiv, în aceeași clădire, în apartamentul de la etajul trei, care era exact jumătate din cel al profesorului, cealaltă jumătate fiind blocată și dând spre scara principală, în timp ce noii veniți intrau numai pe scara de serviciu.

Familia asta a stârnit curiozitatea celorlalți locatari. Aici, pe străduța din vechiul cartier moscovit, foarte iubit de actori, o mare parte dintre ei lăsându-și înscrise numele sonore pe plăcuțele memoriale ale caselor din preajmă, oamenii aveau gusturi extravagante. Nou-veniții erau artiști de circ. Cunoscutul iluzionist Kaziev, om din Orient, un țărănoi, era capul familiei doar cu numele, fiindcă, după ce și-a instalat familia în noua locuință, a părăsit-o pentru concubina lui, o fată din corpul de balet; *maman*, așa-i spunea tânărul Kaziev mamei sale, fostă asistentă a iluzoriului ei soț iluzionist, când își scotea rochiile strălucitoare și își îndepărta cremele și rujul turnat cu găleata ca să dea contur buzelor subțiri, se transforma într-o blondină nevricoasă, cu privire de om rău și nefericit.

În schimb, băiatul arăta minunat. Tenul de un negru intens al tatălui căpătase o culoare mai dulce la băiat, ajungând la un cafeniu persan, iar pielea îi stătea atât de întinsă, încât părea că e prea puțină ca să acopere totul. Avea deja statura unui adult, oasele însă îi erau încă subțiri, iar mâinile cu degete lungi arătau a fi ale unui bărbat de viță nobilă, așa că toți cei care se uitau cu atenție la ele se grăbeau să și le ascundă pe ale lor în buzunar...

De cum a apărut la școală, a aruncat în aer ierarhia statornicită o dată pentru totdeauna. Fetele au încetat să-și mai rotească ochii în toate părțile, îndrăgostindu-se pe capete de bobocul abia venit, băieții au făcut pe dracu-n patru ca să-l pună la locul care i se cuvenea. El însă a ieșit victorios fără să intre-n luptă. Era tot un fel de „circar", ca și părinții lui. Asta înseamnă că, spre deosebire de elevii obișnuiți, el muncea, și

nu era primul an de când, tot umblând prin turnee, începuse să știe multe din secretele profesiei de artist de circ. Venea la școală din când în când. Nu intrase la școala specială pentru actorii de circ dintr-un capriciu, voia să fie admis fără concurs la Institutul de Artă Dramatică, la o secție specială de regie de circ, examenul având loc doar o dată la trei ani...

Așa s-a pomenit în afara competiției, iar dacă la asta adăugăm dezinteresul lui sincer de a face pe eroul clasei, era firesc ca el să obțină întâietatea fără să intre-n luptă, treabă care nu-l atrăgea deloc.

Singurul privilegiu de care profita era acela că putea să-și aleagă prietenii. L-a ales pe Goșa și aproape că s-a instalat la el în bucătărie.

Stăteau ore-n șir în bucătărie și-n odăița lui Goșa, proiectată cândva să folosească drept dormitor pentru servitoare. Băieții citeau și discutau. Kaziev citea. Goșa vorbea.

Crescut între mormanele de cărți ale unei familii umaniste din tată-n fiu, influențat poate de hazardul care așezase astrele pe cer și cărțile în rafturile bibliotecilor, Goșa își fabricase o concepție bizară despre lume. Spunea despre el că e socialist creștin, îi studia pe Marx și pe Sfântul Augustin, și această combinație fantezistă a făcut să se nască în el o aroganță snoabă. Se considera învestit cu puterea de a întemeia un nou ordin și era pătruns din cap până-n picioare de importanța învestiturii.

Mulți colegi de-ai lui trecuseră pragul încântătoarei case a lui Goșa, dar acesta nu-i cooptase nici ca partizani ai ideilor lui, nici ca discipoli.

Kaziev, novicele, a ascultat cu o mină impenetrabilă, dar foarte atentă, prelegerea confuză despre socialismul științific, ținută cu însuflețire. Când Goșa a terminat, Kaziev a spus:

— Nostim... Ca să-ți spun drept, nu mă interesează treburile astea intelectuale, mă interesează lucrul cu corpul. Treaba cu mintea, oricum ai lua-o, e chestie socială, obștească... răsuflată, pricepi?

Pe urmă și-a scos ghetele, s-a ridicat în picioare în locul îngust dintre divan și dulap și a făcut un dublu salt.

Cele declarate de Kaziev și săritura lui neașteptată n-au lăsat loc actelor de eroism intelectual ale lui Goșa. S-a ales praful de toate dintr-odată.

— Lucrez cu corpul de când eram mic, nu știu dacă înțelegi, i-a explicat Kaziev. De exemplu, n-aveam flexibilitate. Am făcut exerciții, întins, sfoara, am făcut șpagatul chinezesc. Pot să fac orice cu corpul, și-a mângâiat el pieptul. Ce să fac cu teoriile astea ale tale? Să-l împușc pe țar? Să pun la cale o revoluție? Nu, nu mă interesează... Mă cheamă acum să fac patru numere... să mă țin în echilibru, să fac voltije și acrobație aeriană cu două trupe de gimnaști. Nici asta nu mă interesează. Am văzut yoga. Nici asta nu merge. Corpul meu vrea altceva. M-am uitat și la chestiile chinezești. E ceva acolo...

Și, cu o inspirație de moment, a continuat:

— Cred că, dacă aș ști cum s-o fac corect, aș putea zbura... Trebuie să fie la fel de simplu... cum e când te culci cu o femeie.

Și a adăugat cu tristețe:

— De-aș ști cum...

Lui Goșa i s-a tăiat răsuflarea. Au pălit și Fourier, și Augustin. Nu se aștepta la asta. Cu atât mai mult cu cât i-a amintit de femei, fie și numai în treacăt. Treaba asta l-a atins unde îl durea mai tare, era punctul lui vulnerabil, ținut în mare secret. De la o vreme, Goșa se simțea stânjenit, știindu-se înarmat până-n dinți doar cu cunoștințe teoretice în domeniul ăsta, fără cea mai nenorocită experiență practică. A simțit deodată că-l seacă la inimă preocupările lui științifice lipsite de viață, că, oricât ar fi de ciudat, totul are legătură cu femeile, cu actul simplu și violent de a poseda o femeie...

Prietenia lor s-a consolidat totuși. Pe Kaziev îl încerca un sentiment inexplicabil de respect pentru Goșa, îi prețuia puterea minții ca fiind un lucru valoros, dar inutil. Îl atrăgea și casa

profesorului, fiindcă semăna cu ce se întâmpla în spatele circului – cu toată debandada din casă, acolo se discuta tot timpul despre culisele vieții in general. Oamenii, care apăreau și dispăreau tot atât de repede, nu se mulțumeau doar să se uite la emisiunile televizate, ci le comentau ca și cum le făceau chiar ei, discutau toate evenimentele de parcă le cunoșteau semnificația adevărată și ascunsă, de parcă înțelegeau mecanismele secrete ale mișcării... El avea impresia că acolo, în sfere atât de înalte, se decidea totul ca la circ, cu un simplu semn din cap, cu o strângere de mână venită la țanc, cu o mișcare discretă, fin executată, sau cu o toană a actriței favorite... Asta-l gâdila plăcut pe tânărul Kaziev și-i întărea convingerea că toate cunoștințele lui temeinice, dintr-o zonă limitată a vieții, se lărgesc la nesfârșit.

A reușit repede să fie pe placul celor din casă: aducea pâine exact în momentul când se termina și lapte exact când pe Lena o durea gâtul, deschidea ușa frigiderului și zicea supărată:

— Lapte nu-i, cred și eu, păi cum altfel.

În clipa aceea el intra de pe scara de serviciu în bucătărie cu două cutii de carton alb-albastre cu lapte.

Și cei din casă s-au învățat cu el: i s-a găsit un loc al lui în bucătărie, pe banca lungă de lemn, lângă fereastra oarbă. Fereastra fusese cândva una adevărată, dar, de mult timp, de când trăia bunicul lui Mihail Mihailovici, întemeietorul dinastiei profesorilor și primul stăpân al apartamentului, se adăugase încă un etaj și, începând de atunci, bucătăria mare primea o lumină chioară numai de la fereastra înaltă ce dădea pe scară. Era și lumină electrică, dar n-o foloseau niciodată.

La lumina din bucătărie, fața lui Kaziev – căpătase destul de repede numele de casă Kazia, prenumele nu i-l știau – arăta mai galbenă, ochii mai întunecați, iar cerceveaua de la fosta fereastră, nescoasă de stăpânii casei, lipsiți complet de spirit gospodăresc, părea rama ideală pentru chipul lui nemișcat ca al lui Buddha.

— E de-a dreptul uimitor, se mira Olga Aleksandrovna, mișcându-și ușor sprâncenele bine conturate, e gimnast și acrobat, pare sprinten, dar, când stă jos, încremenește exact ca o statuie!

Chiar așa era. Imobilitatea lui era relaxată și totală.

Într-o dimineață, Goșa, plecând la școală, i-a spus mamei:

— Kazia e bolnav. E singur momentan, maică-sa e-n turneu. Poate treci pe la el mai târziu. Acum doarme, bineînțeles...

Lialia a acceptat. Era ziua ei liberă. Avea un orar comod, singură și-l stabilise, avea trei zile libere. L-a expediat pe Goșa, a făcut o baie fierbinte, și-a uns fața înmuiată de la aburi cu o cremă mirosind a lămâie, a strâns puțin prin bucătărie, a sunat două-trei prietene și a pregătit ceai proaspăt. A făcut două sendvișuri groase cu brânză, a pus pe tava ruginită pe alocuri cana cu ceaiul dulce și, aruncându-și șuba uzată, din blană de vulpe, peste halatul vechi de mătase, a ieșit pe scara de serviciu în papucii puși pe piciorul gol, ca să-i ducă mâncarea deloc pretențioasă lui Kaziev. Crispându-se din cauza mirosurilor urâte de pe scara în paragină, a urcat scările tocite de la mezanin până la etajul trei, și, fără să sune, a împins ușa de la apartamentul Kazievilor. După cum și-a închipuit, ușa nu era încuiată.

— Kazia! l-a strigat ea în timp ce cerceta cu atenție apartamentul, calculând cu aproximație cum au fost mutați pereții. Bucătăria Kazievilor era micuță, baia revenise vecinilor după noul proiect al apartamentului și, ca s-o despartă, trebuiseră să facă un perete la bucătărie, a presupus Lialia. Aici era fereastra de la bucătărie, a oftat ea cu părere de rău pentru fereastra astupată.

A întredeschis ușa la camera de lângă bucătărie unde, după cum își imagina ea, trebuia să stea Kaziev. Așa era. Pe o canapea îngustă, cu capul întors puțin într-o parte pe perna netedă, dormea Kaziev.

Cu tava în mână, cu șuba pe umeri, Olga Aleksandrovna s-a apropiat ușor de el și a văzut că nu doarme. Ținea ochii întredeschiși, fața îi lucea de transpirație.

A pus tava pe marginea biroului și, cu mâna pe fruntea lui, i-a spus:

— Vai, ce fierbințeală... Da' ești bolnav bine de tot, Kazia!

Kazia stătea culcat sub cearșaful subțire, de un galben aprins, acoperit până la gât; după conturul corpului semăna cu mumia unui faraon. Asemănarea era accentuată de tălpi, care nu stăteau relaxate, cum stau de obicei la omul culcat, ci aveau vârfurile degetelor ridicate vârtos în sus.

— Kazia, Kazia! l-a strigat ea. Cu o mișcare ineată și involuntară, Lialia i-a tras cearșaful în jos, înspre picioare, descoperindu-i pieptul musculos ca al egiptenilor și abdomenul îngust, din care o jumătate era ocupată până la buric de sexul negricios, spre care ea a întins mâna instinctiv. El s-a mișcat venindu-i în întâmpinare.

Ochii negri îi străluceau pe sub pleoapele lăsate.

— Ia-o, hai! a spus el răgușit, pe un ton poruncitor.

Sărmana Lialia a simțit cum totul înăuntrul corpului, de la pântece-n jos, i se zbate atât de tare, încât, pierzându-și de tot capul, și-a lepădat șuba, și-a scos papucii și ce mai era de scos și într-o clipă și-a luat zborul cu mâinile îndreptate spre cer, simțind o plăcere intensă, pe care n-o mai încercase niciodată tocmai ca, femeia nesătulă, dornică de astfel de sălbăticii...

La sfârșitul zilei scurte, pe înserate, a venit Goșa de la școală, pe urmă Lena... Lialia le-a dat câte ceva să mănânce. Pe la nouă a apărut Mihail Mihailovici, era obosit și absent ca de obicei... Ea a mai pus o dată masa, a spălat vasele.

Seara, Goșa a urcat la Kaziev, a stat puțin acolo și, când s-a întors, a pus pe masă tava cu ceaiul nebăut și sendvișurile uscate și i-a spus mamei:

— Kazia al nostru e-n toate un original. Spune: „Când sunt bolnav, nu mănânc, nu beau, zac trei zile, nu aprind lumina, iar într-a patra mă scol sănătos". Ai mai auzit așa ceva?

Lialia a ridicat din umeri. În orele care trecuseră de când se întorsese de la Kaziev, simțise că ia foc, că are o poftă de dragoste atât de mare, de parcă fiecare celulă din corp era încinsă la roșu de un vânt fierbinte și numai ceva umed îi putea stinge focul.

Ai casei s-au împrăștiat prin camere, Lialia a rămas singură în bucătărie, gata să leșine de nerăbdare, și a așteptat să se culce toți. Dar casa s-a liniștit târziu: Mihail Mihailovici bătea la mașină, Lena încerca să-și sune o prietenă pe o linie interurbană și tot țăcănea discul telefonului, Goșa citea în camăruța lui de lucru. Obosită de atâta așteptare, Olga Aleksandrovna s-a îmbrăcat și a intrat la soțul ei:

— Mișa, am uitat că trebuia să trec azi pe la Praskovia. Mă așteaptă.

— Așa târziu? Să te conduc? a întrebat neconvins Mihail Mihailovici.

Nu voia deloc să iasă, așa că a lăsat-o să plece, spunându-i în silă:

— Neastâmpărată mai ești, Lialka!...

Praskovia Petrovna, dădaca Lialiei și a copiilor ei, locuia aproape, într-un apartament comun. Lialia o vizita des, dar nu atât de des pe cât le spunea ea celor de acasă. Praskovia își iubea copilul de suflet cu devotamentul doicii înnăscute, nu făcute. Era omul de încredere, paravanul pentru aventurile Lialiei.

Ea a ieșit pe ușa din față, a ocolit casa și s-a urcat la etajul trei. Ușa Kazievilor era deschisă ca și înainte. A împins-o și a intrat.

Kaziev stătea lungit în aceeași poziție ca dimineața, era acoperit cu cearșaful, dar era întuneric, nu se deslușea în beznă cearșaful galben. Își ținea ochii tot întredeschiși. În rest, totul era ca de dimineață. Kaziev n-a scos un cuvânt, nici măcar nu

s-a mișcat, doar a întins mâna spre ea și a dat peste sfârcurile aproape negre ale sânilor mari, atârnând generos peste talia îngustă...

— Am înnebunit, am înnebunit de tot! și-a spus Lialia cât a fost noaptea de lungă, stând lângă soțul ei și răsucindu-se de pe o parte pe alta, ba dezvelindu-se, ba învelindu-se cu plapuma până la gât, chinuindu-se, nu știa nici ea de ce, să-și țină-n sus vârfurile degetelor, așa cum făcea Kaziev.

La șase dimineața, când ai casei dormeau, a urcat din nou scara împuțită, și din nou s-a întâmplat... După trei zile, Kaziev s-a înzdrăvenit de tot. Viața Lialiei a intrat într-un ritm nebun: în zorii zilei, la ceas de somn, ieșea din așternut pe furiș și urca la el. Făcea la fel și seara târziu, când musafirii plecau și liniștea se instala în casă. Și dacă o împiedica ceva s-o șteargă sus, nu dormea toată noaptea așteptând întâlnirea de dimineață. Kaziev era mut și oricând disponibil, iar Lialia era încredințată că vorbele nu-și au rostul: într-atât de mistuitoare și fierbinte era relația lor.

Mama lui Kazia era mereu plecată în turnee, iar Lialia refuza gândul că la un moment dat va trebui să se sfârșească totul. Primejdia asta, ca un nor negru amenințător, era atât de mare și de neocolit, încât pentru ea fiecare clipă și fiecare atingere erau prețioase, ca și cum avea parte de ele pentru ultima oară; se concentra asupra unui singur lucru: să mai atingă o dată limanul unde băiatul viguros o eliberează de ea însăși, ajunsă de multă vreme o bătrână nesuferită și plicticoasă... Să mai simtă o dată, în felul ăsta mecanic, arsura fulgerului, să scape de sufletul și trupul ei.

Ea, care împărtășea întotdeauna secretul legăturilor amoroase celor două sau trei prietene intime și găsea în mărturisire o mare plăcere, n-a suflat o vorbă nimănui de data asta. Era cumplit.

Se ducea la catedră, spunea lucruri deja știute despre Flaubert și Maupassant, cumpăra alimente dintr-un subsol, de la

o cunoștință de-a ei, directoare la un magazin, pregătea de mâncare, zâmbea musafirilor și aștepta clipa când va putea să se furișeze pe scara de serviciu, implorând întunericul care întârzia să vină:

„E ultima oară! Ultima oară!"

...Și-a condus musafirii nocturni, s-a dezbrăcat de hainele bune, prea strâmte, și-a pus halatul vechi de mătase gri subțire ca pânza de păianjen, un adevărat chimonou japonez, cu o dublură de culoarea lămâii... Pe scară s-a forțat să meargă încet, a făcut-o voit. Ca să oprească pentru o clipă fuga înfrigurată dinăuntrul ei, să oprească goana sângelui înfierbântat – era tot ce putea face ca să nu distrugă definitiv granițele rezonabile și sigure în care i se așezase temeinic viața. În timp ce urca scara, s-a pomenit asaltată de trei glasuri: glasul dominant al unui flaut care cânta în ritm de cinci măsuri „Ul-ti-ma oa-ră! Ul-ti-ma oa-ră!", al doilea îl completa, era bătaia cadențată a inimii „sistolă-diastolă-pauză", al treilea, obsedant și naiv ca o joacă de copii, număra treptele, care, urcate-n zbor câte șase, fac șaizeci și șase...

Urca înghițindu-și saliva, din când în când se oprea să răsufle și se gândea că uite, acum e pedepsită pentru cât de superficială și blazată e în iubire, pentru cât de orgolios-îngăduitoare este cu ea însăși când e vorba de chinurile dragostei, și mai ales de o specie a lor, pofta nepotolită a femeii acaparatoare...

Ușa, ca întotdeauna, era deschisă, și urla muzica. Stridentă, brutală, rudimentară, muzica generației tinere. Nu auzise până acum muzică din asta la Kazievi. A ciulit urechile, în afară de muzică, totul arăta la fel: bucătăria în beznă, zgomotul apei picurând și dunga dreaptă de lumină care venea din cămăruță. Lialia a deschis ușa și a văzut ceva, nu i-a fost clar ce... A mai făcut câțiva pași să se asigure, înainte să intre în acțiune impulsurile nervoase, să treacă prin sinapse, să ajungă în fugă la ochi, la creier, la inimă, și să se năpustească în partea de jos, înăuntru, provocându-i o durere năprasnică... Chiar în fața

ei, cu mișcări lente, mlădioase, se ridica și se lăsa-n jos spinarea albă a Lenei, fiica ei, și părul umed, ca o coadă nenorocită, îi mătura derutat omoplații pistruiați. Lialia nu vedea fața lui Kaziev, așa cum nici el nu putea s-o vadă pe cea care intrase, dar ea știa prea bine a cui e fața împietrită, oacheșă și frumoasă pe perna netedă...

Lialia s-a dat indărăt spre ușă și a ieșit din cameră, din apartament...

Copiii au găsit-o de dimineață în bucătărie. Stătea în fotoliul vechi împletit, privind cu ochii goi fereastra oarbă, astupată cu cărămizi. Au strigat-o, n-a răspuns.

Lena a chemat ambulanța. Medicii cardiologi, cu experiență îndelungată în cazurile de infarct, erau nedumeriți. A reieșit că bolnava nu e un caz pe care să-l trateze ei, au recomandat să fie văzută de niște specialiști psihiatri. Au venit și ăștia. Olga Aleksandrovna stătea cuminte în fotoliu, nu răspundea la întrebări. Doctorii i-au ciupit mâinile moi și calde, i-au plimbat prin față un fleac de instrument din metal. Ea a întins supusă mâinile, apoi, cu o mișcare ezitantă, dar foarte precisă, și le-a așezat pe brațele fotoliului.

Doctorii au schimbat câteva cuvinte într-o latinească de neînțeles, nu știau ce să creadă. I-au propus Lenei s-o interneze imediat, Lena a refuzat. I-au cerut semnătura pentru refuz. Lena și Goșa au încercat să-și culce mama în pat, dar ea nu făcea decât să dea din cap și să se uite țintă la fereastra astupată.

Lena l-a chemat pe Mihail Mihailovici. Acesta a venit cu avionul de la Kiev, unde avusese o conferință. Olga Aleksandrovna a acceptat să fie dusă în dormitor, unde s-a culcat după patruzeci și opt de ore de nesomn. Au chemat cei mai buni psihiatri. Nu s-a lămurit nici unul, ba spuneau una, ba alta, au fost de acord asupra unui singur lucru: autism în formă gravă.

Au recomandat clinici specializate, tot felul de scheme de tratament medicamentos, s-a pus chiar problema terapiei cu șocuri electrice. Când Mihail Mihailovici a auzit una ca asta,

cum era om cumpătat și prudent, a refuzat orice ajutor venit din partea medicilor și i-a spus Lenei:

— Lenocika, hai să vedem singuri ce putem face…

Treceau zilele una după alta. Sarmana Olga Aleksandrovna era de-a dreptul buimacă. Simțea că se petrece ceva cu ea, dar parcă totul era rupt în bucăți și încurcat. I se părea uneori că e de-ajuns un mic efort și lumea o să se aranjeze iar cum trebuie, ca pozele din cărțile pentru copii. Dar îi era peste puteri să facă efortul ăsta.

Zidul de cărămidă, care astupa fereastra, o atrăgea în mod deosebit. Parcă știa că tocmai aici, în crăpăturile cărămizilor, în așezarea lor simplă și regulată, se află ordinea salvatoare, și că, urmând-o, ar putea să adune într-un tot tabloul distrus al vieții ei. Dar cine știe, poate că o s-o salveze cimentul, acela care unește pentru totdeauna cărămizile, poate că el îi atrăgea privirea. Cimentul care unește părțile în întreg…

Mai simțea Olga Aleksandrovna că a uitat ceva extrem de important, lucru care o neliniștea la culme. Fixa mereu cu privirea fereastra zidită, așteptând să vină de acolo salvarea. Seara o așezau în pat, dar ea, încăpățânată, se furișa în bucătărie și se așeza în fotoliul vechi împletit, care scârțâia discret.

Casa era pustie ca malul apei după reflux. Doar numărul nespus de mare de cești și pahare mai amintea cât amar de lume se înghesuise acolo cu câteva săptămâni în urmă.

Odată, în miez de noapte, când Olga Aleksandrovna ședea în fotoliul ei, cărămizile începută brusc să se decoloreze și să dispară, și-n lumina cenușie-brună, care nu venea de la soare, ea văzu fața lui Kaziev. I-o vedea de sus, își ținea capul dat pe spate, ochii îi sclipeau pe sub pleoapele delicate, puțin alungite la colțuri. Apoi fața începu să se îndepărteze lin, ea își dădu seama că băiatul zboară stând țeapăn, culcat pe spate, cu spinarea dreaptă, cu mâinile puțin îndepărtate și întinse pe lângă corp, mișcându-și ușor palmele exagerat de mari. Apoi el se îndepărtă în direcția din care Olga Aleksandrovna nu-i mai văzu,

în scurt timp, decât tălpile goale și părul închis la culoare, fluturându-i desfăcut în două jumătăți de aripă inegale...

Astupată cândva cu cărămidă, fereastra se transformă într-un ecran luminos, care strălucea din ce în ce mai tare, apoi lumina deveni mai puțin maronie și mult mai intensă, colorându-se într-un auriu cald. Olga Aleksandrovna avu senzația că se află înăuntrul luminii ăsteia, deși o vreme simți atingerea alunecoasă a brațelor tocite ale fotoliului.

Picioarele goale i se înfundară până la glezne în nisipul cald. Se uită împrejur, un deșert pustiu, dar nu mort, ci împânzit de plante uscate de soare, aproape străvezii. Erau tufe plăcut mirositoare de efedra, saxauli micuți ca niște copilași, cu frunzulițe-solzișori abia conturate, lipite strâns de tulpinile strâmbe, mai erau vălătuci hoinari de ciulini încâlciți și încă multe altele, cu inflorescențe în formă de panicul, cu frunze penate, cu tulpini pe jumătate aeriene, dansând... În văzduh se auzi abia deslușit un sunet subțire, vibrând melodios, puțin sâcâitor. Lialia ghici că sunt firele răzlețe de nisip care zboară și se lovesc unul câte unul de tulpinile uscate ale plantelor; numai ele pot să scoată asemenea sunete slabe. Văzu cu ochiul liber cum prind viață și se mișcă încet colinele de nisip sfărâmicios și fac ca linia orizontului să arate inegală, cu mici accidente. La apus stătea tolănit într-o rână soarele, se vedea o parte a lui ca un pepene auriu-închis, cu reflexe purpurii, iar partea de jos era înghițită de fălcile uriașe ale colinelor. Soarele se făcu tot mai mic, înecându-se în valurile de nisip. Și când nu mai rămase din el decât un fascicul de raze piezișe, ea văzu, lângă fiecare fir de iarbă, lângă fiecare tulpină fără viață, că arde o membrană subțire și colorată ca un iris, văzu cum ard vii și tandre culorile curcubeului, ale celui mai mângâietor curcubeu, că în joaca lor culorile sclipesc și vibrează, făcând să se audă un sunet și mai delicat, ca și cum firele de nisip, după ce lovesc tulpinile, se zbat acum lovindu-se de lumina curcubeului... Și-n clipa asta Lialia simți prezența...

— Dumnezeule! spuse ea în șoaptă, se aplecă și își lăsă capul să atingă tufa rotundă de efedră, aflată încă în brațele curcubeului, care se stingea încet.

...Când Lenocika, somnoroasă și umflată la față, a intrat în bucătărie, a găsit totul curat și pus în ordine. Chiar și plita aragazului, necurățată de atâta timp, strălucea acum, și cele două ceainice clocoteau amândouă deodată pe ochiurile din spate. Mama era întoarsă cu spatele, cotul stâng i se mișca în timp ce rădea o bucată de brânză pe răzătoarea metalică.

Olga Aleksandrovna se întoarse, îi zâmbi vinovată și-i spuse, ca și cum nimic nu se întâmplase, punând capăt controverselor interminabile ale doctorilor despre natura neurologică sau psihologică a muțeniei ei:

— Pâine prăjită cu brânză, da?

Totul era ca înainte: mama pregătea micul dejun, ceainicul clocotea. Lena stătea în fotoliul împletit și plângea. Și în timp ce plângea, observă că și fața mamei e înecată în lacrimi. Nu erau lacrimi obișnuite – de atunci lacrimile Olgăi Aleksandrovna nu s-au mai oprit niciodată...

Au trecut mulți ani de la cele întâmplate, dar lacrimile încă mai curg din ochii bătrânei uscate și temătoare, așa cum a devenit vesela Lialia, pornită mereu pe râs, dornică de iubire cu asupra de măsură. E pensionată pe caz de boală. Doctorii i-au compus un diagnostic cu cuvinte latinești atât de încurcate, încât au reușit s-o scutească de obligația de a preda literatură franceză, atât de dragă ei cândva.

Soțul ei, Mihail Mihailovici, nu și-a schimbat purtarea față de ea. O duce la plimbare pe bulevardul Tverski, îi povestește despre ce se mai întâmplă la catedră. La drept vorbind, e singurul care nu observă că mintea ei e puțin dusă. Pe Mihail Mihailovici l-au primit de curând la Academie, se pare că nu la cea mare, ci la cea pedagogică.

Lena și-a susținut disertația, nu s-a măritat și nu se știe dacă are vreun iubit.

Goșa a făcut mare carieră, deși și-a schimbat preocupările: nu mai propovăduiește nici ideile creștine, nici pe cele socialist-utopice. E un economist de ispravă, tare pe poziție, specialist în împărțirea sectorială a capitalului... Aici autorului nu-i ajung cuvintele. Pe scurt, e specialist.

Spre deosebire de Goșa, tânărul Kaziev n-a făcut carieră. Ceva s-a frânt în viața lui. N-a intrat la regie, a nimerit în armată, a participat o jumătate de an la războiul dur din Asia și s-a întors de acolo complet schimbat. A devenit ucenicul unui măcelar într-un mic magazin de pe Trubnaia, a prins repede știința necomplicată a lucrului cu carnea, a fost avansat și lucrează și astăzi într-un subsol mirosind a sânge stătut. E la fel de frumos, dar s-a îngrășat tare, s-a înrăit, înjură de mama focului, e lacom de bani ca oamenii din Orient. Cu Goșa nu se întâlnește, deși stau în aceeași casă.

Olga Aleksandrovna duce în spate, după puterile ei, toate micile griji ale gospodăriei, merge prin bucătărie cu pași puțin nesiguri, are lacrimi în ochi, lacrimi ușoare, i se înmoaie inima pentru tot ce-i iese în cale, lucru sau ființă: căinează cratița veche stricată, cactusul albicios, singura plantă care crește împăcată cu întunericul din bucătăria lor, îi e milă de Lena, care se îngrașă și e mereu iritată, de gândacul roșu rătăcit în labirintul vaselor murdare, i se rupe inima când simte mirosul de stricat care vine de la scara de serviciu. Pe toate le mângâie în gând, le dezmiardă și repetă pentru ea: săraca fată... săraca cratiță... săraca scară... Îi e puțin rușine de starea ei, dar nu poate face nimic pentru asta.

Boala ei e atât de rară și neobișnuită, încât nici cei mai buni profesori nu au fost în stare să-i pună un diagnostic.

Gulea

Onomastica lui Gulea pica în ajunul Crăciunului. Împărtășind cu religiozitate – în copilărie în mod inconștient, iar cu trecerea anilor conștient și cu mult zel – misterul sărbătorii în general, Gulea nu scăpa nici o zi a numelui ei fără s-o serbeze. Și-o serbase și-n anii deportării, și-n lagăr, făcuse rost cu mijloacele neînsemnate avute la îndemână, te miri cum, poate din aer, de niscaiva coji de ronțăit și le împărțise cui se afla în preajmă în momentul acela.

Își sărbătorea onomastica și ziua de naștere, sărbătorea de asemenea zilele de naștere ale mamei decedate și surorii ei, ziua căsătoriei cu primul soț, Paștele, Rusaliile, toate celelalte sărbători religioase ale anului, precum și majoritatea celor oficiale. Anul Nou îl sărbătorea de două ori, pe stil vechi și pe stil nou, la fel și Crăciunul: mai întâi pe cel catolic pentru că bunica era poloneză, iar pe urmă pe cel ortodox. Nu rata nici o sărbătoare de 1 Mai, de 8 Martie, respecta și ziua de 7 Noiembrie. Ținea, pe cât posibil, la anumite ritualuri. De exemplu, ziua de naștere, care cădea la începutul verii, pe trei iunie, îi plăcea să și-o sărbătorească dimineața. Dacă împrejurările îi permiteau, se ducea împreună cu o prietenă la Expoziția Agricolă sau la Grădina Botanică, se plimbau vreo oră, două, povestindu-i amicei întâmplări scandaloase la culme din prima tinerețe, pe urmă ajungeau la restaurantul Praga, unde mâncau, dacă se putea în chip festiv, un prânz complex cu opt ruble vechi, iar mai târziu cu treizeci de ruble noi.

Pe urmă se duceau la Gulea acasă să se odihnească, beau cafea și ceva pregătit dinainte, lichior, înghețată și bomboane „Grilaj", asta cât timp n-au avut nimic cu dinții și dropsurile n-au dispărut definitiv din comerț.

Când cantitatea de lichior băut întrecea cu mult volumul cafelei, Gulea lua chitara din perete și-l imita pe Vertinski[1], respectând întocmai intonația și pronunția lui, trecând sub tăcere, cu subînțeles, unele amintiri fierbinți.

Toată povestea asta se numea „chefuleț", și Gulea o prefera pe Vera Aleksandrovna să-i fie părtașă la aceste orgii vegetariene.

În decursul anilor, rolul Verei s-a schimbat de multe ori – a fost pe rând admiratoare entuziastă, confidentă, rivală și chiar a avut rolul de protectoare în diferite perioade ale vieții lor, împărțite in straturi, ca straturile geologice. Vera Aleksandrovna îi era lui Gulea pe jumătate rudă, pe jumătate umbră, foița de țigară a memoriei și dovada cea mai convingătoare că viața personală a lui Gulea e cât se poate de reală.

Cu mult timp înainte de Sfânta Eugenia, care cade în ajunul Crăciunului, Vera Aleksandrovna intra în panică de teamă că n-o să-i poată face lui Gulea un cadou frumos și că aceasta o să se amărască.

De data asta a descoperit printre hârtiile moștenite de la o rudă decedată fotografia care trebuia să confirme legătura ei de rudenie cu Gulea. Devenită legendă, legătura de rudenie rezista pe seama verișoarei primare a mamei lui Gulea, căsătorită, se zice, a doua oară cu bunicul Verei Aleksandrovna. Fotografia cu pricina înfățișa o pereche distinsă, și Verei Aleksandrovna îi plăcea să creadă că argumentul ăsta subțire e cea mai bună dovadă că sunt rude. Lângă fotografie, reprezentând cadoul făcut din suflet, a mai pus un șampon iugoslav și o cutie cu bomboane cam urâtă. Bomboanele i-au provocat o stare de neliniște, l-a întrebat și pe Șurik ce crede despre cutia care

1 Cântăreț în stilul „decadenților", emigrat după Revoluție și revenit în Rusia în 1943. (N.tr.)

nu arăta prea bine. Șurik s-a uitat la cutie cu un interes exagerat și i-a spus:

— Ciudată, mamocika, ciudată! E pur și simplu un fel de operă artistică. Un cadou elegant.

Oarecum liniștită, Vera Aleksandrovna s-a dus la bucătărie să încălzească fierul de ondulat părul. În timp ce ea și-a încrețit părul subțire, gălbui spre alb, Șurik și-a pus un strat gros de cremă de ghete pe bocancii de turist, o combinație reușită între prețul mic și rezistența mare a încălțărilor lui dragi. Pregătirile astea erau uvertura la sărbătoarea lui Gulea, interpretată de mamă și fiu, compusă din miros de fier încins, de păr pârlit, de cremă de ghete și miros inofensiv de Chypre.

...Pe măsuța de ceai ovală, acoperită cu o față de masă pătată, se aflau o tavă lunguiață cu sucuri și o sticlă cu vin de Cahors. Un brad micuț era pus într-o vază crăpată și rămasă nevândută din pricina asta. Revistele cu murdăria Julietkăi, lăsate de obicei peste tot, prin toată camera, erau strânse cu furca într-un colț în cinstea sărbătorii; se întâmpla uneori să nu fie duse la gunoi.

Oaspeții petreceau ultimele ore din ajunul sărbătorii mâncând de post, iar când se apropia ora opt și se termina vecernia la biserica Sfântul Ilia, Gulea intra în prima zi după nașterea lui Hristos, asta însemnând că aducea gustări din carne, uneori calde. Se termina postul de două ore, începeau câșlegile.

Cu câtă plăcere s-au așezat la masă. San Sanîci[1] le admira pe bătrânele astea eterice, alese pe sprânceană, care, în ultimii douăzeci și cinci de ani, își menținuseră tonusul ridicat, fiind amendate de fiecare dată când pomeniseră de boli, de mici probleme fizice și, ferească Dumnezeu, de moarte. Literatura, arta, amintirile din tinerețe, intrigile mondene, acestea erau preocupările lor dintotdeauna.

---

1 Diminutiv, ca și Șurik, al numelui eroului: Aleksandr Aleksandrovici. (N.tr.)

Acum discutau despre pălăriile de damă: despre cât de nepricepute sunt tinerele când e vorba să poarte o pălărie, semn al feminității, mărturie a talentului sau a lipsei de talent, indicator al originii sociale și al nivelului intelectual. Concret, era vorba de pălăriile Zinaidei Ghippius[1]. Apoi Gulea a făcut cumva și a alunecat ușurel spre tema avantajelor pe care le are căsătoria în stil suedez față de modelul francez *ménage à trois*... pe urmă a cotit-o spre Diaghilev, spre balet în general, spre Maia Plisețkaia...

Vorbeau... și vorbeau... Steaua Crăciunului se pierduse de mult printre nenumărate alte vorbe aruncate-n vânt, care n-aveau nici o legătură cu Crăciunul, când un curent de aer rece trecu prin camera lungă, răcorind spinările bătrâne cu umerii aduși. A pornit de la fereastra înaltă, cu trei canaturi, către ușa care tăia coridorul, distrugând anfilada aristocratică din apartamentul frumos cândva.

Un simulacru de iarnă, cu lapoviță și moină până-n ajun, întâmpina rușinată Crăciunul cu un ger la comandă, conform calendarului. Vânticelul moale venit de la fereastră se înăspri. Gulea puse o șubă veche pe pervazul lat, din marmură, dar instalația de încălzire fixată la zero nu avea cum să facă față răcirii bruște a vremii.

Înfășurate în broboade și fulare, îmbrăcate în halatele lui Gulea, ele aduseră vorba de gerurile din 1973 sau 1975 – aici se încurcară puțin –, de cele din 1941, 1924 și, să le ierte Dumnezeu, de cel din 1913.

Mâncară tot ce-i putuse oferi lui Gulea restaurantul Praga: și rață umplută, și carne în suc propriu, și *vol-au-vent* cu ceva înăuntru. Și băură tot, și ar mai fi băut, ba încă Gulea, după obiceiul ei vechi, „făcuse rost" de un clondir mic cu coniac și de o jumătate de sticlă de vin de Porto primită cadou. Vinul i se păru ceva mai bun decât vinul de Taurida...

---

1 Poetă (1867-1945) aparținând curentului simbolist. (N.tr.)

Când aduseră vorba de vreme, Julietka părăsi divanul și, trădându-și prin întreaga expresie a ochilor disprețul pentru direcția atât de meschină pe care-o luase discuția, se așeză pe perna de catifea.

Julietka și Gulea nu semănau deloc la înfățișare. Julietka era o corcitură de baset cu părul lins, iar Gulea era de rasă pură, bătrâna sprintenă arăta ca un ogar, cu picioare subțiri, cu nările ca acoladele și cu sprâncene subțiri, arcuite, ridicate mult. Asemănarea lor era undeva mai în adânc, dar lucrul ăsta nu-l observa cineva indiferent sau neatent. Se asemănau în disprețul lor aristocratic pentru fleacuri, în felul cum nesocoteau lucrurile de suprafață în aparența lor dezgustătoare, și se mai asemănau la caracter, în partea lui nevăzută și neobișnuit de rezistentă.

Gulea simți, ca și Julietka, cum vorbăria asta o cam calcă pe nervi și fu cât pe ce să le propună o partidă de *chemin de fer*, când deodată San Sanîci, care până atunci stătuse în banca lui uitându-se fermecat la doamnele astea, fetele astea mari, bătrâne menade parfumate, unele prăpădite, cu părul căzut, altele herculeene, îngeri și vrăjitoare, și nu scosese un cuvânt toată seara, zise încetișor:

— La tine trage groaznic, Gulea. Trebuie lipită fereastra. Vin mâine după lucru, pe la șapte jumătate, și fac eu treaba asta. Te rog să nu dai bir cu fugiții.

— Ești adorabil, dragul meu! scoase un strigăt ascuțit Gulea. Șurik, suflețelule! Ce drăguț din partea ta, Verușa, că te-ai lăsat ademenită să naști.

Și sărind ușoară din fotoliu, se apropie țopăind de San Sanîci, își propti în el minunații sâni mult lăudați și-l sărută pe capul pleșuv. Începură să vorbească despre copii.

Gulea a dormit prost. A durut-o burta, spre dimineață s-a sculat de două ori să se ducă la closet. Păcatul era al ei, greșise cu vinul de Porto. Din solidaritate, Julietka făcuse moale și ea, murdărise podeaua pentru că, la culcare, Gulea uitase să-i aștearnă pe jos porția obișnuită de „literaturică". De fapt,

întâmplarea asta i-a provocat emoții mai degrabă lui Gulea – amândouă sufereau de constipație, Julietka nu băuse vin de Porto, așa că indispoziția ei putea fi explicată numai prin afinitatea lor de ordin spiritual.

Gulea era înghețată de-a binelea, multă vreme n-a reușit să se încălzească sub două plăpumi și o șubă, burta continua s-o doară, a reușit să adoarmă numai după ce-a încălzit apă în ceainic și a pus-o în buiotă.

S-a trezit din somn după amiază, a rămas în pat încă o oră – nu-i plăcea să se scoale dintr-odată – având senzația plăcută că are un gol în burtă, că e ușoară ca fulgul, și bucurându-se de soarele cu dinți. În cameră era un frig cumplit, pe pervaz se așezase un strat subțirel de chiciură. Gulea se simți plină de viață, cercetă cu luare aminte camera – de multă vreme n-o mai văzuse într-o lumină atât de strălucitoare. Camera era înaltă, disproporționată – ocupa o treime dintr-un salon cu trei ferestre, ornamentele aveau modele armonioase, cu suciri și răsuciri line, și Gulia, care se mutase aici la scurt timp după întoarcerea din deportare, măritându-se în grabă cu stăpânul camerei, o figură impozantă, căutase mult timp un loc pentru pat, pentru că având o relație personală cu spațiul, nu putuse să „pună de acord" bucata de ornament din tavan cu propriul corp culcat în pat... Iar după trei luni de la căsătoria extravagantă, stăpânul camerei murise subit, lăsându-i lui Gulea moștenirea asta dărăpănată, plină de praf, de-a dreptul antică.

Camera era vopsită în albastru aprins. Gulea era cât pe ce s-o facă roșie, dar Vera Aleksandrovna îi spusese că n-o să mai pună piciorul în casă, și Gulea le ceruse zugravilor s-o vopsească în albastru. S-a dovedit în cele din urmă că ideea fusese minunată: Gulea trăia ca într-un decor de teatru, într-atât de neadevărate și neobișnuit de albastre erau toate, pereții, lucrurile – mesteacănul de Karelia pictat prost, rama de un arămiu stins a oglinzii întunecate – toate se înșirau în ordine pe fondul ăsta albastru nenatural.

Vasele nespălate stăteau aliniate în chip de natură moartă, și Gulea zâmbi în timp ce-și puse perna la căpătâiul patului care arăta ca o luntre. Ea, care nu știa ce înseamnă insomnia sau coșmarul, pornea în fiecare seară cu luntrea asta să plutească-n ceruri, neuitând să spună în șoaptă: „Slavă ție, Dumnezeule, că a mai trecut o ziulică, și iar ne-am dat de-a berbeleacul. Și te rog – fără vise. Dacă se poate…"

De data asta însă visă ceva în zori, dar visul nu ieși la suprafață dintr-odată și treaba asta îi întunecă buna dispoziție. Visul nu avea un subiect anume. Era o senzație de putere străină, de spațiu închis. De ceva brutal, cumplit de brutal. Piei de aici, piei, nu vreau să-mi amintesc! O bucată de postav pe masă… Căpitanul Utenkov, înjurături scârboase, șuierate duios în ureche… Și a început… și a început… Miros puturos… mitocan ordinar… să scap. Piei! Nu vreau!

Visul însă se smulse din străfunduri ieșind la suprafață, și-l aminti fără să vrea. În picioare, într-un birou, pe podeaua foarte curată acoperită cu covor, încălțată în niște șoșoni oribili, stă ea, Gulea, iar căpitanul Utenkov se înfruptă cu poftă, terfelind numele ei de fecioară-prințesă, și brusc simte cum crește-n ea dorința apăsătoare, și se zbate și lovește așa cum face peștele mare cu coada. Iar Utenkov nu mai e Utenkov, e cineva drag, apropiat, ca o rudă… și prinde contur și nu mai e Utenkov deloc… și toate astea durează, și nu sunt duse la bun sfârșit, și nu se lămuresc… Prostii! Pfui, ce prostii! Ți-am spus doar, fără vise, te rog, nu-mi trebuie vise…

Ah, da! Șurik vine să lipească fereastra. Ce drăguț e. Da, fereastra. Să mă scol, să strâng prin casă. Aș face o baie fierbinte. N-am chef de curățenie. Musafirii sunt niște porci. E o murdărie în baie de neînchipuit. E scârbos să intri cu picioarele, darmite să faci baie…

Și s-a scurs dimineața ei. La trei și-a băut cafeaua. A răspuns la telefon. Erau musafirii de ieri. A sunat pe la vecini. A citit un roman polițist franțuzesc. Plictisitor. A fiert crenvurști. Julietka

n-a mâncat. A sunat iar telefonul, era Beatrice, o evreică din America, stabilită în Rusia, prietenă din anii de deportare, a chemat-o pe Gulea în vizită. „Mă duc!" decise în sinea ei. „S-o ia dracu' de fereastră! E iarnă, sigur că-i frig. E normal să fie frig. O să vină Șurik, nu... încă nu știu."

— Vin, Betka, vin! îi promise Gulea.

Abia apucă să pună jos telefonul, că sună Șurik și întrebă dacă are vată în casă.

— N-am putea amâna? vru Gulea să bată în retragere.

— În nici un caz. O să răcești. E așa frig! Mai e și curent.

Gulea o sună pe Beatrice anunțând-o că vine, dar ceva mai târziu.

San Sanici ajunse la ora opt. Gulea, simțind că i se dau peste cap și vizita, și petrecerea, șovăi o clipă, vru să scape cumva, se înfurie pe Șurik că a întârziat, se înfurie pe ea că a acceptat să-i lipească ferestrele, că doar s-a descurcat minunat și fără asta, se supără și pe Beatrice, fată drăguță, cu voce groasă de bărbat, delicată și naivă până la prostie.

— Strașnic ger, treizeci de grade, nu mai puțin, spuse cu voce înghețată San Sanici în timp ce-și scotea paltonul în camera lui Gulea. Nimeni nu se dezbrăca în antreul unde era cuierul. Se știa că dacă nu se fură paltonul, atunci cu siguranță sunt golite buzunarele.

— Cum zic, groaznic ger, continuă San Sanîci scoțând din servieta uzată niște benzi de hârtie, pune de ceai, te rog. Și o cratiță cu apă, cleiul trebuie încălzit.

Gulea plecă la bucătărie ca o condamnată, înțelegând că n-are nici o șansă de scăpare, că n-o să reușească să se ducă azi în vizită.

San Sanîci bău în grabă ceaiul, se cățără pe pervaz și deschise rama dinăuntru. Cremona de cupru cu vergeaua lungă pe toată lungimea ramei lucrase bine, cu toate că avea o sută de ani, dar ce să vezi, ramele erau putrede. Stratul de aer rece dintre rame năvăli în cameră și ocupă tot spațiul.

San Sanîci împingea cu cuțitul bucățelele subțiri de vată în crăpături. Gulea stătea în fotoliu cu Julietka în brațe și-l întreba din când în când politicoasă dacă poate să-l ajute cu ceva.

San Sanîci o iubea pe Gulea. O știa din copilărie, dar cumva din frânturi. O băgaseră la închisoare de trei ori: de două ori din cauza soților, după cum zicea ea, iar o dată din cauza surplusului de învățătură, asta era explicația ei. Ultima dată se întâmplase după război, în intervalul mic de timp în care nu fusese măritată. De obicei, soții ei se călcau unul pe altul pe picioare, dar tocmai atunci se nimerise să nu aibă soț o perioadă de timp și își luase o slujbă.

Gulea nu avea decât liceul, nu terminase nici un institut de învățământ superior, dar știa bine multe limbi, iar în accepțiunea modernă, le știa chiar excelent. Mama ei era pe jumătate nemțoaică, crescută în Franța, așa că acasă la ei, ambele limbi aveau mare căutare. În plus, locuia la ei o englezoaică, Mrs. Frost, care, contrar opiniei generale despre englezi, era o guralivă nemaipomenită. Umplea toată casa cu ciripitul ei neîntrerupt, și să nu-i înveți limba când o aveai tot timpul lângă tine însemna să fii de-a dreptul surd. Gulea, care învăța ușor limbile străine, se îndrăgostise la paisprezece ani de un cântăreț italian, profesor, care trăia atunci la Moscova, și-n două luni știa bine italiană, fermecându-l pe profesorul vocalist cu ușurința cu care vorbea și cu entuziasmul deloc nordic cu care învățase deprinderile rele.

Poloneza o învățase în anii deportării, printr-un concurs de împrejurări. Vera Aleksandrovna îi făcuse o vizită și-i lăsase din întâmplare o carte de Agatha Christie în polonă, și Gulea, care încă nu gustase din plăcerile genului polițist, se apucase s-o citească, mulți ani nepunând mâna pe alte cărți în afară de cele ale Agatocikăi, cum o numea duios.

Gulea își găsise de lucru ca traducător-referent la un oficiu tehnic, lucrase acolo un an și ceva și intrase într-un conflict

prostesc, care luase amploare și amenința să dureze, până în momentul când șeful ei se apucase s-o toarne, învinuind-o aiurea de apolitism, cosmopolitism și spionaj. Învinuirea era absurdă chiar și pentru acele vremuri, așa încât după jumătate de an, încă înainte să moară Stalin, îi dăduseră drumul.

În pauzele dintre escalele în închisoare, fracționate și dese, Gulea reușise să-și ducă viața liberă ca pasărea cerului, măritându-se în grabă de câteva ori, sărbătorindu-și iubirea neînfrânată, veselindu-se, alergând să facă vizite, zburdând neastâmpărată, fusese o „zvârlugă" de fată, așa îi spunea Vera Aleksandrovna, prevenitoare și veșnic speriată de viață. Cu toate că i se întâmplaseră multe, Gulea nu-și schimbase nici acum purtarea flușturatică.

Șurik se născuse când Gulea, după prima ei experiență de lagăr, locuise la Vera la Kaluga. Era primul și singurul copil de care Gulea se legase din vremea prunciei lui.

Ea reușise cum-necum să scape de repulsia pe care i-o provocase perioada aceea jilavă și sordidă din viața ei. În orice caz, pentru Șurik făcuse o excepție.

Chiar și atunci când plecase de la Vera la Pavel Arkadievici – e greu de stabilit al câtelea soț era –, ea îi vizitase pe Vera și pe Șurik în toți anii cât trăise cu el, chiar până la moartea lui. Trăise cu el bucurându-și sufletul și trupul, dar neiubindu-l deloc, în ciuda felului cum era alcătuită pe dinăuntru.

În anii copilăriei lui Șurik, Gulea își făcea apariția unduioasă ca mătasea, cu o mină sărbătorească, în nori de parfum și bucle ușoare ca spuma, cu sprâncenele desenate și ochii verzi, adevărate nestemate. Băiatul îi cuprindea drăgăstos genunchii alunecoși și-i creștea inima de bucurie. Gulea îi răvășea părul subțire, sortit să nu aibă viață lungă, cu degetele ale căror unghii roșii erau puțin îndoite.

Pe urmă Gulea a dispărut, iar Șurik i-a dus dorul. Când Gulea s-a întors definitiv, inima lui nu mai era pregătită de sărbătoare, iar Gulea nu mai era așa de unduioasă ca mătasea.

În plus, el avea șaisprezece ani, și mătasea, mierea, gheața și alte minuni ale lumii se aflau acum pentru el într-un altfel de recipient.

Pe urmă Gulea se grăbise să se mărite cu un bătrân frumos, cu un nume de familie celebru. Din păcate, se nimerise să nu fie chiar acela, ci unul cu același nume, dar cine îndrăznea să pună întrebări?

Gulea trăia neprecupețindu-și forțele, nu rata nici un vernisaj, expoziție, premieră, nici o reprezentație in beneficiul vreunui actor, nu-i scăpau nici spectacolele venite în turneu. Ultimul soț a murit cumva pe neobservate, și Gulea și-a anunțat prietenele că de azi încolo se călugărește, dar că-și va trăi viața în lume la intensitate maximă...

San Sanîci își pierduse părul, se îngrășase serios, începuse să semene cu un cartof, fără ca asemănarea să inspire dezgust. Acum era în slujba altui idol, dar nu închidea ochii la pretențiile fără pic de jenă – de altfel nu le numea așa niciodată – ale lui Gulea: să-i mute mobila, s-o ducă la casa de vacanță sau s-o conducă la gară. Totuși San Sanîci, dându-și seama că Gulea a îmbătrânit, suferea că o ajută prea puțin, iar acum se bucura grozav că-i repară ferestrele, era o posibilitate de a-i fi de folos drăguței de Gulea.

Fereastra cu trei canaturi era prea înaltă, fereastră de boieri, ce mai încolo și încoace: suit pe pervaz, el abia putu ajunge cu mâna până la jumătatea ramei, crăpăturile erau adânci, înghițiră trei pachete de vată, o grămadă de cârpe rupte în fâșii, iar sfârșitul operațiunii încă nu se vedea.

Gulea îi povesti încântată de prietenia ei tandră cu unul Maks, dar lui San Sanîci nu-i veni în minte că e vorba de Voloșin[1]. Văzând că a terminat cu ramele dinăuntru, Gulea îi făcu cu ochiul și aduse sticla cu coniac și ceva gustări.

---

1 Maksimilian Voloșin (1878-1932), poet apropiat de simbolism și akmeism. (N.tr.)

— Musafirii au ros tot aseară, azi n-am ieșit din casă, explică Gulea de ce-i masa așa modestă. Acum o să bem o dușcă, prietenul meu credincios, gânguri ea.

Îi plăcuse din tinerețe graba cu care se pune sângele în mișcare de la vin. Aduse niște pahare mari, verzi.

— Da, e o prostie să bei coniac din paharele astea, și verzi pe deasupra, dar n-are importanță, sunt toate murdare, și arătă cu mâna spre spălător, cum numea ea măsuța de lângă ușă, unde se înălța mormanul de vase nespălate din ajun. Să știi că m-am gândit așa: la dracu' cu robia! Dacă nu vreau să le spăl, atunci pot, la urma urmelor, să nu le spăl, nu-i așa, prietene?

— Bineînțeles, Gulenka, răspunse San Sanîci zâmbindu-i înduioșat și înclinându-și capul într-o parte.

O privi cu admirație, ea îi simți entuziasmul și prinse curaj.

— Ești grozavă, oameni ca tine nu mai sunt în generația noastră, îi spuse San Sanîci.

— Ce vrei să spui? îl întrebă din nou Gulea, căreia îi plăceau complimentele de orice fel și aștepta să audă lucruri plăcute. Toarnă, puișorule. Uite așa. Ajunge.

— În sănătatea ta, Gulea! Ești o femeie extraordinară! Ești cea mai frumoasă dintre femei! Nu-ți spun nimic nou, dar tu ești *ewig weiblich*[1]! Elena, Beatrice și Margareta la un loc! începu să îndruge San Sanîci sincer entuziasmat, ridicând paharul de un verde mat.

Gulea izbucni în râs ducându-și la frunte palma uscățivă, scobită înăuntru ca la pianiști.

— N-am auzit de multă vreme numele astea distinse, în prima clipă m-am mirat de ce ai pus-o pe draga mea Beatrice Abramovna într-o asemenea companie nobilă. Ah, am uitat s-o sun! își aminti ea printre hohote de râs.

---

1 Eternul feminin (germ.). Aluzie la ultimele două versuri din *Faust*: „Das Ewig-Weibliche / zieht uns hinan" / „Etern-femininul / Ne-nalță-n tării" (trad. rom. Lucian Blaga). (N.tr.)

— Las-o încolo, Gulea! Nu prea te lași admirată!

— Eu? Cât poftești! Ce poate fi mai plăcut pentru o femeie decât admirația... Ce altceva... Și se puse din nou pe râs.

— Ah, Gulea, Gulea, cum să nu te iubească lumea! E pur și simplu imposibil! răsună glasul puțin răgușit al lui San Sanici.

Ea stătea în fotoliul încăpător, al cărui braț era legat cu un cordon vechi de halat. Părul argintiu-albăstrui, proaspăt vopsit, îi acoperea capul mic într-un văl de ceață, arcul sprâncenelor era, ca de obicei, bine retușat, iar sub sprâncene ochii, ca niște nestemate, îi râdeau inteligent. San Sanici își turnă a doua oară.

— Da, Gulea dragă, vreau să beau pentru miracolul feminității, pentru miracolul feminității tale! zise solemn San Sanici și, înclinându-se, îi sărută mâna.

Gulea simți-n cap un pocnet ca trăsnetul. Un chip cunoscut-apropiat-drag ieși la suprafață, acoperind trăsăturile căpitanului Utenkov – Șurik, e Șurik!

Iar prostul de San Sanîci vorbea și tot vorbea însuflețit... Bine abțiguit, îi tot dădea cu genunchii mătăsoși care îi plăceau mult în copilărie, cu mănușile fine a căror atingere îi provoca atâta emoție, și chiar cu luneta pe care ea i-o dăruise cândva...

Cu degetele împodobite cu inele mari, oribile, Gulea își descheie trei nasturi de sus de la bluza liliachie, scoase încetișor un oftat adânc și zise răspicat:

— Mi-e rău, Șurik...

— Vai de mine! Ce-i cu tine, Gulenka? Să chem un doctor?! își înghiți vorba San Sanîci sincer alarmat de starea ei.

— Nu, nu, ce-ți veni? În nici un caz! Se întâmplă. Circulația proastă. Vremea-n schimbare. Ajută-mă să trec în pat. Așa. Mulțumesc băiete! Și, urmându-și inspirația de moment, Gulea îl trase la țărmul unde se afla luntrea ei pe San Sanîci, acesta nebănuind nimic, biată victimă nevinovată, căzută în admirație, fără nici o șansă de scăpare.

— Perna mai sus, te rog, desfă-mi corsetul, dragule! îi ceru Gulea cu glas languros.

San Sanîci se supuse.

Doi pepeni galbeni de toamnă, cu coaja subțire, ieșiră afară rostogolindu-se pe mâinile lui San Sanîci.

— Poate ai nevoie de un medicament? Imediat... bălmăji San Sanîci dezorientat oarecum.

— Ce tot spui de medicament, zise Gulea rostind cuvintele într-un fel atât de minunat, de protector, încât San Sanîci înțelese în sfârșit că e prins la strâmtoare...

Luntrea începu să plutească, și-n clipa aceea San Sanîci simți că toate complimentele lui prostești, șerpești și prăpădite, bălmăjite cu o jumătate de oră în urmă, sunt adevăr curat și sfânt.

Julietka își făcu drum cu gheruțele de la pernă la fotoliu, sări în el și se așeză comod fără să-și ia ochișorii săi negri de la picioarele subțiri și albe ale stăpânei.

La șase fără un sfert țăcăni încuietoarea ușii de la camera lui Gulea – îl conducea pe San Sanîci. Aveau aceeași statură – Gulea lungă-n picioare și San Sanîci mic și îndesat în paltonul gros de iarnă. Ea agăță umerașul în cuier, scăpă din mână peria de podele pe care o găsise la ușa vecină și, sărutându-l pe frunte pe Șurik, zise cu voce gravă, neașteptat de tare:

— Mulțumesc, Șurik!

— Pentru ce? întrebă încet Șurik.

— Pentru tot! zise Gulea radioasă, introducând o notă tragică.

...Trei zile n-a strâns Gulea cele două pahare verzi de pe masa ovală. Au trecut prietenele una după alta pe la ea. Le-a așezat pe rând în fotoliu, le-a arătat paharele zicând emoționată:

— Trebuie să-ți spun că la vârsta noastră jocul dragostei e o ocupație destul de obositoare.

A făcut o pauză și a continuat nepăsătoare:

— A fost un iubit la mine. Tânăr. M-a obosit atât de tare, că n-am avut putere să spăl paharele.

Și-a ridicat cu degetul mijlociu pleoapa, care în ultimii ani stătea puțin căzută, urmărind cu atenție expresia de pe fața prietenei, ca să nu lase să-i scape nici această ultimă fărâmă dintr-o sărbătoare venită pe nepusă masă.

Poporul ales

În ziua de șapte octombrie, în ajunul sărbătorii Sfântului Serghei Radonejski, Zinaida își târî la biserică trupul flasc, curgându-i în valuri, și se opri pe pământul nimănui, acolo unde se sfârșeau chioșcurile, până să înceapă balustrada de la biserică, lângă care stăteau buluc cerșetorii ca oile la păscut.

Trecuse deja o lună de când își îngropase mama, cheltuise banii de înmormântare strânși de ea și fusese nevoie să mai pună încă optsprezece ruble pentru parastas din pensia ei de invalid. Zinaida nu știa să se descurce cu banii. Cât timp a fost mama sănătoasă, ea cumpăra de toate, iar când s-a îmbolnăvit, totul s-a încurcat, și cu mâncarea a mers rău. Până să moară mama, Maria Ignatievna de la etajul unu le aducea ba o supă, ba altceva, dar, când mama a murit, Maria Ignatievna n-a mai venit la Zinaida, s-a supărat: a vrut să ia bluza chinezească a mamei, dar Zinaida nu i-a dat-o, i-a părut rău s-o dea. Nu voia s-o țină pentru ea, n-avea cum să poarte lucrurile mamei pentru că se lățise într-atât, încât nu putea să urce în tramvai, pe când mama era uscată ca gândacul și mică de statură. Nu i-a dat bluza pentru că era o amintire de la mama ei – bluza era verde, un verde chinezesc, avea nasturi îmbrăcați și flori de mătase cusute pe umeri.

Mai era o a doua bluză, albastră, dar mama a cerut să fie îngropată cu ea. Era friguroasă, se temea de frigul din groapă și a cerut s-o înmormânteze cu bluza albastră și ciorapii de lână. Așa a și făcut Zinaida, cum a cerut mama, și Maria Ignatievna n-a căpătat nimic, de-aia s-a supărat.

Și a mai vrut mama ca Zinaida să se bizuiască pe Maica Domnului și, când se vor termina banii, să se ducă la biserică și să stea acolo: „Oamenii buni o să te ajute în neputința ta, de dragul Maicii Domnului".

Și iat-o acum pe Zinaida la biserică, instalată acolo. Să stea îi era și mai greu decât să meargă, credea că boala ei e-n picioare, deși doctorița de la raion îi spusese că e-n glandele suprarenale.

Doi cerșetori postați în dreptul balustradei, chiar lângă biserică, stăteau pe scăunele pliante, dar scăunelele de felul ăsta nu-i erau bune, n-o țineau pe Zinaida să nu cadă.

Ca să-i fie ușor, se încălțase cu niște pâslari decupați în față, avea acasă și galoși pentru vreme umedă. Șosetele i le împletise mama, erau încăpătoare, din lână de țară, purta pantaloni de trening fiindcă nici un fel de ciorap nu-i încăpea în picioarele cu straturi de grăsime. Era îmbrăcată cu o bluză frumoasă și pe deasupra cu un capot nou din flanelă, ruginiu aprins – fără judecată cum era, își pusese pe ea ce avea mai bun, ca pentru policlinică, doar ieșea în lume.

Așa stătea acolo, treceau babele pe lângă ea, treceau și femei mai tinere cu genți, și unele tinere de tot, dar nimeni nu-i dădea ceva și Zinaidei. Era limpede că nu stă unde trebuie sau cum trebuie. Trecu o jumătate de oră și picioarele începură s-o ardă, o apucă o foame groaznică, își aduse aminte că în bufet e o pungă cu fidea. O luă încet spre casă; era nedumerită, înseamnă că ori mama a păcălit-o, ori a greșit chiar ea: nimeni nu i-a dat nimic de dragul Maicii Domnului.

A doua zi dimineață Zinaida și-a adus aminte că nici unuia dintre trecători nu i-a spus s-o ajute de dragul Maicii Domnului. Și-a dat ea seama, dar nu la timp, era prea târziu să meargă, liturghia se isprăvise.

În ziua următoare se sculă mai devreme și se pregăti să plece la biserică. Din nou ziua nu era una oarecare, era sărbătoarea lui Ioan Teologul, sărbătoare frumoasă, cerul era însorit, era neobișnuit de cald pentru vremea aceea. Iar își puse Zinaida

capotul ca flacăra focului și bluza frumoasă, iar n-o duse mintea să se îmbrace mai sărăcăcios. Își legă basmaua roz care nu ținea de cald și traversă, legănându-se, bulevardul.

În apropierea bisericii era mai multă lume decât data trecută; cât despre cerșetori, erau o mulțime, înșirați în linie dreaptă. Zinaida merse mai aproape de ei, dar nu chiar aproape de tot – se simțea stânjenită. Avea acum în minte că nu trebuie să cerșească pur și simplu, ci de dragul Maicii Domnului. Cei care treceau se uitau în direcția ei, ea nu știa însă cum să-i facă atenți.

În sfârșit, o bătrână trecu prin dreptul ei – arăta foarte bolnavă, avea ochelari, mergea în baston, și, oprindu-se lângă Zinaida, îi dădu o copeică înnegrită.

— Pentru Maica Domnului, zise total nepotrivit Zinaida, iar bătrâna îi răspunse cu o vorbă bine plasată:

— Dumnezeu cu tine!

Zinaida se bucură, se apucă să examineze copeica, era una obișnuită, primită totuși în dar.

„Mama n-a vorbit în zadar", se gândi Zinaida. Și hop că se apropie de ea o femeie în doliu, cu nasul mare, pe tocuri, cu ochelari negri, să te sperii, nu alta, îi puse în palmă o monedă de douăzeci de copeici și-i ceru:

— Roagă-te pentru odihna sufletului Ecaterinei.

— Vă mulțumesc mult, o să mă rog, zise Zinaida și se închină.

Nu știa cum trebuie să răspundă, dar se vede treaba că lucrul ăsta nu era important pentru femeia cu ochelari.

Oamenii veneau, tot veneau, nu se îngrămădeau buluc, ci câte unul, câte doi, și adună Zinaida un pumn plin, mai mult mărunțiș, e-adevărat. Simți că i se strâmbă picioarele și i se făcu o foame de lup. Hotărî să plece acasă, nu înainte de a intra în biserică și de a-i mulțumi Maicii Domnului pentru ajutor.

Se cățără Zinaida în pridvorul bisericii, scările erau greu de urcat, i se păru că strigă cineva: „Hei, tu", dar nu cunoștea pe

nimeni aici, și intră înăuntru închinându-se în trei rânduri lângă fiecare ușă. Cumpără o lumânare cu treizeci de copeici – îi mai rămâneau mulți bani, nu mai puțin de o rublă –, o puse în dreptul Sfintei Marii din Kazan – mama o punea acolo întotdeauna – și se îndreptă șchiopătând spre ieșire.

Lângă cutia milelor, bătrâna lumânăreasă îi dădu un ghiont tărișor în coastă și-i șuieră în ureche:

— Stai locului ca oamenii, un' dracu' te duci? Se cântă Heruvimul!

Zinaida nu pricepu de ce o ocărăște bătrâna și plecă încovoiată, târându-și picioarele spre ușă.

Ieși din biserică, simțea încă durerea în coastă de la ghiontul bătrânei, și deodată – altă năpastă! – încă o bătrână cu basmaua cadrilată, cu un neg plin cu grăsime sub ochi, o babă dintre acelea care stau în fața scărilor, locul cel mai bun pentru cerșit, se repezi la Zinaida, îi suci palma, și monedele primite se împrăștiară pe pământ:

— Să nu te văd, boală, pe aici, că-ți rup picioarele! și începu s-o lovească în spinare cu plasa noduroasă.

Un bătrân șchiop, cum stătea direct pe pământ, se sculă și se apropie de Zinaida din partea cealaltă și, drăcuind-o, ridică mâna s-o lovească:

— Hai, șterge-o de aici!

Zinaida își strânse pleoapele și se opri. Își simți picioarele ca paralizate, coapsele și pulpele o ardeau.

— Pleacă, hai, pleacă, n-ai ce căuta aici, ne ajung ai noștri! o goni o bătrână micuță, cu o cușmă de blană roasă.

Zinaida era bucuroasă să fugă, dar n-o țineau picioarele – i se înmuiaseră – și se așeză în mijlocul drumului ca o găină mare zbârlită, acoperindu-și capul cu mâinile albe, grăsulii.

Și deodată auzi deasupra capului o voce răgușită:

— U-u-u, haită de șacali, otrepe nesătule! Kotova, lepădătură ce ești! Stai de douăzeci de ani, și tot nu-ți ajunge! O

să-i iei cu tine pe lumea ailaltă! Și tu, încotro, ghiuj nemernic, cauți pricină, slugă fascistă! Ridică-te, ce dracu'!

Zinaida simți cum o mână de fier i se așază pe umăr și o trage în sus.

— Hei, i-e rău femeii, ajutați-mă s-o ridic! se auzi vocea zbierând, și mâinile cuiva o traseră în sus pe Zinaida, o târâră până la bancă și o așezară.

Abia acum deschise ea ochii. În fața ei stătea un băiețel lat în umeri, așa i se păru la început, nu, nu era băiețel, era o femeie, arăta a bărbat, era îmbrăcată în pantaloni, se uita chiorâș pe sub sprâncene, avea față de bandit. Un moț galben-roșcat îi ieșea de sub basmaua albă de femeie habotnică. Nările umflate i se mișcară ușor.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, le scurtez eu ghearele, șleahtă de pomanagii! Du-te și așază-te unde vrei, locurile nu-s cumpărate! Uite la ei, au făcut mafie peste tot, ca-n Sicilia! Omul sărac n-are unde să se ascundă! Mai rău ca miliția! zbiera femeia ciudată. Tu să nu-i asculți! Dacă-ți zic un cuvânt, unul singur, pe loc să le zici: mi-a poruncit Katia Roșcata!

Katia Roșcata stătea în picioare, sprijinită în două cârje zdravene, apoi, aplecându-se către Zinaida și potolindu-și furia, o întrebă:

— Da' tu de unde ești?

Zinaida vru să-i răspundă, dar limba îi era înțepenită.

— Unde locuiești? continuă s-o întrebe Katia. Ești surdă?

Imediat Zinaida dădu din cap:

— Aici, dincolo de bulevard.

— Te văd infirmă, ce grad ai? se informă cu un aer preocupat Katia.

— Gradul doi, răspunse bucuroasă Zinaida.

— Aha, dădu din cap mulțumită Katia.

— Mi-a murit mama. E o lună de când am înmormântat-o, continuă conversația Zinaida.

— A mea nu mai moare odată, zise cu părere de rău Katia. Uite trei rublișoare, hai, ia-le. Bei?

— Nu-u, zise mirată Zinaida.

— Ia-le! Dacă nu bei, o să-ți ajungă până la sărbătoarea Născătoarei de Dumnezeu. Să nu vii mâine. Vino pe paisprezece sau treisprezece la liturghie, poți să vii atunci. O să fiu aici. Dacă-i ceva, să le zici „Katia Roșcata mi-a poruncit". Cum te cheamă?

— Zinaida, zise timid Zinaida.

— Sunt strâmți la minte, nu știu carte, Zinaida, putere n-au. Sunt răi, câini, nu alta. Da' ce zic câini, mai rău. Cum te răstești la ei, li se zbârlește coada. Tot mai mulți cerșetori, săraci adevărați aproape că nu-s aici. Hai, nu te teme!

Katia o ajută pe Zinaida să-și culeagă trupul de pe banca joasă pe care stătuse prinsă ca într-o capcană. Și plecă Zinaida acasă, simțind umezeală în pâslari și frig în toată partea de jos.

Zgribulită și cu trupul puhav parcă ceva mai slab, Zinaida intră anevoie în apartament și nu merse mai departe, se așeză pe taburetul din antreu, își scoase basmaua, o răsuci împletind din ea o păpușă și începu să jelească „Sărmana, sărmana", izbucnind în plâns...

Zinaida era slabă de înger, ea și când trăia mama se supăra ușor, se supăra că nu-i dă să mănânce. Îi era foame tot timpul, asta era boala ei, iar mama o împiedica să mănânce. Își făcea atunci o păpușă din basma, se așeza pe taburetul de lângă ușă și-i zicea mamei:

— Plec de la tine, mă duc...

— Un' te duci, bleago? Un' să te duci, îngrămădito? bombănea mama neluând-o în seamă.

Zinaidei i se părea că e o nimica toată să plece, de parcă păpușa asta făcută din basma era chiar ea, doar că mică de tot, și spunea în șoaptă:

— O să mergem, ai să vezi. Vine primăvara și o să mergem la sanatoriu.

O duseseră la sanatoriu când avea zece ani, când boala abia începuse.

...După ce își reveni din spaima și supărarea prin care trecuse, Zinaida își scoase treningul umed și se duse la baie să și-l curețe. Își înmuie în apa cu săpun mâinile uriașe, aproape străvezii, și oftă – nu era în stare de nimic. Înainte mama le făcea pe toate, acum trebuie să le facă singură...

Gândurile îi erau mari cât ea, puhave, greoaie – se gândea la mizeria care o așteaptă, cum o să umble cu cerșitul, ce-o să mănânce acum, se gândea la Katia Roșcata care a apărat-o de oamenii răi...

Zinaida se duse la biserică de ziua Născătoarei. Strânse o groază de bani, aproape patru ruble. Sprijinită de balustradă, nu încetă s-o caute cu ochii pe Katia Roșcata, dar n-o văzu.

Când banii se isprăviră, se duse din nou și din nou strânse destui, dar nu dădu de Katia. Bătrânele n-o goniră, una dintre ele chiar se arătă amabilă, se dădu mai încolo și-i zise alteia:

— Dă-te mai încolo să se așeze „Elefanta" alături, dă-te mai în stânga.

Așa se întoarse Zinaida la vechea ei poreclă – „Elefanta". Era într-adevăr porecla ei, așa o necăjeau la școală, se supăra când era mică, acum îi era drag numele...

Abia a treia oară o întâlni Zinaida pe Katia. Aceasta mergea pe cărarea asfaltată care ducea pe ocolite la biserică, mersul îi era clătinat, șchiopăta puțin cu un picior, celălalt avea gheată ortopedică, era ridicat destul de sus într-o parte. Katia o văzu pe Zinaida, îi făcu semn cu capul și intră în biserică.

„Probabil că stă în pridvor", se gândi Zinaida. Și ea voia să stea sub acoperiș, dar se temea că o gonește iar bătrâna cu negul. Așa rămase locului nehotărâtă aproape o oră. La început simți cum îi furnică picioarele, pe urmă nu le mai simți. Îi dădură puțini bani, mai puțini decât celorlalți. Observase asta și înainte și ajunsese la concluzia că așa e drept, că slabul e întotdeauna mai vrednic de milă decât grasul.

Mai stătu în cumpănă puțin, apoi se hotări s-o caute pe Katia în biserică. O văzu în stânga, în absidă, stătea la rând, lângă preotul care spovedea. Arăta severă, moțul nu-i mai ieșea de sub basmaua legată mai jos, avea două cute adânci la tâmplă. Katia se apropie de preotul gălbejit, cu barba încărunțită, el îi vorbi ceva mult timp, ea clătină din cap, apoi începu să-i spună și ea ceva spre marea uimire a Zinaidei. Bătrânul clătină din cap o vreme, pe urmă îi puse pe cap patrafirul galben, fără luciu. Ea îi sărută mâna palidă și plecă șchiopătând spre porțile împărătești.

Zinaida, care stătea la pândă, o apucă de mânecă, dar Katia se uită la ea cu privirea goală, galbenă cum e chihlimbarul, și zise: „Pe urmă, pe urmă..." În clipa aceea toți începură să cânte, în biserică răsună ca un bubuit „Cred în...", Katia îi întoarse spatele și brusc începu să cânte cu voce înaltă: „...în Dumnezeu Tatăl, Atotstăpânitorul, Creatorul cerului și pământului, a toate cele văzute și nevăzute..." Cânta, încetinea puțin, cobora vocea, o ridica, o făcea în așa fel, încât părea că ea singură conduce toată mulțimea asta pe drumul de munte cu suișuri și coborâșuri.

Când se termină cântarea, vorbi din nou preotul, corul cântă puțin, apoi cântară toți în cor „Tatăl nostru", asta știa și Zinaida, o învățase mama. Dar era înăbușitor, neîncăpător, oamenii nu stăteau separați unul de altul, ci erau la un loc o făptură de dimensiuni uriașe, în care se contopeau picături izolate, vibrânde, și Zinaida simți că totul devine o ceață deasă, nu umedă, ci aromată, cu gust de miere. Flacăra lumânărilor părea că se topește în aer, aerul deveni dulceag adormitor, viața de afară, strada, dispărură cum dispare desenul curcubeului în smârcuri, iar tot ce era înăuntru, o minune de aur, se îngroșă și se transformă în cele din urmă într-o masă compactă la fel ca trupul ei, și ea se desprinse de pământ în sus și pluti printre coloane de aur, arcuri și nimburi plutitoare, iar aerul dens, pe care îl atingea cu mâna, era ca o binecuvântare, ca o mângâiere...

Nu-și dădu seama că stă de mult pe banca lată, confortabilă, alături de alții, dar nu-și aminti cine a adus-o și a așezat-o. Aici, pe bancă, o găsi Katia.

— Nu te mai gonesc? întrebă Katia aplecându-se spre ea.

— Nu, nu mă gonesc, se lumină la față Zinaida.

— În regulă.

Katia făcu o mișcare îndărăt ca să plece, apoi se opri și întrebă:

— Ai strâns ceva? Plecăm, nu?

Plecară împreună, Zinaida legănându-se în mers și Katia măruntă, ca un copac uscat, strâmb.

— Mergem la tine, ce mai... propuse Katia, și Zinaida se bucură: musafiri nu veneau la ea, în afară de tușa Pașa, sora mamei.

Pe drum Zinaida cumpără pâine și înghețată, multă înghețată. După moartea mamei mânca pe săturate, era moartă după înghețată. Mama nu-i dădea înghețată, zicea: e boală curată dulcele pentru tine! Zinaida nu se ferea de zahăr.

Acasă Katia măsură cu ochii totul, chiar trase pe nas puțin, văzu podeaua murdară și zise:

— Nici eu nu pot să mă aplec normal, mă târăsc ca să spăl podelele. Mă pun pe burtă și mă târăsc înainte. Să-ți spăl și ție?

Zinaida se jenă de Katia:

— La ce bun? E bine și așa.

Katia aruncă o privire și-n a doua cameră, dincolo de coridor. După moartea mamei, Zinaida nu mai intrase acolo, n-avea ce căuta. Cât timp Katia inspectă locuința, Zinaida pregăti de mâncare: zdrobi într-un castron alb cartofi fierți și brânză topită, turnă și chefir. Ea inventase mâncarea asta, îi plăceau și cartofii cu brânză și chefirul, în plus nu trebuia să gătească mare lucru. Așa că le zdrobea pe toate pe rând și era foarte bine. Zinaidei îi venea inima la loc când mânca. Îi era bine numai când mesteca. După ce înghițea totul, se simțea rău, de parcă o fiară uriașă începea să se agite în burtă și să ceară: încă, încă!

Abia se așezară să mănânce, că Roșcata sări de pe scaun sprijinindu-se într-o singură cârjă – Zinaida băgă de seamă că fără să se sprijine în vreun fel, Katia nu poate să meargă deloc, cade într-o secundă –, merse șchiopătând până-n antreu și aduse o geantă roasă cu încuietoare, o deschise cu zgomot, scoase o sticlă de o litră și o puse pe masă:

— E permis, de dragul sărbătorii, zise ea pe ton grav.

Nici gând n-avea Zinaida să-i interzică. Ea căută pahărelele, nu le găsi, scoase niște cești. Katia strâmbă din nas:

— Dă niște pahare.

Zinaida aduse două pahare și vărsă în farfurii amestecul pregătit de ea. Katia smulse cu unghia groasă capacul sticlei și turnă în pahare. Zinaida se văicări că ea nu bea vodcă.

— Ce-i, e mult? se miră Katia. Nu vrei, nu bei, acceptă ea îngăduitoare, ciocni paharul de paharul Zinaidei și, zicând „Doamne ajută, Zina", se închină și își turnă toată vodca dintr-odată în gura cu dinți rari, deschisă ca o pâlnie.

Zina mirosi paharul, luă o înghițitură – era neplăcută la gust și ardea gâtlejul.

Katia mâncă tot amestecul din farfurie, mâncă și înghețată, cu măsură, fără mare plăcere. Așteptă ca Zinaida să lingă farfuria, strânse masa, puse farfuriile în chiuvetă și zise cu înțeles:

— Așa deci.

Zinaida își ridică fața mânjită puțin cu înghețată și se pregăti să asculte cu gura întredeschisă.

— Du-te de te spală! îi porunci Katia.

Zinaida nu plecă să se spele, se șterse cu o cârpă – merge și așa. Și Katia începu:

— Uite, Zina, ce vreau să-ți spun. (Glasul îi sună solemn și promițător.) Mama ta a murit, tu prea deșteaptă nu ești. (Zinaida dădu din cap în semn că are dreptate.) În plus ești bolnavă, continuă Katia. Ai făcut bine că ai venit la biserică. Dar de ce ai venit? (Întrebarea Katiei nu cerea răspuns.) Ai venit să cerșești. Și ai făcut bine. Acolo e prăpăd de lume care cerșește.

Din ce în ce mai mulți pomanagii. Vreau ca tu să nu devii pomanagioaică, să fii o săracă adevărată.

„Nu, n-o să fiu niciodată așa cum e Katia", își zise în gând Zinaida, încântată de noua prietenă. „Cum i-a răsunat vocea când a sărit cu gura la bătrânele alea, apoi dintr-odată vocea i s-a făcut de copil, cum i-a vibrat când a început să cânte în biserică..."

În timpul ăsta Katia își continuă discursul:

— Nu te uita la mine, treaba mea e specială, eu nu-s nici acolo, nici aici, eu sunt așa, ca musca-n lapte, am fost la școala medie tehnică, am învățat tehnologie, prin câte spitale nu m-am chinuit și prin câte multe alte locuri n-am fost, tu nici în vis nu vezi așa ceva. Nu te uita la mine. Întâi de toate zi-mi ce-ți lipsește, Zina?

Zinaida își încruntă fruntea și sprâncenele, se gândi ce se gândi și zise:

— Am de toate, Katia.

Katia începu să râdă satisfăcută.

— Așa-i, te-am ghicit! Omul excepțional, caz rar, de altfel, zice: am de toate. De obicei oamenii zic că au puțin, că le lipsesc multe. Toți vor să aibă, turbează, suferă, urăsc până la moarte, și toți o fac din invidie că altul are, iar eu n-am. Pricepi?

— Cum să nu! aprobă Zinaida pătrunsă de importanța conversației; începu să se agite de emoție, chiar roși puțin. Eu nu invidiez, mie nu mi se potrivește nimic din ce-i al lor... uită-te ce grasă sunt!

— N-ai pretenții, Zinaida, asta-i, n-ai pretenții, zise oarecum dezamăgită Katia. Bine, dar în Dumnezeu crezi?

Zinaida nu îndrăzni să spună nimic, se foi pe scaun.

— Ei? întrebă severă Katia.

Zinaida se apucă să-și facă păpușa dintr-o cârpă răsucită.

— Ah, prostănaco, da-n Dumnezeu crezi? zise complet dezamăgită Katia, lungind astfel conversația.

— Eu în Maica Domnului... zise încet Zinaida lăsând capul în jos ca o elevă codașă.

— Deci, zise Katia severă ca o profesoară, zi-mi, a cui Maică e?

Zinaida trase aer în piept, se umflă toată și zise încet:

— E maica fetei ei.

Katia rămase înmărmurită. Își holbă ochii galbeni, își desfăcu brațele atât de mult, încât cârja sprijinită de pervaz căzu cu zgomot.

— Ce? Fată? Care fată? E maica lui Isus Hristos al nostru! Ești mai rău decât un tătar! Auzi colo, fată!

Zina ședea roșie ca racul, în cap auzea dangăt de clopote.

— Isus Hristos, Fiul Domnului, a pogorât din cer numai pentru un singur lucru – ca să spună să nu fim fiare, să ne iubim, dar l-au luat și l-au dat morții, l-au omorât, Zina! Pe urmă și-au dat seama, dar era gata! Prea târziu! A înviat – și ia-l de unde nu-i! Caută ziua de ieri!

Katia aduse paharul Zinaidei în fața ei, bău din el, tăcu o clipă, clătină din cap:

— Tu nu bei. Să nu bei! Uite că eu beau! Și oamenii, toți, Zina, unul are mult, altul puțin: frumusețe, minte, bunuri de orice fel. Ascultă acum ce mi s-a întâmplat. Asta a fost când m-au eliberat... am ieșit...

Katia își vârî din nou mâna în geantă, scoase încă o sticlă de o litră și se uită cu coada ochiului la Zinaida, dar aceasta avea un aer nevinovat, nu arăta să fie nemulțumită ori mirată. Katia scoase cu îndemânare capacul, tot cu unghia, își umplu jumătate de pahar și-l dădu pe gât.

— Sunt din Himok, din zonă, deci ies, e un articol de lege ca să am viză de la miliție, vin acasă, mama nu vrea să mă înregistreze că stau acolo. Nu-i bătrână, femeie frumoasă, ochii negri, sprâncenele – se vede că are sânge de țigan. Nu pricep de ce nu vrea să mă înregistreze! Nu ne-am certat așa, special... Am aflat pe urmă. Am avut, Zina, un bărbat, un fel de soț,

mai bătrân ca mine, așa, normal. Și, fiindcă veni vorba, de la el mi s-au tras toate, că mama și l-a luat pentru ea. Nu-i vorbă, dintr-ăștia avea berechet și fără Vitka al meu, de ce i-o fi cedat el, nu pricep. Așa că mama nu mă înregistrează că stau acolo, fără viză nu primesc nici pensie de invaliditate, de dus n-am unde, la muncă nu mă primesc fără viză, așa că nu-mi rămâne decât să mor. Ea, nici să n-audă. Haine n-am decât ce-i pe mine: doar pufoaică și cizme rupte. Prietena mea trăiește la Novodacinaia, mă duc acolo, ea nu-i – s-a mutat. Sosesc la gara Savelovski, nici nu știu cum ajung șchiopătând la Novoslobodskaia. Ascult, bat clopotele. Îmi zic, mă duc la biserică. Ce, adică? Sunt din alea nebotezate? Simt că-mi vine să mă spânzur. Intru, stau locului. N-am bani nici de-o lumânare mică. Biserica e plină, e sărbătoare, nu-mi amintesc acum care. Știu doar că am stat și m-am gândit: de ce, Doamne, m-ai făcut atât de nefericită? Schiloadă și săracă, și mama mă gonește, bărbatul, să-l ia dracu'... că l-a tras la ea, mama mea bună – asta mă amărăște. Așa îmi frământ mintea și mă înfurii din ce în ce mai tare: de ce faci una ca asta? Asta-i dreptate? De ce s-o duc eu greu, iar alții, care nu-s mai buni decât mine, o duc în belșug? Dacă mi-ai hărăzit Împărăția Cerurilor, atunci asta mie nu-mi trebuie, mie acum, în clipa asta... Stau locului și mă-nfurii, și mă apucă din ce în ce mai tare. Și-mi plâng de milă că-s șchioapă, că nu-s frumoasă, că nu mi-a dat Dumnezeu nimic...

Katia își trase nasul. Zinaida tot răsucea în mână păpușa din cârpă, din felul cum arăta se vedea că i se rupe inima de milă. Katia apucă gâtul sticlei cu degetele scurte, dar nu-și turnă și continuă:

— Deodată aud în spatele meu zang-zang, ca de metal. Mă uit, o bătrână desface un pat pliant. Aiureală, îmi zic... Și nu mă mai uit. Trece ceva vreme, din nou zang-zang. Mă uit, să nu-ți vină să crezi, Zina, ce văd. Pe pat sunt trei perne îngrămădite, iar pe ele, sprijinindu-se în bărbie, zace nu șoarece, nu broască, ci o fiară mică, necunoscută. O femeie înfășurată

într-o păturică de copil, un pic nu-i ajunge la picioare, e înfășată ca un prunc, legată de jur împrejur. Fețișoara i se vede din basmaua neagră, ochii îi ard ca flacăra, ce mai, exact ca boieroaica Morozova, n-o știi tu, e un tablou frumos al lui Surikov. Am o memorie, Zina, ce văd mi se întipărește imediat în minte. Reține totul. Ei, stă ea întinsă, ochii îi ard. Parcă ard și eu toată. Bătrâna o ia ca pe un copil, o ține cu capul pe umăr, nu-și ține singură căpșorul, îi pică. Arată în totului tot ca un copilaș de șapte ani, păturica nu-i ajunge până jos, îi ies afară piciorușele mititele în șosete de lână, nu merge cu ele, o duce bătrâna s-o spovedească. Eu, Zina, după ea, cum duci capra cu funia de coarne. Cum mă mai trage după ea. Bătrâna o duce preotului, ăsta citește rugăciuni lungi, pe atunci nu știam nimic, abia pe urmă am aflat ce spune și de ce. Acum știu pe de rost toată slujba, până la ultimul cuvânt, atunci nu înțelegeam nimic din treburile bisericii. Preotul termină de citit, pe urmă hop, se apleacă spre femeia aia mică și-i spune nu știu ce. Ea drept răspuns scoate un chițăit ca șoarecele. Și pe mine, Zina – așa ceva nu mi s-a mai întâmplat de atunci – pe mine a început să mă pișt, de parcă aveam urticarie, mă pișcă-n gât, în piept, în inimă chiar, pur și simplu îmi venea să bag mâna să mă scarpin, să mă zgârii, să mă rup în bucăți, putere nu mai aveam. Ce i-a trebuit, cum a putut!... N-are nici picioare, nici mâini, nici glas omenesc, o cară ca pe un sac... Și deodată simt că izbucnesc, că mă revărs... Izbucnesc în plâns, Zina, lacrimile îmi țâșnesc! Așa de milă mi s-a făcut, n-am cuvinte...

Buzele Katiei se mișcară încet, apoi începură să-i tremure, își trase nasul, își șterse ochii și continuă pe un ton grav:

— Pe urmă am aflat totul despre ea, Zina, femeia e călugărița Evdochia, iar bătrâna e mama ei, s-a călugărit și ea, trăiesc în lume, bineînțeles, cine să aibă nevoie de ele la mânăstire. Uite pe cine a căzut năpasta! Da' pentru ce, Doamne? Și m-a fulgerat un gând, Zinocika! Păi orice om care se uită la ea se gândește: uite nenorocita, e mai rău ca mine, mai rău nici că

se poate, iar situația mea, oricât de rea ar fi, e bună așa cum e. Uite pe cine trebuie să căinez, oricum nu pe mine. Am priceput atunci, Zinocika, de ce Domnul le dă drumul in lume unora ca noi, neputincioși, sluți, schilozi! Mă-nțelegi, Zinocika?

Zinaida stătea încremenită. Asculta cuvintele Katiei cu gura deschisă, cu ochii holbați, dar nu le auzea, înțelesul lor pătrundea într-un fel ciudat, poate prin piele ori prin aer.

— Ca să compari, să ai un exemplu, o consolare, nu știu cum să-ți spun – o lămuri Katia. Oamenii sunt răi, își alină necazul când văd că altora le e mai rău. Uită-te și tu, sunt femei frumoase, artiste, ce mai, le cunoaștem doar, vând la chioșcuri, toate ca niște flori, tu stai și te uiți îndurerată, ți se face greață – nu, asta nu-i dreptate. Dar când ai de o parte o artistă ca asta, căreia îi e permis orice, iar de partea cealaltă o ai pe călugărița Evdochia pe patul ăla... Gândește-te și tu! Așa a hotărât Domnul, acolo ți-e locul! Ah, mă gândesc, foarte bine! Ăsta-i locul meu: schiloadă cum sunt, stau la biserică, oamenii trec, se uită la mine și își zic: Slavă ție, Doamne, că am picioarele sănătoase, că nu stau cu mâna întinsă! Iar altul stă și își frământă mintea, se prinde repede că Dumnezeu e ingrat, nu recunoaște faptele lui bune. Nu te uita la milogi, Zina, ei n-au decât o singură grijă, să adune bani. Săracul adevărat, Zinocika, e omul lui Dumnezeu, Îl slujește pe Dumnezeu! Săracii sunt poporul ales, tocmai săracii!

...Zinaida se cufundă într-un fel de somnolență. Ținea ochii deschiși, dar n-o vedea pe Katia, nu-i auzea vorba. I se părea că stă jos pe pământ și picioarele ei sunt subțiri, arse de soare, iar în jur sunt împrăștiate flori nesfârșit de multe, albastre și violete, uscate puțin, dar strălucitoare. Frunzele și tulpinile sunt aspre, îi înțeapă puțin picioarele, dar înțepăturile sunt ușoare, așa cum sunt bulele de gaz în limonadă, și ea se ridică și merge pe florile astea, iar pământul e puțin elastic și picioarele ei sunt făcute din ceva mult mai solid decât pământul nesigur pe care merge...

Katia tot vorbea, vorbea cu glas din ce în ce mai scăzut, mai repede și mai nelămurit:

— Și noi Îl ridicăm în slavă. Ne dă boli, iar noi Îl slăvim! Ne dă sărăcie, iar noi Îl slăvim! Fiecare respirație e o laudă…

La jumătatea cuvântului, Katia își lăsă capul pe mușamaua în carouri. Mâna dreaptă cu palma mare, de bărbat, zăcea pe masă, cealaltă i se bălăbănea umflată și învinețită.

Iar Zina merse și tot merse pe florile aspre, strălucitoare, iar dintr-o parte, de după o piatră, apăru mama în bluza albastră cu flori de lână cusute pe umeri, deși știa precis că florile sunt verzi, model chinezesc. Mama venea pieziș, totuși se apropia de Zina, îi făcea cu mâna și zâmbea, și era tânără.

Cuprins

FETIȚELE

Darul nefăcut de mâna omului 7
Copiii altuia 24
Copilul găsit 38
La 2 martie, în același an... 67
Vărsat de vânt 84
Fericită biata Kolîvanova 112

RUDE SĂRMANE

Fericiții 137
Rude sărmane 144
Bronka 151
Ghènele-Țoșcă 173
Fiica Buharei 186
Casa Lialiei 207
Gulea 224
Poporul ales 238

La preţul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

Ludmila Ulițkaia s-a născut într-un sat din Urali în 1943. După ce își ia masteratul în biologie la Universitatea din Moscova, lucrează în cadrul Institutului de Genetică din capitala Rusiei. La sfârșitul anilor '70 se angajează consilier la Teatrul Evreiesc din Moscova și scrie scenarii de film. Primul său roman, *Soniecika* (1995; Humanitas, 2004), i-a adus instantaneu notorietatea, fiind nominalizat pe lista scurtă la Premiul Booker pentru Literatura Rusă și încununat cu premiile Médicis Étranger (1996) și Giuseppe Acerbi (1998). Următorul roman, *Medeea și copiii ei* (1996), îi aduce o nouă nominalizare la Premiul Booker, pe care și-l adjudecă în 2002 pentru romanul *Cazul Kukoțki* (2001). *Înmormântare veselă* (1997; Humanitas, 2005), unul dintre cele mai apreciate romane ale autoarei, este tradus în douăzeci și cinci de țări și urmează a fi ecranizat. De același succes se bucură și volumele de povestiri ***Fetițele*** și ***Rude sărmane*** (2002), precum și romanele *Minciunile femeilor* (2003; Humanitas, 2005) și *Al dumneavoastră sincer, Șurik* (2003; Humanitas Fiction, 2008). Acesta din urmă a fost tradus în peste douăzeci de limbi, fiind desemnat „Romanul anului" în Rusia (2004) și primind numeroase premii, dintre care menționăm Premiul Național pentru Literatură în China (2005) și Grinzane Cavour în Italia (2008). *Daniel Stein, traducător* (2006; Humanitas Fiction, 2011) a fost distins cu Premiul Național pentru Literatură BIG BOOK (Rusia), clasându-se al doilea în topul celor mai vândute cărți în Rusia (devansat fiind doar de romanele popularului Boris Akunin), precum și Premiul Părintele Alexander Men (Germania –Rusia, 2008), Premiul Bauer-Ca' Foscari (Italia, 2010) și Premiul Simone de Beauvoir (Franța, 2011). Cel mai recent roman al Ludmilei Ulițkaia, *Imago*, a apărut în 2010.

Cărțile Ludmilei Ulițkaia s-au tradus până în prezent în peste treizeci și cinci de țări și i-au adus un număr impresionant de premii și distincții literare.

În aceste povestiri excepționale, Ludmila Ulițkaia oferă un tablou al *vieții ca atare*, cu luminile și umbrele ei, cu micile și marile ei comedii și drame cotidiene. Dar destinele neînsemnate, viețile mărunte ale eroinelor scriitoarei ruse dezvăluie întotdeauna adevăruri adânci ale existenței. Între acestea, faptul că în dragoste, în credință, ba chiar și în preajma morții, oamenii își păstrează întotdeauna acea undă de seninătate și acea ironie care constituie omenescul însuși.

„Fac parte dintre scriitorii care pornesc de la viață. Nu construiesc, nu fac scheme pe care apoi să le pun în pagină, ci locuiesc în scrierile mele."

Ludmila Ulițkaia

„Ludmila Ulițkaia spune că practică în romanele și povestirile sale o «antropologie aplicată», aflată mereu «la limita dintre Eros și Thanatos». Într-adevăr, eroinele ei sunt îndrăgostite și se află adesea deopotrivă în preajma morții, dar sunt întotdeauna înzestrate cu o imperceptibilă ironie datorită căreia stau neîncetat de veghe în inima incurabilului."

Julia Kristeva

„Ludmila Ulițkaia este o prozatoare de primă mărime în peisajul literar al Rusiei contemporane, precum și o înfocată susținătoare a libertății de exprimare."

The Ob

ISBN 978-973-68

09-CGG-532

9 789736 896040